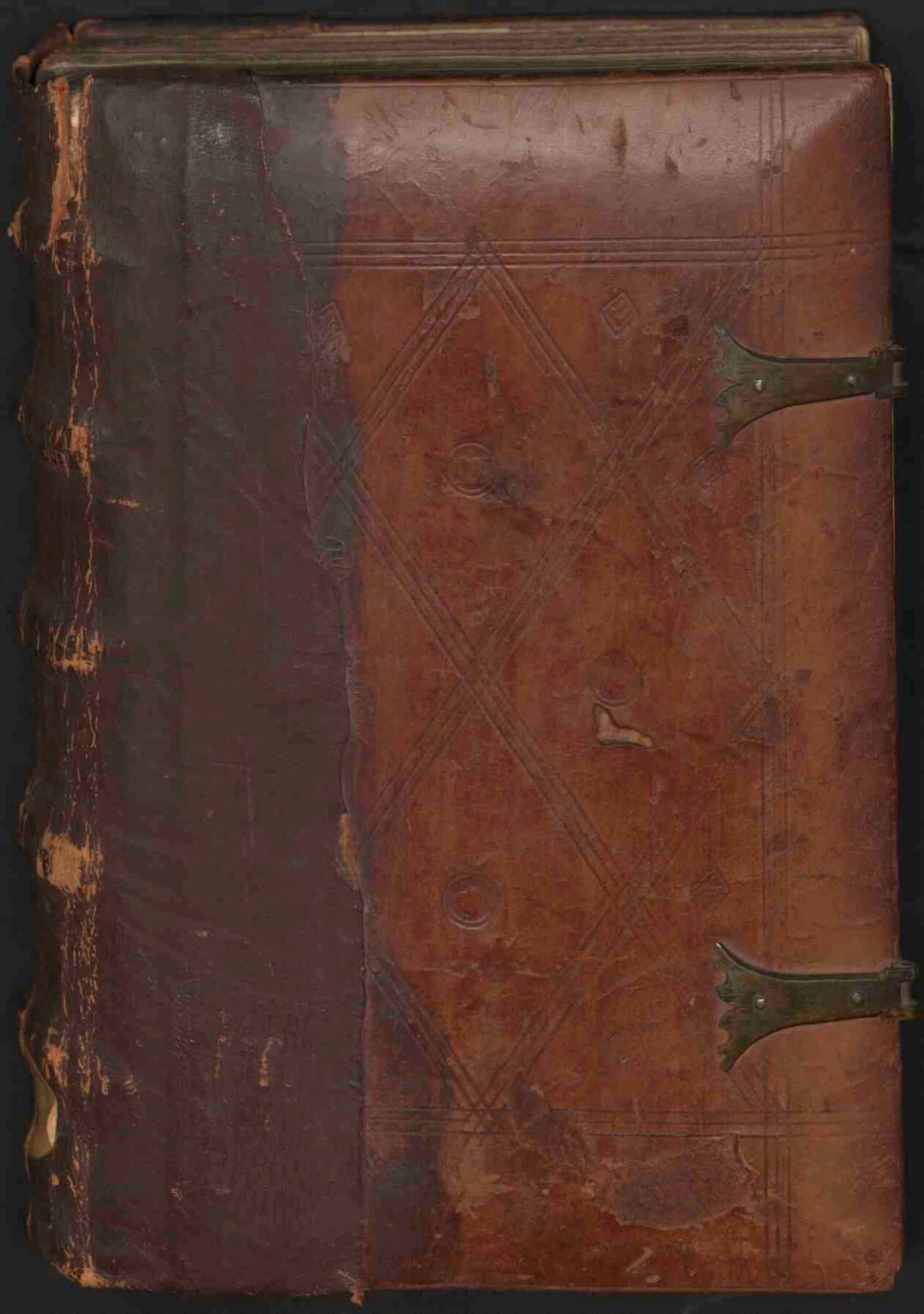

Tractatus de anima et accidentibus ejus

<https://hdl.handle.net/1874/330978>

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.

no. 265.

R4 P4 S
N: 1

260 (*Eccl.* 265, antea 292e.) Charta. 4°. 88 ff. Saec. XV.

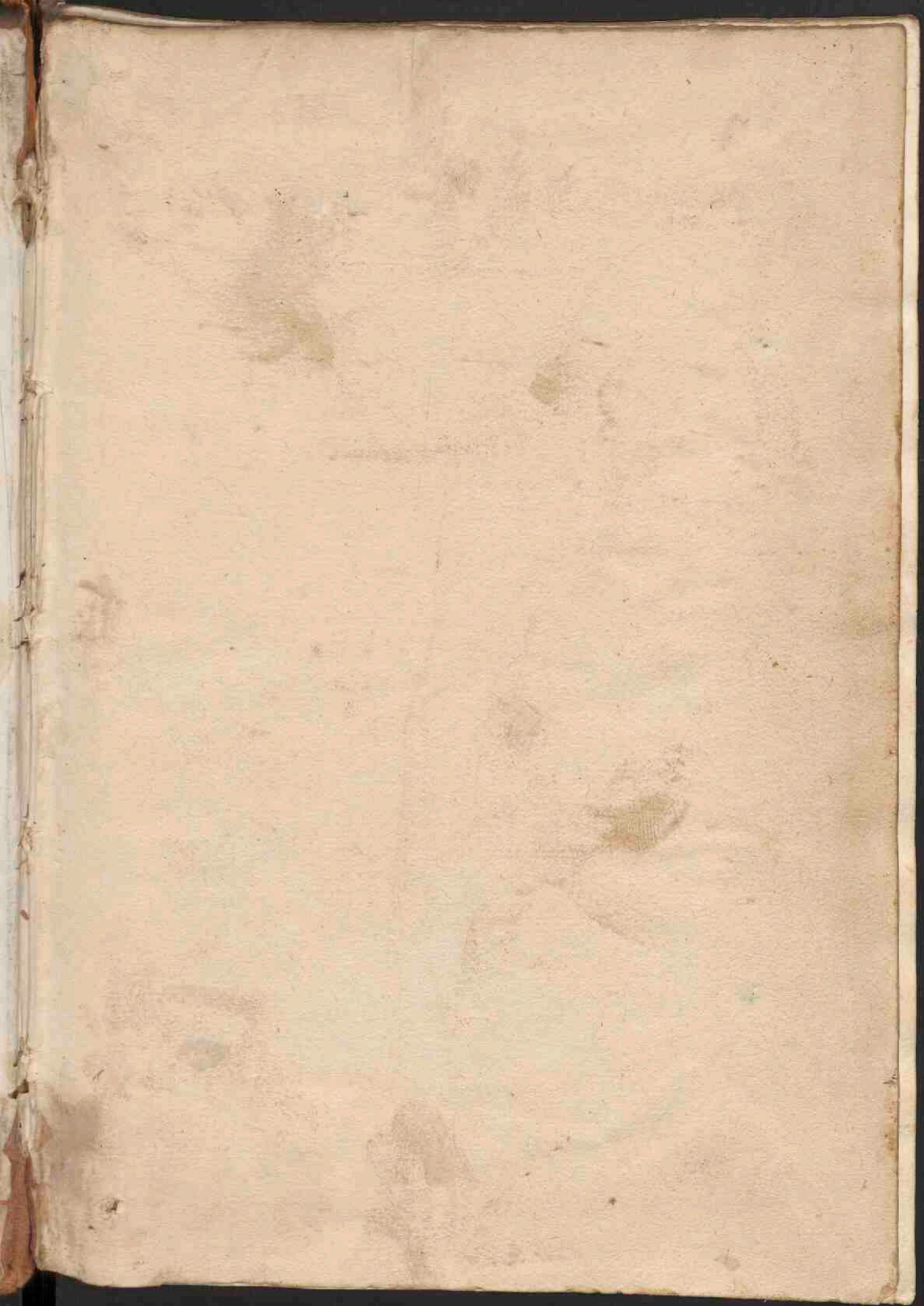
Petrus de Ailliaco, Tractatus de anima et accidentibus ejus, f. 1—49a.
Ejusdem Verbum abbreviatum super libro Psalmorum, fol. 49a—88a.

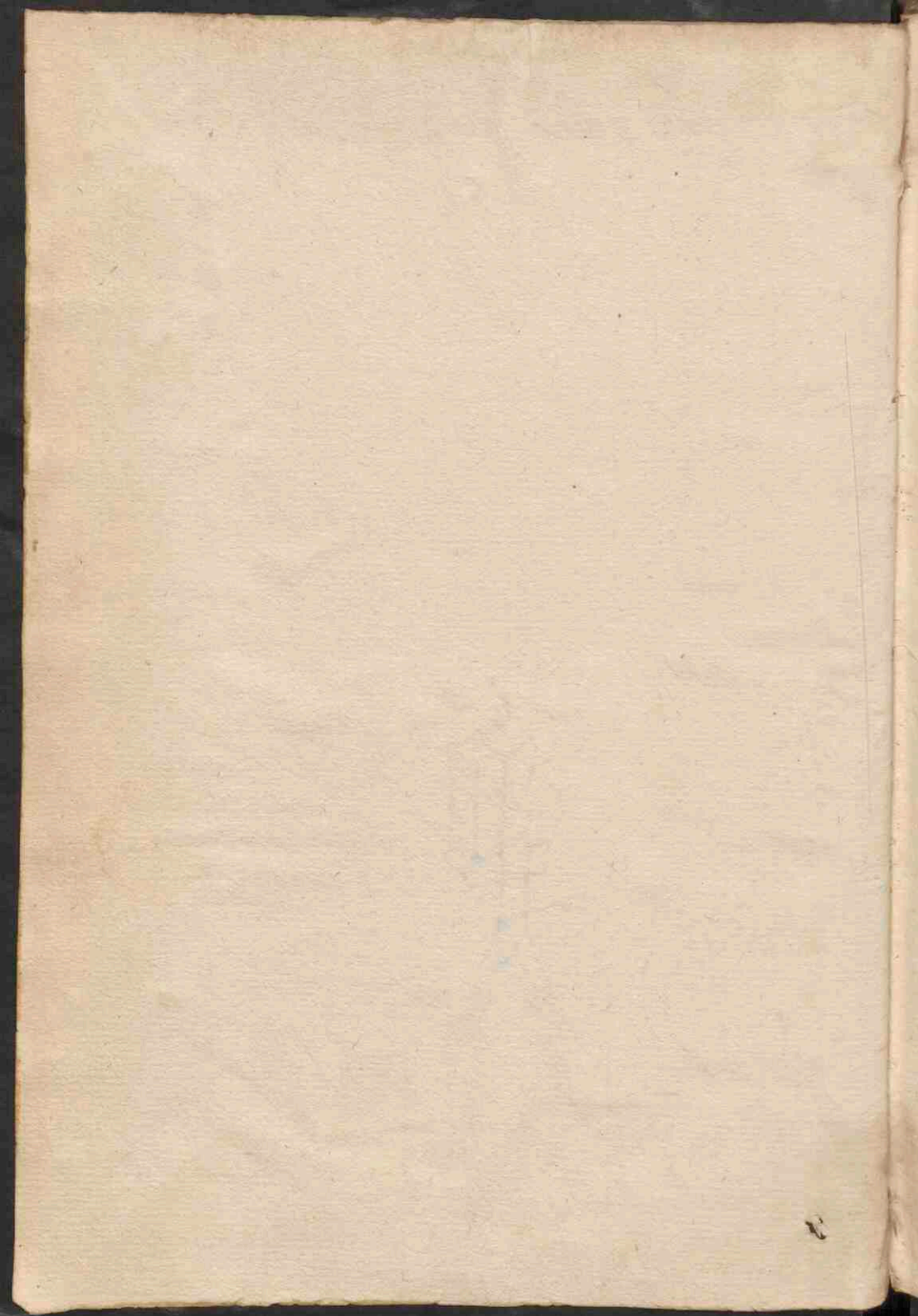
In eodem volumine invenitur: Joannis Carthusiensis Opus cui titulus Nosce te, impressum Heidelbergae s. typogr. nom. (Henr. Knoblochster) 1489.

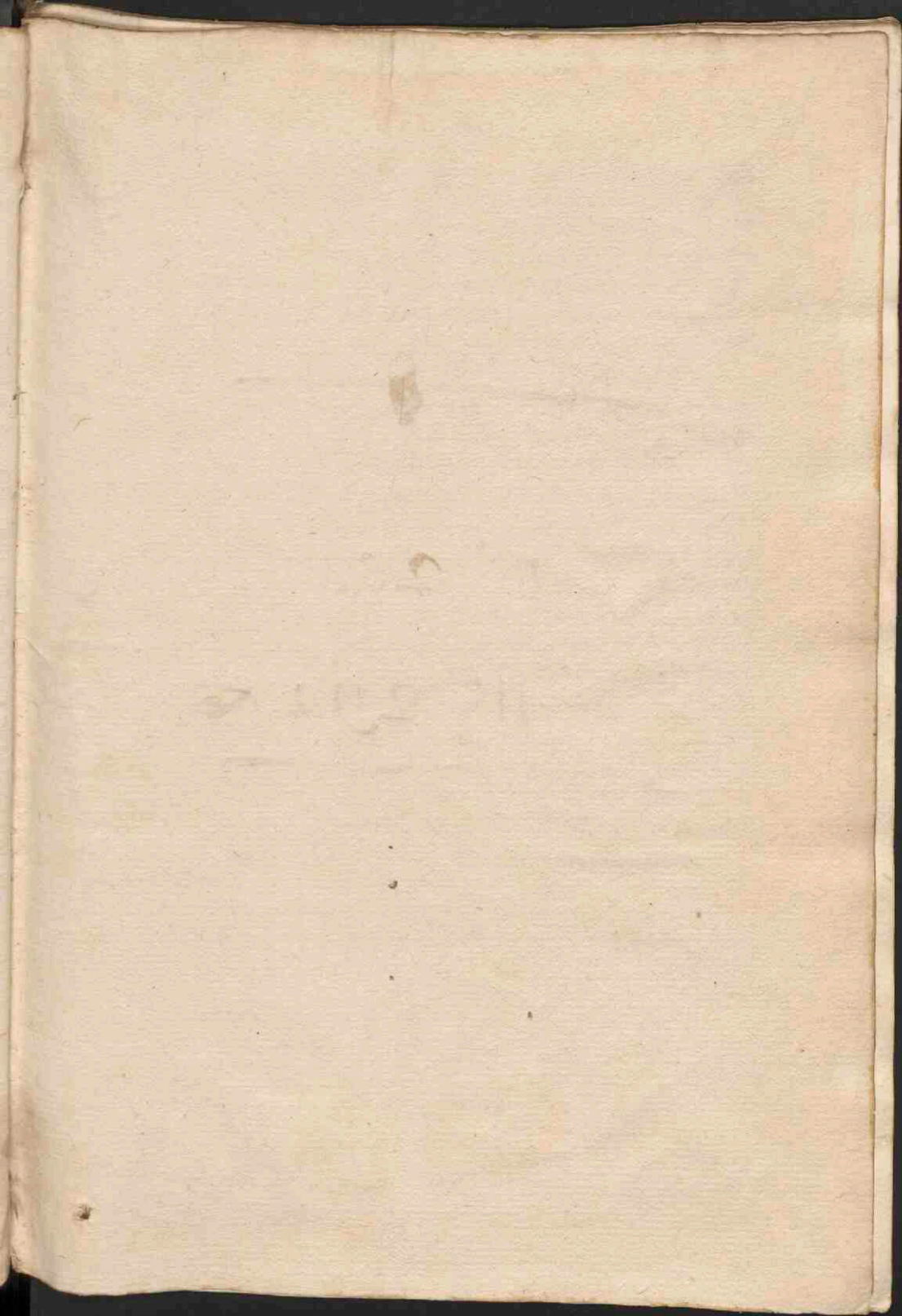
260

Codex oriundus est ex conventu Canonicorum Regularium Traiectensi; vide notam ad cod. 78.

Hs.
4 G 1

~~N. 120. A.~~

n°. 253. e.

n°. 292. ~~e~~. e.

Tractatus de anima Incipit prologus

Uterū tradit auctoritas. diuini esse illud apollinis.
raculū. Nosce teipsum. Nūm q̄ errat q̄ seipm̄ ignorās
Alia noscere desiderat. Non potest aut̄ homo noscere seip̄
si ignoret id̄ qd̄ in eo est diuinissimū. hoc est aiā suā. rem in eod̄o
simillimā. Quapropter de aiā et hys que sunt in ea tractatū hūc
breue. nō ad prouocorū erudicioē. s̄ ad meip̄suis instr̄uctioē ex
pprobabilioribz sapientū sententijs aī dei auxilio opulabo a cōioribz
ad speculatioza hoc ordine processurū. **E**xpliat prologus

Sequūt̄ capitula eiusd̄ tractatus de aiā opulatus a reuerē
dissimo dño dño petro de allpato sacre theologie doctore. quōdā rāel
lario parisiē. postea amariē ep̄o et cameracensi. deinde sancte
romane ecclesie tituli sancti gr̄isogom presbitero Cardinali

Primū capitula erit de anime diffiniciōe et ei' diuisiōe

in vegetatiuā sensitiuā et intellectuā **S**ecundū de aiā vegeta

tiua et ei' potentijs **T**erū de anima sensitua quātū ad eius

potentias de foris apprehensiuas **Q**uartū de ea quātū ad ei' po

tentias ab intus apprehensiuas **Q**uātū de ea quātū ad ei' potē

tias motiuas **S**extū de aiā intellectuā quātū ad ei' potētiā

cognoscatuā **S**eptimū de ea quātū ad ei' potētiā uolitiuā

Octauū de hys que sunt in aiā. et p̄mo de spēbz rerū sen

sibilū in medio **N**onū de spēbz rerū sensibilibz in sensu ul

organo **D**ecimū de spēbz in intellectu humano **P**rodecimū

de actibz aiē. et p̄mo de actibz cognoscendi aiē sensitue **Q**uo

decimū de actibz cognoscendi aiē intellectuē **T**erādecimū

de actibz appetendi potētiē uolitiue **Q**uartūdecimū de

passiōibz aiē. hoc est de actibz appetendi potētiē sensitue

Quīdecimū de habitibz aiē tā potētiē sensitue q̄ intel

lectiue ac eā uolitiue

[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the document. The text is mirrored and difficult to decipher.]

Sequitur predicti tractatus de anima Capitulum primum prima pars
 anime diffinitio

Dividit autem umbraticae sompnantes philosophi. de ea diversa
 et aduersa senserunt. que omnia differere longum est. Sed
 quia Aristoteles inter eos obtinuit principatum animam
~~habentis~~ probabilius diffiniunt dices. quod ipsa est substantialis cor-
 poris physici organici. habentis vitam in potentia Ideo huius diffini-
 tionis explanationem prosequamur **E**st igitur hec diffinitio non
 simpliciter quid sit anima. quoniam tale dare non ad physicum pertinet. sed
 ad metaphysicum cuius est considerare rationes quidam animas rerum
 quas philosophus considerat in ordine ad motus et operationes ~~animae~~ earum
 Hec est diffinitio naturalis explicita et conuertibilis. inducitur non so-
 lum quid est anima. sed eadem anima est. quoniam corporis physici organici
 Propter quod est quod potest vivere. sive potest vitalem operationem exercenda
 Ideo Aristoteles predictam diffinitionem declarans per aliam notorie dicens
 quod anima est quo vivunt. id est quo aliquid vivit. capiendum vitae ut se ex-
 tendit ad omnem operationem vitalem sive sit nutritio. sensatio. intellectio.
 sive alia vitalis motio **A**nimalia ab inanimatis non apparent aliter
 differre. nisi exercendo aliquod opus vite **E**st autem prima
 diffinitio conuertibilis cum suo diffinito. quoniam omni anime conuenit ut
 ut patet inductiue et nulli alteri. quinimo per pres diffinitionis anima
 a quolibet alio concluditur differre. Per hoc enim quod dicitur actus dif-
 fert a materia prima que est potentia. et a composito quod resultat
 ex actu et potentia **P**er hoc quod dicitur actus primus differt ab actibus
 secundis. que sunt operationes vitales. Omnis enim forma in ordine
 ad operationem ab ea precedente dicitur actus primus. et talis opera-
 tio actus secundus **P**er hoc quod dicitur substantialis differt a formis
 et aliis habitibus qui sunt accidentia **P**er hoc quod dicitur corporis
 physici. explicatur causa materialis anime **C**orpus enim non in quantum
 artificiale sed in quantum physicum. id est naturale est subiectum anime
Per hoc quod dicitur organici anime differt a formis corporum sim-
 plicium vel elementorum vel homogomorum. quorum nullum est orga-
 nicum. id est instrumentale sive instrumentum partiale alicuius to-
 tius corporis organici **P**er hoc quod dicitur vitalem habentis in

potencia. intelligit: qd aia est actus corporis vni habentis et est in
potencia s; ad operatioes vitales. vel est actus quo corpus habet
ea dicit: actus vni et qua aia scripta no ess; vni nisi in potēcia
Et p hoc quocūq; p̄dictōrū modorū intelligat: differt aia a forma
om̄i vel seminis **E**x quib; talem possum; aie diffinōē collige.
Anima est forma substantialis corporis viuētis. potens in eo
vitales operatioes exercere. **E**t hec est dara cōpleta diffinōe aie
Anima vero diuidit: in vegetatiuā. sensitiuā. et rationa-
lem. seu intellectuā. Cūe diuisio ex ipsis actib; sine operatio-
nib; concludit. Licet em̄ quelib; res a qualib; alia. seipsa for-
maliter et intrinsece distinguat: tamē scdm̄ Aristotile potēcie
distingunt: p̄ actus. id est p̄ actus cognoscunt: et concludunt: disti-
gu. **Q**uia q̄ experimur in distinctis suppositis actū aie tri-
plū in genere. s; vegetare. sentire. ratiōnari. Ideo ex hoc
concludim; triplū esse aiaz. s; vegetatiuā vt in plantis. sensi-
tiuā in brutis. ratiōnalem in hominib;. **Q**uidā vero dicūt has
aiaz sub vni corporib; diuersimode scdm̄ diuersas luas esse
tiās. et qd est vna lux celi siderū que disponit ad susceptioē aie
vegetatiue. Alia est lux celi cristallini. que disponit ad susceptio-
nē sensitue. Et est alia lux celi empirei. qd disponit ad suscep-
tionē intellectuē. Hoc aut̄ magis videt: voluntarie dictū. qd
raioē p̄batū. ideo transeūdū est velut sup̄sticiōsum. **Q**uia
pars complicis questionis solutio **S**icutia p̄dictā aie diuisioē
triplex occurrit questio. Prima est utrū in eodē supposito anima
vegetatiua. sensitua et intellectuā situalit̄ distinguat: **S**ecunda
dato. qd nō. utrū tamē realiter distinguat: **T**erna licet essent rea-
liter idem. utrū ip̄a aia a sub potētijs distinguat: **D**e hinc est
inter doctos aliratio. q̄m̄ nō est hoc nisi ex sub breuitate tractanda
Solutio p̄ime questionis **D**e p̄ma ut̄ questioē dixerūt qdā
fuisse op̄inōē platōis qd ille erat diuersa anime et in diuisis or-
ganis situate. s; sensitua in cerebro. nutritua in epate. appeti-
tua in corde. vegetatiua in mēbris generatiuis. **S**ed aristoteles
cōtra hanc op̄inōē p̄bat qd in eodē supposito aia vegetatiua

et sensitiva nō sunt sic simaliter distincte. s; p totū corpus aīalē est
 simul vegetativa et sensitiva. Nā sicut in plantis licet potentia
 sumendi alimentū sit in radiabz. et potentia generādi folia flores
 et fructus est in ramis. tamē si absindat' ramū a radiabz. et radices
 pullulāt novos ramos ferentes folia. flores. et fructus. et ramū ab
 sibi si replantent' resumūt radices. qd nō esset nisi vnaq; dītarā
 potentia nō s; potentia sumēdi alimentū. et potentia generādi eet
 tam in radiabz q; in ramis. **Hic** proportionalit' est de multis aīalibz
 vñ. qm ptes absase vniūt et sentiūt. **Nec** h' vniū cōcedēdū est
 de aīalibz pfectib. que diuisa vniē nō possunt. q; ad sui p̄mēciā p
 fectiore organizatōz requit. **Hic** em equus et nutrit' et auget' et
 sentit et in capite et in pede. quare in quibz ei; pte est simul vege
 tativa et sensitiva. neq; ab illa est simaliter separata. **Solutio**
 secunde questiois. **De** secunda q̄stioe fuerūt oppōnes diūse.
 et dixerūt qdam nō solū aīaz vegetatiuā et sensitiuā in eodē sup
 posito differre. s; tot esse formas substantiales in eodem. q̄t sibi
 cor respondet p̄dicata quiditatiua essentialiter subordinata. Ver
 bi gratia In equo est p̄ma forma q̄ est substantia. alia q̄ est corp.
 alia q̄ est vniē. alia qua est aīal. alia specificā q̄ est equus. et sic
 materia p̄ma est pura potēcia ad p̄mā formā. sic illa est p̄mā
 acty materie et est potentialis ad alia formā sola autē vltima
 est simpliciter actualis. **Quet** autē ^{hac} oppōnēte reprobare gene
 raliter p̄tineat ad metaphysicū. tamē quantū suffiat ad p̄positū.
 videt' q; talis differēcia siue distinctio sit oīno supflua. q; mag
 plūcitas est ponēda sine necessitate. id est sine experientia.
 ratione. vel auctoritate cogente. s; nullū istōrū trū cogit talem
 pluralitatē formarū ponere. ut patet inductiue. Ideo plabi
 li; dixerūt quidā aīaz vegetatiuā et sensitiuā in eodē supposito
 esse realiter idē. **Quet** ut aristoteles dicit differāt sōdm rāoēz.
 id est alia rāoē intelligim' eādē aīaz esse vegetatiuā. et alia
 rāoē sensitiuā. **Et** idē videt' esse dicendū de aīa intellectiā
 in hōie. sequendo rōnē naturālē. q̄m de hoc nō habeam' cla
 rā aristotelis determinatiōē. **Nec** obstat q; i hōie ipsa anima

secundū illas potencias successiue manifestat. ppter qd dicit. qd em-
 brio primo uiuit uita plante. id est vegetatiua. postea uita animalis
 id est sensitua. postea uita hoīs. id est intellectua. Nam qd na-
 tura successiue operat. uirtus naturalis for matua prius rōna
 bilis disponit ad uitā qd ad sensum. et post ad sensū qd ad ratiōne
C Sed scdm fidei ueritate specialis difficultas est de aia in-
 tellectua. utru ipa in hoīe sit eade in hoīe vegetatiua et sen-
 situa. qd scdm fide ipa est indiuisibilis. ingenerabilis. et incor-
 ruptibilis. Ipsa autē vegetatiua et sensitua in hoīb; et in
 brutis uidet. esse eiusde ratiōis. et p consequē extensa gene-
 rabilis et corruptibilis. Et et ipa sensatio hoīs cū sit qdā qli-
 tas extensa nō uidet. posse ea in subiecto indiuisibili. Ipsa
 qd aīe sensitue et aīe intellectue in hoīe iudicia et appetitūs
 sepe sunt contrarij. dicit Aristotile. qd sensualitas sepe adusa-
 t. et obuat ratiōem. Contraria autē nō possūt simul ee in
 eodē subiecto. nec in eadē aīa indiuisibili. Ideo ppter ista
 principalit. quōdā dixerūt qd nō est in hoīe eadē aīa sen-
 situa et intellectua. Et cū hoc sit pblemā neutru aīe utra
 qd pars est pbabilis. Cui plag tene oppositū. potest dūe p aīa
 sensitua hoīs est indiuisibilis. nec ipa est eiusde ratiōis in
 hoīb; et in brutis. Et qd subiectū sensatiōis ac iudicij sine ap-
 petitūe sensitū nō est ipa sola aīa indiuisibilis. Tūc nō erūt
 contraria in eodē subiecto adequato. De hīs autē p nūc breuit
 transco. Soluō tēre questiōis. **D**e tēra questiōe omis-
 sa opionū uarietate. dicendū est. qd aīa est potentia. qd ē
 prinapiū actiū sine passiū sine operatiōis. quāb autē aīe
 multiplex est potētia. una prinapalis. alia istrumentalis. Prima
 est ensensibilis. secūda actualis. loquendo utit. de potētia
 prinapali et essentiali. aīa est omnia potētia. nec est uerū de
 uirtute sermonū qd in hoīe sūt plures potēne. Et ad istū
 sensum dicit. qd aīa est potēns exerce plures opatiōes. et
 scdm illas sponit pro ea plura nomā. diuisari rōnū signifi-
 cāa potētia aīe. sūt sunt vegetatiū. sensitū. intellectū

A sed totū cōpositū qd est diuisibile. Subiectū uero intellectiōis ac iudicij sine appetitū
 intellectui. est ipa sola aīa indiuisibilis

Quodammodo vero de potentia instrumentali et actuali. aia a suis
 potentijs distinguit. et sunt ipsius plures potentie. q. luy a
 mma sit potentia principaliter actua suarū operationū vita
 lū. tū ad ipas exercendas indiget calore naturali spiritibz
 et multis alijs dispositioibz. Et alijs indiget ad nutriendū.
 alijs ad sentiendū. alijs ad mouendū scdm locū et iste sūt
 potentie vegetatiue sensitiue et motiue instrumentales. ab
 ipa aia et ab iure differētes. Ideo credendū est q. aia in pe
 de est eque potētia visiva sicut i oculo. loquēdo de potētia
 principalī. tū ipa in pede nō est potētia p̄p̄ua ad vidēdū q.
 aia sine dispositioibz requisitis ad suā operatiōez nō dicit
 potentia p̄p̄ua. s. remota. Et hoc de aia et eijs potētijis
 in generali sufficiat. **S**cdm capitulū **Q**uoniam pars de
 potentia vegetatiua gñaliter

Hunc tractandū i speciali est de potētijis aie. et p̄
 de aia vegetatiua q. cōmuniōr est. Potest aut hoc
 potentia scdm aristotē diffiniri q. ē vt potens cōuertere
 alimētū in corpū aiatū i q. est ad salutē ipsius. et ex eo ipm
 agere ad gplimentū quantitatis eijs et generatiōe corpū aiatum
 sue speciei. **U**n patz q. aia vegetatiua tres hz potētijs sine
 vites s. nutritiua augmētatiua et generatiua. **P**rima est ad
 cōseruatiōez idmōm scdā ad p̄fectiōez subiecti. terna ad ḡtina
 tiōez speciei. Et hz q. libz p̄p̄ia opatiōez et p̄p̄m obiectū ex q. bz
 cognosūt. ideo de ipis p̄ ordinē est videndū. **S**cdā p̄ de
 nutritiōe. **N**utritiō ḡ q. est opatiō potētijs nutritiue est
 cōuersio nutritiui scdm q. est potentia corpū aiatū in ipū
 corpū actu aiatū p̄p̄ salutē ipsi. **A**d nutritiōē aut tria requirūt.
 vñ ē alens. et hoc est aia vegetatiua. scdm est alitū. et hoc est
 corpū aiatū. tertiū est quo alitur. et hoc est duplex. **U**nū pas
 sine et hoc est alimētū quod est obiectū potētijs nutritiue. aliud
 actiue. et hoc est p̄cipalit ipa aia instrumentali tū ḡtatiua
 dispositiō ad digestiōez requisita. **A**limētū em scdm aristotē
 debz ēē qdāmodo ḡtatiua alito. et qdāmodo simile s. a p̄cipio

generari. et in fine simile. Quia hoc est condicio agentis. s; assu-
milare sibi passum p; contrariu. Debet aut alimentu p altera-
cionē q̄nti in alitu et ei assimilari aūq; nutriat ipm. ideo ad
hanc actioē necessaria ē aīe multiplex q̄litative dispositio tāq;
instrumētū. **P**ropter hoc q; ipi potēne nutritiue dicūt; deser-
uere q̄tuor virtutes. s; attractiua q̄ assumit de almēto illud
q̄d est necessariū. retentiua q̄ retin; almētū donec debite al-
tera noīs recipiat q̄plementū. digestiua q̄ alterat et sepat pu-
rū ab impuro. et expulsiua q̄ expellit supflūū a necessario
nutrimento. **H**ic igit; fit cōpleta nutritio. **T**ercia pars de
augmentacione. **A**ugmentacio aut; q̄ est opatio potēne aug-
mentatiue. est cōuersio almēti scdm q̄ est potēna quātū corp;
aiatū in ipm corpus actu aiatū ppter cōplemētū ipsius. **D**ū pa-
tet q̄ idē est obiectū potēne nutritiue et potēne augmenta-
tiue. s; alimentū. **E**x eodē em; almēto nutrimur et augem;
Hic tamē nutritio et augmentatio differūt. nā lūz sint ex eodē ali-
mento. tū ipm nutrit scdm q̄ ē substantia. et augmentat scdm
q̄ est quantū. ideo nō sōz eadē rōnē est vtriusq; obiectum.
Quarta pars de generacione. **G**eneracio vero que est
est opatio potēne vuentis generatiue est cōuersio almēti q̄d
est semē in corp; aiatū nouū simile illi a q̄ semē est deorsū
ppter cōseruacionē sp̄eci ipsius. **E**x eodē q; alimento nō tota-
liter s; p̄ualit; fit nutritio. augmentacio et gnatio. nō tū gnatio
eius qui nutrit; vel auget; s; alteri. **E**x supfluo em; almēti
fit gnatio. nō quidē ex supfluo in quali. s; in quāto. **E**t dicit
Aristoteles q; generare sibi simile est naturalissimū op; nature.
nō q; sit p̄fectissimū simpliciat;. s; scdm q̄d s; inter opacōes potēne
vegetatiue. vel q; natura vniūsalis magis incēdit q̄m uatōz
sp̄eci q; cōseruacionēz hui; vel illi; individui. **A**d hoc em; q; corp;
aiatū sit sui similis generatiū oportz scdm aristotile q; sit p̄-
fectū nō orbātū et nō hñt sp̄otaneā gnacionēz. **P**rimo q; sit p̄fectū
tū in q̄litate q; in quātitate. **S**edō q; nō sit orbātū id est q; nō sit di-
minutū in mēbris genitalib; **T**ercio q; nō habeat sp̄otaneā gna-

A sicut musta vel verub qd eni p putrefactioez

noez. id est q no generet p putrefactioez sine semine gnal. gmm
 me. ex ex semine no generat sibi simile. p alit pt cotinua i spe.
 nec tu oportz hoc m hoibz huiusmodi veru e. **Q**uinta ps de
 vegetantibz et platis. Et aut manifestiora fiat que de aia vegeta-
 tiva et ei9 potentibz pmissa sut hic de vegetantibz et platis aliqua
 sunt dicenda. Planta aut generale nomen est. Et scdm Arist
 totle plataru qda sunt arbores q habent ex sua radice stipite
 uniu ex q multi rami nascut. Alie medie ut arbores et her-
 bas ut frutices sine stipite hntes ex radiabz ramos. Alie herbe q
 no hnt stipite ex sua radice s3 folia. **P**rimcipiu aut efficiens
 in gnacoe plantaru et earu vegetacoe est sol sine calor solis
 Primcipiu aut materiale a quo sumit nutrimentu e tra.
 no tu terra pura s3 ex quatuor elemētis cōposita sine mixta
 Ex q qddā gpositu suozit qd est maxime terrene. aqstia parū
 aereū min9. igneū minime. Per terrā coherēs. p aquā et ae-
 rem diffūdēns. et p ignē superi surgēns. No tamē hmoi
 elemētōrū forme sine eorū vltates sunt in hoc cause pūpa-
 les ut in scdo de aia cōtra impedocē pba aristotiles. **N**o
 dautē gnacōis plataru scdm aristotile in libro de platis est
 talis. Quomā vltate caloris ascendūt vapores terrei et aquei
 ad supfiacē terre. ad quā eadē descendit aer rōnd hōi fias
 locū mixtōis. in q vrt9 corpōrū celestiu infusa ipis mixtibi-
 libz gmisct ea. et ex eis pdunt plantā. In platis aut radi9 ge-
 neratur ex humore seminali. medulla vero ex humore aba-
 li. Et scdm aristotile i plata duplex est digestio. pma in ra-
 dice. scdā in medulla. a q ad alias ptes transmittit. quēnēb
 nutrimentū. et inde generāt. folia ex humore magis aquoso.
 flores vero ex humore magis subtili. et qst aereo. fruct9 aut
 ex humore aereo magis gōssō et magis vīnōse. De natura
 vco plataru speciah9 dice no est pēntis gpositi **C**apitulū trū

Prima ps de potēna sensitua generaliter

Dostp de aia vegetativa dictū ē. nūc de aia sensi-
 tua est agēdū. Habet aut duplice potēnā. s3

apphensua et motua Et dicitur hic apphensua put se extendit
a pphensio ad notina iudicaria. Nec vero potencia apphesi
ua diuidit. in apphensua deforis et in apphensua demt. Et
dicitur apphesua deforis q apphendit p organu qd ^{est} extra i corpe
vl qz hoc forte no est veru de sensu tactu. pot dia apphesua de
foris. q apphedt re deforis p sente. Pri^o aut e de ista poten
tia dicitur et ei⁹ p fibz. postea de secunda. **S**eda ps de numero
sensuu exterioru. **V**ires g. apphesue deforis sut qng sensus
pnculares. siue potencie exteriores sz visus. audit⁹. odoratus.
tactu. et gust⁹ quoru sufficiencia sic habet^r. Quoma tu media
p que fit sensacio sint determinata numero sz aut caro. aut
aqua. aut aer. **C**u etia sensibilia p ista media sint termina
ta numero q oē qd sentit^r p carne. aut est tangibile aut gust
tabile. et oē qd sentit^r p aere vl aqua. aut p vtraq. est son⁹
odor vl color. oportz scdm huc numeru esse numeru sensuu.
Tercia ps de conuenencia sensuu. Conueniunt aut dicti
sensus in aliqbz gdncoibz. **P**rimo qz oēs sut vires passue.
sentim⁹ em m⁹ suscipientes no extra mittentes. et ppter hoc
obiecta eoru dicit^r ~~virtutes~~ ^{virtutes} passibiles qluantes. q i sensu fa
ciunt passiones. nec tu ideo dicit^r virtutes passue. qz no sint
potencie actiue. **S**ecundo qz oēs sunt pceptiu singulariu.
et no vniuersaliu. et etia obiectoru p sentiu et no absentiu.
Tercio qz ad hoc q actu sentiāt qtuor requirunt. duo ex parte
sensuu. sz species et organu. et duo extra sz obiectu et mediu
Et ex parte speciei requirunt quemēs pportio sensibilis ad sen
sum. et ex pte organu requirunt q sit conueniet dispositu. Ex
p te obiecti requirunt conuenies p sentia. et ex pte medij quemēs
distanca. qz sensibile positu sup sensu no sentit^r. Et istis
circustanciis positis sensu no errat circa sensibile ppter. et
hoc in magna pte siue in magno gdu. vt exponit cometator
Quarto conueniunt qz oēs vna hnt originē. sz sensu com
ne. a quo velut a centro qsi linee quedā exeūt. **Q**uarta
pars de differēcia sensuu. Differunt aut isti sensus etia in

alijs. Primo in organorum mediocritate et obiectorum diversitate. Secundo
 differunt utilitate. quia duo illorum scilicet tactus et gustus sunt magis neces-
 sarii. alij sunt ad bene esse animalis et ad sciendam accipienda. Per
 gustum enim discernimus abum bonum a nocuo. et per tactum corruptivum
 a non corruptivo. Ideo habet duobus sensibus ingeniamur natura me-
 dum intrinsecum propter eorum necessitatem. alios autem medium extrinsecum.
 Tertio differunt generalitate. quia tactus est membris omnibus et in omnibus anima-
 libus. Quarto in apprehendendi et retinendi varietate. quia visus acutus
 velocius et remotius apprehendit. tactus autem quia grossior est apprehensa
 fortius tenet. Hec sunt quae generaliter conveniunt et differunt secundum
 quantum et aliquae possunt aliae assignari. ¶ Quinta pars de visu
C Sed dicendum est particulariter de universis sensibus organo-
 rum. medio et obiecto. Et primo de visu tamquam de nobiliori. Organum
 visus est oculus ad quem pervenit nervus opticus pertransiens a cerebro
 usque ad pupillam per quam mittitur spiritus visibilis recipiens species
 visibiles ab humore crystallino. qui est in pupilla. Sic igitur
 videmus oculis. sed instrumentaliter. visu autem sive virtute visiva vi-
 demus effectivum principaliter. ipsa vero visione videmus formaliter
 et sic de aliis sensibus proportionaliter est dicendum. ¶ Medium
 proterea huius sensus est aer vel aqua et quodcumque aliud corpus transpa-
 rens sive diaphanum. Unde cum lumen requiritur ad videndum fuit inter
 quosdam philosophos questio. utrum requiratur medium propter. aut propter
 colorem. sive obiectum. Et potest dici quod propter utrumque. tamen principaliter
 propter colorem. quia non sufficit sua specie agere. sine convecto lumine
C Obiectum vero visus est visibile scilicet color vel lux. Differunt
 autem color. lux. et lumen. quia lumen non terminat visum. nisi prope videtur.
 sed est species lumbis per quam lux videtur. sicut color per suam speciem.
 Lux autem potest per se in diaphano sua specie generare. color autem
 non potest nisi lumine super ipsum cadente. Unde autem super lucem sive lu-
 cidum caderet lumen alienum saltem maius quam sit lumen proprium. im-
 dit ipsum saltem ne videatur distincte. ideo maius lumen minus
 lumen dicitur offuscare. sicut patet de stellis in die. ¶ Sexta pars
 de auditu. ¶ Organum vero auditus est in auribus. et est quodammodo aer

conaturalis positus nūc cōcauitatē aurib. ad quē dirigit. ner-
uus quidā protensus a cerebro q̄mēs sp̄m audibile. **¶** Mediu
aut huius sensus est aer extrinsecus ip̄i aeri sup̄posito gnatura-
li et intrinsecō cōtinuatus. **¶** Obiectū ip̄s est sonus q̄ fit in
aere ex collisione duorū corporū solidorū sine durorū ad in-
cē p̄ quā fit tremor ī aere. qui cōtinuat̄ usq̄ ad aurē p̄ mo-
dū spero. cuius centrū est locus collisionis. et circularit̄ p̄tēdit̄
cōtinuo debilitando. cuius simile ē cū p̄icit̄ lapis in aquā.

¶ Vñ pat̄ qualit̄ fit sonus reflexus. **¶** Septim̄ ps de olfactu.

¶ Organū aut olfactus est in duabz carūculis descēdentibz
a cerebro q̄ similes sunt duobz capitibz mamillarū p̄ quas p̄uenit
spiritus odorabilis. **¶** Mediu vero huius sensus ē aer vel aqua
et liḡ idē sit mediu in hoc sensu et aliis duobz sc̄z visu et au-
ditu. hoc tñ est differētē. Ex em̄ hoc mediu in visu sc̄m qd̄
est corp̄ dyaphanū. s̄ sc̄m hāc dispositioē nō ē mediu huius
modi ī aliis sensibz. **¶** Obiectū ip̄ius est odor q̄ ḡmūter mul-
tiplicat̄ cū qdā fumali euaporatiōe p̄ calore a corpe odorifero
resoluta. **¶** Octaua ps de gustu.

¶ Organū gustus est ī lingua p̄ quā res saporifera ḡm̄git
humiditati saluari que imutat̄ ab ea mediāte carne sp̄giosa
que est in sp̄cie lingue. et reddit sapore suū spiritui q̄ est in
neruo iteriori. **¶** Vñ patet qd̄ duplex est mediu in h̄ sensu it̄ se
cū sc̄z caro lingue. et extrinsecū sc̄z humiditas saluatis. ideo
si ip̄a fuerit infecta amaritudine gustus iudicat abū amarū.
Obiectū aut huius sensus est sapor. cuius duo sunt extrema q̄-
ria. sc̄z dulcedo et amaritudo. **¶** Media aut sunt plurima. et h̄
ḡmune est p̄dictis oibz sensibz. sc̄z qd̄ q̄libz sit sensitivus vñ q̄tra-
rietatibz et mediōrū ip̄s. **¶** Nona ps de tactu.

¶ Organū tactus sc̄z qdā est in corde vel aliqd̄ iuxta cor
valde reductū ad mediu q̄m̄tū tangibilū. vñ talē p̄portione
q̄le ip̄m habz nō sentit. s̄ solū excellentias tangibilū. **¶** Sed
sc̄m alios aut oportet organū tactus ēē extensum p̄ oīa mēbra
ad emittēdū excellentias tangibilū q̄ sūt corruptiue aiāliū. vñ

illa sup̄dicta p̄portio r̄educta ad mediū q̄litatū tāgibilū videt̄
ponenda ī neruis p̄ totū corp̄ aīalis expansio. **M**ediū autē
hui⁹ sensus sicut et sensus gust⁹ est caro. ut sup̄ tactū est. et h̄
est mediū cōiūtū. **P**otest tñ horū sensū sicut et aliorū esse
qdā mediū extraneū. s̄ nō habet ad sensatōz nisi accidētali.
q̄ si nō ess̄ nō min⁹ sensatio fiet. **H** obiectū hui⁹ sensus
tangibile. **N**ō est aut̄ vnū p̄ximū gen⁹ om̄i q̄litatū tāgibilū
sicut color est gen⁹ om̄i colorū. s̄ sūt in eis plures q̄rietates.
s̄ calidū. frigidū. humidū. siccū. durū. molle. asperū. lenē. **g**ue
et lenē. **Q**uā orit̄ q̄stio utrū sensus tact⁹ sit vn⁹ sensus vel
plures. **E**t dixerūt aliq̄ q̄ si tact⁹ nominet̄ ab eo q̄ sentit. sic
est vn⁹ sensus si vero ab h̄is que sentit. sic est plures sensus.
Ppter plures cōtrarietates tangibiles sup̄dictas. **H** hoc nō
sufficit q̄ sic nec ess̄ ponēd⁹ nisi vn⁹ sensus cū nō sit nisi vnū
q̄ sentit. s̄ ip̄a aīa. **I**deo meli⁹ dicit̄ q̄ sensus tact⁹ est vnus
materialiter q̄ vnū est organū scdm̄ materiā et quāntita
tem. s̄ est plures sensus formaliter. nō scd̄ formā substā
alē s̄ accidētale. q̄ scdm̄ aliā q̄litatiuā disposiciōz est per
aptū calidi et frigidi. et scdm̄ aliā humidi et siccū. **E**t sic
tactus est duo sensus. et nō plures. q̄ cōtrarietates p̄dicte
nō arguūt pluralitatē disposiciōnū q̄litatiuā ī organo.
Ppter hoc q̄ sunt sensibilia ḡmunia. v̄l sentiūt̄ modo sensi
bilū ḡmuniū. s̄ scdm̄ figurā aut motū. **I**deo sufficit q̄ or
ganū sit quātū ut sentiant̄. scdm̄ diuisib̄ situs mot⁹ aut figu
ras ip̄orū. **A**ristoteles aut̄ ī enumeraciōe quāz sensū.
illos duos sensus tanq̄ vnū posuit scdm̄ modū loquēdi vulga
tem. ut dicit cōmētator. q̄ ī nullo mēbro iuēnt̄ vn⁹ sine
alio. **E**t ad eūdē sensū dicit̄ Aristoteles. q̄ gust⁹ est qdā tact⁹
De om̄ia p̄ de diuisiōibz sensibilū. **H** ad maiore
intelligēciā p̄dicatorū vidende sunt qdā diuisiōes sensibilū.
Nā scdm̄ Aristotile sensibilū qdā sunt sensibilia p̄ se. alia
sensibilia p̄ accidēs. **E**t eorū q̄ dicit̄ sensibilia p̄ se. qdā di
cūt̄ sensibilia p̄pria. qdā cōmunia. **S**ensibile p̄p̄riū dicit̄

quod sentit^{ur} vno sensu secundum speciem sic quod non alio. ut color visu. et sonus auditu. **S**ensibile commune dicitur quod omnibus vel pluribus sensibus est sensibile. ut motus et quies. numerus. magnitudo et figura. et si quod sunt et alia. **S**ensibilia per se sunt illa quod dicitur sunt scilicet sensibilia propria et communia. et magis sensibilia propria quam communia. quod secundum eorum specificationem distinctionem sumuntur. specifica distinctio sensuum. **S**ensibilia per accidens sunt sicut homo. asinus. sortes. et brunnellus. quod neutrum sentit. in quantum tale. sed in quantum album vel figuratum. **Q**uod patet quod potentia diuisio non sic datur per opposita. quod cum in membra supponatur per eodem. Quia non solum color est visibilis. imo coloratum. **N**ec videtur quod sensus de colore iudicat abstracte a subiecto. sed confuse de colorato. Et ita de magnitudine et magno. figura et figurato. numero et numerato. siue ponatur accidentia quodam distincta a suis subiectis. siue non. Ideo cum idem sortes sit albus figuratus et homo. sequitur quod ipse idem est sensibile proprium. sensibile commune. sensibile per se. et sensibile per accidens. sed hoc est secundum diuersos conceptus. quod in quantum est albus. dicitur sensibile proprium. quod secundum eundem conceptum a quo sumitur. iste terminus album vno sensu sentit. sed in quantum figuratus dicitur sensibile commune. quod secundum illam conceptum pluribus sensibus percipitur. sed in quantum albus vel figuratus dicitur sensibile per se. quod secundum tale conceptum res sensu percipitur. **S**ed in quantum homo vel sortes dicitur sensibile per accidens. quod secundum huiusmodi conceptum non sentit. **S**ensus enim exterior non iudicat de re secundum conceptum substantialem sed accidentalem. unde ad diuersitatem accidentium variatur iudicium sensus. non ad variationem substantie.

Capitulum quartum. **Q**uoniam pro de interioribus se sub generali dicitur de anime sensitue potentia apprehensiva exteriori. **D**icendum est de interiori quam sunt prima eadem multiplex est. Nam alia est sensitua cognoscitua. alia est specierum sensibilibus reservatua. **U**nde quod propter omnem potentiam cognoscitua ponenda sic alia potentia non cognoscitua sed reservatua. patet ex hoc quod in absentia sensibilium. et omni actu cognoscendi cessante. apparet quod specierum sensibilibus reservatur in nobis. ut patet in sompniis. **E**t patet quod non reservantur in potentibus cognoscituis. hoc est in

organibz. in qbz aia nata est formare actū cognoscendi. qz tūc nō
 apparet ratio quare deberet cessare actū cognoscendi cū nichil
 deficeret requisitū ad eius formationē. ideo oportet qz sit alia po-
 tenna reseruatua huius specierū. **A**lia qdē nō ex pte aie. s;
 ex parte organi et operis. **E**t scdm hoc qdā philosophi ponūt
 solū duas tales potentias interiores. vna cognoscitiua. idē in qua
 formatur actualis sensatio. quā vocāt sensū cōmunē et eā di-
 cūt ēē in corde. alia reseruatua quā vocāt fantasia et eā dicūt
 esse in cerebro. **E**t hys potentias scdm eos diuisa attribuūt noīa
 scdm eārū diuisa opera. **V**nde contingit qz vna diuersis noībz
 noīet. diuisis tū rationibz. **S**z qdā pticulari cōsiderates po-
 nūt quinqz potentias interiores. que sunt sensus cōmunis ma-
 gnatia estimatiua. fantasia et memoratiua. **V**erū tū ppter
 occultā dictarū potentiarū operacōez et suorū organoū distic-
 tioez et situacionē ac variā dictoū nominū significacōez ipis
 sepe vtuntur aut pmissare aut equoqe. **V**nde aliqz qd huc voca-
 mus imaginatiua vocāt fantasia et ecōtra. **S**z de noībz min⁹
 curam⁹ et rebz videam⁹. **Q**uā pars de sensu cōmuni. **E**t
 igit⁹ sensus cōmunis potentia sensitua qz omni sensuū ptu-
 larium obiecta apprehendit. **N**ō em̄ dicit⁹ sensus cōmunis qz ipē
 solus sensibilia cōmunia rephendit vt qdā crediderūt. **N**ā
 apprehendere illa sensibilia cōmunia. de qbz sup̄ dictū est
 cōuenit etiā sensuū ptulari scdm aristotile. s;
 dicit⁹ omni-
 nis. qz omēs sensus exteriores ab eo velut a cōmuni cētō
 exeūt vt suorū obiectoū similitudines ad eū reducāt. qbus
 mediātibz de singulis iudicat atqz discernit. **V**nde h⁹ potēcie
 tres sunt actus. **Q**uim⁹ est cognoscere obiecta omniū ptu-
 larium sensuū. et cōueniētiā et differētiā talium obiectoū. vt qz
 hoc albu nō est dulce. vl qz hoc est dulce. et illud dulce. **Q**uod
 est cognoscere actus ptularium sensuū. **I**g em̄ qbusdā visu
 sit qz actualis sensatio solū fiat in corde siue in sensu cōmuni
 tamē videt⁹ esse de mtencōe aristotilis qz sensaciones fiant
 in organo sensuū exteriorū. qm̄ in eis nō papiam⁹ nos sen-

ture. q̄ sensible existens ī organo nō sentit̄. ideo p̄ sensū cōz
sentim̄ nos sentire. s̄z uidere ūl audire. et sic de alijs. **Tercia**
eius act̄ est cognoscere. Caren̄cia s̄ue absennā sensibilium
sicut iudicim̄ de tenebra vel silentio iudicādo q̄uis a nullo
visibili mouet̄. ūl audit̄ a nullo sono. Et hoc fit p̄ sensū ite-
riorē q̄ p̄cipit p̄ actū exteriorē et eius carenā et nō p̄ sensū
exteriorē. q̄ spēs sensibilium ī absennā eorū. saltē lōgo t̄pē
nō reseruat ideo nisi ī eorū p̄sennā nichil iudicat. **De**
organo aut̄ sensus cōmūis alit̄atio est inter philosophos et
medicos q̄ forte magis est ūbali q̄ realis. Dicūt ei philosophi
fuisse opinioēz Aristotalis q̄ organū sensus cōis s̄z ī quo
subiectiue formāt̄. p̄diti aut̄ sensitiui ē cor. vel ī corde ī ha-
bentibz cor. ī nō habentibz aut̄ aliqd̄ proportionale. Dicūt aut̄
philosophi practia s̄ue media fuisse opinioēz galieni et a-
uicēne q̄ h̄ ūtūb est ī cerebro s̄z ī āteriori parte cerebri.
ūt cōcurrūt nerui sensitiui quibz sensū q̄ loc̄ medullōsus et
humidus est. Hec aut̄ apparens cōtrarietas uidet̄. posse cōz
dari. dicendo q̄ organū sensus cōis est ī corde. s̄z subiectiue et cō-
pletiue. s̄z est ī cerebro dispositiue nō q̄ ibi fiat sensatio. s̄z q̄
oēs spēs sensibilium p̄us cōgregāt̄ ī ip̄o. et inde p̄ quādā uia
transcūt ad cor ubi fit sensatio. **Tercia** p̄ de imaginatiā
Imaginatiā est potēcia reseruatīua sp̄erū sensibilium
a sensū cōmūni receptarū. spēs eī reiū hic uocāt̄ imagines
ip̄arū. et ^{inde} imaginatiua accipit nomē. Hec autē potēcia differt
a sensū cōi. q̄ nō est potēcia iudicatiua. s̄z solū reseruatīua
Etā q̄ sensus cōis nō accipit formā s̄ue sp̄eciē nisi p̄sente re
illa aut̄ eam reseruat etiā re absente. Hec uero potēcia ī āte-
riori p̄te cerebri ponit̄. ī qua etiā sensus cōmūis ad sensū
p̄m̄s ductū esse credit̄. s̄z differēt̄. **Quā** s̄cū anathomā
cerebri s̄cū sui longitudinē ī trēs uentriculos diuiditur.
et quilibz duorū s̄z anterior et medius ī duas p̄tes subdiuidit̄.

quarū quelibz maior est q̄ sit ventricul⁹ posterior. In
 p̄ma q̄ p̄ce āterioris ventriculi cōueniūt oēs sensuū
 exteriorū neruū. In scdā vero eē videt̄ imaginatiua re-
 tinent impressiōes receptas a sensu cōmuni. et hec p̄s
 frigidior et durior est q̄ p̄ma. nā v̄tus q̄ hū recipit p̄fi-
 at̄ calido et humido s̄z virtus q̄ bene retin̄z. p̄fiat̄. Fri-
 gido et siccō. nō tū excessiuo. s̄z debito p̄portionato.

Quartā p̄s de estimatiua. **E**stimatiua est
 potēcia que ex speciebz sensibilibz itenāōes elicit nō
 sensatas. Dico autē itenāōes nō quidē ratiōis s̄z na-
 ture. Nō enī apprehēdit quid sit similis nomīe aut̄
 s̄z amicitia. cōmodū aut̄ icōmodū. v̄bigriana. Quis
 vidēs lupū nūq̄ alias visum fugit ip̄m tanq̄ sibi in-
 micū. et sic ex euis sp̄e sensibili elicit specē sine iten-
 cōēz imicitie que nō poterat p̄ sensū apprehēdi. Hec
 ergo potēcia differt ab imaginatiua. q̄ illa solum
 retin̄z speces p̄ sensū cōmune apprehensas. hec vero eli-
 cit ex eis itenāōes nō sensatas sicut amicitie v̄l imia-
 cie ex q̄bz sequūt̄ actiōes p̄secutiōis v̄l fuge. **U**nde
 sciendū est q̄ licet sp̄es sit nomē gnāle. tū quādoq̄ philo-
 sophi in modo loquēdi vident̄ ponere differēciā int̄
 sp̄es et itenāōes. Sp̄es enī sūt q̄ multiplicāt̄ ab obiec-
 tis ad organa sensuū exteriorū. s̄z itenāōes multi-
 plicantiur ab organo sensuū exteriorū ad sensū cōēz et
 et organana aliarū potēciarū. **E**t est inter ip̄as
 triplex differēcia. **P**rima q̄ sp̄es nō sūt rēp̄sentā-
 tue nisi sensibilū exteriorū. itenāōes aut̄ nō solu
 ip̄orū s̄z etiā sensatiōnū eorū. **S**cdā q̄ sp̄es sūt in
 suis subiectis sine cognitiōe p̄ma. itenāōes aut̄ sūt ab
 ip̄is sensatiōibz. ideo ip̄as rēp̄sentāt. **T**ercio q̄ sp̄es

aliquas disposicioēs requirūt in ^{suis} subiectis quas nō requirūt
intencioēs. sicut species lucis vel coloris requirit diaphanitas
tātē in suo subiecto. quā nō requirit intencio ad sensu
cōz multiplicata. et sic patz quid p̄ intencioēs debemus
intelligere. cū dicim⁹ estimatiuā intencioēs intelligere.
Hec vero potencia estimatiua in p̄ma pte medie vē-
triculi siue medie cellule cerebri ponit⁹. q̄ q̄lis sit sicut et
de alijs ad anathomā p̄tinet cōsiderare. **Q**uarta p̄s
de fantasia. **F**antasia q̄a q̄busdā formatiua. a q̄busdā
imaginatiua dicit⁹. quāq̄ nōie vocet⁹. tñ ut h̄c sumit⁹ est
potencia formāb imagines cū imaginibz idē species siue
intencioēs cū sp̄ibz v̄l intencioibz p̄ponendo eas v̄l diuidēdo
et ideo fingit cimeras et mōstra et fant castra in hispa-
nia. et opat⁹ in sompno sicut in vigilia. **H**ec autē pote-
tencia ab aliq̄bz in brutis vocat⁹ fantasia siue imagina-
tio. in hoībz vero cogitatiua. **Q**uādo vero ip̄a est quicta ra-
tionis sicut in hoīe tūc in sua op̄atiōe dirigit⁹ et regit⁹ a
ratioē. **E**t q̄ in hoībz ratio natio diuersificat⁹. ideo op̄a-
tioēs fantasia in hoībz variant⁹. s̄ q̄ ip̄a nō est cū rōne.
sicut in brutis. tunc regit⁹ solū q̄dā instinctu nature.
Et q̄ similis est instincty in habentibz eandē specie. ideo
in talibz op̄atio fantasia nō variat⁹. **I**nde est q̄ om̄is hi-
pundo cōsimili modo facit m̄dū suū et om̄s aranea telā
suā. **H**ec vero potencia secunda pte medie cellule ce-
rebri ponit⁹ tanq̄ cōtū inter imaginatiuā et memo-
ratiuā q̄ cōuertit se sup̄ imagines in vtrāq̄ earū re-
seruatas. et tūc p̄ponit et diuidit eas. **S**exta p̄s de
memoratiua. **M**emoratiua est potencia reser-
uatiua specierū siue intencionū. nō solū a sensu cō-
muni recepturū. s̄ etiā ab estimatiua et fantastiua.

unde ut quidam dicunt ipsa se habet ad estimatiua sicut
 imaginatiua ad sensum coez. Et in h^o hec potēcia dif-
 fert ab imaginatiua. Differt enā ab ea q^z h^z reseruat
 spēs sine intencioēs sensorū cū differētia t^z p^z p^z
 riti in quo illa sentiebāt. Illa vero sine differētia tē-
 poris certi apphensi p^z sensū coez. differt autē ab esti-
 matiua et factiua. q^z ille sunt apphensue. h^z autē
 solū reseruatua. Memoria q^z differt a remi-
 niscentia. q^z memoria ut dicit g^zmetator ē cōtinua
 obseruatio illius qd̄ semel fuerit apphensū. **R**e-
 miniscēcia vero est eius qd̄ postq^z apphensū fuit ob-
 litū ē et iterū rememoratiū. Unde differt reminis-
 cēcia q^z est iterata acceptio rei p^zterite de facili sine
 inuētiōe et doctrina. Et ideo dicit q^z reminiscēcia ē
 memoria sine cōseruatio q^zsi abscisa. s^z p^z obliuioēz nō
 in toto s^z in p^zte. et sūt vna v^ztus in subiecto. due vero
 scdm̄ modū. id est differūt scdm̄ ratios ul̄ cōceptū
 Et dicit Aristoteles q^z memoratiua sunt tardi igem̄.
 reminisatiua vero capax et velocis. q^z in memoria
 tiua magis viget sensus q^z intellectus. **H**ec autē po-
 tēcia in posteriori p^zte cerebri ponit^r. q^z locus sicut
 est p^zpt^r nervos motiuos q^z oriūt^r ab ipso. **C**apitulū
 quintū **P**riū p^z de potēcia motiua g^zualiter
Quō de aīe sensitue potēcia apphensua.
 nūc videndū est de potēcia motiua. Pro-
 uet autē aīa sensitua q^zq^z spiritualit^r et h^z dupli-
 cit^r. s^z cognoscitiue et appetitiue. q^zq^z autē corpali-
 s^z mouēdo mēbra copalia executiue. **U**n̄ ad mo-
 tū aīalis et maxime scdm̄ locū de quo p^zncipaliter
 loquimur tria requirūt^r. Nā cū talis sit ad aliquid

Persequendū vel fugiendū. pmo oportet cognoscere quod illud
sit bonū et persequendū vel malū et fugiendū. **S**ecūdo oportet
indinari ad ipsius persequendū vel fugiendū. **T**ercio oportet
execui talē indinacōez mouendo corp⁹ et mēbra. **P**ri
mū p̄tinet ad potēciā cognoscativā. scdm̄ ad potēciā
appetitivā. terciū ad virtutē executivā quā cōmunit
vocat⁹ motivā. **E**t hāc diuisioez qdā sub alijs v̄bis tra
dūt dicentes. qd duplex est potēcia motiva. qdā imperās
et qdā imperata. intelligentes p potēciā imperantē
ipaz cognoscativā et appetitivā et p potēciā imperatā
ipaz potēciā executivā in mēbris corporalibz situatā.
S; iste locutiois modus habz locū in ratiōe v̄centibz. in
quibus solū pprie est imperiū sicut liberū arbitriū.
Scdā p̄ de potēcia appetitivā. **Q**uia vero de
p̄ma potēcia motiva s; cognoscativa satis satis dic
tū est. de scdā s; de appetitivā est dicendū. **H**ec autē mouet
duplinter. s; diligendo v̄l odiendo. **E**t dividit̄ i cōci
pibile et irascibile. **C**oncupiscibile mouet ad bonū. vel
apparens bonū. cōmodū v̄l apparens cōmodū. **I**rascibile
insurgit cōtra malū. et fertur in arduū. **A**b hīs ori
ūtur quatuor affectioēs p̄ncipales. s; gaudū. sp̄s.
dolor. et timor. **N**ā p̄ cōcupiscibile gaudem⁹ de bono
p̄senti. et speramus de bono absenti. p̄ irascibile autē do
lem⁹ de malo p̄senti. et timem⁹ de malo absenti. **S**en
sualitas autē est vis appetitiva. et ad idē mouet ad qd
cōcupiscibile et irascibile. s; in quantū sensui sine cor
pori cōiungit̄ et a ratiōe nō regit̄. sensualitas vocatur
sine irrationabilis appetitus. **T**ercia p̄ de potēcia
executiva. **D**e potēcia autē executiva. sine corpora
liter motiva dicit̄ quidā qd ipā est triplex. s; naturalis

vitalis et animalis. Quarum prima sibi sunt habet in epate. scilicet in corde. terna in capite ubi in principio primo quo. scilicet in corde de terti in principali et primo principio. Virtus naturalis est motiva humorum. vitalis est motiva pulsum. animalis est motiva membrorum. **H** de hac tertia principaliter intendimus. quia alie. et specialiter prima videtur esse potencie vegetative et convenire plantis. licet non eodem modo sicut animalibus. Ipsa vero motiva secundum locum que fit per membra solum est in animalibus perfectis. et non in animalibus imperfectis que solum habent sensum tactum sicut sunt animalia terre affixa ut ostrea et roche. Nam licet in plantis et in dictis animalibus imperfectis que nutriunt et augmentantur sit quidam motus secundum locum qui dicitur dilatacionis et constructiois. licet non eodem modo sit in eis. quia in plantis sine apprehensione puncti. in illis vero animalibus cum delectatione vel tristitia. tamen in predictis non est motus secundum locum qui fit per membra corporalia que est motus progressus vel saltatus. **H**uc autem motum natura ingemant animalibus perfectis ad emendandum sibi obiectum convenienter quod non est in eis convenienti. sicut in plantis potencia coniungit suo obiecto. ut nutritur cum cibis.

Quarta pars de potencia motiva naturali. **D**e predictis tamen potenciis corporalibus motibus primis de eis ad medium spectet principaliter considerare. pauca nichilominus sunt dicenda. Est igitur una naturalis. potencia motiva humorum mediis venis. que secundum galienum radicatur in capite secundum aristotilem in corde. **E**t hoc movet sine operatur per spiritum animale in corde per venas procedente et corpus vegetante. Est autem spiritus naturalis substantia subtilis aera in corde vel caloris ex sanguine generata. et ideo est valde levis et faciliter mobilis.

Quinta pars de potencia motiva vitali.

aut alii de loco ad locum delatum

Virtus vitalis est motiua quatuor mediatis ar-
teris que radicat in corde. Et hec opat^r p^r spm vitale
a corde in membra p^r arterias procedente et corp^r viuificante
Et autē idē scdm substantia spiritus naturalis vita-
lis et aialis. s^c differunt scdm operatioē. Dicit^r em vita-
lis. in quatuor a corde procedit et corpus instrumentali-
ter viuificat. Dicit^r autē naturalis in quatuor a corde pro-
cedens p^r epas transit et corpus nutrit et vegetat. H^o di-
aialis quando ad cerebrū puenit et in quatuor ad sensu
et motu disponit et abilitat. et sic idē sps diuisis ratio-
nibus diuisat habz nomina. **S**exta ps de potētia mo-
tūa animali. **V**irtus aialis est potētia motiua
membrorū. s^c officialiū mediatis nervis q^o radicat in
capite. Et hoc opat^r p^r spm aialem p^r cerebrū trāsēn-
te qm p^r nervos et organa sentiendi direct^r subtiliat^r
in aiali sensu et membrorū motu opat^r. Sūt autem
membra corporis triplicia. qdā radicalia vt epas cor-
cerebrū. et genitalia. inter que illa tria pma ē qbus
sunt. sps naturalis vitalis et aialis sunt de p^r idindue
s^c genitalia sunt ad rōseruatioē speciei. Alia sunt
membra dōseruēcia vt vena arterie et nervi q^o dōser-
uiūt illi triplici spiritui. Alia sūt membra officialia
vt manus pes et hmoi. et ista mouet v^rus aialis ad
officiū motus localis. In hoc aut motu talis est ordo
scdm Aristotile. qz est vniū mouens nō motū. s^c obiectū
appetit qd est bonū vel apparet bonū. Appetit^r aut
mouet^r ab obiecto et mouet membra et iter ipa vniū
mēbrū mouet aliud. Pars ei mēbrū q^o est atriā nūtura
mouet aliā pte que est vltra sicut p^r virtutē qm bra-
chio potes mouē manū sup nūturā brachij ipō etiam

nō moto et sic de digito respectu manus. Deinde ipā mē-
bra mota mouēt ipm̄ totale aīal. qd̄ est etiā vltimū motū

Capitulū sextū. **P**rima pars de aīa rationali gīalit'

Dicitur dictū est de aīa sensitua dicendū est de
aīa rationali seu intellectua. de q̄ tres fuerūt

opinioēs magis famose. **O**na fuit alexandri q̄ aīa
intellectua huāna est forma materialis, gīabilis, et
corruptibilis, educta de potentia materie diuisibilis
et extensa. **A**lia fuit opinio cōmentatoris. q̄ est forma
ingenerabilis et incorruptibilis nō educta de potentia
materie nec extensa. et q̄ illa est omnia in oībz hōibz
anlibz eorū indistant. assistens. s; tū nulli inherens

Tercia via est veritas catholica. q̄ nō est tanq̄
opinio tenenda. s; tanq̄ fides firma. s; q̄ aīa intellec-
tua huāna nō est omnia in oībz hominibz. s; ē forma
substantialis hōis corp̄ informās. et cū cōquū opponēs
nō educta de potentia materie. **E**t ideo pprie nō inherēs.

q̄ inherēs pprie ut distinguitur contra in formare ipor-
tat materialit' dependere. **N**ō generalis nec corrup-
tibilis. s; tū nō simpliat' ppetua. q̄ de nouo s; i vno cō
ip̄s cū corpore a deo creata. et a pte post' ppetua. **N**ō
extensa s; indiuisibilis. et ideo tota in toto. et tota in

qualibz pte corp̄is. **V**bi falsa est quāda antiquorū
theologorū opinio dicentū q̄ aīa nō est p̄dū cōtūā in
toto corpore. s; in pte determinata s; in centro cordis po-
sita. totū corp̄ vniūficat atz mouet. **E**t hoc ad ponit
exemplū calidū de aranea q̄ in centro te. le sue residēs
sentit quēlibz motū in tela factū.

Que aut' fuerit
opinio aristotilis de aīa intellectua huāna. quātū
ad ea q̄ dicta sunt ex eius libris autenticis p̄pprie nō

Habetur. q̄ de his que tangūt sectas et religioēs hominū. quā
tū quumiter obscure et ambigue loquit̄. Prima tū opmo
supius dicta et cūscripta fide et sequēdo apparētiā rōnis
naturalis iterōēs pbabilior videret̄. **Q**uāda pars de po
tenciā aīe rationalis. **S** ad potēcias aīe rōnalis accēda
m̄ que gūalis due sūt s̄z cognoscitiua et motiua. quas
intellectū et affectū vocamus. In quātū enī est potē
tia cognoscitiua dicit̄ intellectus. s̄z in quātū est potēcia
motiua. dicit̄ affectus sēn voluntas. **U**nde licet de aīe
rationali diuersa noīa dicant̄. sicut dicit̄ q̄ ip̄a est
intellectus. ratio. ingeniu. memoria. voluntas. liberū
arbitriū tū hec noīa nō dicūt aliquā distinctioēs ī essēcia
aīe. s̄z differūt ratioē. q̄ ip̄a dicit̄ intellectus in quātū
apprehendit. ratio in quātū differunt. ingeniu in quā
tū inuestigat. memoria in quātū cōseruat. voluntas
in quātū appetit. liberū arbitriū in quantum eligit.
Quē aut oīa reducūt̄ ad duas ratioēs generales s̄z
cognoscendi et affectandi. a quibz due potēcias denomina
tur. s̄z intellectiua et volutiua. de quibz et p̄mo de intel
lectiua est agendū. **T**ercia p̄ de intellectu agit et pos
sibili. Intellectus igit̄ s̄m Aristotile dicit̄ in intel
lectū agente et intellectu possibile sive potēciale. Intel
lectus agens est potēcia actiua intellectiōnū. s̄z intellectus
possibilis est potēcia passiua nō passione corruptiua
s̄z p̄fectiua. s̄z s̄z recipiendo in se intellectiōēs ab intel
lectu agente. **D**e ip̄o autē intellectu agente duplex ē
opmo. nā quidā dicūt q̄ est ip̄e intellectus diuinus. Alij
dicūt q̄ est idem s̄m essēciā cū intellectu possibili.
s̄z dicit̄ possibilis. in quātū est receptiuus. s̄z dicit̄ agēs
in quātū est sua intellectuāli opanoē actiua. Et ad

Hinc sensu dicitur nobilior intellectu possibili. **S**ed
autē opinio vera est. Prima autē nō negat: q̄ nō ne-
gamus diuinū intellectū agere ad nostrā intellectōem imo
oportet ipsū principaliter concurrere. cū mōm actio opte-
at esse aliquod agens nobilior passo.

Quarta pars de intellectu speculatiuo et practico
Intellectus in sup̄ dividitur in intellectū speculatiuum
et practicum. **E**t dicitur speculatiuus s̄ in quātū cognoscit
et verū in rōne boni. **V**el dicitur speculatiuus s̄ in
quātū finis eius est cognitio. **S**ed dicitur nō speculatiuus
sive practicus in quātū finis eius est opacio. **V**el ma-
gis proprie loquēdo dicitur speculatiuus in quātū est producti-
uus noticie speculatiue. **P**racticus autē in quātū est
productiuus noticie practice. **D**e quā notiarū differe-
ntia postea dicitur inferius. **I**ntellectus autē practicus
dividitur in synderesim rōnis et cōsciētiā. **U**nde in solo
simo practico synderesis p̄ponit maiore. sicut q̄ nul-
lū malū est faciendū. ratio autē assumit minore. s̄
hoc est malū. et cōsciētia cōcludit cōclusionē s̄ hoc nō est
faciendū. **E**t sic synderesis est circa unūsalia p̄na-
p̄ia in quibz cōter nō cōtingit errare. ideo synderesis
nūq̄ totalit̄ extinguitur. Ratio autē est circa particularia
circa que quibz est error. et inde sequitur q̄ cōsciētia ē erro-
nea. **R**atio autē dividitur in partē superiore et infe-
riore. nō q̄ in ea sint p̄tes distinte s̄ sicut oculo eodē
videmur sursum et deorsū sic dicitur portio superior q̄ ra-
tionat̄ de diuinis et eternis. **E**t si hoc sic solū specu-
latiue vocat̄ intelligētia. **D**icitur autē portio inferior q̄
rationat̄ de temporalibz et transitorijs. **P**redicta vero
notia a doctis quibz sumuntur ut importat nō solū potētia

A Practicus autē in quātū cognoscit. verū in rōne boni

cognoscitua. s; eam potenciam affectuam. Caput. eam eq.
uocē quā p ipā potenciam. quā pro opatiōe ipsius.

Cumta pars de cōparatiōib; sensus et intellectus
Non sunt autē hic pretermittende quā cōpa-
ratiōes quas Aristoteles ponit inter sensum et intellē-
tū. Prima est q; sicut sensus reducit ad actū a sensi-
bili sibi obiecto. sic intellectus ab intelligibili sine afa-
tasmate vel obiecto. **S**ecunda est q; tā sensus q; intellectus
quodāmodo patit ab obiecto nō tū passioē corruptiua
vel gēnatiua substantiae. **T**ercia q; p m actū utriusq;
est simplex differētia. id est sine q; plerōe. et nō ē dif-
ferētia affirmatiua vel negatiua. **Q**uarta q;
utriusq; preaffirmāō aliquid esse delectabile vel trista-
bile mouet appetitū ad psequendū vel fugiendū.

Cumta q; utrobq; fit appetitū mediāte iudicio. s;
de bono vel malo. tū differēt. q; sensus nō aspirat
in si ad presens. intellectus autē ad futurū. ideo quādoq;
qd est presentiale delectabile dimittit ppter q; deua-
tiōēz ut sine future. **S**exta q; in eis appetitū id est
psecutiua et fugitiua nō differūt realiter ab iua nec a
sensu vel intellectu. s; solū ratiōe. **S**eptima q; fan-
tasmatata sunt intellectus. sicut sensibilia sensus. sic q; si-
cut sensus nō sentit vel mouet sine sensibili. ita intellē-
tus nō sine fantasmate. **O**ctaua est q; sicut obiectū
generat spaciē in sensu exteriori. postea in sensu cōi
qui discernit sensibilia diuisa et sic est quodāmodo unū
et quodāmodo plura. sic fantasmatata diuisa mouent
intellectū eundē existentē. **N**ona q; sicut in sensu
si sit iudiciū q; hoc est bonū vel malū. appetitū mouet.
ad psequendū vel fugiendū. sic p rōē fantasmatū.

si intellectus iudicet bonum vel malum. appetitus intellectualis mo-
uetur ad prosequendum vel fugiendum. si hoc differretur quia
appetitus sensuum mouetur naturaliter. si appetitus intellectus li-
bere. ¶ **¶** Quoniam quod in utroque contingit vere et false. co-
ponere et diuidere circa bonum vel malum. si tamen differret bonum
simpliciter vel apparens bonum. Unde quod est p[er]naliter delectabile.
licet ad illud sequatur magnum malum. apparet se sui
esse bonum. et intellectu non solum ad p[re]senciam delectabile. sed
aspicienti apparet illud simpliciter esse malum. ¶ **¶** Unde
omnia est quod sensus non sentit abstracte. si intellectus intelligit
abstracte. Sensus enim videndo curium vel album non disti-
nguit inter subiectum et curuitatem vel albedinem. inter que dis-
tinguit intellectus. abstracte intelligendo hoc ab illo. nec
enim sensus abstrahit a singularibus. si hoc facit intellectus.
intelligendo vniuersaliter. ¶ **¶** Quod omnia est quod intellectus
in actu. id est intellectus agens est idem quod intellectus et intel-
lectio. non sic autem de sensu. Et hoc intelligendum de primo in-
tellectu agente. qui est intellectus diuinus.

¶ **¶** Capitulum septimum ¶ **¶** Prima pars de potentia rationali motiua

¶ **¶** Iste de potentia anime rationalis cognitua. videtur
est de potentia affectiua siue volitiua. Ipsa
namque ratio siue rationalis anima si iudicat aliquid esse bonum vel
malum et ibi sistit. dicitur esse cognitua siue intellectiua.
si autem procedit ap[er]ius. et iudicat illud esse bonum ut fiat.
dicitur motiua. si vero adhuc p[re]cedit ulterius. et non solum
iudicat illud esse bonum ut fiat sed etiam illud appetat. dicitur
affectiua siue volitiua. ¶ **¶** Est igitur vis anime rationalis mo-
tina multiplex. quodammodo consiliatiua sicut sinderesis il ratio
iudicat aliquid esse bonum ut fiat. aut malum ut non fiat.
quodammodo autem est affectiua scilicet ipsa voluntas que appetit id

quod iudicat bonū. et refutat id quod iudicat malū. Que-
dam vero imperatiua. scilicet libertas sine liberū arbitri-
ū. quod imperat illud fieri quod iudicat bonū. vel non fieri quod
iudicat malū. Hec autem utraque scilicet consuetudinā et affecti-
uā complectit. et patebit. nec tamen ista inter se aut ab ipsa
actū vel voluntate in re aliquā distinguntur. **H**ec
pars de distinctione libertatis. **P**rius autem de libero
arbitrio dicam. sciendum est quod libertas distinguitur triplex
scilicet a necessitate. a peccato. et miseria. prima est nature et
tam bonorum quam malorum. Hec est gratia. et solū bonorum
Tercia est gloria. et solū beatorum. Libertas autem a neces-
sitate distinguitur duplex sunt necessitas dupliciter dicitur
scilicet necessitas coactionis et necessitas inuitabilis. Libertas
a necessitate violentie vel coactionis vocatur libertas compul-
sionis. Libertas a necessitate inuitabilitatis vocatur co-
tingentia. Libertas autem contingencie adhuc potest disti-
ngui duplex. scilicet libertas indifferentie et libertas contradic-
tionis. **O**mnis enim libertas indifferentie est libertas contradic-
tionis. non conuerso. quod dicitur libertas indifferentie quando
voluntas est sic indifferentis quod non magis inclinatur ad unam
partem contradictionis quam ad aliam. **M**odo stat quod aliquis habet
tatem in aliqua virtute sicut tyrannus habet libertatem contradic-
tionis ad agendum vel non agendum secundum illam virtutem. et tamen
non habet libertatem indifferentie. quod magis potest et magis
inclinatur est ad opus virtutis. **Q**uia autem predicta
nomina quomodocumque capiuntur. libertas supponit pro eadem re.
scilicet pro ipsa voluntate. non tamen sunt synonyma. quod in diuisis
acceptiōibus diuisa sunt connotata. **N**am libertas a peccato
supponit pro voluntate. connotando eam esse in gratia.
Libertatē a miseria connotat eam esse sine pena. **L**iber-

tas a necessitate gnotat eā nō posse necessitari. Libertas idiffere-
ne gnotat eā nō magis inclinari ad unū oppositorū q̄ ad reliquū.
Libertas contradictionis ul' oppositiōis cōnotat eā simpliciter
posse in utroq; oppositorū. In pposito autē cū loquimur de
libero arbitrio intelligimur de libertate cōtingentie cōdic-
tionis sine oppositiōis.

Tercia p̄ de cōmōibz volūtatis
Anteq; vero inquiramus q̄ sit formalis ratio huius liber-
tatis. enumerande sunt aliquę cōditiōes ipius volūtatis

Prima est q; volūtās nō ^{est} solum potētia passiva:
sed actiua. nec solū operacionū exteriorū. imo suoru
interiorū actū q̄ sunt volūto ul' nolūto. **U**nde possi-
dūdi. volūtās in volūtate agentē et volūtate passi-
bile. cōsimiliter intelligendo sicut supra dictū est de
Intellectu. Si enī volūtās foret passiva tñ. nō esset
in sua libera potestate velle et nō velle presente ob-
iecto q; nō est in potestate passivi pati et nō pati p̄-
cipio actiua disposito et sufficienter approximato.

Secūda est q; volūtās est passiva nō solū ab obiec-
to s; etiā ab intellectu. a sensu. et appetitu sensitivo.
De obiecto patz q; est causa partialis volūtiōis vel
nolūtiōis. De intellectu patz. q; notitia intellectualis
cōcurrit ad actus volūntatis et apparēbit ex dīcēdis.

De sensu autē et appetitu sensitivo. patz q; sensus mo-
uet intellectū cū representat ei spēcīē mediāte qua mouet
ad intelligendū. Appetitus etiā sensiuus ipm mouet cū de
suo obiecto sepe intellectu aliter et aliter iudicat. scdm
qđ appetitus sensitivus est aliter. et aliter affectatus. **U**nde di-
at sedō rethorice. q; nō eadē videntur amantibz et odiētibz.
neq; iratis et mansuete se habentibz. **H**ic ergo sensus et
sentiuius appetitus primo mouēdo ipm intellectu medi-

ante ipſo mouet volūtate. q̄ volūtās nata eſt moueri et
diuerſificari quo ad ei⁹ actū ſcđm alterū et alterū itel-
lectū iudiciū. **T**ercia eſt q̄ volūtās nō ſolū i ſeipſam
actiua ē volitionis ūl nolitionis. ſ; etiā mediātibz actibz
illis actiua eſt in intellectu. i ſenſū. et in appetitū ſen-
ſitiuū. de intellectu. et per gr̄s a fortiōri de ſenſu patz
p̄poſitū. q̄ aliter amor et odiū nō p̄ueterent iudiciū.
cui⁹ oppoſitū experimur. **P**oteſt q̄ volūtās mouere
intellectū et ſenſū. nō tñ ſit q̄ ſimpliter p̄ ſuū ipe-
riū ſine alio motiua poſſit in eis cauſare aſſenſū ūl
diſſenſū. q̄ tñ libere poſſem⁹ aſſentire ūl diſſentire
quibzcuq̄ vellem⁹. qđ experimur eſſe falſum. **H**ic tñ
poteſt hui⁹modi aſſenſum ūl diſſenſum i aliq̄bz par-
tialiter cauſare. et p̄ cōſequeſ appetitū ſenſitiuū
mouere. cū nat⁹ ſit imitari ab imitatioe iudiciū.

Quarta eſt q̄ volūtās nō fertur i incognitū. q̄
appetitū aiālis diſſert ab appetitū naturali i hoc
q̄ nō fertur in obiectū niſi cognitū. **A**p̄etitū autē
aiālis rōnalis q̄ eſt ipſa volūtās diſſert ab appetitū aiā-
li ſentiuo. in hoc q̄ nō fertur i obiectū niſi cognitū cog-
nitioe intellectuali. **V**olūtās q̄ dicitur appetitū cognof-
citiu⁹. nō q̄ cognofcitiū in quātū ei⁹ quērit ratio ap-
petitū ſ; q̄ act⁹ ipſius cōſe q̄t⁹ cognitioe p̄mā ſui
obiecti. **Q**uinta eſt q̄ volūtās nō fertur i malū in
quātū malū q̄ obiectū appetitū ē bonū vel appareb
bonū. ideo nō poteſt illud velle in quo nulla apparet
intellectui ratio bonitatis. nec poteſt nolle illud i quo
nulla apparet ratio malitię ſeu fugibilitatis. licz
poſſit illud nō velle et actū ſuū diſſerre ut pri⁹ fiat
in q̄ſito ſi apparenti bonitati ſit aliq̄ malitia q̄equeſ

vel quæra Potest tñ velle illud qd' aliq' modo apparet
 malū. et nolle illud qd' aliquo modo apparet bonū. sicut
 velle adulteriū rōe delectatiōis. vñ nolle illud ratione
 Thonestatis. **N**ō potest et' volūtas velle qtrā vñ pter
 totale iudiciū intellectus. hūz cōtra vel pter pñale iudi-
 cū. **N**ō em̄ potest sic ad opposita. q' possit velle malū
 sub rōne mali. aut nolle bonū sub rōne boni. s; pot
 nō velle qd' pma facie apparet bonū. ~~et em̄ po-~~
~~test illud velle et nō nolle qd' pma facie apparet ma-~~
 lū. et em̄ potest illud velle a nolle in quo simul appa-
 ret rōnes boni et mali. **S**exta est q' volūtas hūz
 possit ab obiecto allui et difficultari. nō potest tñ
 simpliciter cogi. Ratio aut' quare volūtas nō cogit
 bono. sicut intellectus vero ab aliq'bz esse dicit' q' nichil
 est ita bonū saltē pter bonū pñū. i quo nō sit ali-
 quid ipfectionis. aut saltē apparere possit. Ideo vo-
 lūtas tali bono nō cogit adherere. **S**; aliquid ē ita
 verū. qm̄ eo nichil est aut apparet eē falsitatis. ideo
 tali vero intellectu cogit' assentire. **H**ec aut' ratio p-
 suasiva est nō euidens. **Q**uarta pō de iquisi-
 tione libertatis. **H**is q' presuppositis iquiram' q'
 in quo consistit formalis ratio libertatis. nō tñ intel-
 ligam' voluntatē sic eē liberā. q' libertas sit aliq'
 res ab ea distincta et sibi supadita. sicut accidēs in
 substantia. **N**ā sicut aīa intrinsece et essentialit'
 est volūta sic est intrinsece et essentialit' libera. ita
 q' nō stat per aliquā potenciā ipām esse et nō esse
 liberā. **H**oc aut' supposito dicam' q' aliqd' esse libe-
 rū potest imaginari multiplicat'. **U**no modo q' illud
 se solo nullo alio requisito potest in suū actū. et sic

solus deus est liber secundum veritatem fidei. quicquid mur-
murent philosophi. Alio modo quod et si aliud ab eo
requiritur tamen illud est in sua libertate primo modo. et
sic nulla creatura est libera ut satis patet. Tertio
modo quod positis omnibus requisitis ad suum actum contingit
ter eis cogit et potest agere. et potest non agere. et
sic communiter dicitur quod potentia rationalis est libera. quod
sic potest ad oppositum. Sed sine assertionem temera-
ria videtur secundum fidem quod in hoc non consistit formalis ratio
libertatis. nec per hoc differat agens liberum ab agentibus
naturalibus non liberis. imo hoc est commune omnibus agentibus
creatis quod omnibus positis ad suam actionem requisitis contingit
ter et non necessario cogit ita quod possint suum effectum
agere et non agere. Verbi gratia. Ignis quibuslibet cau-
sis positis contingit ter eis cogit. et potest producere et
potest non producere ignem. Hoc autem probatur esse verum ex
tribus veritatibus catholicis. Quarum prima est quod non stat ali-
quid fieri ab aliquo et illud non fieri a deo. Secunda quod non
stat aliquid fieri a deo. et illud non contingit fieri ab eo.
Tercia quod non stat aliquid contingit fieri a deo. et illud ne-
cessario sine non contingit fieri ab alio. Ex quibus manifes-
te sequitur quod nulla causa secunda sine naturalis sine libera
necessario aliquid facit. imo ita contingit sicut causa prima.
Si quis vero dicat quod licet ignis omnibus causis requisitis positis
contingit ter cogit eis ita quod absolute potest non agere. tamen
hoc non potest de communem cursu nature. sic autem non est
de libera voluntate. Hoc ideo non videtur valere. quod cum iste
communem cursus nature dependeat ex dei voluntaria
dispositione et potuerit ipsum aliter ordinare. et adhuc pos-
sit ad placitum mutare. non esset ipsi voluntati essentialis

condicio libere agere. s; accidentalis et aduētia a dispo-
 sitione. cuius contrariū a principio supponitur. **C**um
 pars de formali ratione libertatis. **D**icimus igitur
 et ex premissis concludam quod licet ad libertatem requiratur quod
 sit potentia sue operationis productiua contingenter. hoc
 tamen non sufficit nisi in hoc consistat ratio libertatis adaequate
 et formaliter. **H**oc difficile est videre quid ultra hoc
 requiratur. Ad cuius tamen intelligentiam est sciendum quod deum
 aliquid producere libertate contingente de qua loqui-
 mur tria connotat vel importat. scilicet deum suum productum intel-
 ligere. et ipsum intelligendo velle. Deus enim nihil producit
 nisi intelligendo et volendo. non tamen quicquid intelligit
 aut vult ideo producat. nisi seipsum maxime intelligat et
 velit. **A**liud ergo non sufficit. sed ultra ad ipsum aliquid libere
 producere requiritur ipsum huiusmodi actum intelligendi et volē-
 di ad suum effectum contingenter applicare. hoc est suum
 effectum contingenter intelligere et velle fieri vel esse. **C**um
 igitur in hoc consistat ratio diuine libertatis formaliter.
 et libertas in deo dicitur perfectior simpliciter. et libertas
 in creatura dicitur perfectior eorum denominationibus.
 sequitur quod libertas in deo et in creatura sunt eorum
 rationis. et per consequens illa sola creatura erit libe-
 ra quae respectu sui effectus eorum simile modum habet prin-
 cipandi cum libertate diuina. talis namque est rationalis
 creatura quae intelligendo et volendo principat quod continget.
Unde potest trahi breuis descriptio libertatis. scilicet
 quod libertas est potentia intellectiua et volitiua sui
 effectus productiua contingenter contingenter. et ali-
 quid libere agere est illud intellectiue et volitiue con-
 tingenter producere. **C**ui descriptionem concordant antiqui

doctores catholici dicentes. q̄ libertas est facultas rōnis et voluntatis. **¶** In et liberū arbitriū dicit̄. seu potius arbitriū liberū. arbitriū quātū ad rōnē. liberū quātū ad volūtātē. Et quibz sequit̄. q̄ nichil vere et p̄prie potest fieri libere nisi p̄tialiter fiat ab intellectuali cogitatione. **¶** Aliquid aut̄ fieri libere potest dīa duplicat̄. Uno modo vere. alio modo interpretatue. Vere libere dī̄ aliquid fieri q̄n̄ est in potestate volūtatis et p̄cedit ip̄m̄ deliberacōi vel operacōi rōnis. Interpretatue vero q̄n̄ deliberacōi vel ratiōnariō h̄mōi est in potestate volūtatis. **¶** Itamē nō deliberat. imo vna parte eliat q̄si mō nature ex habitu vel impetū ḡsuetudinibz. sicut patet in multis. Et hec dicta s̄nt de aīe potentibz.

¶ Capitulum octauū. **¶** P̄m̄a p̄s de ordine dicēdorū. **¶** Ostēd̄ dictū est de aīa. ḡsequēter dicendū est de h̄is que s̄nt in ea. **¶** Tria s̄nt s̄nt in anima vt dicit̄ philosophus sc̄dō ethicorū sc̄z potencie. habitz. et passiones. s̄z differēter q̄m̄ vt supra dictū est potencie aīe principales s̄nt in ea idēptue. hoc est s̄nt idē aīe ea. s̄z habitz et passiones s̄nt in aīa in h̄esue. **¶** Cū ḡ de potencie dictū sit. dicendū est de habitibz et passionibz. **¶** Cū vero Aristoteles ibi solū enumerat ea que s̄nt in aīa sc̄z eius parte appetitiuā in q̄ est v̄tus moralibz. de quibidem tractat. deom̄o est credendū quī in aīa ponendū s̄nt aliqui actus. qui nō s̄nt habitz vel passiones. Et etiā sc̄d̄m̄ aliquos in ea s̄nt ponēde p̄ter h̄mōi actus aliq̄ p̄m̄ie sp̄es. **¶** Quare de oībz istis p̄ ordinē. et p̄m̄o de speciebz. postea de actibz habitibz et passionibz est dicendū. **¶** **¶** P̄m̄a pars de hoc nōie sp̄es. **¶** In p̄m̄is aut̄ sc̄d̄m̄ est q̄ lūz hoc nomē sp̄es multiplicat̄ sit equorū.

tunc adhuc ut p̄tinz ad materiã de noticiõ de qua tra-
 ctamus quadrupliat solz capi. ¶ Primo modo gnu-
 missime pro òm forma ad noticiã habendã gurrẽte
 et sic quõz ipã forma obiecti qd̄ gnosat̄ dicit̄ species
 ¶ Secundo mō p̄ òm forma que est aliq̄ modo ratio
 gnoscendi aliquã rē. et sic ars et alij habitij gnosati
 in quõz dicit̄ spēs. sicut patz septimo methaphysice.
 ¶ Tercio mō pro òm forma que est similitudo et
 imago rei cognte et p̄ hãc res illa cognosat̄ et sic
 ipsa actualis noticia quõz dicit̄ spēs. ¶ Quarto
 mō sumit̄ specialit̄ et pprie pro forma q̄ est simili-
 tudo òl imago rei cognte manẽs naturalit̄ in aĩ-
 eã postq̄ ipã desit̄ actualiter gnoscere. apta nata
 ducere animã in noticiã rei cuius ipã est imago
 vel similitudo. et sic sumit̄ in pposito. ¶ De p̄mo
 tũ mō bñ dubiũ est utrũ in medio sit aliq̄ species
 causata ab obiecto sensibili q̄ sit ipsius similitudo
 vel imago. Quare p̄mo videndũ est de sp̄e sensibi-
 li. si aliqua sit in medio. postea de specie sensibili-
 tam in sensu exteriori q̄ interiori. et tãdẽ de specie
 intellectuali. ¶ Tercia pars de speciebz in medio
 ¶ Est eã cõmune opinio q̄ in medio tales spēs
 sunt ponende p̄pter rōnẽ. expericiã et auctoritatẽ.
 Propt̄ racionẽ qd̄. q̄ nichil agit indistans. nisi
 p̄mo agit in mediũ. nã in phisicorũ dicit̄. q̄ oportet
 motũ et motũ esse simul. scdm̄ tactũ. s̄ sensi-
 bile agit indistans s̄ in sensũ. q̄ p̄mo agit in medi-
 ũ et nõ nisi sua specie. igit̄. ¶ Propter expericiã
 aut. q̄ si radus solaris transeat p̄ vitru cubum
 color oppositus in pariete apparet rubez et nõ e color

verus q̄ nō est in medio. cū nō sit susceptivū eius. nec
in pariete. cū sepe color parietis sit contrariū. experi-
mur eā speculū representare rē aliquā sibi obiectā. et
p̄ consequēs aliquid recipit ab ea. et nō p̄ ipām rē q̄ ei
speciē. Propter auctoritatē vero q̄ scdm̄ Aristotē
scds de anā. aliquid patit̄ a colore. et odore. qd̄ nō est
natū sentire. s̄ nihil est tale nisi mediū. igit̄. r̄.

Ch̄ de h̄is nō obstantibz est q̄rūdam opinio q̄traria
Et quia in proposito videt̄ maior difficultas de visibili q̄
de alio obiecto sensibili. p̄mo dicit̄ opinio ista q̄ ab obiecto
q̄ talis pluralitas poneret̄ sine necessitate. Cū
quia talis species est; qualitas. et nō est sub aliqua q̄-
tuor specierū q̄litas ut patz̄ inductive. Cū q̄ si est ali-
qua necessitas ponendi talem speciem est; propt̄ sup̄dic-
tā ratiōez. q̄ movēs et movi debz est; simul scdm̄ tactū
H̄ hoc nō oportz̄ esse univ̄saliter verū. q̄ p̄ncēs et p̄nc-
tū nō oportz̄ sic esse simul. nā p̄ncēs potest nō esse
motu projectionis adhuc existente. ideo nō oportz̄ movēs
et motū simul esse simultate locali. s̄ est intentio Aristo-
telis et gmentatoris q̄ sunt simul simultate naturali
vel virtuali. ita q̄ nō sit mediū ipediēs et q̄ sunt i debi-
ta approximatione. **S**ecundo p̄t̄ experientia p̄dictā
de radio solari dicit̄ ista opinio q̄ q̄q̄ ab obiecto visi-
bili causat̄ aliquid in medio eiusdē ratiōis cū obiecto
Vnde radius transiens p̄ vitru rubeū mediāte colo-
re vitri causat verū colozē q̄ est eiusdē speciei cū colozē
vitri. q̄ alit̄ inter eos nō est tanta similitudo vel que-
mētia si essent alterius speciei. **T**ercio dicit̄ q̄ iste
coloz nō est in pariete s̄ in aere. et aliq̄ in eo causat̄
et aliq̄ nō. Vnde q̄ in medio illuminato nō p̄xi stit̄

A visibili nō causat̄ aliq̄ spēs s̄c̄ aliqd̄ alterius fōmis ab obiecto

colores contrarij. causantur in eo tales colores et aliqui in
 sicut in teso. et tunc possunt videri. aliqui in remisso et
 tunc non possunt videri. ideo dicit commentator secundo de anima
 per aliqua sensibilia sunt de sui natura quod sua de-
 bilitate a sensu non possunt comprehendi. et sic patet quod et
 quod medium patitur ab obiecto visibili. **U**terius patet experi-
 entia de speculo dicit quod non est ibi species aliqua sed imprimet
 obiectum videtur ibi per lineam reflexam. Unde etiam secundum
 opinionem primam si esset talis species tamen non esset in specu-
 lo propter suam densitatem sed in aere. **N**am si esset talis for-
 ma in speculo. ipso fracto frangeretur. nec apparerent
 tot imagines quod sunt partes fracte. cum anima dividatur
 ad divisiones subiecti. **Q**uarta pars de generalibus
 conditionibus specierum. **N**unc autem utraque predictarum
 opinionum sit probabilis. tamen quod prima est communior. nec
 videtur per secundam posse sufficienter saluari apparencie
 que sunt maxime in speculis. ideo sequendo ea ponam ali-
 quas conditiones generales huiusmodi specierum. postea aliquas
 specierum earum. **P**rima ergo condicio est quod tales spe-
 cies sensibilibus contrariarum ad invicem non contrariantur. quia
 possunt esse in eodem subiecto secundum eandem partem sub-
 iecti tamen in medio quam in organo. De medio patet quod si
 albedo et nigredo approximantur omni medio. utraque
 in illo videbitur. ideo utriusque species in illo recipitur.
 De organo consimiliter patet. Unde si unum album et aliud
 nigrum oculo secundum eundem situm presentet. secundum utriusque
 species secundum eandem partem oculi recipitur. nec ex eis com-
 cebitur una media species. sicut in caliditate et fri-
 giditate media tepiditas. **N**ec obstat quod per neutram
 iudicamus albedinem perfectam aut nigredinem.

si iudicium mediū colore. sicut si supra nigrū ponat^r
albi. nec apparet albi nec nigrū. **H**ic **f**igitur. **H**uiusm^o
d^o est. q^d licet ille spēs nō sint cōtrarie in essendo tamē
iudicia sēdm eas sic essent g^otraria. sicut est de iudicijs
p^ositionū g^otrariarū vel cōtradictoriarū. **C**ū igit^r
iste spēs albedinis et nigredinis sint simul in oculo dis-
tincte sēdm sitū. **E**t sensus nō iudicij pluralitate
vel diuisione rerū. nisi sēdm diu^osos situs suarū specie-
rū in eo receptarū. idē sensus indistincte hoc q^d videt
iudicat vni. et nō potest iudicare hoc albi et nigrū.
v^o dictū est. q^dre species albi et spēs nigri cū neutra
possit efficere suū iudiciū. q^d agūt in idē subiectū.
ipē simul efficiūt iudiciū mediū s^z q^d hoc est fuscū
vel pallidū. **S**ecūda cōditio est q^d tales spēs nō sen-
tiunt^r nec sensu p^oapiūt^r. q^d cū ille imēdiā^o causent
sensacionē q^d q^olitates sensibiles si sentirent^r ipē imē-
diā^o q^d sua obiecta sensu p^oaperent^r cū^o oppositū
experimur. **N**ō g^o dicūt^r species sensibiles q^d possunt
sentiri. s^z q^d ab eis potest sensacio causari. **T**er-
tia cōditio est. q^d tales species a q^olitatib^z sensibilib^z
a quib^z causant^r sunt alteri^o rōnis patz ex duab^z
p^odictis. s^z utrū sint alteri^o rōnis v^ol speciei species
in medio et in sensu aut exteriori v^ol interiori orga-
no oīno dubiū est. **Q**uarto cōditio est q^d tales spēs
sunt reductiue de tercia specie q^olitate. sunt enī pas-
siones vel passibiles q^olitates. nō q^d sint p^orie sensi-
biles v^o dictū est. s^z q^d a sensibilib^z causate nate sunt
causare sensaciones. **Q**uinta cōditio est q^d tales
spēs habent in medio equalē resistenciā. **P**otest aut^m
in aliqua mutacione resistencia multiplicat^r magi

nari. **U**no modo rone contrarietatis naturalis. cu ei
quodlibz eis naturaliter appetat permanere. unu
contrariu resistit alteri contrario tanq ipsius corrup
tivo. et talem resistenciam no habet in medio spes
sensibilu cu no habeant contrariu ut dictu est. **A**lio
modo ratione gmmutatis corporalis. **C**um em utus
vnta fortior sit ipa diuisa qdlibz cotinuū appetit
esse unu. ideo resistit diuidenti ipsi. **T**ercio modo
ratione situacois localis. **C**u em aliquid est i loco
vel situ sibi naturali naturaliter appetit ibi qesce.
ideo resistit mutacoem. sedm qua oportz unu i ta
li loco moueri. et talem resistenciam no habent spes
in medio. qz ad multiplicacoem iparu no oportet
mediu diuidi vel moueri a loco suo. nisi forte hoc
haberet locu in sono. de quo postea patebit. **Q**uar
to modo potest imaginari resistenciam luz noni ppria
rone indispocionis suscipientis. qz subiectu no est
sufficenter dispositu ad receptioem talis mutacois
vel forme generabilis et sic manifestu est qz mediu
bene resistit generacoem specieru sensibilu. sic ei
densitas et opacitas resistit speciez luas vel coloris
et eas reflectit. et sic proportionaliter de aliis.

C **D**exta ratio est qz tales spes poter pdicta resiste
ntia no habent in medio gnaoem successiuam. qz em
ex tali resistenciam no proueniat successio satis patz.
si ponat. sedm **A**ristotile instantaneam ee luminis
gnaoem. cu tamen habeat resistenciam tale. **N**ec g.
resistenciam no operat. tarditate gnaois vl mul
tiplicacoem luz puitate vel remissioem dispositi
onis gnabilis. ita qz a candela. eque cito illuabit

extensue aer grossus sicut purus licet non eque itense
Cumta pars de specialibus conditionibus generum.
 Post has pono alias condiciones speciales huius speciei
 Prima est secundum Aristotilem quod lumen vel species lucis et
 pari ratione species coloris multiplici in instanti non intelligit
 do quod sit instantaneum aliquid quod sit. pro temporis indivisibilis. sed
 aliquid dicitur instantaneum generari quod fiat totum simul
 ita quod non prius una eius pars quam alia nec gradualis nec
 quantitativa et sic videtur esse intentio Aristotelis secundum de
 anima quod generatio luminis sit instantanea ubi reprehendit
 Empedocleum dicentem oppositum. et idem videtur sentire de
 generatione delectationis. septimo ethicorum. **S**ed salva Aristotelis
 reverentia quod aliam rei generationem naturaliter sit aut esse
 possit illo modo instantanea non credo esse verum. ideo ad
 salvandum Aristotilem aliqui dicunt quod fuit eius intentio
 illud asserere non categorice simpliciter sed conditionally
 sed quod si lucidum instantanee applicaret ad medium lu-
 minis receptivum instantanee illuminaret ipsum. **H**inc
 autem hec fuerit Aristotelis intentio sine non. adhuc tamen
 hoc est omnino dubium nec est efficaciter probatum. **P**otest
 tamen huiusmodi luminis multiplicatio intelligi instantanea
 non secundum veritatem sed quantum ad nostram perceptibilitatem.
Quod in ea non possumus sensu percipere successione.
Consecunda condicio est quod species soni temporaliter multipli-
 cat et successively cum quodam motu aeris. et quasi articula-
 ri mundatione quod sonus generatur ex veloci et violenta frac-
 tione aeris. unde fuit mundationes in eo. sicut a la-
 pide in aqua proiecto. **N**on est tamen verisimile quibus oppo-
 situm videatur. Aristoteles sentit quod aer sic localiter move-
 atur usque ad omnem distantiam ad quam sonus auditur in quod
 tamen non apparet quomodo ita velociter impelleretur.

★

★

oporteret q̄ quibz motibz oppositis moueret: tū q̄ fa-
 aliter ḡdensat: et recipit: ideo videt: q̄ in aere q̄s-
 cente ad aliquā distantiā possit sp̄s sem̄ multipli-
 cari. et postea sine speciali corrupente ex defectu
 cōseruatis corrūpi. **T**ercia cōditio ē sp̄s odoris
 ad aliquā distantiā multiplicat: nō realit: s̄ spiritu-
 aliter sine intencionalit: Sūt em̄ quedā corpora odo-
 rīfera a quibz fit quedā exaltatio sine funialis ena-
 poratio. in quo fumo est realis odor. et hoc vocamus
 odorē multiplicari realiter. **H**z cū aliq̄sint corpora
 valde odorīfera et longo tpe. et ad longā distantiā q̄
 nō sunt multū fumabilia. et que nō possant suum
 fumū ita cito p̄ illā distantiā transfundere sicut odor
 sentit: ideo verisimile ē sicut dicit ḡmentator q̄
 ultra talem fumū multiplicet sp̄es odoris i aere
 sine tali fumo. et hoc vocam̄ odorē multiplicare spi-
 ritualiter. Dicit: em̄ talis sp̄s nō realis s̄ spiritu-
 alis. nō q̄ sit vera res. s̄ q̄ est īsensibilis. **Q**uarta
 cōditio est q̄ sp̄s qualitātū tangibilū et similit̄
 gustabilū h̄nt multitudine minus veloce. q̄ sp̄s ali-
 arū qualitātū sensibilū. et hoc forte ideo īgenant
 natura. q̄ ille q̄litates sine eorū substantia maḡ
 possunt aīabz inferre nōrumentū. **C**apitulū nonū

Prima p̄ de sp̄sibz sensus exterioris.
Ubi f̄ de sp̄sibz in medio videndū est de sp̄sibz
 in sensu v̄l organo. **E**t primo q̄m sensu exte-
 riori sūt sp̄s aliqui ponūt p̄t̄ ista motiua primariā.
Primū q̄ potentia sensitua corrūpit: p̄ excellētā
 sensibilis. **S**ecū q̄ aliquid reman̄ post actū vidēdi
Tercū q̄ oportz p̄us aliquid fieri in medio. **E**t

ad hec sunt experientie naturales et philosophorum
auctoritates **H**is non obstantibus dicit alii sine
talibus speciebus omnia posse saluari. **U**t primo ponit quod in
sensu ubi gratia in visu imprimitur quedam qualitas quod
tans vel debilitans visum. et aliquando exercens que nec
est species nec visio nec obiectum nec principium visionis que
aliquando plus et aliquando minus manet et aliquando usque in
fine vite durat. sicut patet in illo que excellens sensibile
exercet. **H**ec dicit quod talis qualitas non imprimitur in
potencia visiva ut distinguitur contra organum. et est sub
iective in organo sive in toto composito. quod organum quod
tat vel debilitat et non potencia. **A**lterius dicit quod
ista qualitas est alterius nature ab obiecto extra et illa
nec est passio nec passibilis qualitas nec in aliqua specie
qualitatis enumerata per Aristotilem quod omnis passio vel
passibilis qualitas aliquo sensu potest sentiri et ista
non. sicut et in veneno quo quis interficitur est aliqua
qualitas corporalis que nullo sensu potest percipi. ideo Aristoteles
non sufficienter enumerat species qualitatis. **A**lterius
dicit quod preter illam qualitatem in visu imprimitur alia qualitas
que est sensibilis et eiusdem rationis cum qualitate exterioris visiva
et est etiam in organo visus ut distinguitur contra potestatem
animam. Nam cum quis aspexerit aliquid fortiter lucidum vel fortiter
coloratum converso visu ad sensibilia debilia videtur sicut
tillare. posito etiam visu in loco obscuro apparet sibi
lux vel color. **E**t ista apparitio huius sit quidam actus videndi
imperfectus est in actu verum. ideo eius obiectum non potest
esse non ens. sed nullum verum ens potest assignari quod sit eius
obiectum. nisi aliquid ab obiecto oculo impressum. **E**t sic
est duplex actus videndi. unus primus respectu obiecti.

alijs secundum et magis perfectis respectu in se ab obiecto cum
primo actu videri et uterque est subiective in potentia ut
distinguitur contra organum. quod secundum istos quolibet animalibus habet
subiectum primum ita simplex sicut primum. **H**ecunda pars
Opinio communior in predictis. **Q**uod autem hec opinio sit proba-
bilis sustinabilis. nec eam particulariter reprobari sit presen-
tis intentionis. hi quod ad propositum videtur contra mentem
Aristotelis in secundo de anima dicentis quod sensibile positum
super sensum non facit sensum. id est non sentitur. Unde sensus
non sentit colorem oculi sui. nec calorem nervi sui. et ita
de alijs sensibus videtur. **Q**uare illa qualitas secunda ab
obiecto impressa cum sit in oculo ipsa a visu non sentitur.
nec illa apparicio quod dicitur est ad illam firmat. sed ad ob-
iectum extra vel ad aliquid aliud de quibus videbitur postea.
Possit tamen hic responderi quod cum quilibet sensus habeat
suum organum. et eam primum medium conaturale et
conveniens quod notat Aristoteles de visu de sensu et sen-
sato dices. quod non in ultimo oculi sentit anima sed in medio.
licet tale medium magis attribuat sensibus tactus et gustus
quod in eis est magis manifestum. et quod alij sensus magis
a remotis sentiunt per medium extraneum. **I**deo quilibet
sensus in suo organo. et naturaliter medio. habet primum
ab qualitatibus dispositiones sibi naturales. et illas
non sentiunt sensus exteriores. **U**nde deus et natura
circa unum quodlibet organum sensitivum ordinat corpus aliquid
mediate suppositum sibi naturale. et similiter quali-
ter fiat. et huiusmodi qualitates non sunt nate in illum sensum
agere sua sensationes ad finem ne fiat continua sensatio
occupans sensum et impediens exteriorum sensibilia percep-
tionem. et hoc sufficit ad Aristotelis intentionem. sicut patet in hoc

nō sequit̄ q̄ sensus nō possit sentire alias q̄litas i suo
organo vel gnaturali medio exites. nō quidē sibi gnatu
rales. s; aduēticias et maxime excellentes. **P**ri^o dicit̄
in pposito. et sapue nō oportet dicere q̄ illa predicta q̄l
tas q̄ est in oculo. et videt̄ in eo q̄ sit in organo visus p̄
dicto. s; in pupilla in q̄ sit visio. s; in organo large sup
to ut sumit̄ eā p̄ ipō cōnaturali medio ipsi quāto s; in
aliquo humore vel in aliqua tunica oculi. **H**is hinc
oib; ommissis videt̄ q̄ nō sit in oculo talis ver; color visibi
lis s; spēs obiecti alteri rōnib;. q̄ cū dictū sit talē spēcē
esse in medio nō est negandū talē esse in organo cum
ipm nō min; sit ipsius susceptiuū q̄ mediū. **T**ertiu
p̄ de spēbz sensu interioris. **H**is vno de spēcib; quā
tū ad sensum exteriore. videndū est quātū ad interiore.
et q̄ in sensu interiori sunt tales spēs aliqui ponūt p̄
hec nota motiua **P**rimū q̄ in absentia sensibilium
fantasia pōt habere actū suū **S**edū q̄ post actū dēre
linquit̄ aliqd̄ quo cognoscat se habuisse talē actū **T**ertiu
q̄ aliquis recordat̄ se sompniasse. et pōt hoc scire per
intellectū **H**is alij dicit̄ sine spēbz hec oīa posse salua
ri **V**nde cū certū sit in sensu interiori aliqd̄ rema
nere post actū sentiendi. dicit̄ isti q̄ in eo putat̄ i fanta
sia remanet duplex q̄litas. vna ab obiecto imp̄ssa i or
gano. et est ipsius confortatiua vel debilitatiua. et quib;
corruptiua sicut pat; in amentib; et furiosis. s; alia
est qualitas q̄ est gnata p̄ actū imaginandi q̄ nō est sub
iectiue in organo vt distinguit̄ contra potentia. s;
eōuerso sicut et ipē actū fantasiandi. **P**lterius
dicit̄ q̄ ista scdā q̄litas nō est obiectū alicui actū. s; ē
habitu gnata p̄ actū fantasiandi inclinat̄ p̄tialiter

ad actū consummatus in absentia rei sensibilis. ita q̄ post
 primū actū etiā destructo sensibili potentia cū isto ha-
 bitu pōt elice re actū fantasiandi terminatū ad idē sensi-
 bile numero qd̄ prius est sentitū sicut cognitiōne abstrac-
 tiva intellectu firmat̄ ad idē singulare numero qd̄ prius
 intellectualit̄ est intuitue cognitū et nō terminat̄ ad
 aliquā similitudinē vel imaginē vel simulachrū sicut aliq̄
 imaginat̄. Quia illa oīa que a phis et sanctis vocantur
 fantasmata simulachra vel idola sūt ipamet sensibilia
 fantasiata q̄ prius fuerūt sensata. et nō spēs rerū sensi-
 bilium. eundē em̄ hominē que prius vidi magnoz et nō
 spēs eius. Et sic q̄ sunt individua fantasiata. tot sunt
 fantasmata. sicut tot sunt idee q̄ sunt res cogite. q̄
 idea est ipā res singularis cogita cognitiōe diuina. Sic
 ergo hoc nomē idea principaliter significandā rē creatā
 notat eā eternalit̄ a deo fuisse cogitā. sic hoc nomen
 fantasia significat principaliter rem fantasiatā nota
 do actū fantasiandi. **A**lterius dicit q̄ primū actū fan-
 tasiandi a quo causat̄ habitus p̄dictus causat̄ a sensatiōe
 exteriori et potentia fantastica. nec obiectū extra causa
 est illis actus p̄prie. s̄ solū est causa cause. q̄ si deus destru-
 eret rem extra. et cōseruaret in oculo eius visione intui-
 tiva. adhuc potest virtus fantastica habere actū fantasi-
 andi respectu illius. **S**i si visio intuitiva destruat̄ sine
 obiectū extra maneat sine nō. naturalit̄ nō potest habe-
 ri talis actus. modo hoc est esse causam in aliq̄ ḡne cau-
 se respectu aliam. Unde sequit̄ q̄ primū actū fantasiandi
 tūc solū est q̄ sensus exterior est in actu suo q̄ est eius
 causa p̄prie. et sic causat̄ a notitia intuitiva. et est no-
 titia abstractiva. q̄ in vna forma respectu vniū subiecti

sufficiunt vna notitia intuitiva. deo o[mn]i[n]i notitiae pot[er]it caru[m] ite-
rioru[m] a[n]i[m]e sensitivae sunt abstractivae. **¶** Quarta p[ro]
Opinio omnimoda in p[re]dictis. **¶** Licet aut[em] h[ic] posito sit sub-
tilis nec sit efficaciter i[m]probabilis. est t[ame]n opinio magis co[m]m[un]is
q[uam] in sensu interiori siue capiat[ur] pro organo. siue pro
potencia vel a[n]i[m]a. reru[m] sensibilium sp[eci]es sunt ponende
q[uod] suadet[ur] ex aliq[ui]bz[us] veritatib[us] probabilib[us]. **¶** Prima
est q[uod] quilibet aliquis cogitat de aliqua re sensibili no[n] t[ame]n
presente qua[m] alias vidit et sentit. sicut de ho[m]i[n]e et ali-
quando de re qua[m] nu[m]q[uam] sentit sicut de elephante que[m]
non vidit s[ed] de ip[s]o narrare audivit et hoc quilibet exp[er]it
¶ Secunda est q[uod] tali cogitationi de re absente obicit[ur] immedia-
te aliq[ui]d obiectu[m] cognitivum quicquid sit illud sicut visum ex-
teriori obicit[ur] color que[m] videm[us]. et hoc exp[er]imur.
¶ Tercia est q[uod] illud obiectu[m] q[uod] sic obicit[ur] cogitationi
no[n] est pure indyl[ectivum] s[ed] est aliqua entitas vel aliquae enti-
tates. q[uia] exp[er]imur nos aliqui[m] cogitare unu[m] tale aliqui[m]
plura. **¶** Quarta est q[uod] tale obiectu[m] sit immedie cog-
nitivum. vel est vera res extra a[n]i[m]a[m]. s[ed] homo vel elephas
vel est vera res in a[n]i[m]a q[uam] similitudo ho[m]i[n]is vel elephatis
no[n] e[ss]e[m] apparet quid aliud e[ss]e[t]. **¶** Quinta est q[uod] aliud q[uod]
est immedie obiectu[m] cogitationis illius q[uam] nu[m]q[uam] aliq[ui]d tale
sentit exteri[us]. **¶** No[n] est vera res extra a[n]i[m]a[m]. q[uia] utiq[ue]
hoc casu e[ss]e[t] elephas. et no[n] aliquis elephas uniuersalis
q[uia] no[n] est possibile. nec aliq[ui]s singularis. q[uia] nec iste nec
ille q[ui]cu[m]q[ue] demonstrato. cu[m] no[n] sit maior ratio de vno q[uam]
de alio. **¶** Nec potest dici q[uod] quilibet cu[m] illi vniu[er]sali cogi-
tationis oporteat esse unu[m] immedie obiectu[m]. **¶** Sexta
est q[uod] illud q[uod] immedie obiectu[m] cogitationis illius qui
alias aliq[ui]d tale sentit exteri[us] no[n] est vera res extra

aiāz. Et hoc seqt' ex p'dicta q' idē rōnabilit' iudicādu
 est de isto et de alio p'dicto cū aliqui contingat illud
 qd' imēdiatē vni obiect' esse totaliter simile quātū ad ap-
 parenā ei qd' obiect' alteri. et q'lemcūq' experienciā
 vni pot' habere de existētia sui obiecti. etiā pot' aliq'
 habere de existētia sui obiecti. Quare sequit' q' null'9
 isto rōn res extra s'z elephas vel homo est sue cogitiōis
 imēdiatū obiectū. alioquin sic cogitās posset euidēt' cogi-
 tare rē illā existere et ubi esset. et similes veritates q'ri-
 gentes de ipā qd' exprimit' falsum. Et cōsequētia tū
 patet q' nō apparet rō p'p' quā vidēs rem illā p' sensū
 exteriorē nouit euidētē talē veritatē nisi q' illā in
 seipā imēdiatē gnoscat. nō sic eēt in p'posito sic cogita-
 tio interior imēdiatē ad illā rem tinnaret'. Ex q'bz
 oibz patet q' nō res extra aiāz nō sit obiectū imēdiatū
 illi9 cogitaciōis interioris. eius obiectū est res i aiā
 que est similitudo rei extra. s'z hoīs vel elephantis.

Et a philosophis et sanctis vocat' spēs imago v' fatuīma
 Et a philosophis et sanctis vocat' spēs imago v' fatuīma
 Et a philosophis et sanctis vocat' spēs imago v' fatuīma

Capitulū decimū ¶ **P**riā p' de spēs h'icū intelligibilū
Dico de spēsibus sensus. dicēdū est de spēsibus
 intellectus. Vn' p'mo q' in aiā sūt spēs aliquē
 rerū insensibilū et mere intelligibilū qdam
 probat ex hoc q' cogitaciōnū et affectionū nostrarū re-
 cordamur. q' sūt res insensibiles. igit' in nobis talū
 rerū habem' spēs. q' recordatiō nō fit in nobis sine
 spēs in memoria reseruatā. Aliter em' nō potest
 saluari q'iter talū memorari aut obliuisci possit aiā
 nisi a talibz actibz aliquid det'elinqt' in ea. A nullo tū
 actū seu alia re naturaliter causat' sua spēs in aiā
 nisi dum intuitiue apprehendit'. Ideo nō a q'libz actu

sic sua spes causatur. s; qd sunt de quib; postea pos-
sum; recordari distinate ab illis tot species sunt causate.
Tales aut; res insensibiles. p; p'dictas suas spes no; agnos-
cim;. na; illa; veru; tantu; diuim; cognoscit p; spem cui; ^{quod}
mediate terminat; ad eiu; specie et mediate ad ipsam rem.
Sicut aut; cu; sensibilia exteriora sensu exteriori capi-
m; huiusmodi sensaciones exteriores mediate terminat; ad ipa;
et no; ad suas spes. q; nulla apparet hic necessitas p'cedi
obiectu; mediu; inter illa; sensatu et notias suas. **H**ic est
in pposito de illis reb; sensibilib; q; mediate in seipsis et
intuitue cognoscunt; a nobis et no; p; spes obiectu;. **C**on-
currenda; p; de reb; cognitis p; spes earu;. **C**on; q; illis mo-
aliquis res quib; p; suas spes cognoscim; quida; exco; ponit;
p; cu; cogitam; res absentes q; alias p; sensus corpus p; a-
p'm; talis cogitacio sicut p; ex dictis in alio caplo. me-
diate terminat; ad spes illaru; veru;. in quatu; sunt spes ul-
magines earu;. hoc aut; vocam; cognosci p; spem. **U**nde
memoras; de re extra alias visa licet mediate recorde-
mur in mediante aliquo qd ipse cognoscat. s; mediate
spe; q; sibi media; obiat;. et sic recordatio est notia rei
absentis. et illius est notia abstractua et recordatio.
et est notia rei p'sentis. et hui; est notia intuitua et
clara visio. **L**icet aut; spes cognoscat; intuitue p; cogi-
tacione; illa;. p; ipsam tamen no; exprimitur nec euidenter
cognoscim; virtute illi; cognoscim; q; illa; sit species rei
talis vel talis. **T**ale eni; rem que est spes bñ exprimitur
no; exprimitur tu; q; illa; sit spes. cu; hoc discursiue et solu;
p'babilit; gcludat;. **P**er huiusmodi. **I**maginem in speculo
intuitue videm;. et in virtute hui; visionis no; exprimitur
nec euidenter cognoscim; que res sit aut; ubi sit. **C**oloru;

eam parietis intuitue videm⁹. nec tñ evident⁹ certi
 sum⁹ qd sit et utrū accidens ab eo distinctū sic qd specie
 intuitue videm⁹. et virtute talis visionis specie esse
 eidenter som⁹. licet nō sic sciam⁹ cuius sit. aut i quo
 sit. sicut etiā videndo cogitationē et delectioēz nrām
 virtute talis intuitue visionis. talis ēē evident⁹ gnos-
 am⁹. licet nō sic eidenter cognoscām⁹. utrū accidē-
 tia sint vel in quo sint. **E**x predictis patz qd cū illa spēs
 sit alterius rōnis ab obiecto extra nihil prohibz eādē
 noticiā esse duorū obiectorū diuersarū racionū. qm̄
 vñū mediante alio cognoscit⁹. Ideo illud commune dic-
 tū. actus distinguūt⁹ per obiecta. debz intelligi de ob-
 iectis immediatis. qm̄ sē nullū mediante alio cognoscit⁹.

Alterius patz qd licz volūo vel dilectio rei absentis
 nō immediate timet⁹ ad aliquod obiectū qd sit i ipō
 amāte. tñ aliter est de noticiā vl cognicioē. difficile
 tamē videt⁹ dare causam cur tā varie. **A**lterū pa-
 tet qd si illa spēs ponat⁹ esse in aīa intellectua idmi-
 sibili. ipā etiā erit idmissibilis. et sic aliquid extēsiue
 idmissibile erit imago rei quāte et extēse. et illi se-
 cundū apparenciā simile. nec hoc est iconueniēs.

Tercia ps de distinctioē specierū et noticiarum.
Quā autē cū res aliq̄ p specie cognoscit⁹. spēs hmoi
 et actualis et etiā habitualis noticiā eiusdē rei realit⁹
 distinguant⁹ sic psuadet⁹. **E**t pmo de actuali noticiā
 sine sit abstractua sine intuitua. qd exprimus qd nō
 se dū habem⁹ hmoi specie ipā res cui⁹ est actualit⁹
 cognoscatur vel considerat⁹. **E**t sic actualis noticiā quāz
 maipit esse et quāz desinit esse ipā specie nō iapreē
 vel desinente. qd nō esset si nō essent res distictē. **N**ec

valet dicere. q. illa licet spes non inapit esse. tamen inapit esse
noticia. q. cum illa spes eodem modo se habet penitus nunc et
prius. et in se et in operatione. ad intellectum et eius obiectum
non potest dari ratio quare illa spes nunc esset actualis
noticia et non prius. **¶** Quia etiam huiusmodi spes distinguitur
ab habituali noticia nec sit eiusdem speciei cum ea. ut
dicitur ex hoc. q. illa spes est ipsi actuali intellectui propria
et non ipse habitus cum derivatur ex actuali noticia. Et
quibus patet q. si spes huiusmodi ponatur in intellectu. erunt
in eadem potentia due similitudines eiusdem rei realiter
differentes. si non eiusdem rationis. nec una scilicet spes erit
perfectior quam noticia vel cognitio actualis. licet ea quae
at virtualiter tanquam eius causa partialis. **¶** Unde ulterius
sequitur q. ad hoc q. aliquid existens in intellectu sit ali
cuius rei cognitio vel proprie dicta representatio. non sufficit q.
sit illius similitudo vel imago. siue q. exhibeat illa tanquam
presentem in esse obiectivo. **¶** Quarta pars de subiec
to specierum intelligibilium. **¶** Est autem non modicum diffi
cultas de huiusmodi speciebus intelligibilibus in quo subiecto sint
de cuius potentia educantur et utrum in ipso intellectu subiec
tue reserventur. **¶** Si enim sint in anima intellectiva sicut
quidam credunt ut praedictum est non apparet quomodo possint
remanere spes intelligibilis. quoniam non est intellectio actua
lis. q. quoniam ponitur cause sufficientes alicuius effectus. eo
modo quo sunt sufficientes ponitur effectus. **¶** Si spes
intelligibilis cum intellectu et ideo sufficit ut sit vel fiat. vel
causet intellectio actualis. **¶** Igitur quoniam cum erit illa spes
in intellectu ipse erit in continuo intelligendi actus. **¶** Unde pro
completo ratione superius positum est q. in sensu non est
eadem potentia specierum reservativa. et sentie cognoscitiva

hanc memoriam et fantasia. quare videtur esse in intellectu
 quia si sit potentia cognoscitiva non est potentia specierum
 reservativa. Ideo dicitur quidam quod species intelligibilis cum non
 sit habitus intellectualis ~~est~~ dicitur est. nichil aliud est quam quodammodo ^{nec intellectus actualis}
 dispositio perveniens a sensibili mediante sensu. requisi-
 ta immediate ad formationem prime intellectiois quam quis
 potest formare non perveniens alia intellectioe. Et hec
 dispositio secundum istos vel est actus cognoscendi per fantasiam
 sive cogitativa quatercumque vocetur que actus Aristotelis quibus
 vocat fantasia. Vel est ibi a tali actu causata in
 intellectu. et de eius potentia educta. Hec distinctio
 videtur credenda cum necesse sit quibus intelligentibus fan-
 tasia speculari. **C** Videtur autem istis quod ad evitandum
 pluralitatem sine necessitate sufficit illud fantasia.
 id est actus fantasiandi ponere. Et quod ille sicut et omnis
 actualis sensatio est in subiecto extenso. scilicet in composito
 ex anima sine virtute cognoscitiva. et corpore sive corporali
 organo quodcumque sit illud. Per illam enim actualem apprehensi-
 onem intellectus videtur sufficienter actuatus ad formationem
 in se cum actu illo prima intellectiois quam non erit in eodem
 subiecto cum actu illo sed in intellectu solo. Unde tale fan-
 tasia sive fantastica representatio videtur proportionaliter
 se habere ad intellectioem. sicut species causata ab
 obiecto in organo se habet ad sensatioem. ideo illo cessante
 cessat omnis actualis intellectio. **H**z tamen tali specie intel-
 ligibili. id est fantastica apprehensione manente non videtur
 istis possibile omnem actualem intellectioem cessare. quod
 ut patet est argutum illa manente omnia remanent requisita
 ad formationem primarum intellectioem. bene tamen cessante
 intellectioe manet in memoria species sensorum et

sensacionū. Licet tñ predicta opinio sit finaliter susti-
nibilis quātū ad spēs intelligibiles rerū sensibilū. Vi-
det' tamē specialiter difficilis quātū ad spēs rerū
mere intelligibilū de qb; supra tactū est. Videtur etiā
aliqua esse intelligibilia. et per intellectū memora-
bilia que nō cadūt sub sensu vel fantasia. Forte tñ
nō improbaliter posset dici q' licet intellect' noster sit
virt' materialis. nichil tñ potest naturaliter intel-
ligere sine virtute fantastica materiali. et sic sensus
materialis iterior s; fantasia materialis potest in-
troscere intellectioēs. et ita memoria materialis pot
reservare omniū nostrarū intellectioē spēs. Non ē
hic loquiū quo modo post mortem aut sine corpe
sensacionē intelligim' aut memorem'. Capitulu' xi

Prima pō de distinctionib; actū anime.
Ostēditur autem est de speciebus actibus anime p
uis. Nequenter dicitur dicendū est de actibus
sequenti; ex eis de qb; aliqua distinctioēs p
mittent'. q' ex dicendis magis declarabit'. Prima
distinctio est q' actū aīe qdā sunt cognoscitivū. quos vo-
cam' cognosciones. qudā vero appetitivā quos voca-
m' affectioēs seu volitiones. Quidā est q' p'dictorū
actū cognoscitivorū. qudā sunt sensitivū. q's voca-
m' sensationes. et qdā intellectū. q's voca-
m' intellectioēs. Et proportionalit' potest distingui de actibus
appetitivis sensitivis s; et volitivis. Si autē ponat'
p'mi hoīe sit eadē aīa sensitiva et intellectiva. cū etiā
concedat' q' eadē est p'mi' potentia cognoscitiva et
appetitiva ut intellect' et volitū valde difficile est
in homine dictorū actū formale differētia signate

Tercia distinctio est qd p̄dictorū actiū quidā sunt in complexi. et quidā cōplexi. qui sunt affirmatiōes vel negatiōes. Et dicit aliqui q̄ nulla noticiā ē cōplexa sic q̄ sit ex pluribz noticijs vel cōceptibz cōposita. q̄rū una sit subiectū alia p̄dicatū alia copula. q̄ talis ordo nō videt̄ posse saluari in iduisibili anima. s̄ dicit̄ cōplexa p̄ equalenā. vel q̄ subordinat̄ in significando alicui signo vocali vel scripto illo modo cōplexo. Sed de hō sup̄sedeo. et ad ea q̄ iā dixi de insolubilibz remitto.

Quarta est q̄ p̄dictorū actiū cognoscatuorū qdā sunt qbz cognoscunt res in seip̄is. quidā vero qbz cognoscunt res in specibz sub. sicut in p̄cedenti capitulo tactū fuit. et amplius patebit. Dicendū est igit̄ p̄ ordine de actibz p̄dictis et p̄mo de actibz cognoscatujs sensitiuis. sc̄o de intellectiuis. tercio de volutiuis. Sed p̄us aliquas cōditiones p̄dictis actibz generales p̄mittam. Quae nō possent euidenter probari. q̄ nō solent ḡm̄ inter se eadē presupponā. **P**rima est q̄ oīs cognitio et affectio aut volitio nostra. siue eius obiectū sit ipsummet cognoscentis. siue aliquid ab eo distinctū. vel in eo existens. vel extra ip̄m ei presentis vel absens est ab ip̄o cognoscente. et ab ip̄o obiecto realiter distinctū.

Unde seq̄t̄ sc̄dā q̄ nulla cognitio aut volitio nostra est simpliciter cognitio aut volitio distincta. licet forte possit esse confusa. ita q̄ nullus aīe actus potest esse distincte actus rectus et actus reflexus. Si em̄ aliquis actus intelligeret̄ seip̄so distincte sem̄p̄ intelligeret̄ q̄ nō ess̄ ratio q̄re ess̄ actualis intellectio simpliciter magis uno t̄p̄e q̄t̄ alio. quare 2̄q̄. **T**ercia est q̄ oīs cognitio aut volitio nostra siue oīs actus aīe vel simpliciter. vel sc̄dū

quid est in aīa subiectiue et est in ea affectiue. Et dico
vel simpliciter vel scdm̄ quid. q̄ si ponat̄ q̄ in hoīe aīa
sensitiua nō sit extensa. s̄ sit eadē cū intellectuā cū
actus sensitiu⁹ videat̄ esse extensus nō erit īnduisi
bili subiecto s̄ in toto cōposito ex aīa et corpali organo

Quarta est q̄ nulla cognitio aut volitio seu ali⁹
act⁹ aīe est cognitio aut volitio cōtinalit̄ et intrīseca q̄
aliquid dicit̄ cōtinalit̄ ~~inter~~ intrīseca tale qm̄ nō stat
ip̄z esse et nō esse tale. s̄ si illa res que nūc est cognitio
vel volitio p̄ diuinā potētiā ess̄ in lapide il sine sub
iecto ip̄a nō ess̄ cognitio vel volitio. quare v̄s̄.

Quinta est q̄ om̄s cognitio aut volitio seu ali⁹ ac
tus aīe est cognitio vel volitio siue vitalis motio vel ope
ratio p̄ habitudinē p̄rie causalem et effectualē ad
potētiā vitale. q̄ cū hoc nō cōueniat tali rei p̄ dēno
minatōez intrīseca vt dictū est oportz q̄ p̄ habitudi
nē extrīseca ad potētiā vitaliter p̄ceptiua. s̄ nō pōt
explīcari q̄ sit illa habitudo. siue quid est dictū vitalit̄
imutare potētiā talē nisi p̄ habitudinē p̄rie causale
vel effectualē. s̄ p̄ hoc q̄ talis res est in ip̄a potētiā
vitaliter p̄ceptiua vt eius causa formalis. v̄ ē ī ip̄a vt
eius effect⁹ in ḡnie cause efficiētis. Nō em̄ videt̄ h̄mōi
habitudo explicabilis. nisi alteroz istoz modozū d̄ vtroq̄z s̄

Sexta est q̄ nulla aīe operatio siue act⁹ est sibi
cognitio vel notitia formalit̄ et p̄se ex habitudinē p̄rie
ta. s̄ informatiua et affectiua. q̄ scdm̄ aliq̄s multe
sūt qualitates q̄ sunt in aīa subiectiue et ab ea affectiua
sicut sp̄es intelligibiles et habit⁹ intellectuales. q̄tū nō sūt
notiæ seu cognitiōes. nec sunt p̄rie et imediate vita
les inuitatiōes. s̄ mediate p̄ actus ab eis procedentes.

et ideo p̄dicta causalis habitudo nō est formaliter p̄pa
 nec solū cōuenit notitiē seu cognitiōis. s̄ ḡralit̄ sen
 sationi. it̄lectioni. volitioni sp̄ci et habitu. et om̄
 vitali motiōi. q̄re p̄ eā nō potest formalis differētia
 assignari inter sensationē et it̄lectionē. siue inter
 cognitiōes et volitiōes. siue iter autū aīe cognoscatūū
 et nō cognoscatūū. Nec h̄ potest assignari ex ip̄a po
 tena vitaliter p̄ceptua. q̄ cū illa sit p̄met̄ id̄istinc
 ta illa denomiātiōnū differētia nō sumit̄ ab ea. s̄
 pot̄ e contra eadē potētia denomiātiōnē sens̄ p̄ sensa
 tiōē. it̄lect̄ p̄ it̄lectiōē. volūtiōē p̄ volitiōē.
Unde videt̄ concludendū. q̄ sicut albedo ex sui na
 tura aliqd̄ subiectū potest denominare esse albū et nō
 q̄libz q̄ nō sic posset denominare aīz vel aliud sp̄ri
 tuale subiectū. Sic illa q̄litas q̄ est sensatio habet de
 sui natura qd̄ potest aliquod subiectū denotare esse se
 tiens. et nō qd̄libet. s̄ solū subiectū vitalit̄ p̄ceptūū
 in quo est subiectiue et a quo est effectiue. Et sic al
 bedo nō potest aliquod subiectū denotare esse nigrū.
 sic sensatio nō potest aliquod subiectū denotare esse it̄elli
 gens. Et ita p̄portionaliter de it̄lectione et volitiōe
 ac alijs q̄litatibz aīe vitaliter imutantibz potētia
 p̄ceptua mediate vel imediate. **T**ercia p̄ de
 sensatione simplia et cōplexa. **N**is itaq̄ p̄missis
 videndū est specialiter de actibz cognoscendi sensitivis
 Et qualis cognitio sensualis de rebz sensibilibz sit no
 bis naturaliter possibilis. Et primo dicam⁹ qd̄ de h̄mōi
 rebz habere possum⁹ sensuale notitiā tā simplice
 q̄ cōplexā et hoc in nobis cognoscim⁹ p̄ experiētū
Sed de brutis nō est nobis experimētali notum.

utrum habeat noticiam complexam. ideo hoc est dubium. quod tamen
videtur probabile concedendum. quia brutum aliquando mouetur ad aliquid
obiectum apprehensum. et aliquando non. et hoc fit per accidentale appetitum
qui presupponit propter simplicem apprehensionem et complexum iudicium
scilicet quod hoc est bonum et quod. Ite dicitur Avicenna in sexto naturali
colum quod omnis per virtutem estimatiua iudicat quod ab hoc
lupo est fugiendum. Docet enim experientiam quedam bru-
ta esse disciplinabilia quod non potest esse sine noticiam con-
plexam. Nec valet quod quidam obiciunt. scilicet quod si sunt essentia talia crea-
tura debent vocari rationalia. loquendo ad sensum in quo
dicitur hominem esse rationale. quia homo non solum circa sin-
gularia. sed circa vniuersalia. nec solum circa sensibili-
a sed circa insensibilia ratiocinat. ideo rationalis dicitur.
Et ad hoc etiam multiplex alia differentia potest assignari.
scilicet inter omnes hoc videtur melius ut homo dicatur ratio-
nalis. et quantum est ex parte obiecti ex hoc principaliter con-
cedatur differre ab irrationabilibus brutis. quia ipse est cog-
noscentium vltimum finis. Unde et secundum partem intellectiua
et non sentiua dicitur magis dei quam capax dei. Ite autem
bruta possunt habere iudicium complexum et discursum. nullum
tamen iudicium sensitiuum est vniuersale sed singulare tamen sine
in brutis sine in nobis. quia vbi cogitativa hominis quam inter
omnes sensitiuas est perfectior secundum gmetatorem tercio de anima
est vbi distinctiua individualis id est individualiter cognos-
cens et non vniuersalit. Et in secundo dicitur quod apprehen-
sio intentionis vbi est intellectus. **Q**uarta pars de
sensacione rei in seipsa. **H**ic dicitur ulterius quod de ipse
rebus sensibilibus habere possumus sensuale noticiam simpli-
cem quam res ipsa immediate in se cognoscitur. quod patet in sen-
sibus exterioribus et sensibus sensibilibus eis partibus. sicut per visum

exteriorē imēdiatē videm⁹ colorē p̄ntē. nec videm⁹ ali
 qd q̄ aliud quo tanq̄ medio videam⁹ colorē. **¶** Sed
 dubiū est utrū talis noticiā sensualis possit haberi
 sine p̄ntia ip̄ius sensibilis. et dicūt aliqui q̄ sic q̄ vi
 sio solis et aliorū luminariū magnorū remanet
 in oculo. etiā abstracto obiecto. imo oculo clauso quā
 experiētiā et aliquas alias iducūt isti i p̄posito. **¶** Qui
 bz nō obstantibz videt p̄balibus q̄ talis exterior sensa
 tio nō potest naturaliter fieri nō existente sensibili ob
 iecto nec ip̄o destructo naturaliter cōservari. q̄quid
 sit de sup̄naturali et absoluta potentia dei. **¶** Nā si
 posset naturaliter causari visio alicui nō existēt
 vel ip̄o destructo cōservari. ita q̄ possibile esset ali
 qd nō existens videri. eadē ratione vel maiori possit
 causari et cōservari visio alicui existentis q̄ntūq̄
 remoti vel occulti qd est cōtra experiētiā. **¶** Non
 posset etiā nobis virtute talis sensationis fieri na
 turalis euidētia de existentia rei sensibilis cū illa
 posset egliter esse nō existentis sicut existentis. **¶** Cū
 patz q̄ visio plus dependet a visibili q̄ lumē i oculo
 dependeat a corpore luminoso q̄ tale organū nō
 solū est receptivū s̄ aliquāliter retentivū luminis
 in q̄ absentia luminis h̄z cū parvo tempore qd nō
 sic est de aere. sicut aqua est receptiva figure sigilli
 et nō retentiva absente sigillo. qd nō sic est de cera.
¶ Dico autem nullo tempore retentivū est visio in
 absentia visibilis. Ideo illud qd alij obiciūt negāt. q̄
 abstracto sole remaneāt visio solis. s̄ bñ remanet visio
 alicui lucidi vel alicui luminis oculo ip̄ressi et dere
 licti virtute solis et illud est et videt⁹ i p̄tibz exterioribz

oculi ubi nō fit sensatio ideo nō est sensibile positi supra
sensu sicut sup̄ fuit tactu. ¶ **C**umta ps de sensaone
rei in specie sua. ¶ **H** vltimus declaremus q̄liter de
ipsis rebz sensibilibz habere possunt sensualem noticiā
simplicē q̄ res ipā nō imediate in se. s; mediātē alio cog
nito sensit̄ s; p̄ suā speciem. Hoc em̄ patet de rebz sen
sibilibz absentibz de quibz cogitaciōez aut recordationē
habent̄ vt superius dictū est fuit. ¶ **A**d cuius ampliorē
declaratiōez sciendū est q̄ scdm̄ philosophū in de memo
ria et remissentia. species in memoria existens ē
q̄dam res scdm̄ se. et est imago vel similitudo alteri
rei. sicut eadē pictura leonis. ¶ **C**ū igit̄ talis species
apprehendit̄ scdm̄ se tūc ipā tūc cognoscat̄. et nō p̄ illā
res cuius est imago. et talis cognitiō est noticiā p̄sentis. et
nō memoria siue noticiā rei p̄terite vel absentis. s; cū
apprehendit̄ vt est imago alteri tūc p̄ illā noticiā et ipā
apprehendit̄. et res cuius est imago cognoscat̄. et talis cog
nitiō est sensatio imaginis p̄sentis et memoria rei ab
sentis. s; cuius est imago. ¶ **V**nde patet q̄ de tali specie
possumus habere duplicē noticiā. vnā qua ipā cognoscat̄
scdm̄ se. vt est quedā res. aliā qua cognoscat̄ vt imago
alteri. quē multiplicē modū noticiā etiā inuenimur re
spectu signorū ad placitū sicut vocū et scripturatiū. Cog
nosce autē specie vt imago est. est cognoscere ipām esse
imaginē. ¶ **S**ed duplex est noticiā q̄ imago cognoscat̄
Vnā q̄ formalit̄ iudicat̄ esse imago et illa est cōplexa.
Illia qua virtualit̄ cognoscat̄ esse imago. et hec ē cōplexa.
s; virtute ipsius potest habere predicta noticiā cōplexa.
¶ **H**ec autē videt̄ esse alterius rationis ab illa noticiā cō
plexa imaginis q̄ imago nō cognoscat̄. vt imago. q̄ lig

immediatū obiectū utriusq; sit idē. tū tamē ad illā noti-
ciā qua cognoscit ut imago ut p̄tialis causa cōcurrit ha-
bitualis quedā noticiā cuius est imago derelicta ex in-
tuitiva noticiā ipsius p̄habita. sine qua habituali noticiā
imago nō possit talem noticiā de se causare. nec illa
habitualis noticiā possit illā causare sine in agme.

¶ Ex quibz patet intentū s̄ q̄ p̄ talē noticiā nō tū ima-
go vel species ipsa cognoscitur. s̄ eā res cuius est imago.
ipsa nō in se et immediate. s̄ mediate. i. sua sp̄e. tūq;
in medio ḡgnito. **¶** Dextera p̄ de sensacōe intuitiva
et abstractiva. **¶** Hōm̄ p̄dita uterius cōcludam q̄
de rebz sensibilibz habere possunt noticiā sensuāle simpli-
cē tū intuitivā q̄ abstractivā. Nā licet de differētia harz
noticiarū sint diversi modi. ut alibi tetigi. tū p̄babiliter patet
dici q̄ noticiā intuitiva est noticiā simplex qua for̄ liter
aliquid mediate in seip̄o cognoscit. Abstractiva vero
est noticiā simplex q̄ formalit̄ aliquid in aliquo medio
reputativō cognoscit. Dico autē noticiā simplex quā
affirmatio et negatio nō dicūt. noticiā intuitivē v̄l ab-
stractivē nisi aliquis velit eas ad placitū notiare. **¶**
Dico formalit̄ q̄ aliqui et ip̄sē aliquid dicit̄ cognoscit p̄
aliqui noticiā virtualit̄ eo q̄ illa noticiā ḡgnit̄ causat
noticiā illius sicut conditio dicit̄ cognosci p̄ noticiā
p̄ncipiorū. et causa p̄ effectū. licet noticiā p̄ncipii nō
sit noticiā abstractiva cognitionis. nec noticiā effectus
est noticiā abstractiva cause. nisi forte talis effectus
sit mediū reputativū cause. sicut immediate dicit̄ est
de sp̄e. q̄ est causata ab ipsa re. et tū noticiā ipsa ut
est imago rei extra est illius rei noticiā abstractiva.

¶ Ex quibz patet q̄ noticiā intuitiva nō dicit̄ intuitiva

q̄si oclaris. imo p̄t esse anustibz sensus exterioris. **U**terius patz q̄ notitia n̄ dicit̄ abstractua q̄ abstra
hat ab essentia rei vel a cōditiombz singularibz q̄si ex
istētia vel singularis rei n̄ possz abstractiue cognosc̄.
sz q̄ aliq̄ modo abstractit a p̄sentia obiectua rei
in quātū ip̄a res q̄si absens in alio medio rep̄ntatiuo
cognoscat̄. sz in notitia intuitua res ip̄a q̄si p̄sens im
mediate ī se ip̄a cognoscenti obicit̄. **U**nde sequit̄ q̄ om̄s
noticia abstractua est intuitua. et n̄ eōtra. q̄ om̄s
noticia abstractua alicui est intuitua sui rep̄ntatiui ī
quo illud cognoscat̄ ut dictū est. sz q̄nq̄ aliqua res in se
immediate app̄hendit̄ et sic intuitiue cognoscat̄ et t̄n per
illā noticiā n̄ app̄hendit̄ aliq̄ alia res ī ea ut etiā di
ctū est. **U**terius sequit̄ q̄ isti t̄niri noticia intuitua et ab
stractua n̄ sunt īcōpossibiles simpliciter. sz sunt verifi
cabiles de eadē noticia. n̄ t̄n respectu eiusdē realit̄. nā
quādo aliqua species cognoscat̄ ut imago. illa cognitio
est intuitua et abstractua. n̄ aut̄ respectu eiusdē. sz
intuitua respectu illius speciei. et abstractua respectu
rei. **H**z q̄n illa species cognoscat̄ scdm̄ se. et n̄ ut imago.
illa cognitio est p̄se intuitua. et n̄ potest fieri abstrac
tua. sicut nec p̄ma potest fieri p̄se intuitua. **E**t sic
patz quō ille due cognitioēs sūt alteri ratiōis. q̄ hz
sūt eiusdē obiecti t̄n aliq̄ est obiectū vni q̄ n̄ est obiectū
alterius sz ip̄a res. **S**ic igit̄ apparet̄ intentū. sz q̄ de
aliq̄bz rebz sensibilibz sz p̄ntibz possum̄ habere noticiā
sensuale intuituā sz de absentibz naturalit̄ habem̄ solū
abstractuā. **C**apitulū xij. **C**p̄ p̄o de intellectioe rer̄ sensibilū
Uso de actibz cognoscendi sententiis. videndū est
de intellectu. **E**t p̄mo de intellectioe rerū sen

sibiliū. postea de intellectu insensibiliū. Dicam^{us} q^{ue}
 q^{uod} noticiā sensuale sup^{er} d^{icitur} m^{odum} posse haberi de
 sensibilibz p^{er} sensū talē seu cōsimilē intellectuāle ha
 bere possum^{us} p^{er} intellectū. Et p^{ri}mo q^{uod} hoc patz de noticiā
 intellectuāli tā simplicia q^{uam} cōplexa. q^{uod} nō mⁱⁿus potest intellec
 tu sensibilia simplicia apprehendere q^{uam} sens^{us} et ip^sas simpli
 ces apprehensiones potest cōponere et diuidē. et affirmare
 et negare. **I**n enī hoc potest virt^{us} inferior maiori rōe et
 v^{irtute} superior et p^{er}fectior. **C**ōdō hoc patz de noticiā sin
 gulari. si enī nō poss^{et} intellect^{us} sensibilia intelligere nisi
 vniuersalit^{er} et nō singularit^{er} ut q^{uod} dixerūt tū v^{irtus}
 distinguēs iter aliq^{uod} necessario apphēdat ea sicut de sen
 su cōmuni dicit^{ur} s^{ed} de aīa. sequitur q^{uod} p^{er} intellectū nō
 possem^{us} cognoscere hāc albedinē existentē ī pariete esse
 distinctā a nostro intellectu. et a n^{ost}ra intellectuē. q^{uod} est
 falsū. Nec etiā p^{er} intellectū possem^{us} corrigere errone
 um iudiciū sens^{us} circa aliq^{uod} singulare ut puta h^{ic}
 sol est corp^{us} bipedale. q^{uod} etiā patz esse falsū. **C**er
 no p^{ro}positū patz de noticiā simplicia tā rei sensibilibz
 imediate ī seip^sa. quā p^{er} vocam^{us} intuitiua q^{uod} etiā rei
 sensibilibz mediāte specie sua. quā p^{er} vocam^{us} ab
 stractiua. **N**ā dū sensus actu apprehendit aliq^{uod} sensi
 bile sibi p^{ri}us intellect^{us} idē sensibile apprehendēs ip^sū sin
 gulare imediate cognoscit. nec aliq^{uod} aliud mediant
 obiectū apprehendit. s^{ed} absentibz sensibilibz et nō mouē
 tibz sensū. intellect^{us} noster corpori cōiunctus et cōmuni
 statū nature derelict^{us}. de potentia naturali talē no
 ticiā habere nō potest de ip^sis sensibilibz. imo tūc tū
 sensibilia absentia sensib^{iliter} nostris intellectu apphēdm^{us}.
 illa apphensio nō ad ip^sa sensibilia imediate. s^{ed} ad cor^{pus}

speciem terminat et ipsa in sua specie cognoscitur. Proportio
nality sicut sup de sensu dicebat. Nec tñ ideo credendum est
q intellectus sedm se nō possit intelligere singulare sensu
sibile s̄ solū mediante sensu. ita q nō possit ipm detem
nate cognoscere cū est absens a sensu. s̄ solū vnūsalit
et cōfuse. nā impossibile est q intellectus cognoscat se aut
noscere aliquā rem. et nō cognoscat illā rē. sicut sedm
gmentatore sedō de aīa. impossibile est q aliquis sensus
apphendat visu cognoscere colore. nisi et ipse cōprehendat
colore. Et idem videt esse de oībz alijs vntatibz apphēsiū
Cū igit intellectus aliqui recordetur se cognouisse determinate
vel dilexisse aliqd singulare sensibile absens. scit q p
tūc hmoi singulare itelligit determinate et distinate. et
nō solū vnūsalit et cōfuse. hū nō sit sensu p̄sens. ¶ Sed
pars de intellectu sensibiliū singulariū. ¶ H̄c cū supra
dictū sit q sensus nō sentat nisi singularit. tūq̄ imediate
declaratū sit q intellectus intelligit etiā singularit vidēdu
est ~~ut~~ vltius quō intellectus intelligit vniuersaliter. circa
qd multo occurrūt difficultates. Prima est cū res nō exist
tant vnūsalit. quō potest eas intellectus intelligere vnūsalit
Secūda est quare etiā nō potest eas sensus cognoscere vnūsalit
Tercia est vtrū p̄ns intelligim⁹ singularit q̄ vniuersaliter
Quarta ē vtrū p̄ns intelligim⁹ magis vnūsalit q̄ nūm⁹ vn
ūsalit. De p̄ma dicendū est q res intellecta nō requirit ad
sū intellectioē q̄ sit in aīa s̄ similitudo siue rep̄ntatio
sua. Hmoi aut̄ rep̄ntatio quā est cōfusā representatio hui⁹ rei
singularis. puta. puta fortis et suorū accidentiū siue acci
dentiū cōditiōnū sicut siue albedinis. magnitudinis et si
tuacionis. Illa aut̄ representatiōe existente i aīa pōt itellec
tus ab illis accidentibz et extraneis cōditiōnibz abstrahere

conceptu substantie. et ille non magis erit reputatio fortis
 quam platonis aut aliorum hominum. sed non different a multisibus hominibus et aliis intellige

De secunda dicitur aliqui quod sensus ex eo quod habet extensionem
 in corpore solum potest cognoscere singulariter et determinate.
 intellectus autem quod est inextensus nec habet determinatum suum. sed quod
 uniuersaliter existit in corpore. ideo potest uniuersaliter et non
 singulariter cognoscere. Sed hoc non valet cum diuino intellectu
 qui est summe immaterialis et inextensus nihil possit uniuersaliter
 cognoscere. sed solum singulariter et determinate. cum etiam
 intellectus noster non obstante sua inextensione possit ut dic-
 tum est singulariter cognoscere. Ideo alii dicunt quod aliqua
 res singulariter percipere. est sine requirit ipsam recipere per
 modum existentis in prospectu cognoscentis. Cum autem aliqua res
 a sensu sic percipitur. hoc non est nisi per reputationem eiusdem
 simul reputationem cum substantia rei eiusdem accidentia sed
 magnitudine. situ et alia. secundum quam apparet in prospectu
 cognoscentis. sensus autem non potest distinguere seu abstra-
 here huiusmodi confusionem. sed bene intellectus que intellectus potest
 uniuersaliter cognoscere et non sensus. Unde patet quod secundum
 hanc viam non potest haberi conceptus singularis de re que non est
 vel fuit in prospectu cognoscentis. **T**ercia difficultas
 dicendum est quod sit. nam cum nihil sit uniuersale in essendo.
 sed in reputatione ille conceptus dicitur uniuersalis proprie quod per
 animam factus seu formatus communis est pluribus rebus et con-
 ter reputationem et talem conceptum formare est uniuersaliter
 intelligere. oportet autem tale conceptum a conceptu singu-
 lari abstrahere modo supradicto. que oportet animam intellectus
 uniuersaliter intelligat conceptum singulare peristere in ipso
Circa quod tunc est aduertendum quod duplex est conceptus sin-
 gularis. nam quidam est que vocatur singulare vagum ut hic

aiat

homo. hoc aiat. et tale est ppe singulare. lig ad pluriu
vocat vagu qe vox ei rñdens quent pluribz sedm diu
sas demōstratioēs. **U**l^o q̄ cocept^o singularis q̄ vocat
singulare determinatū. vt sortes plato et hmoi. et quatu
ad tale singulare videt^r q̄ nō oportz pns intelligere sin
gularit^r q̄ vniūsalit^r s̄ bñ quatu ad singulare vagu.
Nā si sortes a longe veniat pns cognosce eū esse aiat
q̄ hominē. et ultimo cognosco ipm esse sortē. s̄ p̄ gnosco
ipm esse hoc aiat singularit^r q̄ aiat vniūsalit^r. **U**lti
m^o est aduertendū q̄ pns itelligim⁹ singulare sensibile
q̄ singulare insensibile seu mere itelligibile. siue ta
lis sit ipā aia siue aliquid existens in ea siue aliquid ext
aiam. et hoc possum⁹ experiri. **A**terū sciendū est q̄
notitia intuitua rei singularis. siue sensibilis siue insē
sibilis est p̄oz q̄ notitia abstractua p̄ quā ipā in singu
lari et p̄pria notitia cognoscat^r q̄ oīs notitia qua aliqd cog
noscat^r in spē sibi p̄pria p̄supponit notitiā illig rei in seipā
vt patebit postea. et ideo p̄pria notitia p̄pria rei singula
ris aliaū est notitia intuitua ipius. **U**nde vltim^o co
cludendū est q̄ p̄pria notitia itellect⁹ p̄mentatis gnatio
nis est notitia intuitua aliaū singularis sensibilis
s̄ illy sensibilis qd p̄mo mouet sensum motioē sufficte
postq̄ quis potest itelligere. **D**e quarta difficultate
dicendū est q̄ sit. **N**ā sicut dictū est. sortē de longe veniē
tem pns cognosco esse animal q̄ esse hominē. et hoc p̄ueit
ex pte sensus vñ qdlibz vniūsale habz suū singulare va
gu. vt corp⁹ hoc corpus. aiat hoc aiat. homo hic homo. nō
sensu cognoscentē singularit^r singulari vago. et nō sin
gulari determinato. **P**rim^o habet singulare vagu mag⁹
vniūsalis q̄ min⁹ vniūsalis. s̄ hui⁹ corporis. q̄ hui⁹

animalis et huiusmodi animalis quod huiusmodi hominis. ideo intellectus abstractus
 habendo correspondet prius cognoscit magis vniuersaliter
Circa pro de intellectioe sensibilium non sensorium
Et cum generaliter dictum sit de intellectioe reru sensibilium
 adhuc restat specialis difficultas de intellectioe reru
 sensibilium non sensorium. scilicet quod sensibilia intelligimus
 quorum sensorioe nunquam habuimus. Circa quam sciendum est
 quod multipliciter contingit nobis aliqua re in intellectu. Uno
 modo immediate in seipso. alio modo in medio cognito. Et hoc
 dupliciter. quod vel illud medium est species illius rei recepta ab
 illa re. vel est aliquid conceptus factus seu formatus ab ipso in
 intellectu. Et hoc iterum dupliciter. quod vel ille conceptus est
 simplex vel complexus. ex pluribus conceptibus. Iterum possunt
 aliquid intelligere dupliciter vel intellectioe propria et distincta.
 vel intellectioe communis sibi et aliis. vniuersali seu confusa.
 Juxta quam distinctioe primo dicendum est quod naturaliter non pos-
 sumus intelligere immediate in seipso aliquid absens sensibile
 aliis non sensorium. quod aliter sequitur quod accipit a naturitate ita
 immediate possunt intelligere colores et sonos sicut
 vident vel audiunt. quod ad experientiam patet falsum sic enim
 ad cognoscioe intellectus nullatenus deseruaret sensus.
Secundo dicendum est quod naturaliter non possumus sen-
 sibilium non sensorium intelligere in speciebus receptis a sensi-
 bilibus. quod nec in speciebus causatis ab eis. cum naturaliter
 a nulla re sensibili species causetur. nisi dum actualiter sen-
 titur. Nec in speciebus causatis ab huiusmodi sensibilibus sen-
 satis a nobis. cum naturaliter vniuersale sensibile non possit
 causare speciem alterius sensibilibus. ut sonus speciem coloris
 nec species vniuersalis sensibilibus potest esse medium cognoscere
 de alio sensibile. ut species soni respectu coloris

Tercio dicendum est quod naturaliter non possumus huiusmodi
sensibilia non sensata intelligere in aliqua specie facta seu
conceptu simpliciter sibi proprio. sed bene in conceptu communem eis
et alijs. et ideo non distincta in speciali. sed quidam notitia
generalis seu conceptu confuso. Unde licet intellectus propter species
a sensibus receptas ex eis possit alias species formare. quod
voco species fictas. sicut apprehensio pluribus albedinibus et
receptis earum speciebus potest ex eis et earum similitudine
formare conceptum communem cuiuslibet albedinis simile. non
tamen potest formare conceptum proprium albedinis. nisi per sen-
sum prius cognoverit aliquam albedinem. illi autem a natura
natale posset habere conceptum proprium albedinis. sed qui vidit ali-
quas albedines potest formare conceptum commune cuius-
libet albedinis. quatenus nullam albedinem distincte representa-
bit nec tale conceptum formandum requirit quod omnibus albedines
viderit. Et ideo aliquam albedinem confuse representabit quam
per visum ille non sensit. **Q**uarto dicendum est quod na-
turaliter non possumus huiusmodi sensibilia non sensata intelli-
gere in aliquo conceptu composito sibi proprio. sed bene in conceptu com-
muni seu confuso. ubi gratia. In quo nunquam vidisset albedines
licet possit formare huiusmodi conceptum compositum seu complexum. sed
disgregativum visus qui est proprius albedinis tamen non cognoscet
illum conceptum esse verum signum aliam rei sensibilis. nec
ipsum verificari de alia re. et ideo in illo conceptu non cognos-
cet albedinem cum nesciret ipsum verificari de albedine.
Sed tamen talis possit formare huiusmodi conceptum complexum sed
quatenus sensibilis et per tactum cognoscere quod ille est conceptus
aliam entis. et per consequens in illo cognoscere omnia quae sunt
conceptus. et ideo in illo cognoscere colores cum sit commu-
nis coloribus. et sic patet propositum. **Q**uarta pars de intel-

lectione rerū insensibilium. **C**ū igitur dictū sit de itel-
 lectioe rerū sensibilium. dicendū est de intellectuē rerū
 insensibilium et mere itelligibilium. sicut sunt intellectus
 et illa q̄ in ip̄o sunt. et etiā q̄dā que extra ip̄m existūt.
 ut de et substantie separte. **D**icam⁹ igitur q̄ q̄dā itensibi-
 lia a nobis naturalit̄ itelligūt̄ in seip̄is q̄dā vero in
 suis speciebz p̄p̄t̄ ab ipsis causatis. et q̄dā in cōceptibz
 p̄nam factis seu formatis. **E**t p̄mo q̄ aliq̄ insensi-
 bilia itelligam⁹ immediate i seip̄is patz ex sup̄ditis.
 de speciebz seu imaginibz rerū absentium exprimur etiā
 nos itelligere et velle. et tales act⁹ cognoscim⁹ p̄ itel-
 lectū. et nō p̄ aliq̄d obiectū mediū representatiuū. p̄
 etiā intellect⁹ itelligendo se itelligere seu habere actū
 videt̄ immediate itelligere seip̄m. q̄ nō apparet necesse
 ponere obiectū mediū cognitū. **S**ed q̄ aliq̄ h̄mōi
 itensibilia itelligam⁹ in speciebz ab eis causatis. patz
 q̄ experimur post p̄teritionē p̄ditorū actū itelligēdi
 et volēdi nos de h̄mōi actibz recordari. q̄ nō potest
 esse nisi mediātibz speciebz a talibz actibz derelictis. nā
 si tales act⁹ immediate cognoscūt̄ in seip̄is cū sint p̄teriti
 et de facto nō sunt. ita possz diū de actibz qui sunt futu-
 ri nec sunt nec unq̄ fuerūt. **T**ercio q̄ aliqua itensi-
 bilia itelligam⁹ in cōceptibz p̄nam factis. patz q̄ ali-
 q̄s potest gnoscere aiam alterius hōis ex certis operati-
 onibz et motibz i seip̄o exptis possim⁹ etiā cognoscere
 substantias separtas arguendo et discurrendo ex opatio-
 nibz suis. et constat q̄ talia nō cognoscim⁹ i seip̄is nec i
 speciebz ab eis causatis. s̄ in cōceptibz a rebz notis factis
 et abstractis ut patebit. **Q**uarta ps de intellectuē
 substantiarū. **U**nde est specialis difficultas. quō

substantia q̄ nō est ip̄met ip̄a sit ab ea intelligibilis a
ip̄a nō sit p̄ se seu ip̄re sensibilis. De qua oīno videt̄
esse dicendū q̄ h̄mōi substantia nō intelligit̄ imediate
in seip̄a nec in specie ab ea causata. loquedo de intellectu
one eūb̄ ip̄a et distincta. S̄ sic intelligit̄ i aliq̄ cōceptū
formato ab intellectu. Quis aut̄ sit ille cōceptus ip̄no.
et an sit simplex vel cōplexus nō est facile diffinire.
quib̄ q̄dā dicūt illū cōceptū esse ip̄ū. s̄z enī naturalit̄
p̄ se existens. quē cōceptū pbam̄ verificari de aliquo.
ex eo q̄ nō est p̄cessus in ip̄m̄ in entib̄. ip̄ū om̄i sit
alteri inherens seu in alio subiective aut alio aliquo
modo. q̄ aut̄ p̄ hoc s̄z naturalit̄ p̄ se existē. distinguit̄
substantia et actūs siue q̄ illud substantie quēiat nō in
deo. nec de hoc nūc disputare p̄pono. **M**odū aut̄ in
telligendi substantiā Aristoteles tetigit cū dixit Aride
tia magnā p̄tem offerre ad cognoscendū q̄ quid est. ex
perim̄ em̄ noticiā accidentiū multū facere ad noticiā
substantiarū. S̄z q̄lit̄ h̄ fiat nō est oīno nobis clarū.
Aliqui aut̄ assignāt hūc modū. Dicūt em̄ q̄ intellectus
ab ip̄o fantasmate indiget moueri sicut sensus ab obiec
to exteriori. Dicūt vlteri⁹ q̄ sensus et fantasia nō sūt
nisi accidentiū et nō apprehendūt q̄ditates rerū. Vn̄ cōclu
dūt q̄ sūt fantasia siue imaginatiua aut estimatiua
s̄dm̄ Auidēnā eliat ex speciebz̄ sensatis iūctioēs nō sen
satas vt sup̄ dictū est. Sic intellectus cū sit v̄t̄ superi
or p̄t̄ ex illis intentionib̄ imaginatis elice iūctioē
nō imaginatū. Et sic ex intentionib̄ accidentiū sub ima
gine accidentiū p̄t̄ intellectus elice cōceptū substantie.
Hec aut̄ opinio nō videt̄ oīno dice verū. s̄z quātū ad h̄
q̄ dicit sensus et fantasia nō apprehende substantiā. cū

ipemet Aristoteles dicit substantiam esse sensibile per
 accidens. imo videt. qd sensus proprius substantiam cum accide-
 te ofuse potest qd animus per se et distincte. ut super dictum est
 Unde potest concludi qd cum sensus apprehendat ofuse si-
 mul substantiam et accidens intellectus potest abstrahere ex illa
 confusione conceptum proprium substantie et alium proprium et distinctum
 animus. et per hunc modum notitia accidentium facit ad noti-
 ciam substantiarum. **S**exta pars de intellectu substantia-
 rum separatarum. **N**unc autem est specialis difficultas quomodo
 substantia sit intelligibilis quod non est nec per se nec per animus
 sensibilis sicut substantie separate ut deus et intellectus.
 Cum enim de huiusmodi multis cognoscamus veritates complexas
 oportet quod de huiusmodi habeamus notitiam in complexis. Cum autem
 notum sit quod naturaliter tales substantias non intelligimus
 in seipsis oportet quod cognoscamus eas in aliquibus mediis re-
 presentatis scilicet per animas fictas. ideo videndum est de illis.
Et primo quidem dicendum est quod talis substantia sepa-
 ra non est naturaliter a nobis cognoscibilis in aliquo conceptu
 simpliciter sibi proprio simpliciter absoluto. seu non cognoscitur.
 quod per nullum talem conceptum aliquid cognoscatur quod non sit
 per cognitionem immediate in seipso nec talis conceptus ha-
 bet naturaliter de aliqua re nisi quod immediate cognoscatur
 in seipso vel in specie ab ipsa causata dum fuit sic cogni-
 ta. sicut patet per super dicta. **S**ecundo dicendum est quod
 talis substantia a nobis cognoscibilis in aliquo conceptu
 sibi proprio compositio seu complexio ex conceptibus simpliciter
 ex aliis rebus ~~compositis~~ abstractis. Verbi gratia. Deum cognoscimus
 in huiusmodi conceptibus compositis scilicet summum bonum. sapientia
 infinita. ens necessarium. substantia prima. et sic de plu-
 ribus aliis. Ipsas etiam substantias alia sepe cognos-

omni in conceptu proposito est primo. quod ex conceptibus simplicibus
aut abstractis rebus formam. et de aliquo verificari
possunt. Verbi gratia. Ex motu celi quem videmus. conclu-
dimus celum moveri ab aliquo alio. et per alias rationes.
quod illud movens est substantia et quod actualiter movet.
concludimus quod movens est intelligens. et ex duratioe motus
quod movens est immateriale et incorporeum. et sic colligimus
quod aliquid ens est substantia intellectualis. immaterialis
et incorporea. quod est conceptus proprius substantiarum separa-
tium non sit proprius alicuius earum. Unde hunc conceptum intuetur
mediante habituali notitia quam cognoscimus ipsum esse con-
ceptum alicuius entis seu supponere per aliam rem. in ipso cog-
noscimus huiusmodi substantias determinate licet non qualibus
earum distinte. **C**ertio dicendum est quod talis substan-
tia est cognoscibilis in aliquo conceptu simpliciter sibi pro-
prio tantum seu negativo. Verbi gratia. Deum cognoscimus
in conceptibus quibus correspondent iste vocis scilicet creaturam
infinitam. et substantias alias separatas in huiusmodi conceptibus imma-
teriale incorporeum. Talis autem conceptus videtur esse sim-
plex in se quibus plura significat sicut et illa vox cui cor-
respondet. Aliter enim inter ipsum et suam diffinitionem quod
nomen non esset in mente differentia. videtur autem aliquibus quod
talis conceptus nullo qualiter omnino conceptus notatur sive
affirmativus sive negativus est ad placitum et ex utroque
tunc et non naturaliter representatur quod conceptus natura-
liter representatur parte illam rem representat per quam supponit sive
supponere potest. Quia huiusmodi conceptus talis est in esse factus
qualis res est cum est in esse vero. sicut conceptus albedi-
nis talis est in esse factus. et intentionali qualis albedo est
in esse reali ideo talis conceptus nihil significat nisi rem

cui est sic similis et pro qua est verificabilis. **¶** Quarta
 ratio dicitur e quod talis substantia est cognoscibilis in aliquo
 conceptu simplicia et absoluto. non autem proprio sed communis
 et confuso quod omnis conceptus quotatui aliquem conceptum
 absolutum prout ponit cui presupponit attribuit sicut
 alibi attribuit alicui absoluto. siue sic conceptus entis.
 siue substantie siue alii conceptus specialis. ut patet
 ex eius descriptione quod notis. Et ideo cum deus vel alia
 substantia septa sit cognoscibilis in conceptu absoluto ^{non notat ut oportet quod sit}
 et simplicia sibi et aliis communis. Immo talis res prius ^{cognoscibilis in conceptu}
 cognoscitur in tali conceptu simplicia quam complexo. Verbi gratia
 in exemplo prius posito de intellectione substantiarum
 separatarum. Nam conceptus substantie formam ex no-
 tia substantiarum sensibilibus. conceptus autem intellectu-
 alitatis habemus ex noticia nostri intellectus. conceptus
 autem corporitatis et materialitatis formam ex cor-
 poribus quod videmus. ac per consequens conceptus negativum
 formare possumus siue ex rebus illis siue ex rebus ima-
 terialibus et in corporeis existentibus in nobis. Constat
 autem quod quilibet predictorum conceptuum simplicium est communis
 etiam substantiis separatis et nullus proprius eis et sic in
 quibus talium prius cognoscunt substantie huiusmodi quam in concep-
 tu complexo absoluto proprio siue in complexo quotati-
 no proprio illis. **¶** Unde patet quod oportet aliquem conceptum
 simplicem commune deo et creaturis absolute et essentialiter
 predicabile de illis. siue sit conceptus substantie vel
 entis. vel alius specialis. Alii enim non possunt saluari
 quod sit naturaliter a nobis cognoscibilis. Et hec de actibus
 cognoscendi a sapientibus recollecta sufficiunt.

¶ Capitulum xiii. Prima pars de quidditate actus volendi.

Dicto de actibus cognoscitivis. dicendum est de actibus appetitivis. Et quod actus appetendi sensitivus appetitive vocantur passiones. de quibus postea specialiter est dicendum. ideo nunc solum de actibus voluntatis est dicendum. Quia vero actus huiusmodi a quibus illuminatur appetitus ratio naturalis seu voluntas sunt volitio et nolitio. Unde primo inquirendum est quid sit talis actus et an sit realiter cognitio. De hoc autem quidam dicunt quod omnis volitio est quaedam complexa cognitio. licet non e converso. quod ponatur quod omnis volitio vel nolitio est quaedam oratio mentalis optatum modi vel equalis tali orationi. Verbi gratia tali mentali. Utinam habere hoc. vel utinam fieret hoc vel cōsimilit. **C** Alii vero dicunt quod licet omnis volitio vel nolitio sit quaedam cognitio tamen alij est incomplexa ut volitio quod volo aliquid bonum. Alia est complexa ut illa qua volo aliquid esse. Etiam aliqua est assensus. ut volitio qua gaudeo quod inimicus est mortuus. Alia autem est complexa que nec est assensus nec dissensus ut volitio qua opto esse beatus. Notae enim optativae et deprecativae non sunt vere vel false. solum autem illae sunt assensus que sunt vere vel false. Nec autem solum fundatur in hoc quod omnis volitio vel nolitio et generaliter omnis actus appetendi videtur esse quaedam experientia sui obiecti. Aliter enim non apparet quare esset actus vitalis plus quam species prima omnium actuum vel habituum in se respectu sui obiecti. sed omnis experientia alicuius obiecti siue apprehensio est quaedam ipsius cognitio. quare dicitur. Unde si non sic esset anima posset amare incognitum. quod si eius amor non esset realiter cognitio. unum possit saltem per absolutam dei potentiam asseruare sine reliquo. **C** Sed huiusmodi non obstantibus est contra opinionem contraria non videtur quod superflua ponatur ipsa volitio et

nolias esse notiam. **C**ū scdm sic ponetes respectu eius
 obiecti. et in eodem obiecto semper sit alia notia omni
 dem significans ab illa distincta p qua id eque pfecte
 cogitat. sicut cū alia et sine qua naturaliter p alia nō
 cognoscit res ipa. qre rā. **C**ū etiā aliqd de nouo vo
 lum qd prius cognoscebam. nō exprimur alia notia
 habere vel alit rem cognoscere qd plus an) oppositū
 gtingit in alijs notis et actibz. **C**onare cū p expō
 tā nō possit conuinc talis multitudo notiarū nec
 p efficāte rationē aut cogente auctoritatē videt q
 hoc ponere sit oīno supflūū. **N**ec em̄ ad hoc conu
 at motiū oppositū. qz nō oportz p oīs actz appetendi
 sit quedā experientia sui obiecti. imo hoc assumere
 est petere principū. nec ideo dicit actus vitalis.
 s; q est actz ~~vitalis~~ secund) et pūa opatio vite seu vit
 lis potētie. **N**ec id qd infertur quā p dei absolutā po
 tētia posse amare cognitū pbat. esse impossibile.
 hz hoc nō sit possibile de potētia naturali. ex eo
 q notia obiecti est naturalit causa p alib effectiā
 actz volendi. qre nō potest naturaliter esse respectu
 incogniti. **S**ecūda p̄ de actibz diligendi et odiendi.
His aut p̄missis dicendū est specialit) de actibz
 voluntatis. **D**icam) qd q cū oīs actus voluntatis sit
 volūo vel nolūo scdm oīs. seu psecutio vel fuga. vt
 inuit Aristoteles sexto ethicarū. q noīa idē signifi
 cat. **E**t cū oīs volūo sit dilectio. et cōuerso. et oīs no
 lūo sit odū. et cōuerso sumendo gūalit) istos timores
 odū et dilectio et loquēdo de odio et dilectioe appetitus
 intellectz sine voluntatis. qsequēs est q oīs actz volūta
 tis sit dilectio vel odū. nō distinguendo tū pro nūc

inter amorem et dilectionem. Non potest autem idem actus
esse volitio et nolitio. siue odium et dilectio respectu eiusdem
obiecti si nichil prohibet respectu diuisorum. nam volitio ali-
qua est nolitio sui oppositi. similiter si odio forte volo forte
non esse. vel male esse. et sic eodem actu odio forte et dili-
go siue desidero fortem non esse vel male esse. Et per consequens
quod idem actus est odium dilectio et desiderium. Unde patet quod
amor et odium non sunt simpliciter contra sed solum respectu
eiusdem obiecti. nam illi tamen supponunt pro eodem re-
spectu diuisorum. **T**ercia pars de actibus delectandi et
tristandi. **H**ic adhuc specialiter dicendum est de actibus
voluntatis qui sunt delectatio et tristitia. **U**nde inquit odium
est utrum delectatio sit alia res a dilectione. et tristitia ab
odio. Et licet circa hoc variata sit doctorum sententia tamen
probabiliter videtur quod delectatio sit dilectio. si non e contra. **Q**uia
enim omnis delectatio sit dilectio ex iam dictis apparet. quia tamen
omnis dilectio sit operatio siue actus voluntatis secundum
philosophum septimo ethicorum. et omnis actus voluntatis sit voli-
tio vel nolitio. et dilectio vel odium. oportet quod delectatio
sit volitio et dilectio. et tristitia ei opposita sit nolitio
et odium. **O**mnia enim complacencia est dilectio. et displa-
cencia opposita est odium. omnia autem delectatio est compla-
cencia. et tristitia est contraria est displacencia. que
sequitur oppositum. **U**nde sicut se habet desiderium ad dilec-
tionem vel amorem non habet habitum. sed omne desiderium tamen
sit quedam volitio est essentialiter quedam amor siue di-
lectio habendi. que similiter omnis delectatio erit essentia-
liter quedam amor iam habiti. et sic de eorum opposita re-
spectu odium. **Q**uia autem non omnis dilectio sit delectatio. et
per consequens nec omne odium sit tristitia ex hoc apparet.

qd vt ia dictu est ome desideriu est dilectio. et in deside-
 riu no est delectatio. imo scdm gmentatore. xij me-
 thaphise. desideriu precedes apprehensione rei deside-
 rate. est magis dolor q voluptas. qre rcs. **N**l vero
 dicit. sunt quida dicunt q luez no oib dilectio sit de-
 lectatio tn oib dilectio est delectatio vel desideriu hoc
 adhu no videt esse veru. qd scapparet. q no oe odi-
 um est tristitia vel timor. go nec oib dilectio est de-
 lectatio vel desideriu. **C**onsequenti patet q illa
 sunt distincta qu opposita sunt distincta **O**ppositu
 aut dilectionis est odium. delectationis tristitia et **d**esi-
 deriu timor. tristitia em sunt et delectatio respi-
 cit obiectu actualiter pns. sz timor ppe sicut et de-
 sideriu respicit actualit absens. **H**z assumptu pbat
Cu pmo qz in deo et in beatis est odium peccatoru et
 tn no est in eis tristitia vel timor **C**u secundo qz scdm
 phm secudo rethorice. aliqd odium est de aliquo malo
 in vniuersali tm apphenso. vt cu quis odit fure vel
 furtu scdm coceptu gfsu. sz tale odium no est tristi-
 tia vel timor. qz tristitia causat ex apphensoe ali-
 cuius singularis mali actu habitu. timor etia scdm phm
 ibi fit ex fantasia. id est apprehensioe futuri mali aut
 corruptum aut contristatum. **P**positu insup ex hoc
 patz q aliquis diligit aliqd obiectu presens. et non
 sibi coueniens. aliqs etia diligit aliqd bonu estimatu
 sibi impossibile adhabendu. **T**alis aut dilectio no est
 delectatio vel desideriu q no sunt nisi respectu app-
 hensi quementis et estimati possibilis. **C**u p mu
 patz de illo qd ad vitandu naufragiu dimicab quos
 multu amat pnat in mare. na scdm phm tercio

ethicorum. talis vult et p̄ consequens diligit illā quætionē.
et tñ illa nō est sibi quæmēs imo multū disconueniēs
scdm suā inclinacionē. nec in illa delectat. imo multū
tristat. Quia delectatio scdm eī descriptionē solū ē
respectu p̄ntis quæmentis scdm habitū vel naturā de
scdm habituale vel naturale inclinatioz. **¶** Scdm vō
patz de illo q̄ est vtuosus et nō est vgo. et tñ v̄ginita
tē diligit in alio quā sibi reputat ip̄ossiblem. ideo
respectu illi nō habet desiderū vel delectationēz. q̄z in
¶ Ex p̄dictis aut sequit. alij. **¶** Et p̄mo q̄d sequit. q̄
nō oīs q̄ placencia vel displicencia est delectatio vel tris
tina. q̄ oīs volūtas vel nolūtas est cōplacencia vel displi
cencia. et nō oīs talis est delectatio vel tristitia. **¶** Scdm
sequit. q̄ alij tristitia et displicencia est voluntaria et
volūtaria placencia. q̄ alij talis est vtuosa cū virtu
tis sit delectari et tristari in q̄bz et quādo oportz in
scdm ethicorum. vt tristitia et displicencia de malo p̄xi
mi placz vtuoso cū displicz proximi malū. **¶** Tertio
sequit. q̄ delectatio et tristitia possunt simul esse in eadē
volūtaria. q̄ alij tristitia potest esse vtuosa. et p̄ conse
quens delectabilis elata vnde tristitia siue displicencia
vel penitencia peccati p̄eri pot esse delectabilis vtuoso
q̄ tristat. vel dolet circa peccatū preteritū. **¶** Quar
to sequit. q̄ aliqua dilectio pot esse delectabilis q̄ nō
est delectatio. sicut patz de spe et desiderio. et inde
etiā apparet illud dictū Aristotelis. q̄ ethicorum esse ve
rū opatoz p̄fiat delectatio. vñ delectatio cū sit dilec
tio et opatio potest tñ aliā dilectionē et operatioz p̄fi
ce. nō quidē formalit. s̄ alij alio modo casualiter. s̄z
p̄ modū finis vel p̄ modū obiecti vel agentis. sicut notat

Ibidem vba Aristolis. et p̄p̄orta possunt in p̄posito sol-
 ni multa dubia. **Q**uarta p̄ de productioe acty
 volendi. **H**ic aut̄ dictu sit de quiditate actum voluntat̄
 et eorū distinctione etiā aliquid dicendū est de ip̄orū
 productioe. s̄z an tales acty a voluntate fiant subito in
 successine. **U**nde circa hoc sunt tres modi dicendi. p̄-
 m̄ est q̄ oīs talis actus tm̄ fit in t̄p̄e. ita q̄ nō sit dare
 p̄m̄ū istans in q̄ hec sit vera. voluntas vult. illius
 est q̄ volūo p̄t esse subito **T**erag est q̄ acty q̄ est vo-
 lūo p̄t esse subito s̄z tm̄ nō est dare p̄m̄ū instans i q̄
 illa res sit volūo. vel in quo ip̄a voluntas p̄ illū actu
 vult. **I**acet aut̄ nullū istorū modorū sit euidenter
 p̄babilis vel ip̄obalis tm̄ p̄m̄ modū dicendi videt̄. ma-
 gis rōnabilis q̄ nulla op̄atio creature sue potentie. nātis
 p̄t esse subita. s̄z q̄libz est successina et t̄p̄alis. nam
 subito agē videt̄ solū esse potentie ifinite v̄tutis.
Recundū aut̄ modū etiā sustinibilis. q̄ q̄ delectatio
 fiat in instanti videt̄. fuisse opinio aristolis. **H**ic
 t̄raus modū est imm̄ p̄obalis. q̄ p̄posito illo actu in
 voluntate nō apparet ratio q̄re p̄mo nō est volūo et
 postea est volūo. nisi forte dicat̄ q̄ p̄ volūone ali-
 quid gnotat̄ qd̄ postea est ~~volūo~~ et p̄mo nō fuit sicut
 in instanti q̄ ignis est approximaty ad lignū calor ignis
 nō est calefactio. et imēdiate post erit calefactio. q̄
 imēdiate post habebit q̄tmue caliditate in ligno. et
 hoc ip̄ortat iste t̄m̄ū calefactio. s̄z q̄ aliqd̄ causat
 calozē in aliquo subiecto. **H**ic talem r̄enū ponere vl-
 tra illū actu est oīmō sup̄flūū et voluntariū dictū
 et etiā si poneret̄. magis gcedēdū q̄ illa res eet volūo
 q̄ hoc essz cōcedendū de illo actu p̄mo p̄posito **E**t hec

de hac materia sufficiat in proposito. ¶ Capitulum xiiii

Prima pars de passionibus generaliter

Passiones anime videntur quidam actus esse de passionibus anime dicendum est. Unde sciendum est quod passio potest capi tripliciter. Uno modo contra et sic omnis operatio anime potest dici passio. sicut tertio de anima dicitur quod intelligere est passio. Hic modo specialiter et sic operatio appetitus dicitur passio. Et adhuc tertio modo magis specialiter et sic operatio appetitus sensitivus. quod sicut docet experientia ipsa fit cum quadam transmutatione corporali. et sic diffinitur esse passio. quod est motus appetitive potencie sensibilis in fantasia boni vel mali. In qua descriptione capiuntur motus per actuali inclinationem ad bonum persequendum vel malum fugiendum. extendendo etiam inclinationem non solum ad tendentiam ad bonum habendum vel malum vitandum sed etiam ad fixationem seu adhaerentiam in bonum adeptum. Dicitur autem appetitive potencie sensitivae vel sensibilis ad differenciam operationum voluntatis quod non dicuntur passiones proprie. quod non fiunt per transmutationem organum corporalis ad quas tamen si quis velit nomen passionum extendere ad hoc quod illa descriptio conveniat oportet illam causalem potencie sensitivae ab ea removere. ¶ Dicitur etiam in fantasia boni vel mali ad explicandum obiectum passionum. vel etiam ad differentiam naturalium inclinationum. quia scilicet quaedam quibus potencie operativa naturaliter inclinat ad suam propriam operationem sine fantasia. id est operatione seu cognitione propria sine qua non est illa inclinatio quod dicitur passio. ¶ Tales igitur operationes appetitus sensitivus que proprie dicuntur passiones et de quibus est speculatio

presentis capituli quod dicitur passiones cordis. quicquid pas-
 siones mentis. quicquid passiones animi. **Dicitur** etiam pas-
 siones cordis tanquam subiecti primo et principaliter pati-
 entis. quia in eis cor principaliter patitur. ut postea videbitur.
Dicuntur autem passiones mentis tanquam cause interiorum
 primo et principaliter efficientis. quia mens principaliter
 mediante cognitione vel estimatione qua iudicat ali-
 quid utile vel nocuum efficit passionem in corde. propter
 quod cetera membra corporis mutantur. **Dicitur** etiam pas-
 siones animi. quia animus utraque unum comprehendit cog-
 nitivam scilicet interiorem et affectivam seu motivam. quoniam quicquid
 ut ad passionem concurrat proprie dicitur. **¶ Hec de pas-**
sionibus specialiter. **C**eterum ita quod generaliter promissis tria
 specialiter consideranda sunt circa passiones sensitive
 virtutis. **Primum** est de numero et distinctione passionum.
Secundum de causis ipsarum. **Tertium** de effectibus earum.
Quantum autem ad numerum sciendum est quod prime pas-
 siones cordis ad quod omnes alie reducentur due sunt scilicet
 amor et odium. vel secundum aliquos delectatio et dolor.
 Alie enim vel ad delectationem pertinent ut gaudium. auda-
 cia et spes. vel ad dolorem ut tristitia timor et despe-
 ratio. **Delectatio** autem hic sumitur nomine commune est. tam ad
 ea que fit ex apprehensione boni facta per sensus exte-
 riores. quam etiam per vires interiores. **Dolor** vero nomine
 commune tam ad illum qui fit ex apprehensione mali fac-
 tu exterioribus sensibus quam interioribus viribus. **¶ De delec-**
tatione causata ab interiori apprehensione boni **¶ Usque**
corde vocat letitiam seu gaudium. **dolorem** vero tantum ab
 interiori apprehensione mali nominat tristitiam. **Quantum**
autem ad distinctionem dictarum passionum sciendum est quod

ipsa attendit ex duobus primo ex ipis potentibus a quibus sunt
 secundo ex obiectis propriis circa quae sunt. per respectu ad
 primum dicitur differre quae. Et per respectu ad secundum differre
 re specie. Per consideratione ad primum aliquae passiones
 dicuntur quae in potentie irascibili sicut amor et
 odium desiderium et fuga. gaudium et tristitia. quaedam vero
 irascibili sunt spes et desperatio. audacia et timor
 ira et huiusmodi. **P**er consideratione vero ad secundum aliae
 passiones sunt respectu apprehensi boni ut amor et le
 titia quaedam vero respectu apprehensi mali ut odium et
 tristitia. **U**nde secundum predictam duplicem consideratione
 ne quaedam inter passiones tales assignantur distinctiones
 Nam omnis passio vel est potentie irascibilis vel irascibi
 lis. Si potentie irascibilis. hoc est triplax. Vel
 gualit' quantum ad iudicatos et sic si sit respectu boni est
 dilectio vel amor. et si respectu mali est odium vel ran
 cor. nihil enim aliud est rancor quam odium ineteratum.
 Vel quantum ad motum seu prosecutionem. et sic si sit in bo
 num est desiderium. et si in malum est fuga vel horrore. i
 notata enim est passio opposita desiderio. et quae vocat
 timor ut patet in precedenti capitulo. Vel ad quantum offe
 ctionem. et sic si sit in bonum est delectatio gaudium vel le
 titia. et si in malum est dolor vel tristitia. **H**i vero
 potentie irascibilis. vel est respectu boni fugiendi. et
 sic est desperatio. vel est respectu mali aggrediendi.
 et sic est audacia. vel est respectu mali fugiendi. et sic
 est timor. **I**ra autem videtur esse quaedam passio opposita cui
 non est alia passio contraria. vel si sit est innotata. **P**re
 dicte autem divisiones modificatio. et predictarum passio
 num appropriata distinctio magis patet ex predictis in

Aggrediendi et sic est spes
 vel respectu boni

precedenti. et etiā ex dicendis in presenti capitulo. ideo
 breuius pertransco. **T**ercia pars de causis passionū.
Quātu ad causas harū passionū sciendū ē q̄
 due sunt in ḡie. extrinseca sc̄ et intrinseca. Extri
 seca causa est obiectū bonū vel malū. **N**ig em̄ in aliq̄
 passioē ut in ira vel spe obiectū habeat specialit̄ ratio
 nē arduū. tū ḡualiter in q̄libz obiectū habz rationē bo
 nū vel malū. vel quementis aut disconueniētis. sine
 placentis sine aut displicentis. **U**n sedm̄ hoc ad va
 riatōez obiectōz sequit̄ variatio passionū. ut patz
 in melodys. ludis tripudys. et p̄turiis. **I**ntrinseca
 vero causa est duplex. q̄rū una habz ratioēz efficiēt̄
 sc̄ imaginatio seu estimatio alicuius sub rōe bonū vl
 malū. placentis vel displicētis. **C**onsequēti magi
 nat̄ sub rōe tali. ita q̄ tale estimet̄ ēē q̄uis sit alit̄
 in re. tū animū mouet et corpus imutat. **U**n vis
 h̄mōi motiua imaginatiōe seu estimatiue virtutis
 nō solū patz in vigilis s̄ etiā in sompnis in q̄bz apt̄
 imaginata et estimata cōtingit dormientis opa vi
 gilantiū exercere. **A**lia vero causa intrinseca habz
 ratioēz disponētis dispositio aut ad gnatioēz passionū
 in tribz p̄ncipalit̄ ḡssit. sc̄ in mēbris seu mēbrōz
 p̄plexioē in spiritibz et sanguine. **I**n mēbris siquidē
 seu mēbrōz p̄plexioē. qm̄ diuersitas cōplexionis i eis
 et maxie ~~in~~ cordis inclinat̄ ad diuersas passioēz
 mentis. q̄ cū mēbra sint instrumēta autē seu virtutis
 illa cū eis p̄mptiū operat̄ ad que ip̄a ex sui p̄plexioē
 q̄m̄ inclinat̄. **I**n spiritibz aut. qm̄ sp̄s etiā est qdā
 modo virtutis instrumētū sicut et mēbrū. nō tū p̄
 cipale et immediatū. s̄ mediatū et dispositiuū. q̄ p̄

instrumentū autē nō est nisi organū cui ipsa sunt forma
et motor coniūgitur immediate. spūs tñ aliquāter dicitur instru-
mentū q̄ mēbrorū seu instrumentorū dispositiōe ideo
cū ex diuersitate instrumentorū sequitur diuersitas actionū
sicut diuisa mēbrorū applicatio. sic et diuisa spiritūū dispo-
sitiō. causa est dispositiua diuisarū passionū. In sanguine
vero quā tam mēbrū q̄ spūs recipit dispositiōe a san-
guinis diuisitate. tanq̄ a cōmuni materia ideo sanguis
dispositiō causa quā est paratū ad predicta accidentia
Verbigra Sanguis subtilis et clarus in substantia. tēpe-
ratus vero in quantitatē cū spūs hñet splendidos atq̄ tēperatos
disponit ad leuiā maiore vel minore. scdm maiore aut
minore ipsius quantitatem. et **ideo** proportionalit̄ scdm alia
vel alia sui dispositiōe ad alia et alia disponit passioē
quod particularit̄ dearticulare spectat ad scientiā medi-
cinē. **¶** Quarta pars de effectibz passionū. **¶** Quātū
autē ad effectū dicitur passionū. cū dictū sit ad generatiōē
earū precedere actū estimatiōis tanq̄ efficientis. ideo
prius dicendū est de effectibz passionū huius virtutis. ar-
ta quos primo oportet considerare immutandi ordinē.
postea immutatiōis impressiōē. **¶** De actu estimatiōis
¶ Unde circa huius ordinē sciendū est q̄ estimatiō
duplicit̄ mutat mēbra corporis. q̄ quāq̄ mediāte motu
cordis. sicut patet in vehementi passionatis. quāq̄ vero i-
mediāte sine tali motu. q̄ saltem sit manifeste et nota-
bilis perceptibilis. Unde licet oīs perceptiō estimatiō cū
sit placens aut displicens aliquālit̄ sit motiua cordis
q̄ tñ talis motus quāq̄ a consueto sensibilis nō discernit̄
inmutatiō sequēs illā estimatiōē sine motu cordis
munt fieri dicitur sicut patet in eis quod immutandi

aut uocandū pronocant cū talia fieri cōspiciūt aut
 imagināt. Simile quoq; in alijs actib; reperit: ut in
 ofensioe et spandatioe et heroi. in illis q; ad talia dis-
 ponūt. Nec aut impressio estimatiois nō solū manifestat
 in corpore estimatiois s; quāq; in deciso ab eo p; via pa-
 gationis. nā si tpe gnatiois seu carnalis gmixtiois
 mens generatiois attente intingit: arca fedis fi-
 guris erit in gnatio ad hoc disposita feda figuratio
 aut cōtraria s; cōtrario. **¶** Cui? pōt assignari
 rō. p; spiritus est receptiu; et delatiu; formatū
 sue specierū. q; h; in ipso nō sūt sensibles. ne
 corpib; tamē et mēbris dispositis faciūt sensibles
 impressioes. sicut aer nō visibilis recipit species. q; p;
 speculū visui repūtāt. In spiritu g; velut in aere
 spēs est ab estimatiua pcedens multiplicat. q; cū ta-
 li spē informat semini aut mēbro copulet. utro-
 que s; dūm exigentiā sue informatiois vītūte opera-
 tem inclinat. **¶** Formatuā in semine et regitūā i
 mēbris. **¶** Quia p; de duplici effectu passionū
¶ Arca huiusmodi mutatiois impressioes sciendū est
 q; duo sunt effect; in gnē causati ab estimatioe. et
 gnālit; causabiles ab om; cū passioe s; mēbrozū al-
 teratio et opationū imutatio. **¶** Mēbra em; ab eis
 alterāt; s; dūm q;litatē et nō solū s; dūm q;litates p;mas
 s; quāq; s; dūm q;litates secundas. sicut quāq; ab estimati-
 one vel passione mēbra aliq; calefiūt. aliq; mfrigidā-
 tur. aliq; colorāt; aliqua discolorāt; mēbra etiā imutā-
 tur s; dūm opatioes. **¶** Et hoc maxime pat; in motu
 cordis s; dūm cū mutatiois exigētia sequit; imuta-
 tio tot; corporis. vbi gra. hēs p; estimatioes apphēsa

aliter et aliter diuersimode mouet cor localiter. scilicet illa que sub
rore offerentis apprehendit dilatando. que vero sub rore op-
positi stringendo. Non autem fit in corde humor motum
vel operationum variatio a cursu solito nisi per alterationem
prius factam in ipso. Illis ergo quantitatibus per alterationem per quibus ad
predictos motus locales maxime disponit. Hec sunt autem
caliditas et frigiditas. Nam illa principium est dilatationis
omnis. Ista vero obstructionis. Oportet ergo si dilatatio vel
obstructio a solito cursu mutetur. per cor prius calefiat aut
refrigidetur. ad que quantitates consequentur humiditas vel
siccitas concomitantur. Proportionaliter autem erit in aliis
membris que sequuntur immutationem cordis. **Sexta pars**
de speciali effectu cuiusque passionis. **Hic** cum premissa de
effectibus estimationis et passionum cordis dicta sunt generaliter
aliqua de eis dicenda sunt specialiter. **De gaudio et leticia**
Quod videndum est videtur quod in gaudio puro sive leticia que apphe-
sum habet rationem offerentis et delectabilis. ideo cor quod est primum
mobile corpus et quodlibet aliud membrum proportionaliter mouetur
secundum formam occurrendi et apprehendi rei que talis esti-
mat. scilicet dilatationem vel extensionem. qua propter naturam ven-
ta preparare membra et maxime organa sensus. et motus
ad dilatationem et extensionem influunt eis a corde naturali
calore. et spiritus quibus dilatentur et extendantur. Est autem iste motus
non subitus aut impetuosus sed suavis et paulatinus. et ideo
in omni gaudio communis effectus est cor paulatim dilatari
et in frigidare. et per consequens interiora frigescentia. et exte-
riora calefcere temperato sive naturali calore. **De tristitia**
Quod in tristitia vero que opponitur gaudio cor et corpus
mouentur opposito modo hoc excepto quod ipsa non calefcunt
interiora. cuius est causa. nam obiectum est eis malum prius

sive comitū qd concipit sine aliq spe vitandi. sive fugi-
 endo. vt in timore. sive repellendo. vt in ira. sive repug-
 nando. vt in audacia. ideo simplex odm illi causat in
 nō. ppe qd hmoi concepty paulatim et absq ipetu cor
 cōstringit Et sic prohibz in eo sufficiente spm gñatioz
 et etiā in mēbris diffusionē. idcirco nō solū exteriora.
 sctā interiora mfrigidat maxime cū cetera mēbra
 cordis cōstructionē imitent. **De ira et audacia.**

In ira aut obiectū concipit cū spe repellendi. et ppe
 irā cōcomitat appetitū vindicte ppe cui appetitū ve-
 hemētā coleriq sanguis mouet. ad cor vt ipm inflamet
 ad audaciā inuadendi. Gignit ira et etiā audacia
 corde sup talefacto oportz ipm dilatari frequētius so-
 lito ac totū corpū maxime arca exteriora cū ipetu
 caleferi. cū sps ex appetitū inuadendi ad illas ptes sub-
 to moueantur.

De timore

In timore vero obiectū habz ratioz periculū sine
 terribilē et maxime vite periculū mferentis. qd oīe
 terribile dicit p mortis periculū respectū q est vltimū
 terribilū. Concipit aut hmoi obiectū nō vt comitū.
 s; vt adhuc separatū. ideo appetitū excitat fugiēdi.
 ppe quē appetitū forte et subitū quē parit spes euadēdi
 sanguis et sps a corde fugiūt. et ipm fortit cōstringit
 at; subito. cui; signū est q in timētibz cor tremit et
 vox ahelēt; immittit. Rā licz calor et sps ab exterioribz
 ad interiora retrahant. nō tū vsq; cor. imo a corde ad
 interiora. s; vsq; intestina mouent. Cui; ratio est q ob-
 iectū malū concipit nō cū diffidentia resistendi. s; cū
 spe fugiēdi et p fugam euadēdi. ideo calor et spiritus
 fugiūt et se diffundūt in mēbris. qm motu processiuo

aut dilatationis nō possunt se dispone' ad obuiādū terri-
bili q̄lia sūnt intestina p̄pt' qd̄ dicit Aristoteles i' phleuma-
tibz qm̄ timentibz venter soluit' dissolutione humorū fac-
ta circa intestina. p̄pt' coartationē caloriū et spiritūū i'
eisdem locis. **De angustia et verecundia**

CIn angustia aut̄ et verecūdia mouēt' sp̄s et humo-
res ad oppositas p̄tes. s̄z nūc ad interiora. nūc vero ad
exteriora. In angustia q̄dem q̄ partim tristitia partim
ira laborat̄ animū. ideo cor laborat̄ oppositis motibus.
In verecūdia vero seu erubescētia p̄pt' timorē prius
mouēt' sp̄s et sanguis ab intra. q̄ tū in eis timor nō
est malo repugnāti nature. s̄ de malo appetitui aūali
seu voluntati repugnante. In utraq̄ em̄ timet' malū
qd̄ turpis opimo. s̄ in erubescētia i' ip̄o actu p̄senti.
in verecūdia aut̄ ex iam p̄terito. ideo in eis statim
sp̄s resistendi concipit' et quidā conceptūre ad oppo-
sitiū mouens cōfessim sequit'. p̄pt' qd̄ calor et sp̄s ad ex-
teriora reuertunt'. **V**nde ex hoc patz vō p̄pt' quā
timentes oīno palescunt. et verecūdi rubescūt. **Q**uā
q̄ in timore malū cōcipit' vt repugnāb nature cū
diffidētia resistendi oīno sanguis et sp̄s ad interiora re-
trahūt'. **H**z quia in verecūdia cōcipit' vt repugnāb tū
volūtati nō nature. natura ministrat cōfidentia re-
sistendi. et sic mouet̄ instrumēta sua vsus p̄tes illas que
timore decolorant' patēt'. s̄z ad genas et partes vules.
Ex p̄ditis igit' patz q̄lit' in diuisis passionibz cor mouēt'
diuisis motibz q̄ in gaudio paulatim dilatit'. et maxie
vs̄ anteriora sine vs̄ p̄ctz. In tristitia vero paulatim
contra s̄z ad interiora et vsus deorsum. In ira vero
subito aduersus p̄ctz. In timore subito ad oppositum

In verecūdia subito ad utrūq. In angustia vōo p̄nalti
Quādo patz q̄litor in diuersis passiombz mouent^r
 p̄portionalit^r sanguis et sp̄s. siue talis motz sit p̄ modū
 pulsū vel tractū aut utroqz modo. siue sponte moueat^r
 obediētes aīe imperio De hoc em̄ nō est nūc tractanda
 questio. **U**ltio^r enā patz qz ad p̄ditos effect^r multip
 ali^r q̄sequūt^r p̄ quos corp⁹ ad sanitatē vel egritudinē
 varie imutari^r. **H**z horū cōsideratio et p̄cularis de
 articulatio mēdis vel m̄q̄t^r. **C**apitulū decimū quātū
 Prima p̄ de habitū gnatione.

Postq̄ tractū est de aīe potentibz et earū actibz
 et passiombz. finalit^r tractandū est de earū ha
 bitibz. et p̄mo de habitū gnatioē corruptōē et iclīna
 tioē gnāliter. postea de eis et eozū distinctioē specialiter
 Sciendū est igit^r qz in p̄posito nō loqm̄ur de habitibz
 sup̄naturalit^r infusib. s̄ de naturalit^r acq̄sib. Tales aut
 habitz sicut doz experientia generāt^r ex actibz et
 ex appositis actibz oppositi habit⁹ sic em̄ dicit Aristō
 tiles sc̄dō ethicorū qz edificantes edificatores sūt
 et cytharizātes cythariste. sic aut et iusta opantes
 iusti tēperati temperati. fortia aut fortes. **H**z cum
 satis notū sit tū in actibz qz in v̄tutibz habitz gnari
 ex actibz. hoc nō est sic uelligendū qz illa p̄positio ex. di
 cat habitudinē cause materialis qz sp̄ materia manz
 in facto cē. acty aut et opationes transeūt habitu ve
 manente. nec etiā habitudinē cause disponētis **S** ^{principalit^r efficiēt^r s̄ sōlū}
 motz vel actiois p̄ quē habit⁹ acq̄rit^r. et a potentia
 aīe tūqz a p̄māpali efficiēte p̄duat^r. Unde sicut al
 teratio nō est materia nec agens p̄māpale respectu
 forme substantialib. s̄ cē opatio vel motz qz agens

ipsam producit sic videt^r esse de actibz respectu habitz. **H**
cū etiā tactū sit habitū unū gnari ex pluribz actibz. hoc nō
est sic intelligendū q̄ ex vno actu nō possit gnari habitū
nā scientia que est habitū intellectualis pōt gnari ex vna
opatiōe. puta ex sola demonstratiōe. **I**us autē vtz seu habitū
moralis nō possit p̄fecte et p̄lecte gnari ex vna opatiōe
quātūcūqz forti. hoc em̄ videt^r impossibile vel saltē valde dif-
ficile. cū talis vtz scdm Aristotilem gnat^r p̄ assuefationē.
q̄ requirit opationū pluralitatē. **T**amē cū talis habitū scdm
gnumosē et p̄babiliorē opinionē sit forma incensibilis et
remissibilis. **I**us talis forma vulgarit^r loquendo nō nisi sub
gradu multū inten^so fortat^r nomē v̄tutis. **C**oncedendū ē
nichilomin⁹ q̄ ex quolibz actu gnat^r illi⁹ forme seu v̄tutis
alijs gradus. qz cū aliquis gniet^r ex aliquo et illi actū sint
eiusdē rōnis. nō essz ratio q̄re aliquid gnaret^r ex vno pl⁹
q̄ ex alio. et p̄ cōsequēs ex quolibz gnat^r aliqd qd est eisdē
rationis cū illo qd gnat^r ex alio. et sic ex quibz actu gnat^r
qdā imperfecta vtz seu habitū remissū. et ex pluribz plures
gradus ex qbz resultat intentior habitū qui p̄ plurimū gradu
um eisdē rōis aggregatiōez vocat^r virtū. **C**ū em̄ gradus
remissus p̄mo gnat^r nō possit poni sub aliquo predicamēto
vel spē predicamēti nisi sub p̄ma spene q̄litas. sequit^r q̄ sit
habitū vel dispositio. **Q**z si quis dicat q̄ nō sit habitū sed
dispositio. nichil refert in p̄posito. qm̄ in p̄ma spene q̄litas
habitū et dispositio nō vident^r differre spene s̄ solū accidē-
tali^r. puta scdm facile et difficile mobile. **V**erbigrā Eiusdē
species est scientia quā quis habz de vna cōclusionē p̄ p̄mā
demonstratiōez. et illa quā alit^r habz de eadē p̄ multiplicar-
tā consideratiōez sup illā demonstratiōez. et tū ille scientie
videntur differre. sicut habitū et dispositio. qz vn⁹ facili^r

obliuſat' aliud nō. q̄re cōſmilit' eſſe videt' in propoſito.
Cōtra pars de habituū corruptioē. **D**e corruptioē
 aut' habituū ſciendū eſt q' ſunt ipi p' acty generāt'. ſic
 p' actus cōtrarios vel habitū eadē corrupunt'. quibz tamē
 corrupūt'. vel deſmūt eſſe abſqz cōtrario corrupēte. **U**bi
 grā. **S**i q̄s ex p̄ma demōſtratioē habeat ſactiā de aliqz
 cōcluſioē. ſic talis habitū actu intelligendi ceſſante ali
 q̄dū naty ſit manere. tñ p' t̄p̄is longitūdine debilitat'
 et tandē deperdit'. ſi illa demōſtratio vel acty cōſidera
 tionibz circa eā nō frequēt'. **D**e alijs q̄qz habitūz par
 tidū eſſe videt'. **H**oc aut' apparet difficile q' ſicut
 nichil gnat' ſine generante. ſic nichil videt' poſſe cor
 rūpi ſine corrupente. maxime aū ōne enb diligit na
 turali' ſe p̄manere. **E**t q' ōne qd' monet'. monet' ab
 aliquo. ſic ōne qd' corrupit'. corrupit' ab aliqz. cū corrup
 tio ſit qdā mutatio. hic cū nō apparet a quo fiat iſta
 corruptio. **S**imilibz etiā difficultas eſt de corruptioē ſpe
 cietū ſenſibilū in medio vel organo. **D**e hac aut'
 difficultate probabilit' dicit' poteſt q' quātūcūqz aliqua
 vna p̄ter deū ſnt p̄manētis nature. et naturaliter
 diligant ſe p̄manere. tñ nō poſſunt p̄manere ſine cōſeruāte
Sic aut' deus ſeipō ſolo poſſet oīa cōſeruare. tñ naturali
 modo multa indigent alio cōſeruāte. q' remoto ipā cōti
 nue fluēt in nō eſſe ſine alio corrupente. et aliqz aliqz
 et alia tardius ex ſue nature cōditiōne. **S**icut lūmē con
 ſeruat' a lumineſo. quo remoto lūmē corrupit'. vel
 ſcōm aliquos ſubito. vel ſcōm alios ſacceſſiue ſic ſine
 notabili duratione et ſic eſt mutatio ſeu corruptio. et
 nō eſt mutans a corrupente. niſi ſolū p' actū ſqz re
 mouens cōſeruās ſicut dicit' **A**riſtotileſ i' quarto **ph**ſico

q̄ in motu grauis deorsus p̄ns detenti fursum est aliqd̄ mo-
uens p̄ actus s̄ remouens prohibens. **Hic** in proposito ut̄
q̄ habitus ḡnant̄ ex actibz et ex eis intendunt̄ et cōseruāt.
ideo remouē et cessantibz illis cōtinue corrūpunt̄ aliq̄
caus̄ aliq̄ tardius s̄dm̄ q̄ nature p̄manētiores. sicut
dicit Aristoteles s̄do ethicozū. q̄ habitus morales sunt
p̄manētiores disciplinis. **Tercia** p̄ de habitu ic̄matōe
C De ic̄matōe vero habitu sciendū q̄ ideo ponuntur
habitus c̄e in potencia actiua. q̄ exp̄m̄ q̄ cessantibz actibz
ip̄a potencia est ad actū cōsimiles promoz et magis ic̄di
nata. q̄ nō ess̄ nisi ex prioribz actibz aliquid ic̄lmḡret̄
in ea ic̄mās ad sequentes actū. hoc aut̄ vocat̄ habitus
Ideo patz q̄ habitus ic̄māt̄ potentia ad actū et cum
ip̄a cōcurr̄it ad produendū ip̄m cōsimile et eiusd̄ spe-
ciei ī ḡne nature cū actu p̄ori habitu generāte. **Et** ar-
ta hoc est magnā difficultas cū talis habitus q̄dm̄ manz
s̄ sit p̄ns potencie. imo subiectiue in ea. q̄re magis vna
vice ic̄māt̄ et produat̄ actū q̄ alia q̄ cū approximatō
nec alia circūstancia definat̄ q̄ videat̄ ad actū requiri
apparet q̄ stante habitu ḡtinue deberet̄ actū produci. cuius
oppositum exp̄m̄ur. **Cōsimilis** quoq̄ difficultas c̄e videt̄
de specie ic̄elligibili si ip̄a in intellectu ponat̄. **Ad** quod
responderi potest q̄ talis p̄sentia seu approximatō ha-
bitus ad potentia nō suffiat̄ ad hoc q̄ ip̄a p̄ h̄mōi habitu
ḡtinue produat̄ actū. **Nā** lic̄ talis habitus sit agens natu-
rale et naturalit̄ moueat̄. t̄n̄ in potestate ip̄a poten-
tie est vt̄ p̄ h̄mōi habitu agat̄ p̄t̄ q̄d̄ secundo et tercio de
aiā frequenter dicit philosophus. q̄ habitibz vt̄mur cū
volum̄. et p̄ cōsequēs in potestate nostra est talibz nō
s̄ vt̄. s̄ nūc vt̄ isto et non alio sicut placet voluntati.

Unde patz qd hz intellectus in itelligendo et habitu i-
 tellectualis ei coproduendo sit agens naturale. tñ
 utriq; dependet a voluntate quod ad pductionē actus
 et continuatioē. vel salte qd ad gmuatioē. qd dno p-
 repentinas vel pmas uellectioē q nō sunt i nra potesta-
 te q ad pma carū productioē s; bñ q ad gmuatoē. q li-
 bere possunt ab illis desistere. hz aliqui cū difficultate.

Et quo ulterius patz q hz nostrā cognitioē sepe p-
 dat volitio libera tāq; pualis causa nō tamē semp. q aliq
 est repente vel violenter causata. aliqua est etiā libere
 habita. quā nō pcedit volitio elicta. qd aliq ex probant
 q est dabilis aliqua notitia libere habita. q nō est cog-
 nita. et p cōsequē nō pms volitio. sunt etiā aliqua est
 volitio libera q nō est volitio. aliter nō posset haberi aliq
 volitio noua et sic est libere habita. et tñ respectu eius
 nō pcedit volitio elicta. p- ut i. **U**nde dicunt isti q si-
 cut volūtas ceteris potentis et habitib; utit. sic et possi-
 bile est ut ipa quodāmodo seipā utat. q potentis vel ha-
 bitib; nō est aliud q face illa operari seu illa applicare
 ad p-riob actus. tñ em volūtas utit. intellectu vel habi-
 tu qñ sponte et voluntarie itelliget sōm habitū. tñ
 aut utit. seipā em in se eliat p-riū actū. Et isti vsus
 possunt sic separari sōm istos q homo potest aliqui libere
 uti intellectu vel habitu aut etiā actu. esto q nō tñ utat
 voluntate p-rio vsu s; eliendo volitioē et p cōsequē
 habere aliquā itellectioē libere. esto q respectu illi
 nō habeat volitioē elicta. Hoc at tamen posset fa-
 alit calūpnari. dicendo q habere aliquā itellectio-
 nē seu aliā opatioē libere. nichil aliud est q habe-
 opationē intrinsece liberā qualis est volitio. vl habe

operatione a tali libera voluntate elicitā qualiter nō est in
casu illo. q̄re dicitur. **H**ic quicquid fit de hoc ex predictis patet illud
quod ad oppositū sufficit. scilicet quod licet in potentia sint plures
habitus eque presentes et potentes concurrere actui suū. tñ
voluntas potest liberē nō uti isto. p̄p̄se nō volendo uti eo.
et nichilominus vñ alio. **E**tiam scdm̄ alijs absq̄ hoc q̄ p̄us
velit determinate uti illo. de speciebus etiā intellectualibus
q̄similit̄ est omnino dicendū. **L**icet autē ut dictū est habitus
bz utam̄ aū volum̄. tñ eis uti nō volum̄. nisi aū de eorū
usu vel obiecto aliq̄ modo actualit̄ cogitam̄. **H**abens autē
habitū et nō cogitans actualit̄ de usu illius vel obiecto pot
moueri ad cogitandū de illo nō solū a voluntate s̄ ali
mōde multiplicat̄ s̄z vel a motore extrinseco ut ab influ
entia celi. vel a motore intrinseco ut a dispositioe cor
porali. vel alia causa latente. sepe tñ fit a voluntate
intellectui retrahente ab alijs. vel trahente ad illud nō
tūm̄ s̄z. **U**nde fit ut frequent̄ habituat̄ incipiat co
gitare de aliquo. et nesciat unde mouet̄ ad cogitandū il
lud magis q̄ vñ aliud. **E**t hec de habitibus generalit̄ dicta
sunt. **Q**uarta pars de habitibus potentie sensitivae.
Hic de huiusmodi habitibus aliq̄ specialit̄ dicenda sunt. **U**n
de ex actibus cognoscit̄ habitus ideo ex diuersitate actuum q̄ du
ditur diuersitas habituum. **C**ū igit̄ sup̄dictū sit quōsdam
actus sentiendi. alios actus intelligendi. et alios actus volendi
esse in aīa. dicendū est de habitibus q̄ sunt p̄portionabilit̄
ponendi in ea. et p̄us de habitibus qui sunt in potentia
sensitiva. scdm̄ de habitibus intellectibilibz q̄ sunt in potē
tia intellectiua. postea de habitibus moralibus qui maxie
sunt in potentia volitiua. **D**icendū est igit̄ q̄ in
potentia sensitiva tā cognoscitiua q̄ appetitiua

ponendi sunt habitus. imo etiam secundum aliquos in potentia
 exterioribus motiva per quos ipsa membra ad suas operationes
 reddantur agibilia sunt ex frequenter currere pedes a-
 bilitantur ad currendum. et ex frequenter loqui lingua
 ad loquendum. et ex frequenter cantare guttus ad can-
 tandum. **R**ec est ut dicunt mirandum si potentie motus
 membrorum per assuetudinem acquirat sibi habitum. cum ita fiat
 in potentia vegetativa. quod incrementum secundum in principio
 terarum physicarum quodam ita assueti sunt comedere venenum
 perat eis ab eis et nutrimentum. **H**ic quicquid sit de hoc
 per forte ad salvandum predicta non est necesse ponere ali-
 que habitum in potentia motiva membrorum vel in pote-
 tia vegetativa. tamen satis videtur clarum proponendi sunt
 habitus in potentia sensitiva. quibus sit dubium. verum pone-
 di sunt in ea habitus seu virtutes morales. **D**e hoc enim sunt
 doctores contrarie opinionis quibusdam dicentibus virtutes
 morales esse in appetitu sensitivo subiective et non in
 voluntate aliis oppositum asserentibus. **D**uplex quod difficul-
 tate probabitur dici potest virtutes morales esse in utro-
 que. licet magis principales sint in voluntate. **Q**uod
 sic patet. quod tamen appetitus sensitivus quam voluntas quicquid ideo
 natum contra iudicium rationis. et ideo ut uterque contra talem
 iudicium prompte delectabiliter obediat rationi. in utroque
 requiritur habitus talis autem esse videtur moralis virtus quibus
 ille qui est in voluntate tanquam in potentia perfectiori sit per-
 fectior utroque. **A**d autem applicatam declarationem sciendum est
 quod operationes virtutum moralium possunt assignari
 quadruplices. **P**rimae quaedam immanentes voluntati.
 alie immanentes sensitivo appetitui alie mixtae sunt
 membris nostris corporalibus quibus organice utimur ad

exercendis exterioribus operationibus. et alie exterioribus transseunt
tes **Verbi gratia.** In que liberalitatis postquam ratio vel prudentia
iudicant hoc esse isti dandum voluntas primo eligit hoc
facere. ideo imperat potentibus inferioribus hoc facere. secundo
appetit sensitivum consentiens imperio voluntatis appetit illud
idem facere et movet corporalia membra ad hoc faciendum. tunc
hinc membra motu illi ab appetitu recipiunt. quarto
vero quicquid in tali executione a membris motis operatio
nostre in res exteriores transeunt. **¶** Ex primis ergo opera
tionibus in voluntate generatur habitus virtuosus quod ex bonita
te talium operationum homo dicitur moraliter bonus. **¶** Et quod a
bonitate hinc electionum voluntatis alie operationes tam
interiores quam exteriores extrinsece recipiunt denominationem
moralis bonitatis. ideo habitus ex talibus generatur simpli
at loquendo est moralis virtus. **¶** Hinc tamen ex secundis opera
tionibus in appetitu sensitivo etiam generatur habitus qualis
modo et extrinsece potest dici ut moralis pro quantum est
primo habitus informis. et generatur ex operationibus recte con
formibus immo etiam secundum aliquos ut super tactum est ex aliis opera
tionibus generatur ut in potentia vegetativa vel motiva
membrorum. sed hoc ponere non est necessarium. **¶** Quinta
pars de habitibus potentie intellectualis. **¶** De habitibus
autem potentie intellectualis sciendum est quod secundum Aristoteli
sexto ethicorum quicquid sunt habitus intellectuales qui sunt vir
tutes. scilicet ars. prudentia. scientia. intellectus. et sapientia.
¶ Iuxta autem alii sunt habitus intellectuales ut opinio vel sus
spicio non tamen vocantur virtutes. quod secundum illos contingit falsum dicere
vel falso assentire. **¶** Predictarum vero virtutum intellectu
alium suum potest sufficientia assignari. **¶** Quia omnis virtus
intellectualis aut est circa contingens. aut circa necessarium

Si p^{ri}mū. vel est circa contingens factibile et sic est ars aut
 circa contingens agibile. et sic est prudentia. Est em̄ dif-
 ferentia inter agibile et factibile. ut patz nono metaphysice
 q^o actio est operatio maneb̄ in operante. factio aut̄ est opu-
 tio transiens extra operans et p^{ro}portionaliter distinguunt̄
 agibile et factibile. Si scdm̄. vel est circa necessarium
 in essendo sicut de^o et intelligentie. et sic est sapientia a
 circa necessarium in significando. et hoc duplicat. q^o v^l
 circa necessarium qd̄ est conclusio de monstracione. et sic
 est intellectus. Unde hic nō sumit̄ intellectus pro ip̄a po-
 tentia intellectiva. s^z pro habitu talis potentie circa p^{ri}ma
 p^{ri}ncipia inde monstrabilia. Nā licz nō sit necessarius
 habitus ad assentiendum eis seu ad dicendum verū circa ea.
 eo q^o intellectus naturalit̄ eis assentit. nec pot̄ circa ea
 mentiri vel errare. sicut dicit aristoteles secundo et q^oto
 metaphysice. tū aliqui propt̄ sophisticiationes iⁿ oppositū
 ocurrētē possibile est adhesionē declinari. et circa aliq^o
 q^o nō sunt summe euidencia quādā formidine generare.
 ex frequēti aut̄ cōsideratione et adhesionē circa ea
 firmat̄ assensus et adhesio ut nō interueniat formido
 et hoc fit p^{ro} habitū ex tali frequēti adhesionē. et adua-
 li p^{ri}ncipiorū noticiā derelictū indimātem et firmātem
 potentiā intellectuā ad cōsimilē actualē noticiā. et
 ad se assentiendum p^{ri}ncipib^z et si nō simpliat̄ tū
 ad magis firmiter adherendum et nō formidandum. et talē
 habitū vocam⁹ hic intellectū. Nō est aut̄ hic p^{ro}termit-
 tendū p^{ro} p^{ro}ditorū habitū intellectualiū qd̄a sunt
 p^{ro}ctica. s^z ars prudentia. et qd̄a speculatiui s^z sciētia
 intellectus et sapientia. grā cui videntū est iⁿ q^o differat
 p^{ro}ctica et speculatiua noticiā. Et licz de hoc sint va-

et modi dicendi. tñ dicunt potest dici q̄a praxi potest dicitur ali
qua notitia practica. Praxi enim gr̄ece idē est qd actus vel opatio
latine. nō tñ a quibz opatione denotat notitia practica. Hab
illa que est in hōis seu operantis potestate. Et sic describat
praxi q̄est opatio in hōis seu in operantis potestate assistens.
extendēdo opationis nomē tā ad actionē q̄ ad factionē. A Lotina
q̄ dicitur practica seu operatiua vel actiua vel factiua. nō q̄
aliquid immediate agit vel faciat. s̄ q̄ ad operandū directiua.
sicut medicinalis scientia sanitatem nō agit. s̄ ad eā agen
dū dirigit. Et sic describat notitia p̄e practica. q̄ est no
ticia complexa scdm se praxi. id est opationis in nostra potesta
te existentis formalit̄ directiua. et oīs alia notitia dicitur
speculatiua. Dico aut̄ formalit̄ q̄ aliqua est notitia nō
p̄e practica que est talis opationis directiua v̄tualiter.
q̄ noticiā sic directiua ḡmet aliquo modo causalit̄. sicut
noticia medicinalis de cōplexionibz humorū et de ḡditibz
et v̄tutibz medicinarū nō est p̄e practica. q̄ talis nō enū
tiat q̄lit aliqd est agendū. idē nō est formalit̄ opationis di
rectiua. licz v̄tualit̄ ḡmet noticiā practica dirigit ad
sic vel sic corpus medicandū. Ex q̄bz patet q̄ oīs habitus
est practicus. aut̄ p̄e actus elicitus est formalit̄ praxi
directiua. et oīs alius est speculatiua. q̄ ex actibz practici
nō ḡnat̄ immediate habitus p̄e speculatiua. nec e cōtra. si
milit̄ habitus speculatiua nō est actiua practicorū immediate
directiua. nec e cōtra et p̄ hoc appareret propositū de p̄ditis
habitibz. de q̄bz ad metaphisicā et morale philosophiā
p̄t̄m̄z cōsiderare spe nali. **S**exta p̄ de habitibz potēte
volitiue. **D**e habitibz vero potēte volitiue sciendū est
q̄ scdm Aristotēle scdō et sexto ethicorū habitus humani seu
v̄tutes diuidunt̄ in v̄tutes intellectuales et morales. quarū

differentia hec est. q. virtutes intellectuales sunt in intellectu.
 morales vero in appetitu seu affectu. et p̄cipue in voluntate
 ut dictū est. ideo possunt vocari affectionales. vocantur
 tamē morales a more. q. ex more id est ex assuefactōe
 vel consuetudine generatur. sicut in ethicorū dicitur. **L**uz
 autē potentia cognitiua seu cognitiua intellectiua aliq̄
 modo possit assue fieri et in ea possit p̄ consuetudine habitus
 acquiri. sicut velle videtur. **A**ristoteles. in metaphysica et
 cōmentator in physicorū. tamē ut plurimū habitus intel-
 lectuales nō generantur p̄ hūc modū. s̄ p̄ naturalem meli-
 nationē intellectus ad verū. vel p̄ experientiam aut doctrinā
Potentia vero appetitiua ad acquirēdū virtutē semp̄
 indiget magnā habere consuetudine seu assuefactioe
 ideo utriusque et nō virtus intellectus vocatur moralis. q. ex
 more gnabilis. **I**psarū vero virtutū moralium distinctio
 et sufficientia earū potest assignari hoc modo. q. om̄s
 virtus moralis respicit aliqd bonū tāq̄ obiectū p̄sequē-
 dū. vel ei⁹ oppositū tanq̄ fugiendū. **O**mnē autē bonū
 circa qd vsantur mores hominū aut est vtile. aut
 honorabile. aut delectabile. **I**n q. homo virtuose se
 habet circa vtile vel circa vtilia cōmuna. et sic est
 iusticia et maxime q̄mutatiua. q. capiēdo large
 iusticiā ut se extendit ad iusticiā q̄mutatiuā distribu-
 tiuā et p̄mutatiuā. sic nō solū respicit vtilia sine di-
 maas s̄ etiā honores et delectatoēs et multas res a-
 lias. **V**el circa vtilia p̄pria vel diuicias p̄prias. et h̄
 contingit dupliciter vel simpliciter absolute. et sic est
 liberalitas. vel scdm quid et cū qdā excellentia vel
 arduitate. s̄ circa magnos sumptus. et sic est magni-
 ficentia. **I**n vero homo habet se virtuose circa honorabile

vel circa honores mediocres et hec virtus est moderata. q̄m
a. q̄busdā vocat̄ philotomia. vel circa honores arduos
et dignitates magnas et sic est magnanimitas. **H**i aut̄
circa delectabile hoc cōtingit dupliciter. vel p̄uatiue s̄z
opposita delectabiliū. id est tristabilia et terribilia aggre
diendo. et sic est fortitudo. vel positine s̄z delectabilia
p̄sequendo. et hoc dupliciter vel circa delectabilia ad
vita. aut simpliciter aut sc̄dm quid necessaria. et sic ē
temporātia. vel circa delectabilia ad ḡsationē hūanā
decenter p̄mētia. et hoc tripliat. q̄ vel sc̄dm actū pote
tie cōcupisabilis. et sic est amicitia. q̄ alio noīe dicit̄
socialitas. vel sc̄dm actū potentie irasibilis et sic est
mansuetudo vel sc̄dm actū potentie rōnalis. et hoc ē
iterū tripliat. vel q̄ hoc cōtingit i hoc q̄ v̄tuos̄ rōna
bilis et delectabilis se h̄z cū alijs hoīb̄z in colloquio
et sic est affabilitas. vel in hoc q̄ se alijs nō exhibet
fallaciter. s̄z qualis est tale se oñdit in factis et dictis
et hec virtus vocatur veritas. vel in hoc q̄ cōplacent̄
se habet in ludis et iocis. et dicit̄ eutrapelia. ab eu q̄
est bonū et tropos q̄d est cōuersio. q̄si oīa cōuertens i
bonū. **D**eb̄ aut̄ p̄dictas v̄tutes q̄dā ad quatuor redu
ant̄ q̄s p̄māpales vocant̄ siue cardinales. q̄ sicut ostē
ū in suis motib̄z in carōne voluit̄. sic humana vita i
suis actionib̄z et passionib̄z h̄is v̄tutib̄z c̄git̄. **H**ūt aut̄
hec q̄taor virtutes prudentia. iusticia. fortitudo. **E**xantia.
Prudencia est circa cōsiliabilia. iusticia circa cōmuni
cabilia. fortitudo circa terribilia. **E**xantia vero circa
delectabilia. **P**rima aut̄ est in potentia intellectua. se
cunda in volitua. tercia in irasibili. quarta i cōcupisabi
bili. et sic t̄a ex earū obiecto q̄ earū subiecto. p̄z qualis

Peas regit totus homo. Ius autem prudentia quantum ad eum
 subiectum sit virtus intellectualis. in quantum ad eum obiectum
 aliquo modo quoniam cum virtutibus moralibus et secundum hoc
 potest vocari virtus moralis. nam ipsa est ~~totus~~ recta ratio
 agibilium que sunt propria materia virtutis moralium. Conuenit
 etiam cum utrisque quantum ad sue generationis modum. nam secundum
 quod generatur ex doctrina quoniam cum intellectualibus. sed secundum
 quod generatur ex experientia quoniam cum moralibus. quia experi-
 entia in quantum ad eam pluralitas actuum requiritur est
 assuetudinem similis et quam sicut dictum est accipit virtus
 moralis. De proutis vero habitibus et virtutibus moralibus
 ad ethica pertinent considerare specialiter. Hec ergo de anima
 et accidentibus eius dicta sufficiant. De quibus si que bona
 sunt deo gratias referri postulo. michi que dare veniam
 de erratis.

Explicit breuis tractatus de anima et accidentibus eius
 Preuerendum domini petri de aillyaco episcopus

Incipit verbum abbreviatum super libro psalmoium a
domino petro de aillyaco cameracen. episcopo.

Et sit nomen domini benedictum Amen

Uerbum abbreviatum facit dominus super terram. Hoc per
apostolum ab Isaia prophetam transumptum de christo dictum
est. qui est verbum dei eternum. nam verbum erat apud
deum et deus erat verbum. et ideo hoc verbum non est a deo factum
sed est verbum in quo dixit deus et facta sunt omnia. Et tunc
hoc verbum eternum infinitum et immensum abbreviatum fa-
cit deus super terram quando verbum caro factum est id est deus homo factus
est assumens terrenam carnem. quod tunc sub breui carnis
clausura habitavit in nobis. et quae totum non capit orbis in
viscera virginis matris se clausit factus homo. **U**er hoc
itaque verbum sit abbreviatum omnia verba prophetarum de christo dicta
quae multa multaque plura atque diffusae opendiose abbrevia-
ta fuerunt. dum in eo tanquam in breui verbo plene completa sunt
ipso teste qui ait. Necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege
moysi et prophetis et psalmis de me. Nec absque misterio
postquam dixerat. in lege moysi et prophetis addidit et psalmis.
non quasi psalmista de numero prophetarum non fuerit. sed quod
tanquam prophetarum eximus. ea quae in lege moysi et aliis prophetis
de christo diffusius obscuriusque scripta erant brevia et clara
prophetavit. **U**terque liber psalmorum de christo verbo abbrevia-
to quasi prophetico verbum abbreviatum. hoc est velut brevis
opendium omnium prophetarum. propter ea liber iste in christi ecclesia
summa cum veneratione legitur et praeter ceteris scripturis
prophetis frequenter decantatur. **H**ac ergo sancti occasione
ut hi qui deo psallunt in ipso psalmorum sensu spiritualis sua-
vutatis sapore utriusque percipiant. utile reputavi hoc opus-
culum componere. quod verbum abbreviatum voco. quod in eo non
ad longum et per singula verba psalterium exponere quod a
maioribus factum est. sed sub ea quae poterit brevitatem sin-
gularum psalmorum titulosque sententias compitare.

coartur eoz pposui Et a doctoribz approbans dicta collige.
Et itaqz titulus talis Inquit liber hynnorum vel
 soliloquorum pphete de cristo Liber dicitur et no libri.
 contra eos q plures psalmoz libros esse dicebant. ipomet
 dauid in psona xpi eontra duente. In capite libri scriptu
 est de me Vide etiã in actibz apostoloru dicitur. Dicit scriptu
 est in psalmo n. hic dicit possz no repugnare plures li-
 bros vnu vocari libri u. Cum liber hynnorum congrue noiat
 qz doz nos laudare deũ no solu corde sz voce Liber quoqz
 soliloquorum dicitur. qz dauid no exteriori amimculo facti
 vel dicti. aut visionis vel sompni. sz solus spiritus sancti
 iustinctu pphetavit ipõ duente. Audia quid loqit in
 me dñs. Ppterea soliloquũ dicitur quia solus spiritus sancti
 eloquiũ vel soliloquiũ dicitur. qũ sola de xpo eloqa qz solz
 dauid de xpo euidentius pphetavit. adeo vt magis
 videat euangelizare qz pphetare. Ideo dicitur est liber
 soliloquozu pphete sine nois adirectione p excellentiã.
 intelligendo dauid. sicut cũ noiat. apostolo. intelligit. pau-
 lus. Quid contra illos e q dixerũt plures fuisse psalmo-
 rũ scriptores. eo q noia eozũ in titulis habeantur. sed
 hoc pro misteriozũ significatiõẽ q ex m̃pretatione no-
 minũ p̃cipit factũ esse credit. Non g illi auctores fue-
 runt psalmozũ. sz posico nominũ. ferunt rõe misteriozũ
Cantit. autẽ huius libri materia. q dicitur esse
 de xpo sz in capite et corpore. Quã doz em agit. de
 xpo sedm caput. aliquando sedm corpũ. aliqũ sedm
 vtrũqz. de cristo vò sedm caput agit tribz modis. ali-
 qũ sedm diuinitate. vt ibi Teũ p̃cipit. aliqũ sedm
 humanitatem. vt ego dormiui et sompniũ cepi. aliqũ
 p̃ transsumptioẽ. et qũ vtit. voce mebrozũ. sicut ibi.

Deus tu fac insipientiam meam. De xpi aut corpore mistuo
 sz ecclesia ~~ant~~ etiam tripliciter agit: aliquando secundum perfectos. ali-
 quando secundum imperfectos. interdum secundum malos. qui sunt in
 ecclesia corpore non mente. De ordine quoque psalmodum h
 sciendum est. quod non sunt eo ordine dispositi quo compositi
 Nec tamen sine ratione ita dispositi sunt. quod esdras ppe-
 ta qui psalterium. totamque bibliothecam a babilonibus combus-
 tum spiritu sancto reparauit. eo spiritu reuelato.
 psalmos ita disposuit. eisdemque titulos apposuit. qui sunt
 quasi clauis psalmodum. Sicut enim per clauem intrat
 in domum. ita per congruas expositiones titulorum. daretur
 subiectorum intelligentiam psalmodum. **M**ud etiam
 notandum est. quod licet liber psalmodum unus esse dicatur. tamen per
 tres quinquagenas distinguitur. quibus tres status christiane reli-
 gionis designantur. primum in penitentia. secundum in iusti-
 tia. tertium in laude diuina. **I**dem prima quinquagena terminat
 in penitentia ibi **M**iserere mei deus **D**einde in iustitia
 ibi **M**isericordiam et iudicium cantabo tibi domine. **T**ercia in
 laude diuina ibi **O**mnis spiritus laudet dominum. **P**rima sta-
 tum incipientium. secunda status proficientium. tertia status con-
 uentum perfectorum. et quod de his agit in hoc **libello** libro. deo
 hoc triplex psalmodum fit distinctio. **H**ec ergo circa totum
 librum aduertenda sunt. **P**roter hec autem in singulis
 psalmis quodam specialia consideranda erunt

Batus vir qui non abest in consilio impiorum.
Hic psalmus non habet titulum. quod est caput libri
 et totius operis prefatio et quasi prologus sicut ppe-
 mium et de illo agit qui est omni principium scilicet de toto **C**risto
 in capite et corpore et sic materia huius psalmi eadem est
 que et totus libri. **A**git ergo de christo tamquam de beato viro

In beatitudine nobis blandiens deinde agit de vltionibus
 iniquorum aduersus eos terrenos. Ibi sic in principio
 De beato autem viro primo agit ostendendo eum immunum
 ab omni peccato. deinde in se plenum omni bono. postea utile
 toti mundo. Ad ostendendum vero eum immunum ab omni peccato
 vult similitudinem veteris ad eum triplicem quae per deliquit.
 scilicet voluntate. opere. et consuetudine. quibus tribus nominat
 verbis. abijt. stetit. sedit. Abijt ergo a deo per peccatum vo-
 luntatis cum persuasioni diaboli et eius consensit. Peccat
 per peccatum operis. cum pomum vetitum in peccato delectatus
 comedit. Pedit per peccatum consuetudinis cum se stulte exau-
 sando et culpam in deum referendo. in superbia velut in
 cathedra pestilentie confirmatus perseveravit. Ille ergo
 primus adam miser fuit. contrario vero novus adam.
 beatus vult qui nullo ditorum peccatorum modo abijt. stetit. aut
 sedit. sicut idem psalmus prosequitur. Vultibus in se plenus.
 alijs etiam proficiendo. prospexit. quos autem aduersus
 ei tanquam pulverem a se proiecit.

Quare fremuerunt gentes. Titulus est psalmus
 David dicitur autem iste psalmus sicut et ceteri.
 a psalterio quodam instrumento musico. quod ad
 vocem illius instrumenti decantabat david psalmos.
 ante archam in tabernaculo domini. Et hinc iuxta spirituale
 intelligentiam. ab illo instrumento liber iste nomen
 sortitus. quod sicut illud instrumentum est decacordum. ita li-
 ber iste decem observantiam decem mandatorum. Sed psalmus
 David dicitur non solum quod a David compositus fuit. sed quod de
 illo loquitur. qui per david mystice figurat. scilicet de christo qui est
 vere manus fortis et aspectu desiderabilis. Attribuit
 ergo christo vero David. qui hic de seipso rege loquitur.

monens ut ei subdantur. **U**bi pmo psequentes incepit et eis
cōfirmat: deinde de omnipotenti regno. de inuariabili gentilitate
de diuinitate q̄q̄ et humanitate ei multa profert. **P**ostre
mo hys archanis patefactis amonet ut ei ab oibz humilit
obediat: q̄ ei obedientes et in eo confidentes beatificabūt

Domine quid multiplicati sunt. Titul⁹ ps. Dauid
cū fugeret a facie absolon filij sui. Nota est histo
ria in libro Regū. cū alludit titulus de q̄ tamē
nō agit psalmus. s̄ de significato mystico literalis hysto
rie id ē de Crīsti passione et resurrectione. **D**auid enī
x̄ps est. absolon filius ei⁹ iudas est. quē cū alijs apostolis
Crīstus filiu vocauit. a quo Crīst⁹ fugit cū mente eius de
seruit. et cor eius diabolo mtrauit. **E**t sicut Dauid iūquo
filio parenti exhibuit. ita x̄ps iude et cū annos cōiuiuit
et postea pacis osculū dedit. **E**t sicut absolon ita et iudas
suspensus mterit q̄ mortuo Crīst⁹ in pace regnauit. qm̄
in gloria regnauit resurrexit. **E**st autem itenao
hui⁹ psalmi redargue eos et maxime paganos et phi
losophos. q̄ nō putant gloria maiestatis posse descen
dere ad infima humilitatis. id ē posse deū hominē fieri
pati et mori. **E**t pmo proponit duas partes. ad similitu
dinē pliantū oppositas. et q̄si p̄hando repugnātes et
pugnantes vna parte multitudinē psequētū ex altera
Crīstū oratione armatū et deo susceptore securū. deinde
ostendit⁹ plū fms id est resurrectio. q̄ est cōsummatio pas
sionis ibi. Ego dormui. **P**otest etiā intelligi iste psal
m⁹ ut loquar totus Crīst⁹ id est ecclesia cū capite ei⁹
inter procellas psecutionū constituta poss⁹ i super
moralit⁹ intelligi in p̄sona cuiusq̄ fidelis ipugnati
a vitis.

Quoniam inuocare em Titul. In fine psalmi cantici
 David. fms quadoq; capit. pro consumptione.
 ut cu dicit. candela finire. id est de ficere. qnz
 capit. pro consummatione ut cu dicit. domus finire id
 est perfecta ee In titulis aut psalmoru p consummatioe
 accipitur. et significat Christu. qui est consummatio
 fidelu in presenti ad iusticia. et in futuro ad corona.
 Quia vero hic habet psalmi cantici. Sciendum est
 q qnz psalmi ante archa dmi solo istrumento psal-
 terij cantabat. et tunc dicebat psalmi. qnz sola
 voce humana. et vocabat cantici. qnz in istrumeto
 et voce chori. et tunc quando in istrumeto pcedente et
 voce sequente dicebat canticu psalmi. qn vero vox
 chori pcedebat et in istrumetu sequebat. vocabat
 psalmi cantici. Et hac diuersitate usus est esdras i titulis
 sicut et dauid no absq; misterio usus est pinto istrumeto.
 Psalmi itaq; bona opatione notat. canticu leticia me-
 tis habitu de eterne induat. Unde dicit psalmi i quo
 tantu de bona opatione agit. canticu in q de mentis
 exultatione solu tractat. psalmi canticu. vbi pnu de
 bona opatione postea de mentis iocunditate agit. canticu
 psalmi. vbi pnu de mentis leticia. postea de bona
 opatione tractat. ut hic. Prms em dicit se exauditu
 et in tribulatione dilatatu. deinde de penitentia et sa-
 crificio iustie loqt. et ex hys patz sensus tituli. **E**st
 aut pncipalis intentio huius psalmi monere ut dese-
 vant. falsi dny et vana temporalia seculi. Et pmo
 David exemplo sui increpat infideles de falsis dny
 et falsis bonis. docens in eis no confidere. Deinde ppo-
 nens nouu homine veterem subz exuere. ibi. **E**t facite

Postremo deposito veteri homine nos deo in sacrificiū monj
offerre. ibi. **Sacrificate.** et de veteri vita trāseat ad nouā
vitā

Uerba mea. **Titul.** In fine ꝑ ea q̄ consequit̄ heredi-
tatem hystorie genensis alludit ubi legit̄. Abraham
duos filios habuisse. vñ de ancilla. aliū de libera
H̄ cuncta ancilla de domo cū filia. libera cū filio hereditatē
obtinet. verū nō de hystoria h̄ de significato agit̄. in hoc ꝑꝑo
mo. libera em̄ para que nō scdm̄ naturā. h̄ ꝑ dei grām
peperit. ecclesia significat. ancilla vero smagoga vel eccle-
siam malignantiū. que xpi ecclesiam ꝑsequit̄. h̄ ipā
tandem hereditatē eternā alijs exclusis consequit̄. Et sic
sensu tituli **Psalm.** iste dirigens nos in fine. id est in xpm
vel in eternā eternitātē que est finis et cōsummatio om̄i bo-
norū. est ꝑ illa libera. id est ꝑ ecclesia. id est cui habēda
hereditas affirmatur. et a qua emula. id est smagoga vel
malorū congregatio excludit̄. Intentio ꝑpheta est cōsi-
tare fideles de hereditate habenda. Et ꝑmo. agit̄ de
hereditate quā in ꝑsona ecclesie sibi dare ~~cupit~~ petit. et
ab ea emulā excludi asserit deinde petit auxiliū cōtra
ea q̄ emula nigerit ibi **Deduc.** Postremo premia bono-
rū ostendit ibi. **Et letent.** ut sint tenz pena ita alluāt
premia

Omnino nē furore. **Titul.** In fine ꝑ David ꝑ octauā
Octaua hic dicit̄ dies iudicij. ꝑ om̄ia tēpora
septem dierū repetitioē voluit̄. post q̄ erit
illa dies octaua iudicij que nullā h̄z varietatē. **Psalm.**
g. iste monens ad bene agendā ꝑopt̄ tremendū iudiciū
et dirigens nos in fine id est in xpm attribuit̄ ipsi david
id est penitenti. q̄ cōposit̄ est ꝑ octaua. id est ꝑ metū

indignus in quo peccator timet argui. **M**onet q̄ iste
psalmus ad penitentiam. et est primus septem psalmorum peni-
tentialium. q̄ sunt et alij a lacrymis et amaritudine pe-
nitentis incipit. et in certitudine venie terminat. Un-
de primo capitat benevolentiam a persona iudicis postea expo-
nit erupnas penitentis ~~penitentis~~ ibi **L**aboravi. Deinde
ostendit se correctum ut separet a malis. ibi **D**iscidite
Postremo orat pro inimicis querendis. ibi **E**rubescat
et conturbentur.

Domine de me. **T**itul. In fine ps dauid que
cantauit dno pro vobis chusi filij gemini. No-
ta est in scdo li Regu historia. qlit dauid
fugit p̄ absolon filiu suu. chusi amicus. Dauid cessit
in p̄tem absolonis exploranda consilia q̄ secreta man-
dauid ut de capestribz dauid fugeret in solitudine. et
sic ei consilio liberat. tandem prospere dimicauit. **C**ui
historie alludit titulu de qua tamen no agit psalmus. sed
de eius velato mysterio. **C**husi namq̄ inter p̄tat silentiu et
filij gemini dicit. q̄ gemini dextera interpretat. p̄ que
secretu silentiu et latens consiliu in xpo absconditu
guement intelligit. **Q** silentiu ideo dicit filij dex-
tere. q̄ est specialis effectus diuine potentie. q̄ tunc vocat
dextera. cu aduersa mutant in prospera. **U**nde scriptu
est. **H**ec est mutatio dextere exelso. **H**ic q̄ dauid. p̄ que
significat. xps contra absolon et achito fel p̄ quos iudas
proditor et iudeoru popul' designat. dimicauit p̄ vba cha-
si ide p̄ consilia secreti silentij diuini q̄ silentio deo occultauit
iude et iudeis. secretu sue passionis sacrm postea fide-
libz reuelandu. pro cuius secreti manifestatioe cantat fide-
lis dno ei gratias referendo. **E**t q̄ primapalis intentio

psalmi monere ad gratiam actōis. pro manifestatione filii
In Et primo petit ab oibz psecutionibz liberari Postea ut
subueniat glā resurrectionis xpi In Eturge Deni ter
tet metui futuri iudicii In Deo iudex Postremo leta gaudi
sio ponit de confessione laudis dei In Confitebor

Domine dñs noster Titul In fine psalmi dauid p
torcularibz Ecclesia dicit torcular. eade ratione
qua dicit arca. Vnde em similitudinibz eade res
in scripturis sepe designat. Ideo vero torculari vel arce co
pat. q̄ sicut in torculari vna sepan̄t a vniuersis. et arca
grana diuidit a paleis. que tamē necessaria erāt ut sit
nascerent. et crescerēt. ad maturitatē pueniret sic scale
sia cūmixtio malorū est cū bonis In futuro vero sepan̄t
cū frumenta recident in horreis palee autē igne ier
tingibili cōburent. Itē ḡ psalmi dauid tendēs i fine
id est. in xpi de cuius exaltatiōe agit. est pro torcularibz
idē de ecclesijs p xpm et p eijs aplōs post ascensionē aggre
gatis de spū cōstitutōe et causa cōstitutionis hic agit. Vn
principalis intentio p̄phete est errore iudeorū cōfutare. q̄
dicit deū tantū in iudea esse notū. seu aliorū quorūlibz
dicentū deū solū notū esse apud se et sua notōe cū nomine
eius p̄dicatione apostolorū notū factū sit in ecclesijs
vniuersē terre Primo ḡ p̄pheta laudes xpi describit scz ma
iestate eijs et opatoz excelsam. deinde ostendit naturā
hominis olim viciatam. in xpo sup oia exaltatā In Qd
est hō. Ex qbz finalit cōcludit noīs xpi gloriā in vniuersa
terra esse diffusam

Confitebor tibi Titul In fine proocultis filii
psalmi dauid. Cū dicit filij et nō dicit tui. sic
hic per excellentiā. intelligit xps q̄ est vniuersi

dei filij. vel filij est etia ipsius David. q. de eo natus Est
 2° psalmus iste David propheta. q. hic loquitur in persona ecclesie di-
 rigens nos in fine id est in xpm. et est pro occultis. id est
 agit de oculis filij dei. vel xpi filij David s^m carne s^g de
 oculis iudicij diuinis. q. principali intentione p^ractat
 no de iudicio ultimo futuro qd erit manifestu. sed de iudi-
 cijs dei que fut in presenti seculo. que et si nota sint deo.
 tamen hoibz sunt occulta. ut q. aliqui exercent^r ad pur-
 gatione. aliqui inducunt^r et inspirant^r ad uersione. ali-
 qui. stemunt^r et excedunt^r ad damnatione. Est 2° mictio
 prophete nos amonere ne credam^r mundu a casu vel
 a fato regi. s. iusto iudicio dei. hz nobis occulto. contra
 illos q. de flore maloru et labore bonoru murmurat
 no putantes h^o diuina disposicioe. s. casu contingere.

Primo itaq. propheta let^r psallit. q. cultura diaboli
 aduentu xpi destruit^r. et p^r regnat. iudicat. et adiuuat

Secundo fideles ex hoc ad laudem dei prouocat.
 ibi psallite. Terno fine maloru venturu peccatori-
 bz cu anti xpo p^rdicendo indit^r ibi. Couertat^r peccato-
 res.

Quarto mala temporis anti xpi p^ractat. q. u
 inimicite p^rmotus. dic deo: cur recessisti. ibi. Ut qd dⁿe

Quinto p^rcat^r iudiciu maturari. et ut sanctorum
 mala finiant^r exorat ibi. Exurge dⁿe de^s.

In dⁿo confido. Titul^r In fine psalm⁹ dauid
 hic loquit^r propheta in persona aliau⁹ fidelis re-
 darguendo hereticos. et docendo resistendu ee
 eis qn uolunt catholicos ad se trahere et ad monte sue alte
 et superbe sapie transigrare. Et p^rmosos redarguendo in-
 teepat. Secundo doc^r qd deus iust⁹ iudex bonis et malis
 catholicis. s. et catholicis hereticis retribuatur. Ibi. Iust⁹

aut quid fecit. **¶** Vel pot' psalmus iste de iudeis accipi. ut xps
in passione sua loqr: sedm hominē. qtra terrores et machi-
nationes iudeorū

S Aluū me fac **Titul⁹** In fine psalm⁹ dauid p octaua
Octava sicut supra. hic accipit' pro die iudicij quā
in sexto psalmo peccator culpe qsa t'nebat ne
ibi puniret'. Hic aut' dauid in ysona viri pfecti pro ea
orat ut veniat et diremuneret'. Et pmo petit a seculi
pueritate saluari. deinde ostendit xpm a parte mis-
sum qtra mala seculi. In' Propt' miserā mortū et ge-
mitū pauperū. Vbi dog' xpi eloquia esse vera sicut
imporū falsa

U Bqquo dñe **Titul⁹** In fine ps' dauid. Hic ppheta
plēn⁹ charitate. q' aude xpi in car' natione expec-
tat. in ysona antiquū patrū quasi de dilatioe
conquerit'. ut sup' stiaoe diaboli abiecta vno dei cultu-
ra suscipiat'. Pmo g' conquerit' de dilatione aduent⁹
xpi. Pmo orat illuminari nec hnt aduentū expectādo
interim cedat fraudibz inimici ibi. Respice et exaudi me
dñe deus meus. Vel etiā pot' psalm⁹ iste intelligi ut
loqr' de secundo aduentu xpi. s' de aduentu ad iudiciū
in ysona modernorū sanctorū. Nā sicut antiq' patres pu-
mū desiderabant aduentū. sic modo sancti et pfecti cu-
pūt sedm Iuxta illud Cupio dissolui et ee cū xpo

Dixit insipiens **Titul⁹** In fine psalm⁹ dauid fac
eb dei id est xps quā in pcedenti psalmo ppheta
desiderabat videre. hic ostendit venisse. et a iudeis q'p-
ta fore. Ideo ppheta in ysona sua vel xpi marepat' sup' iudicū
et duriciā eorū q' xpo presenti. quē optauerūt nō a dñe
Pmo g' eorū malicia describit'. et marepat'. Hecido

ad iudiciū cōminat. Nōns cognoscent. Tercio eorum
conuersio p̄diat. Quis dabit ex sion

D Omnia quibz habitabit Titul9 psalm9 dauid
Psalm9 iste p̄rie est morū instructio et p̄suptio
inb repressio. Nā q̄ m̄ p̄nā eadē habitāt mali
cū bonis nec hic scire p̄mittimur q̄ vere sint de unitate
ecclē. ideo q̄dā. lig indigni iactant se eē de ecclā. cū tū
nō sint. Illorū ḡ p̄suptioez retundens p̄pheta. q̄s sacerdot
an p̄p̄iatorū astant q̄rit q̄ et in p̄senti ecclē taberna
culo digne deo militent. et in futuro beatitudinis mōte
regerent. Et primo ponit p̄phete interrogatio. deinde
subdit. dñi responsio. ibi. Qui ingredit.

Quoniam me dñe. Titul9. Tituli inscriptio in
dauid. Iste titul9 nō de veteri testamēto h̄ de
euangelio sumit. Vbi legitur q̄ pilat9 xpo
annas9 talem titulū supposuit. Ihs nazaren9 rex
iudeorū. Dñs hesdras de illi9 tituli inscriptione quā
p̄ sp̄m̄ sanctū futurā p̄uidebat. h̄nt psalmū post
intitulauit. ostendens hic agi de regno xpi illa inscrip
tione significato. ut sit sensus. Inscrip̄tio tituli. id est
victoria vel regnū qd̄ tituli inscrip̄tio notauit. attribuit
vel quereit dauid. id est xpo qui sedm̄ hominē hic loq̄r.

Et ḡ intentio p̄phete om̄s mouere ne regno xpi aut
cū titulo regali contradicāt. Et p̄mo in p̄sona xpi ve
rā in se naturā hoibz ostēdens. petit se int̄ pericula
saluari. dicēns. oīa que ptulit ad gloriā sue heredi
tatis esse p̄ductā. Hāc grās agit patri. de intellectu
sibi dato et passiōe ac resurrectiōe sua. ibi. B̄ndicā dñm
Exaudi dñe Titul9 oratiois dauid. Iste psalm9 p̄m9
est eorū qui noīe oratiois intitulant. Unde et

alij quatuor sibi postulanti sequuntur. qd n̄ in alijs intersecat.
 orō in q̄libet peno continuat. Hic q̄ x̄p̄s sc̄dm̄ hominē orat. et
 sibi corpus suū. id est ecclesiam assignat. qd eadē voce cū m̄
 hūb suis orat nō pro sua utilitate s̄ pro nostra necessitate
 Cr̄isti em̄ orō est fidelū institutio. et ideo orat ut formā orā
 di nobis p̄ponat. Est q̄ sensus tituli Oratio psalmi huius
 quēnt̄ dauid id est p̄sone x̄p̄i aduētū ecclesia q̄ corpus eij
 est. et p̄mo petit sc̄dm̄ iusticiā retribui sibi. Secūdo ab iis
 d̄ns uideorū liberari. ibi Ego clamaui Tercio orat sibi et
 aduersarijs retribui. ibi Exurge domine.

Dignā te Titul⁹ In fine puero d̄ni dauid. q̄ locut⁹ ē
 d̄no uerba cantici hui⁹. In die q̄ eripuit eū d̄ns de
 manu inimicorū eij et de manu saul Pro libera
 tione a p̄sentioē saul uidet. dauid hūc psalmū cāct̄ d̄no
 s̄ quia titul⁹ habet in fine et uocat hūc psalmū canticū. finis
 aut̄ x̄p̄s est. canticū uerō exultatio de eternis. ideo nō lit
 teraliter de dauid solū intelligit. sed meli⁹ spiritualiter
 accipit. de toto x̄p̄o. s̄ de ~~to~~ x̄p̄o capite et mēbris. quē
 totū d̄ns eripuit in die resurrectionis de manu inimicorū
 suorū id est uideorū. et de manu saul. et uide proditoris
 uel diaboli. Unde pro hac sp̄uali liberatōe tot⁹ x̄p̄s deo
 gr̄as agit. summā diuinorū b̄nficiorū colligens. Secūdo agit
 de cladib⁹ hūani generis ante aduētū x̄p̄i. et q̄l̄ter d̄ns
 sit miser⁹. ibi Circūdederūt me. Tercio agit de uirtute
 ac potentia. ibi Deus qui p̄cepit Quarta etiā letā
 munera dei laudat et in eis exultat ibi Uult d̄ns et be
 nedict⁹ deus meus

Qui enarrat Titul⁹ In fine. psalm⁹ dauid Psalm⁹
 iste agit de p̄mo aduētū x̄p̄i. et attribuit. dauid
 respicienti in fine id est in x̄p̄m. qui est finis cō

sumationis. Vel in fine r tpe ^{plem} ~~sumationis~~ quod acta sunt q̄hic tractant. Hic ḡ. monz ppheta vt relicta vetustate ad noua hōiez accedam. Et p̄mo loquēs de incarnatione xp̄i comendat p̄dicationē noue legis. Secūdo laudat p̄cepta noui testamenti et veteris. ibi lex d̄ni. Tercio vt sit digna tanta sac̄ramēta referre petit purgari a vicijs. ibi.

Delicta q̄s z̄ Comendans aut̄ p̄dicationē noue legis q̄ predicent et quid et q̄ discrete et q̄ miseric̄e et q̄ late. In p̄ma pte ostendit p̄ celos q̄ enēr̄rant gl̄am. xp̄i ap̄los intelligens. in q̄bz tanq̄ in calis deus sp̄nalit̄ habitauit

E Fundat te Titul. In fine psalmi dauid. Hic agit ppheta de xp̄o q̄si de sacerdote imolatorio et rege pugnatorio. Lanens q̄ventura erat xp̄o tpe afflictionis quod fuit post resurrectionē. Ibi. Tribuat tibi. Et ea q̄ hic ppheta loquit̄. optando etiā affirmat ppheta.

D Omne in virtute tua Titul. In fine psalmi dauid. Hic psalmus est vn̄ eorū q̄ de duabz naturis in xp̄o agūt. contra hereticos q̄ vel p̄sonā diuidūt. vel naturas nephanda cōmixtione cōfundūt. Nonz ḡ vt ap̄m. deū pariter et hōiēm esse credam. Et p̄ dirigendo s̄ba deo patri. xp̄i filij sui meritū et p̄mū sumatum p̄mit. Hic xp̄i v̄tutes et gloriā specialiter describit. Ibi q̄mā p̄uenit. Tercio de p̄mis inimicorū s̄orū agit. Ibi. Inueniat̄ manū tua. Et finaliter xp̄i exaltationē concludit. Ibi. Exaltare d̄nē ī v̄tute tua.

D Eus deus meus Titul. In fine psalmi dauid p̄ assūptōē vel susceptōē matutina seu pro tercia matutina. Huius tituli sensus ē psalmi iste tendens ī fine. t̄ in xp̄m de cuius passione agit. est dauid id est xp̄i q̄hic loq̄t̄. in p̄sona sua. Vel sub p̄sona eate xp̄i

A no fuit vsq̄ ad passionē. Demde in sc̄da parte ea q̄ fuerūt tpe gl̄e et consolatio

sz oratio pro assumptione ~~z~~ matutina. v. agentis de passi-
one ubi orat pro resurrectione mane facta facta. Et hoc
dicitur ad similitudinem solis q. paulatim ascendendo assumit
donec ubiq. clarificat. sic xps de passione ad resurrectionem
et inde ad celum ad dexteram patris ascendit. et postea misso
in aplos spūco mūdū fidei tadns illustravit. An aut huc
pro tertia matutina qd idē est scdm aliā similitudine.

Tercia em̄ est humana xpi natura. q. lutū et spmas sz
pādrū transiit. et mane nō glām resurrectionis qst
altū est assumpta. **B**lonet 9. ppheta cōpā passionis xpi
ut sue resurrectionem cōregnem. Et pmo pmittit. q. questio
de derelictione et simul oīo cōiungit. sicut in oībz psalmis
de passione. **S**ecūdo passio desā ibit ubi et p resurrectione
orat. **I**bi **C**ircūdederūt **T**ercio fructus et utilitas passi-
onis ostendit. **I**bi **F**lavabo et **C**ristus aut pmo sub psona
veteris hoīs culpe ac pene expositi loqui incipit corpū
sū psonā gerens. vel xps in psona loquitur. capitis verā
in eo naturā humanā exprimens. **D**ñ et in cruce ait.
quare me dereliquisti. psalmū istū de se scriptū esse id-
cans. **D**ñ multa hic de ei⁹ passione dicūt. tā expssa. vt
magis videant. hystoria euāgelica q. pphetica. licz em̄
multa hic habeant. nō tā ipm q. ad ei⁹ mēbra referenda.

Omnis regit me **T**itulus psalmi dauid. **H**ic substi-
gura iudaea populi de captivitate babilonica re-
uerſi sub zorobabel. et ihū sacerdotē magno
ppheta pōnat reditū fidelis ppli de babilone hui⁹ seculi
p xpm ad domū dei et agit de mīa xpi. q. fit hec redur-
tio spūalis enumerans decē grās p quas velut p decē
mansiones homo ad deū reuertit. **E**t intrōduat. hic
ecclā loquens de xpo p quē velut p sacerdotē magnum fit

ista reductio ¶ In singulis vñbz singule notant^r grane.
 nisi qm secundo et septimo due pariter quingūt. prima
 s^a grana est loc^u passus. id est sermo diuini qui saginat
 mediantes. Secunda est aq^a refectionis id est baptismi qua
 reficiūt^r vite suscipientes suscipientes. Tercia est aie
 quer sio p^o virtutis et bone opationis augmentatione
 Quarta est deductio sup^o semitas iusticie id est super
 pcepta p^o caritatis radicatione et pfectione. Quinta est
 securitas a malo ppter diuinā assistentiā. Sexta est co-
 solatio et iudicatio. q^a fit p^o verge et baculi id est diuine
 correctionis disciplina. Septima est mensa dñi id est dñi
 corporis conuacatio. Octaua est spūalis capitis id est hu-
 mane mentis impinguatio s^z spūalis leticie repletio.
 Nona est calyx mēbrians id est calyx benedictionis. s^z
 xp̄i sanguinis q^a quasi mēbriat. dñi vanarū delectatio
 nū obliuione prestat. Decima est misericordia subse-
 quens. id est grā q^a summas q^a et preueniendo ispirat
 et mediando adiuuat et finiendo ad eternā habitati-
 onē pducendo feliciter collocat

Domni est terra Titul^u psalm^u dauid in pma
 sabbati. Prima sabbati dicit^r dies pma post
 sabbatū. In qua die mūdus condit^u est. et lux
 diuisa a tenebris. et eodē die xp̄s depositis mortalitatis
 tenebris clarificat^u est. et homo depulsa peccatorū cali-
 gine p^o xp̄i resurrectione restaurat^u. ut sit sensus tituli.
 Psalm^u iste est dauid qui loquit^r in psona sua vel eclesie
 agens de clarificatione xp̄i et hoīū restoratione. que
 facta est in pma sabbati. i. in matitino die dñice. q^a
 dies etiā pma fuit in p̄mordiali rerū creatioe. ¶ Non^o
 s^a p̄pheta victore xp̄m in tr̄m̄pho suscipere. Vñ ad si-

similitudine p̄comis q̄ post tr̄umphū totā terrā clamat esse
victoris Primo dicit totā orbem esse dei. vt sicut nullū
ab eis imperio. sic nec ab eis sit alienū Secundo determi
nat quibz virtutibz p̄diti sunt. q̄ in ecclesia p̄sistūt. Ibi
Quis ascendet Tercio xp̄iana religione dilatata sup̄sti
tiosos a p̄uauitate reuocat. vt patefactis cordibz xp̄m
admittat Attollite portas

A Domine leuauit Titul⁹ In fine psalm⁹ dauid psal
m⁹ iste dirigens nos in fine id est in xp̄m. attri
buit⁹ dauid qui loquit⁹ in p̄sona ecclesie inter adūsa
seculi grauius afflicte. vel in p̄sona penitentis p̄ fla
gella correcti. Monens in adūsis nō murmurare. s̄
ad deū respicere Et p̄mo petit doceri vias dñi q̄ ad
deū p̄ sp̄em erect⁹ est. Secūdo stat pro peccatis dimittē
dis prioribz et pro his que quotidie fuit Ibi Remin
tere Tercio agit de eteris oñdens quomodo habea
tur Ibi Quis est homo

I Odica me Titul⁹ psalm⁹ dauid psalm⁹ iste at
tribuit⁹ dauid. id est viro p̄fecto q̄ hic loquit⁹
Et monz vitare consortia iniquorū et iugi iustis q̄ ex
cōiunctu mores formant⁹ Et p̄mo vir iust⁹ dicit se nō
habere hic p̄tē cū iniquis et petit ab eis discere in
futuro Secundo petit ne malis misceat⁹ in iudicio
ibi Dñe dilexi In hoc aut differt p̄ma p̄tē a scđa. q̄
in p̄ma p̄tē de iudicio et multū de innocentia sua agit
in secunda de vtrorū pene pariter tangit

D Omnis illuminatio mea Titul⁹ In fine
psalm⁹ dauid p̄usq̄ l̄miret⁹ Hic titul⁹ allu
dit historie libri regū de t̄tina v̄nitione da
uid. quarū p̄ma limit⁹ fuit. nō vtrūq̄ in regē. sed in

signū futuri regnū. s; duabz extremis q̄ pro vna reputā-
 tur in regem unctus est. secunda videlicet ut regnaret
 sup tribū iuda. tertia vero ut regnat et sup vniuersū
 israhel. et post p̄mā unctiōē dauid hostes habuit. post
 secunda regnauit in pace. **H**ec figuratim acta sūt
 ut significaret q̄ quibz fidelis qui a xpo xpian^o d^r
 et a xpi d̄p̄sitate denominat^r et de oī plentudine
 unctiōis linit. **P**rimo iungit^r in signū futuri
 regnū dū sp̄s sancti grām in baptismo et alijs sac̄-
 mentis papit. **S**ecundo vero in futuro iungit^r in
 regē q̄n libertate gl̄e recipiet. et sicut dauid bis i
 regē unct^o est. sic unctio glorificationis nostre gemā
 erit stola corporis et aie. s; hee due q̄s pro vna repu-
 tantur. **H**ic g^o psalm^o iste dirigens nos in finē futūe
 cōsumatiōis attribuit^r dauid. id est cuiuslibz fidei agēs
 de eo qd̄ est p̄m̄sq̄ linitur secunda unctiōe. r̄ de
 eo qd̄ est ante p̄fectā unctiōē regale. an̄ quā hostes
 habet. q̄ post p̄mā unctiōē sacramentalē sub va-
 rijs hostibz laborat et gemit. s; post in pace regnās
 requiescit. vnde ut tandē in illo regno gaudeat. hic
 loquitur quasi ineffabile qd̄dā se desiderare oñdēs
 pro quo oīa patienter tolerat. **N**on est g^o ne quis
 post p̄mā unctiōē torpeat. s; ad secunda se diligēt^r
 preparando disponat. **E**t primo agit de p̄ma unctiōe
 p̄ quā certificatur secunda. postea dicit quis labor et
 gemit^r sit an̄ secunda ut finaliter habeat. ibi **G**ean-
 do di domine.

Hic to dñe clamaui. Titul^o psalm^o huius da-
 uid p̄ dauid aliqui intelligit. caput idē xps
 aliqui corpus. id est ecclesia. interdū vtrūq̄ simul

id est totus xps. ubi aut in titulo addit hinc vel ipi. xps itelli-
git. Hic g^o psalm⁹ attribuit hinc dauid. id est xpo. q loq^r.
et est terra eoru q agut breuiter de passione xpi et resur-
rectione. Monens eos aduersa tolerare q volut cu xpo
regnare. Et pmo ponit oratio tpe passionis habita.
Secundo audit⁹ de resurrectione sua gratias agit ibi
bndict⁹ xps Ita⁹ scdm qd homo. se hoibz iustis i exem-
plu pponit. qluz sup oes iust⁹ et dign⁹ sit. no tm in se con-
fidit. s totu in se a deo patre humiliter petit.

Afferre dno Titulu⁹ psalm⁹ dauid in cōsūmatioe
tabernaculi. Cū dauid pspere regnaret mortuo
sante. tulit archā de gabaa et detulit in iherusale. Que
reducta fecit ei tabernaculū. et obtulit holocausta. Ad
qd iuxta litterā alias hostias offerre hic hortari videt.
H³ spūaliter pot⁹ de significato tabernaculo id est de
ecclesia hic agitur. Sicut em archa a philisteis reducta
fuit. cu dauid tabernaculū extendit sic xps a iure
diaboli eccliam reduxit. eius dona grē gtulit. de cui⁹ p-
fectione hic ppheta loquit. q hic tabernaculū dicitur.
q nūc in ea contra diabolū militat. quēadmodū
scdm futurū dicit. dom⁹. qua in ea q̄ quiescet. P^omo
g^o monet ppheta fideles deo hostias spūales offerre. Se-
cundo agit de constitutione ecclie enumerās septe dona
spūssancti. ibi Vox dñi. Tertio dicit quid constitute fiat
ecclie ibi Dñs diluuiū rē ostendeb quo in diluuiū huc seculi
dñs fideles suos illesos pseruabit.

Alatabo te Titulu⁹ psalm⁹ cantia in dedicatioe
dom⁹ dauid. No legitur dauid fecisse vel de-
dicasse aliquā domū dno et ideo de spūali domo idē
de ecclia hoc accipiendū est. Que in precedeti psalmo

taber'naculū dicitur hic aut dom' noiat' ppter causam
 ibi exp'fā Dup' g' egit de consumatione taber'naculi
 tye belli. Hic aut est psalm' cantica id est leticie habi-
 te. in dedicatione dom' dauid i ecclie xpi. qm in eterna
 pace manebit Et loquitur hic tot' xps q' vba psalmi
 hui' quedā capiti. quedā corpori. qdā vtriq' conuenit
 Et est psalm' iste de passione xpi et resurrectione.
 vt passio nō terreat qd spes resurrectionis letificat.
 Primo g' agit xps de sua passione dedicatione s'z i
 sua p'ria p'sona iā facta in resurrectione. postea vō
 futura in domo sua id est ecclia. in finali resurgentiū
 consumatione. monens scōs h' sperantes deo laudē re-
 ferre. **Secūdo** dicit quō hanc dedicationē meruerit. ibi.
Ego aut Tercio quō eā acceperit. ibi **Auduit dñs.**

In te dñe speravi **Cibul'** In fine psalm' dauid
 pro extasi **Psalm'** iste dirigens nos in fine. i
 in xpm est dauid qui hic loquitur in p'sona xpi vel sua
 vel ecclie. habit' p' extasi id est agens de excessu
 mentis. qui fit qm mens pauet terrena. Nonens ne
 quis de se p'sumat s' de dei mīa. Et p'mo cōtra pauorē
 p'mittit' spes. et orō contra mala cū certitudine libe-
 rationis et gaudio. **Secundo** enumerat qd et quāta
 pturbant contra que est oratio. ibi **Illisere' mei.**
Tercio dicit q' sint bona dei contra mala ibi **Quā**
magna **On** hui' psalmi verba. qdā capiti qdā mē-
 bris. qdā p'pheta conueniūt. In hac aut varietate
 nō mutatur vox. s'z caput et mēbra eadē voce vtiūt'
 dicendo **Ego me michi** qd fit ppter vnitatē capitis et
 et corporis xpi s'z et ecclie quā facit charitas **Sicut**
lingua om̄ mēbroū suscipit vocem. dicit' p' pede.

calcas me. nō dicit calcas pede. et pro manu vulneras
me. nō aut manū meā vulneras

Bati quorū Titul⁹ intellect⁹ dauid. *Hic est intellect⁹*
dauid id est penitentis. In cui⁹ persona hic loquit^r: do-
cens quid intellige^r debeat q^u vere penitens est. Et p^{ri}mo di-
cit intuitū boni esse p^{ro} indulgentiā dei. se vero sequente il-
lud vitium hominū q^u de operib⁹ gloriantur et merita p^{ro}pa-
riant fuisse miserū. s^{ed} p^{ro} manū dei quiescunt ad ve-
rū intellectū. id quē alios deceptos reuocat. iⁿ quo etiā
stantes confirmat. *Secūdo* agit de confessione vñ est venia
ibi. Delictū meū. *Tercio* penitudinē multipliciter cōmēdat
ibi pro hac orabat. *Quarto* ponit. let⁹ finis. vbi dicit.
dare deus intellectū. ibi. *Ibi*. Intellectū tibi dabo.

Exultate iusti. Titul⁹ in fine psalm⁹ dauid. *Hic*
p^{ro}pheta misericordiā et potentiā dei cōmēdat et
facta eius enumerat. agens de opib⁹ creationis et re-
creationis. vt timeat^r potentia qua creat et aniet^r nūā
q^u crearet. Ad laudē g^o dei iuitans ondit. q^u et quē. quō
et quare laudare debeāt. Et p^{ri}mo iustos et rectos lau-
dare monet. *Secūdo* beati dicit illū q^u ad cultū dei puenit
ibi. beata gens. *Tercio* q^u de p^{ro}dictis sentiat subdit. ibi. *Itā* m^u

Benedicā. Titul⁹ psalm⁹ dauid cū mutauit vul-
tū suū corā abimelech. et dimisit eū et abiit.
Paul p^{ro}sequēs dauid nūtiōs misit ad achis rege
apud quē cōfugerat dauid ut eū ad se mitteret quē vo-
lebat occidere q^u presentiens dauid timuit et se fingēs
furiosum vel fatuū mutato vultu corā rege illū a se
abiciens dimisit et sic dauid abiit inuoluntis. *Hic* aut
rex q^u vocat^r achis. in historia regū. vocabat^r etiā abi-
melech q^u noīe vtit^r esdras in hoc titulo p^{ro} significatōz

missia facti Dauid enim xpm et vultu mutatio multatio
 ne veteris sacrificij in nouu significat. vetus aut sacrificiu
 dicitur vultu q in signo voluntate diuina indicat. **Abimelech**
 vero interpretat' patris mei regnu. et significat iudeos
 qui erat regnu patris sui id est dauid q sedm carne fuit
 pater xpi. etia vero est regnu no illi patris carnalis
 sed dei patris sui etermi. **Mutauit** g' vultu suu dauid
 cora abimelech. id e xps mutauit vet' sacrificiu coram
 iudeis q erant regnu patris sui dauid i nouu sacrificia
 u qua mutatio in cena ondit in q corpus suu et sa
 crificiu discipulis i eucharistie sacramento exhibuit. ppter
 quod abimelech id est populu iudeoru et illi papue ru
 des et ignari discipuli q hoc sacramentu carnalit' uelli
 gentens abierut retro. xpm dimiserut. et ipe ab eoru
 cordibz abijt. **Monz** itaq psalm' iste ad nouu sacrificiu
 accedere mente no pede. **Et** pmo ppheta summam dei
 laudem pmittit. **Et** conet masuetos ad ide. **Secundo** ad
 coione noui sacrificij fideles hortat' ibi. **Accedite** **Tercio**
 sapientes monz a qbz abstineat ibi **Uenite** **Quarto**
 agit de tribulatione bonoru et maloru ibi **Oculi dmi.**
Ne periculis iust' fluctuas aliq dubietate molestat nec
 iust' securus supbiat.

I **Odianne** **Titul'** In fine psalm' dauid psalm'
 iste dirigens nos in fine attribuit' ipi dauid
 id est xpo q hic loqt' nunc in psona sua. nunc in psona
 sua. nunc in psona ecclie. **Et** agit de passione xpi mo
 nes ut adusa ei' exemplo feram'. **Et** pmo incipit
 ab oratione pro utraqz pte pugne oras. id e p se et
 aduer' saris cu comemoratione culpe eoru. **Secundo** p
 mittens de spe boni et gaudio narrat q maligne erga

xpm fecerunt ibi. *Ma aut* Tercio de fructu passionis agit promittens confessionem totius ecclesie. Et inde patet cum conuersione culpe. confusione persecutorum. et exultatione fidelium. *Ibi Confitebor.*

Dixit inuisit. *Titulus* In fine psalms dauid. *Psalmus* iste agit contra errorem dicentium omnia mala esse ex vicio nature et creationis nostre bona vero ex libero arbitrio. Docet autem huius propheta mala esse ex nobis bona esse ex deo per gratiam. Unde in titulo recte sermo domini dicitur fidelis. qui in hoc psalmo loquitur mala sibi et deo bona attribuens vel xps sermo domini appellatur. quod usquequaque patri obediens cui etiam verba psalms genuerunt. Et primo asserit mala esse ex homine. Secundo dicit bona esse per misericordiam dei. *Domine in celo.*

Noli emulari. *Titulus* psalms dauid. *Psalmus* iste totus est de correctione morum. et velut saluberrima doctrina contra illos errores qui murmurant de fidei malorum et labore bonorum. quasi omnia casu agantur. docens huiusmodi omnia diuina providentia gubernari. non casu tractari. Et primo monens etiam in cuius persona loquitur. propheta ne quis malignantes imitet. sed quicquid boni sperat. a domino postulet. a quo profutura et eterna donatur. Secundo dicit malos super bonos invidia torquetur ibi. *Observab* peccator. Tercio tractat iustum huiusmodi misericordiam deserui. prima bonorum et penas malorum committens cum interiectis adhortationibus ibi. *Iunior fui.*

Domine ne in furore tuo. *Titulus* psalms dauid. *Psalmus* iste est dauid id est penitentis habitus in rememoratione sabbati. et eterne regni quod habere desiderat et perdere formidat.

Ronēs g^o ad p^mam p^mo p^r penas sūmatim ditas
 capitat dei mām. Secundo pōit^r narratio i q̄mul-
 tiplicem numerat miseriā. ibi p̄truerūt. Tercio
 q̄ inter tot mala sperauit in dno affirmat se au-
 diendū tū emēdationis cōmemoratione. ibi Qm̄
 in te dñe. Quarto pōit^r exultatiō. Et cōclusio de
 salute ibi Ne derelinq̄s me. Dñi a lachrimis et orōe
 impiciens. sicut in alijs psalmis penitentialibz i
 exultatione terminat^r. ut certa spes ex hoc imita-
 tibz detur.

Dixi custodia. Titul⁹ In fine cantū dauid
 pro iditū. Legit^r in paralipomenō. q̄ archa
 dñi reducta a philisteis. dauid ante eā cōstituit
 cantores q̄tuor milia et totidē ianitores q̄bz p̄seat
 s̄cōs chore. Cantoribz vero p̄posuit ducentos octo
 Gntū et octo viros inter quos fuerūt asaph. emā
 etham. et iditū. quorū noīa esdras frequenter po-
 suit i titulis tū pro honore ministri. tū p̄ter nomi-
 nit̄pretationes. q̄bz subrectorū psalmorū intellect⁹
 pandunt. Unde hui⁹ psalmi apit^r sensus p̄ hoc
 nomen iditū. q̄ interpretat^r transiliens eos s̄z rema-
 nentes in seculo herentesq̄ terrenis. de q̄ transiliente
 agit^r hic. **D**oz em̄ psalm⁹ iste a dilectione seculi
 ad legē dei et inde ad eternitatē mente trasilire
 Et q̄ hoc iocundū est mētī līz ḡne sit carni ideo
 psalm⁹ iste dicit^r cantigū. q̄ hic fit mentio de etha-
 beatitudine. **R**onēt^r hic psalm⁹ trasiliente ter-
 rena inter i blasphemias et iiquos lingue cōmētia
 seruare certamina ~~feruare~~ et i iuas cōprimere
 q̄ hoc silentiū ei multū est vtile. Dñi p̄mo agit

de continentia Imge inter blasphemos et calūmosos
et optat noscere fine ubi hec non sunt **Secundo** dicit
quō oñes sint sub vnitāte et casu vñ oppōit se expe-
tare dñm petens liberari. **Ibi** Verūtm̄ i imagine
Tercio inter tot mala petit sibi deū adesse et p̄cū
dimitti vt p̄sp̄ero fine exeat ibi **Exaudi** orōem

Expectans expectavi **Titul⁹** In fine psalm⁹ dauid
In fine in titulis psalmorū multiplic̄ sumit.
aliqui significat xp̄m aliqui plenitudinē tēp̄is. aliqui
nouū testamētū. aliqui passiōē vel resurrexione
xp̄i. Hic aut̄ pro nouo testamētū accipit. qd̄ consumat i
quod vet̄ testamētū mutatuū esse oñdit. quod etiā longo
tempore expectauit. desiderā xp̄m et cū eo nouū testamētū
in q̄ expectatione multa a diabolo sustinuit et occulte et
manifeste. a q̄bz etiā post xp̄i aduentū penit⁹ imūis
nō fuit. **R̄tonet** ḡ psalm⁹ iste relictis ceremoniis legis
et ceremoniis ydolatrie sup̄stitione ad nouū testamētū
accedere. **Et** p̄mo inducit ecclēsiā expectasse deū et ac-
cepisse eū. et ab eo nouū testamētū qd̄ et multi secu-
turi sunt vñ patit oēs sup̄sticiones et iūtat admirā-
bilia dei. **Secundo** exponit mirabilia que sunt itar-
natio. iusticia p̄dicatiōis. liberatio hom̄i ab iūq̄tati-
bus confusio iūmorū leticia sperantiū. **Ibi** Annūciaui **E**
loq̄t̄ in hoc psalmo xp̄s in p̄sona mēbrozū

Beat⁹ qui tenet̄ nitelligit sup̄ **Titul⁹** In fine psal-
mus dauid. **Vel** sic Hieronim⁹ trāsfert. In finem
intellect⁹ filius chore. **Dic** legit̄ in lib̄o numeri. Chore
cū dathan et abiron mouit seditionē contra moysen et
aaron. p̄ q̄ ~~idē~~ a deo grauit̄ puniti sunt. **Fuerūt**
autē quidā philiorū chore qui patris neq̄nā nō sunt

secuti vñ et postea a dauid i ministeriū dom⁹ dñi sunt et
 assumpti et a dño benedicti ppter qd etiā in titulis psal
 morū sepe fit mentio de eis. maxime tamen ppter nom
 iter p̄tatione ex q̄ spiritualis intelligentia aperitur
 ut hic **Chore** nāq; caluaria inter p̄tat⁹ qui fuit loc⁹
 dñte passionis **Unde** p caluaria xp̄i passio intelligit⁹
 filij q̄ caluarie filij sunt passionis. q̄ in cruce dñi cū ap̄lo
 gloriant⁹ **Et** hñs hui⁹ psalmi intellect⁹ attribuit⁹ q̄ cre
 dūt xp̄m et si pauperē esse et mortuū. tñ verū deū
Et sic est sensus tituli **Intellect⁹** hui⁹ psalmi tendens
 in fine. i. xp̄m attribuitur filijs chore id est filijs cruce
Non ens ut xp̄s et si paup̄ et passus. credat⁹ tñ deus.
Et p̄mo p̄pheta intelligētē sup̄ egenū et pauperē
 conuelebrat **Hæc** xp̄s de passione agit sua q̄ scdm̄ ege
 nū fuit. ibi **Inimici mei** vñ **Tercio** agit de resurrecti
 one. que est gloria agem̄ ad confirmandā spem
 fidelū. ibi **Tu autē dñe**. **Et** est in hoc psalmo vox to
 ti⁹ xp̄i id est capitis et corporis q̄si vñ⁹ hoīb⁹ **Quedā**
 em̄ verba capiti conueniūt. q̄dā mēbris q̄dā p̄ph̄e **Qui**
 p̄pheta loq̄t. in ~~se~~ sui p̄sona. postea inducit xp̄m lo
 quentē et in mēbris et in se **In mēbris** ibi **Ego dixi**
In se ibi **Inimici mei**

Quemadmodū desiderat **Titul⁹** In fine intellect⁹
 vel in intellectu filijs chore ut supra **Filij** chore
 sunt filij calui. i. xp̄i in caluo **Heliseo** p̄signati q̄ tro
 phæū xp̄i id est signū cruce in fronte cordis et corpis
 susceperūt. q̄bz intellect⁹ hui⁹ psalmi attribuit⁹ **Et** est
 psalm⁹ iste cōtra tristitias seculi ne nos a deo retrahat **A**
Et p̄ oē desiderū h⁹ fidelis dī eē ad deū **Hæc** agit de cōtriba
 tioib⁹ q̄tra q̄s rō cōfortat sensualitate. spe cōsolationis di
 vni est vox fidelis deū desideratis q̄ spectis vni⁹ ad fontē gr̄e vel
 cōtemplationis diuine ascendē cupit **Non** ens ne scilicet infirmitate animi
 desperatōe vel tedū trahat et a s̄o desiderio retrahat

uine **Ibi** Quare tristis es

Iudica me deus **Titul** in fine psalmi dauid
Hic loqt^r in psona eme inter zizania constitu-
te. contra pressuras seculi. petens ne ipse a deo retra-
hant Et pmo coquerit^r de p^mixtoe maloru et p^a-
t^r ab eis separi Secundo agit de letina finali p qua
laudat deum in tribulatione ibi Et in tribu Et celi
se confortat q^o prius tristis erat 27

Deus auribus **Titul** In fine psalmi filius chore
ad intellectum **Psalm** iste dirigens in fine r
in xpm attribuit^r filius chore. id est filius passionis s^c
sanctis martiribus. ad intellectum id est ut intelligatur
cur martires deus videt^r relinqueret subtrahendo
temporalia bona et affligi permittendo. cu patres an-
quos inuenit in manu valida et eis t^palia abundant^r
contulerit **Quod** ideo facit. r t^palia pfectis subtrahit
ut aplus desiderent eterna et aduersa infert ut fer-
uenti^o querant futura bona. **I**is autem antiquis t^pali-
bus et adhuc imperfectis t^palia contulit. ut eos ad
credendum et seruendum alliceret. et p illo^ru t^palia n^o
sp^ualia voluit figurari **Relonet** 5° psalm^o iste ad co-
teptu terrenoru et ad appetitu celestiu **Et** pmo distin-
guit bⁿeficia dei ostendens q^o incipientibus data sunt
in m^udo. et q^o perfectis dabunt^r in celis **Secundo** enu-
merat mala que hic ferunt boni no tu obliti dei **Hic**
aut repulisti **Tercio** p^at^r auxiliu ut h^o afflatis t^pe resur-
rectionis xps subueniat. **Exurge.** 27 loqt^r aut ppheta
in psona martiru seu fidelu psecutione patientiu.
Efructuunt cor meum **Titul** in fine pro q^o comu-
tabuntur filius chore. ad intellectum carni pro

dilecto Canticū istud tendens in finē idē in ~~finē~~ xpm vel
 in consummationē eterne beatitudinis. habitū p hys qui
 commutabūt. id est de veteri hoīe in nouū mutabūtur.
 Et pro dilecto sē xpō eamē sponsō. cātāt. filns chore idē
 filns crucis ad intellectū sē vt intelligant misteriu cō-
 iunctionis dilecti et dilecte id ē xpm et eamē sponse sue ad
 quocū laudē et venerationē monet psalmus iste Et pō
 pheta celestibz epulis saginat. p̄coma dei se eructa-
 turū promittit. Secundo incipit de laude sponsi lau-
 dāns eū q̄diformiter a forma a potestate. a iudicio
 ab ornatu ibi p̄ciosus forma 2^a. Tertio laus sponse
 cantat. submissi etia q̄dupliciter. a forma a gloria
 ab amicitibz. a ple. Ibi Audi filia Hoc 3° canticū me-
 rito dicit. epithalamū. id ē laus thalamū q̄ laus spo-
 si et sponse et desponsationis eorū.

Deus noster refugiu. Tercio in finē psalmi dauid
 filns chore p archans. Psalmus iste tendens in
 finē id est in xpm. est dauid id ē aiuslibz fidelis et at-
 tribuit. filns chore id ē filns crucis habit. p archa-
 nis id est pro manifestatione archanorū aduentu xpi
 de quibz hic agit. Primo nāq̄ p̄m aduentu dñi oīs
 spes habenda sit ostendit. et in transitu ap̄lorū ad gētes
 Hō dicit q̄ etia fundat. in xpō cui gentes et regna
 subiciūt. ibi flumis impety. Tertio narrat magnalia
 incarnationis tpe facta. ibi. Venite et videte opa. Vidēs
 3° pheta in xpi aduentu multas iurge tribulationes
 gētra eas q̄solatione p̄mittēs in p̄sona filiorū chore
 seu cuiuscūq̄ fidelis de iudea. ad fides constātia q̄rat.
Omnēs gentes In finē psalmi dauid p filns chore.
 Psalmus iste est dauid p̄phē q̄ hic loq̄t. in voce.

aplorū. habitus pro filijs chore id est ~~id est~~ id est p̄ con
uersis dirigens in finē id est in xpi laude. **U**n̄ p̄mogen
tes ad q̄s grā transiunt ad dei laudē ~~transiunt~~ iuuat
Secundo ascensio et regnū dei describit. vñ instant
psallere monet. ibi Ascendit.

Magnus dñs Titul⁹ psalm⁹ vel laus cantica filiorū
vel filijs chore secunda sabbati Psalm⁹ iste q̄
est laus cantici est filiorū vel cantat⁹ filijs chore. ha
bit⁹ scđa sabbati id est scđa die post sabbatū scđ die qua
fecit dñs firmamentū. p̄ qd̄ intelligit. hic etiā supra
petrā firmata. de q̄ hic agit. quā vocat ciuitatem
eā et dñm ei⁹ comendans. **U**n̄ p̄mo agit de fundati
one ciuitatis. quā comendatue describit. **H**ecundo
agens grās de aduentu xpi monet de gōibz eāe distri
buendis. p̄ quos saluator agnosca possit ibi ~~supra~~

Hec agit ~~pheta~~ Titul⁹ in finē filijs chore psalm⁹ dauid
hic agit pheta de amatoribz mundi. ostendens
eos cū sua gloria puturos. et illos redarguens q̄ colūt
deū vt hic bñ sit eis murmurantes q̄ mali florent et
ip̄i p̄munt. q̄si deus h̄ ignoret vel nō curet. **U**n̄ mon⁹
filios chore id est fideles xpi. vt in mundo deieci nō
ideo appareantur elatos. **E**t p̄mo attentos facit ad
ea q̄ dicitur est. **H**ecundo incipit profequi illa dicit
q̄ xp̄s nō redimet ip̄ios ibi Cur timebo. **T**ercio di
cit que imp̄is et iustis reddenda sunt ibi **E**cce oues
Quarto amonet ne timeant⁹ potentes. q̄ oīa cū luce
relinquūt ibi **N**e timueris.

Deus decem dñs Titul⁹ psalm⁹ asaph **D**e supra du
tū est asaph cū alijs multis p̄fect⁹ fuit cantoribz
in tabernaculo dñi. hebraice interpretat⁹ congregatio. gre

a vero synagoga. Que hic loquitur in persona fidelium christi
 expectantium. Agit autem psalmista mutatione legalium
 sacrificiorum in sacrificium laudis. sicut super egit de muta-
 tione eorum in sacrificium diuini corporis et sanguinis.
 Agit etiam primo de utriusque aduentu domini per primum blasphemum
 per secundum terrenum. Secundo vox christi inducit mo-
 nentis. ut relictis sacrificiis percipiatur fiat sacrificium
 laudis. Audi populum meum. Tercio dicit a quibus sacrificium
 cum laudis. ubi peccatori sue neque imputat. ~~ibi~~ ^{velit}
 peccatori autem. Duo primi versus ad primum aduentum. sequentes
 ad secundum pertinent.

Miserere mei deus. Psalmus dauid cum venit ad eu-
 nathan prophetam. quoniam intravit ad barfabee. Ti-
 tulus iste patet ex historia libri regum de adulterio
 dauid cum uxore eius. Unde hic psalmus agit de penitencia et
 humilitate quam habuit dauid quoniam super hoc eum propheta redarguit
 monens nos exemplo ipsius ad penitentiam. Et primo po-
 nit deprecationem. ubi iudicis benivolentiam capiat. Secundo
 ex auctoritate dei manifestantis confidentiam ablutis
 ostendit. ibi. Inertia. Tercio ex confidentia securus pe-
 tit deletionem omnium peccatorum et plenam restitutionem. ibi. Auert
 te. Quarto dicit quod restitutus persoluat. ibi. docebo te. Cin-
 to de edificatioe iherusalem prophetat. ibi. Benigne fac.

Quid gloriaris in. Titulus. In fine. Intellectus da-
 uid cum venisset dohet ydumeus et nuntiasset sau-
 li. venit dauid in domum abimelech. Ab historia libri regum
 non discrepat titulus iste nisi quia sacerdos ille qui hic
 dicitur abimelech ibi achimelech nominatur. Historie autem
 mysterium ex nominum interpretatio attendendum est. Abi-
 melech ergo patris regnum interpretatur et signat iudeos et

domus eius regnum iudeorum **Dohet** motus. idumens terre-
 nus. Saul pestis. dauid mansuetus vel de siderabilis affec-
 tu. ideo dauid sicut xpm. et dohet idumens id est xps motus
 terrenus desinit anti xpm q̄ terrenum genus malorum hominum q̄
 celeste genus fidelium et spiritualium hominum. mouebit p̄ mirabi-
 lia signorum **Saul** vero sicut diaboli quem mali petunt i-
 regem suum. vii rex factus est filius oēs filios superbie **Hic**
 aut terrenum regnum et celeste mixta sunt id est boni
 q̄ sunt regnum xpi et mali q̄ sunt regnum diaboli et anti-
 xpi. et de his duobus generibus agit iste psalmus **Et q̄**
 tituli sensus **Intellectus** dauid p̄ se tendens i fine
 hic aperitur. quem habuit de hoc qd factum est cum venisset
 dohet idumens id est anti xps vel terrenum genus hominum
 impiorum. qui sunt corpus eius. et annuacissit saul i
 diabolo eius auxilium petendo. vel eum in rege postulā-
 do **Annūciassit** magis venit dauid i xps in domum aby-
 melech id est in regnum vel sinagogam iudeorum et tunc
 ad ecclesiam fidelium q̄ sinagoga successit. et facta est dei
 regnum **Monet** q̄ hic psalmus ut roborentur fideles contra
 anti xpm et coplices eius q̄ finaliter inuasuri sunt xpm
 et eius regnum **Et primo** inicit in doech id est anti xpm.
 ut contra eum fideles roborentur **Secundo** agit de ceteri fine in
 iqui ibi **Propterea** deus destruet et te **Tercio** p̄ dicit
 tione eius ponit irrisio ibi **Videbunt** Quarto dicit
 quo bonus contra eum se habeat cum laude p̄ se ibi **Ego aut**

Oportet insipiens in **Titul.** in fine **Intellectus** dauid
 pro amalech **Tangit** historia libri regum de a-
 malechitis qui absente dauid inuasit israhel **Amalech** aut
 titulus eius **Amalech** interpretatur autem populus lugens
 terram et significat anti xpm et eius populum amatores

terrena. qui in fine mundi pro viribz vastabunt ecclesiam.
Ded dauid id est xps percussus amalechitis ea liberabit. Vel
 secundum aliam litteram in qua ponit Aug⁹ p amalech melech
 qz melech interpretat^r dolens vel pturiens. Hic signifi-
 cat^r qz nunc dolet. et maxime dolebit tpe antixpi resur-
 rescente charite multorum. et pturit donec formet^r xps
 in illis. pro qua increpant^r hic hoies inter quos genuit.
Unde hic intendit propheta etiam contra antixpm vel pu-
 sos qui eius mecha sunt roborare et consolari. Et primo
 ponit^r increpacio malorum. **H**ecdo cominatio p fine eorum
 ibi. **T**ercio dicit qz salus sit pturienti carne ibi.
Quis dabit.

Dcus in noie tuo **T**itulu. In fine in carminibz vel
 hymnis. **I**ntellect⁹ dauid. cu venissent zuphei ad
 saul et nuiaissent saul. noie dauid abscondit^r est apud
 nos. **L**egit^r in libro regu qz dauid fugieb^r venit in de-
 sertu zuph et ibi latuit. qd zuphei nuiauerut saul. s
 inde fugiens et in speculna latens euasit. **U**n sumit^r
 titulu s tamen no de hystoria s de eius significato a-
 dit psalm⁹. **Z**uphei eni interpretant^r florentes. et sig-
 nificant illos qm pnti florent copia t^r palu. ~~qui t^r~~
~~lu poma~~ qui gloria est ut flos fem. qui hodie floret
 et cras in clibanu mittitur. **I**nter hos latet dauid
 id est sancti mortui mundo. qui vita abscondita est cu
 xpo in deo. **H**os ponit zuphei regi saul. cu ad regnu
 mortis trahere moliant^r. **E**t hic est intellect⁹ dauid
 id est prophete vel alteri cuiuscunqz viri spualis. qui in-
 telligit flore maloru transitoriu. **E**t iste itellect⁹
 est in carminibz vel hymnis. id est in laudibz qz hoc
 intelligens fac qz etia in aduersis laudand⁹ est deus.

Et hoc fit ille qui dirigit ane mentis in fine id e i nouis
 fina no in pntia. **M**onet q^o in aduersis laudare deū
 Et primo sunt vba eamē orantis et latentis inter ziphie
 os au^o bonū miteris est et merces occulta. **H**edo dicit qd
 sibi et ziphieis faciat deus. vñ soluit laudes ibi. **E**cce enī

Aaudi deus **T**itul^o In fine in carminibz vel h^oym^o
 intellect^o dauid. **P** dauid huc intelligitur eamē
 que sumope adueterere debz in quo malo nūc est. a q^o
 malo nūc est liberari optat plangens inter mala secti
 q^o nō est in pnti nicolatu loc^o gaudij s^o meroris. et hui^o
 rei intellect^o est in carminibz vel h^oym^o id est i laudibz
 ut hoc intelligens sp^o deū laudet. q^o sp^o laudandus est siue
 erudiat nos aduersis siue cōsolet. letis. qd fit si dirigit^o
 mentis anes in fine. id est in xpm. vel in futura gsum
 mationē. et loq^o huc eamē siue in psona sua siue xpi
 q^osi in psona hois pusillanimus in tēpestate positi. **E**t p^o
 ponitur cōtra fluct^o seculi. **H**edo iste pusillanimus iā
 in solitudine salu^o sperat auxiliū dei et impicat^o auibz
 ibi. **E**xpectabā **T**erno affirmat qd sibi et illis fiat al
 ternatim procedendo ibi. **E**go aut^o **E**t est psalm^o iste vn^o
 qui de passione xpi et resurrectione lati^o agunt.

Miserere mei **T**itul^o In fine pro populo q^o a sanctis
 longe factus est ipsi dauid in tituli mscr^optioē
 cū tenerent eū allophili in **g**eth^o geth^o Huc titulu^o ptim^o
 sup^o est ex euangelio. vbi legit^o de mscr^optione tituli
 p^o p^obitū in cruce xpi ptim^o ex libro regū. vbi habet^o
 qd dauid fugiens saulem venit ad achis regē geth^o
 que est ciuitas allophylorū. vbi legitur fuisse p^ogvin^o
 s^o nō retentus ideo nō literaliter s^opiritualiter s^o
 intelligendū est vt fit sensus **P**salm^o iste ten dens

in fine id est in xpm est pro populo salvando. q̄ a sc̄is
 longe factus est quibz appropinquat q̄ xpm recipiunt i
 tituli inscriptione. Popul⁹ aut qui a sanctis longe
 factus est in tituli inscriptione. cui contradicit. est tam
 popul⁹ iudeus q̄ oibz qui nō vult habere regē xpm
 et ipsi idem sunt qui tribulant etiā. salophili idē
 alienigenē a xpi noīe alieni. contradicentes isarp
 tionī tituli. fact⁹ s̄z ipsi dauid. idē xpo in cruce pē
 denti. cū teneret eū allophili id est p̄secutores sui
 in gēth id est in torculari s̄z in pressuris passionis.
 sicut et adhuc in corpore et mēbris etiā multipli
 citer premit. Ideo hic p̄mo etiā velut vna i torcu
 lari ab allophilis p̄ssa. summati tangens tribulatio
 nes. finaliter in deo sperans. dicit se nō timere. Hō
 enumerat mala q̄ sustinet. ex q̄bz tandē fit unūcor
 querfio ibi. Tota die. Tercio iam velut de malis se
 culi libera. laudē cantare se promittit ibi. In me sūt de

Quere mei deus Titul⁹ in fine ne desperas
 vel corrupas Dauid in tituli inscriptione cū
 fugeret a facie saul in spelūcā legit⁹ in libro regū
 q̄ dauid fugiēs saul venit ad loca tutissima engradi.
 ubi abscondit⁹ in spelunca latuit. qd̄ tangit titulus
 s̄z hoc ab hystoria retrahit. qd̄ de tituli inscriptioē
 dicit q̄ null⁹ titul⁹ legit⁹ fuisse inscript⁹ dauid que
 saul vellet corrūpe s̄z xp̄s q̄ de dauid nat⁹ est it̄p
 tus est titul⁹ que popul⁹ iudeorū corrūpe voluit. s̄z
 q̄ p̄ factū sp̄m scriptū erat. ne corrupas. aut pilat⁹
 Qd̄ scripsi scripsi Spelunca vero caro vel sepul
 chū xpi accipit⁹ ubi latuit iudeis incognit⁹ Est
 g⁹ tituli sensus Psalmus iste dirigens nos in fine

id est in xpm. hoc aut ne tu pilate vel aliis qm qz disper-
das vel corrupas dauid id est xpm in tituli inscriptione. i.
negando xpm esse regē. qd tituli inscriptio confirmabat.
Cū fugeret a facie saul. id est cognitione s̄ iudeorū in spe-
lunca s̄z carnis i carne tect⁹. vel in sepulchro abscondit⁹.
Caro enī vel mors que in sepulchro patuit. iudeis xpi
diuinitate abscondit. Ugit 4° psalm⁹ iste de passione
xpi et resurrectione. monens ne quis titulo trunis qtra
dicat. s̄ xpm regē credat. Et pmo ppheta loquēs i psona
dm̄. qsi inter mala exclamat et predicat liberationē.
Secūdo p quid liberat⁹ sit. et de qbz dicit ibi Misit deus
Tercio post resurrectionē laudes promittit ibi para-
tum cor meum

Suere utiqz Titul⁹ in finē. ne corrupas vel disper-
das dauid in tituli inscriptione patz ut supra.
Et pmo ponit. exprobratio iudeorū. ne similia facia-
nt. Secūdo que eis fit retributio dicit ibi Deus cōteret.

Tercio ostendit correctio iudeorū de vltioe iūfū. ibi. Actabit⁹.

Exipe me Titul⁹ in finē. ne corrupas vel disper-
das dauid in tituli inscriptione. qm misit saul
et custodiuit domū eius ut inter fieret et eū. Patz ut sup̄
nisi qd addit⁹ ex li. regū qz saul qrens interficere
dauid. misit satellites suos ut custodiret domū eius.
et eū mane exunte occideret. de q̄ tū historia. nō agit
s̄z de eius signato vñ dauid xpi significat. domū ei⁹
sepulchru xpi. saul regnū iudeorū. q̄ miserūt custodire
sepulchru ut interficerent eū. et si nō tū corpalliter. qz
iā interfect⁹ est. tū spiritualiter. id est nomē eius et fama
sue resurrectionis qd nō potuerūt. Qd p̄uidit hic
ppheta monēs ne qd regno ei⁹ qd in tituli inscriptione

designat: contradicant. et loq̄t: totus x̄p̄s id est caput et corp̄.
 cū ab inimicis obsessus Et p̄mo orat liberari ascendēdo
 ab inas ad alta. orans etiā pro salute gentiū **Hecūdo**
 affirmat salutē gentiū orans etiā pro salute iudeoz
 ibi **Conuertat** ad vesperā **Tercio** affirmat salus iudeoz
 et utroq; pariete collecto grates agūt: ibi **Conuertent:**

Deus repulisti **Titul⁹** in fine pro h̄is q̄ cōmuta
 bunt: in tituli inscriptione x̄p̄i dauid in doctrinā
 cū succendit mesopotamiā sive vel siriā et siriā iobal
 et conuertit ioab. et percussit edom in valle saluarn
 duodecim milia **In paralyppomeno** legit: q̄ naab
 rege amonitarū mortuo. misit dauid nūcios ad
 consolandū filiū e⁹ amon **Cū** suggererūt p̄nci
 pes sui q̄ causa explorandi misissent. ideo amon
 nūcios inuicose remisit. vñ postea dauid vñ dicit
 sup̄sit **Legit:** etiā in libro regū q̄ dauid percussit adaezer
 regem iobal. q̄ est p̄s siriē. capta vero siriā percussit
 de edom x̄ij milia **Hab** hystorias tangit titul⁹ s; q̄
 ibi nō legit: q̄ dauid conuertit ioab. vel q̄ in prediis
 bastationib; aliqd succenderit. ideo sup̄ficie rehta
 ad spiritualem sensum dirigunt: qui interpretatiōe p̄
 nommū sumitur **Interpretat:** em mesopotamia
 eleuata vocatio **Siriā** sublimis **Iobal** vana vetustas
Joab inimic⁹ **Edom** terren⁹. h̄is oib; significāt: ela
 ti magnitudie terrene vauitatis. quos omnes x̄p̄s
 igne caritatis quē misit in terrā accendit. et conuer
 tit inimicū ad fidem suā **Et percussit edom** id est ter
 renos: vt uiuerent celestes **Pro** h̄is g: q̄ sic cōmu
 tabūt: de veteri vita in nouā. in tituli inscriptiōe
 id est suscepto x̄p̄i x̄ regno. p̄ fidei sue doctrinā loquitur:

Psalmus iste. Quod autem duodecim milia in valle salmarum percussos esse dicit titulus. significat quod totus mundus qui in duodenario tanquam in numero perfecto desinit a quatuor orbibus partibus ad fidem sancte trinitatis. amonitur per duodecim apostolorum doctrinam percussus ad contritionem. et vocatur est ad salutem. Et hoc in valle salmarum id est in humilitate sapientie christiane. Vallis enim humilitatis et salme. sapientie sapore significat. Intendit ergo propheta docere beatam esse contritionem seculi. per quam probat omnes homines commutandos de temporalibus ad eterna. Et primo referuntur passionibus facte pro eternis penis vitandis. Secundo agit de liberatione. quam precatur et affirmat ibi. Ut liberentur loquitur autem in voce percussorum in melius mutatorum.

Audi deus Titulus in fine in huiusmodi psalmo dauid. Hic est vox ecclesie laborantis in terra. quasi unus homo. sed non est unus homo qui a finibus terre clamat. que et si laboret inter impedimenta seculi. deum tamen laudare non desinit. ideo intulit psalmum in hymnis. id est in laudibus exhibitis. Dauid id est christo. Et primo ecclesia vniuersa pro se orat et se perseverantiam et per quod indicat. Secundo iam audita de hereditate habenda affirmat unde laudes promittit ibi. Quonia tu deus

Donne deo Titulus in fine pro idithim psalmo dauid. Patet supra psalmus iste est dauid propheta habuit pro idithim id est pro transiliente. scilicet a terrenis ad celestia. Non enim pigros illuc sequi et laudans locum quo transilendo pervenit. Et primo propheta loquens in persona transilientis. videt mundis vultibus deperere. Secundo se subia hortatur et reliquos

ad idem monet ibi Veritatem deo subiecta esto. Ter-
tio errantes exprobrat et monet in deo. non in cadu-
cis confidere. ibi. Veritatem vani Et hoc principa-
liter intentio psalmi.

Deus deus meus Titulus psalmi dauid cum esset
in deserto idumee. In libro regum legitur quod
dauid fugiens saul abscondit se in deserto idumee
de quo tamen non agit psalmus. Sed de eius signifi-
cato Unde psalmus iste attribuitur dauid loquenti
in persona ecclesie de his que sustinuit cum esset in de-
serto idumee id est in ariditate huius seculi ubi ipsa
sinit et misericordiam a deo pro precibus expetit donec eter-
na capiat docens nos suo exemplo bene conuersari in
medio huius nationis prave atque puerse Et primo di-
cit eam quomodo se habet in deserto. videlicet quod ipsa ne-
cessitatibus huius vite estuans ad deum clamat et eum vi-
dere desiderat. quem et laudat et id amplius agere
optat. Deinde exponit bona et mala utriusque partis
scilicet contra difficultates huius seculi quod patitur. id est se-
curitatem esse suam ex deo in qua memor est eius memo-
ratis inimicos perituros et regem suum cum suis letaturum
ibi. Hic memor fui Et loquitur hic in persona capitis et membris

Elaudi deus orationem meam Titulus In fine psal-
mi dauid Hic agit de passione christi et resurrec-
tione. id est loquitur totus christus id est caput et corpus. Monens
in passionibus sperare in domino Et primo enumerat que
pertulerit et quomodo se contra habuerit ut in similibus pas-
sionibus spiritus domini habeamus Deinde iudeorum prauitatem irridet

Quod decet Titulus In finem Sibi Hagitte.
Psalmus dauid cantum hieremie et aggei et eze-

dyelis de vbo predicationis vel de populo trāsmigrātib nū
māperēt proficiā. **N**ote sunt hystorie q̄liter filij israhel de
iherusalem trāslati sunt in babiloniā. **S**z q̄ oīa i figurā
nostrā contingebant eis. hec ad nos spiritualiter referē
da sunt. **E**st ḡ psālm⁹ iste canticū id est exultatio po
puli xp̄iani p̄mō p̄ p̄m̄ in babiloniā id est i ciuitate
diaboli trāsmigrantis. **I**n q̄q̄ vite miseria peregrinātib.
S̄ postea in iherusalem id est in ciuitate dei p̄ gratiā
redeuntis et m̄pientis proficiā. quā spirituale libe
rationē p̄ndentes p̄phete in titulo nominati gaude
bant. **I**ntendit ḡ hic psālm⁹ nos consolari i hoc exilio
ne quis desperet. q̄ certificat reditū. et p̄ quē fiat. et
que diuine sint reuersis. **U**nde p̄mō p̄pheta i voce re
uertentiū letus cantat et affirmat reditū et p̄catur.
Secundo laudes dei et virtutes describit ibi. **D**ixit o
m̄nium finū terre.

Iubilate deo **T**itul⁹ In fine canticū resurrectio
nis. **C**anticū istud dirigens nos in fine idē in
xp̄m. vel in future beatitudinis cōsummationē est
resurrectionis. q̄ hic est exultatio de resurrectione tū
cipitis q̄ p̄cessit. q̄ etiā mēbroū q̄ futura est. **E**t dicit
canticū psālm⁹. q̄ dicit̄ pro spe resurrectionis monet
ad bñ opandū et ad iubiliū et psālmū. **E**t p̄mō mo
net oēs de resurrectione xp̄i gaudere que oībz dat
vitā. **S**ecundo m̄pientes mouat ad opa dei cōsi
deranda. vt vna fides iungat. q̄ vniū premiū expect
tat. ibi. **V**enite et videte. **T**ercio monet gentes bene
dicere deū q̄ licet p̄obet tribulationibz. tū p̄obet.
duat ad regnū ibi. **V**idite gentes. **Q**uarto iterū
monet nō iā rudes s̄ deuotos exemplo sue libera

tionis apertius confidere in dno. ibi Venite et audite zc.

Deus miseratur nostri Titulus In fine in hymnis
psalmi cantica dauid. Psalmus iste dirigens in fine
dicitur canticum. qd est exultatio de benedictione qd p ad-
uentu xpi oibz danda erat. Et dicitur canticum psal-
mi. qd monet ad bn opandu. sz ad laudem dei. et ideo
est in hymnis id est in laudibz exhibendu dauid r
xpo. Primo s. pcat. benedici vt habeat. noticia sal-
uatoris. Secundo hortat. ofiteri pro directione et iudicio
ibi Confiteantur. Tertio eadem amonitio ponit. sz
ad aliud tendens ibi Confiteantur. Per hoc aut qd
ultimo versu terminat. deus notat. deus trinitas
p sonaru a qua benedictio postulat.

Exurgat deus. Titulus in fine psalmi cantica da-
uid. Hic agit propheta de exaltatione xpi et eam
et imitatoru derelictione. vt bonos letificet et malos
terreat. Mones psallere deo et exultare. Et primo
dicit quid malis bonisqz futurum sit cu xps exurget
ad iudicium. Secundo agit de verbo euangelij exhi-
bito hoibz p xpi egressum id est p incarnatione.
qua velut a patre egrediens ad hoibz igressus est
ibi Deus cu egredieris. Tertio agit de donationibz
xpi ascendens ibi Quia discernit. Quarto opatio-
nes dei exponit ibi Deus noster. Quinto pcat. et af-
firmat vt eam dilatet. et confirmet. ibi In ead. b.
Sexto dicit qd veniet xps ad iudicium qd ascendit ibi psallite

Siluu me fac deus Titulus In fine pro his qui
comutabunt. qd dauid. Due sunt comutationes
Una de bono in malu. qua comutat. est ada. Ita de
malo in bonu. et de bono in melius. qua mutantur.

fideles p xpi gram Et pro hys agit iste psalm⁹ et est
vñ corū q̄ de xpi passione et resurrectōe lati⁹ tras
tāt. **M**onens ad laudem pro cōmuntatione fidelū p
ipsum facta. Et pmo p̄cat⁹ xps damans ad patrē sal
uus fieri q̄ multa patit⁹ quantū ad se gratis s̄ q̄
alius rapuit soluit **S**ecundo q̄ soluerit exponit ibi
Deus tu sab **T**ercio p̄dictis malis orōem opponit
Ego vero **Q**uarto q̄ aduer sarios p̄phetat **F**iat mē
sa **Q**uinto dispensationē incarnationis et sanctitatē
p̄positū apit. **E**go sum paup.

Deus in adiutoriu **T**itul⁹ In fine psalm⁹ dauid i
rememoracione q̄ saluū eū fecit dñs **P**salmus
iste dirigens in fine id est in xpi attribuit⁹ dauid. **D**e
dñi iusto. q̄ hic loquit⁹ in rememoracione q̄ saluū
eū fecit dñs **U**n̄ in hac memoria gl̄at⁹ nō in se. s̄ in
deo saluati suo **E**t pmo in p̄sona cuiuslibz iusti pe
tit se adiuuari vel saluari et malos erubescere **S**e
cundo monet letari bonos quos ege nos deus adiu
uat et liberat ibi **E**xultent et letentur

In te dñe speravi **T**itul⁹ psalm⁹ dauid filiorum
ionadab et p̄corū captiuorū **H**ic psalm⁹ totus est de
cōmendatione gratie. vt tota spes nostra in deo sit. nō i
nostris viribz **Q**uod aut filiorū ionadab sit hic mētio
hoc ideo q̄ iste cōmendat⁹ a hieremia p̄pter obedientiā
quā ip̄e et filij eius deo seruauerūt. **U**n̄ et deus bñdixit
eis p̄pter obedientiā eorū p̄ hieremiā obnat filijs israhel
qui p̄pter inobediētā t̄rma vice captiuati sunt. **C**ū
vero dixisset filiorū ionadab. adiecit et eorū q̄ p̄mi
captiuū ducti sunt. nō q̄ illi captiuū fuerūt. s̄ poti⁹
oppositi sunt filijs israhel captiuādis p̄tō iobediētie.

Sed cū de hīs nō sonet psalm⁹ pot⁹ de nobis spūalis est
 intelligendus. Jonadab enī inter p̄tat⁹ spontane⁹ dñi
 id est q̄ ex voluntate seruit. filij autē eius sunt filij obedi-
 entie s̄z qui ex dilectione seruiūt. Qui p̄mi captiui
 dicūt⁹ q̄ p̄ inobedientia p̄mi hoīb in quo oēs pecca-
 uerūt sub lege carnis captiui sunt vel p̄mi captiui
 intelliguntur nō filij Jonadab p̄ quos intelligimus
 obediētes. s̄z potius filij inobediētes q̄ nolūt coeri-
 gi. et ideo peccato captiuati. Est ḡ. psalm⁹ iste dauid
 p̄phete. q̄ cantat⁹ filijs obediētie vt p̄senerent et filijs
 inobediētie vt desistat. omnes monens ne falso de
 seip̄s p̄sumant s̄m gratia dei gratis data spem
 ponāt. Et p̄mo petit iust⁹ a captiuitate ī qua natus
 est et ab oībz malis liberari. Secundo agit de gra-
 tia danda ip̄e senectutis et semp. Ibi ne proicias. Ter-
 cio dicit qui p̄sone sit grana. et grana. Deus q̄s filius.

Deus iudiciū tuū Titulus in salomōne Salomō
 interpretat⁹ pacificus. qd̄ verissime xp̄o cōgruit
 qui mediator dei et homī nos redēliant. Ideo ī eū
 dirigit⁹ psalm⁹ iste. q̄ cōmendat⁹ ip̄e hic. scdm̄ utrūq̄
 natura monendo vt xp̄m verū regē credam⁹. Et
 p̄mo agit de iudicio optando illud dari filio. Secundo
 agit de codē affirmando qd̄ optauerat. Ibi Iudicabit.

Tertio dicit q̄s et q̄lis ante veniet ī ex ille ī futuro in-
 dicatur. Descendet sicut pluuia. Quarto agit de op̄i-
 bz eius. Quia liberabit. Quinto agit de honorificē-
 tia regis. Et vmet. Sexto monet oēs laudes ei dicere
 ibi. Sit nomē eius. Septimo ip̄emet p̄pheta deo lau-
 des enūciat. B̄ndict⁹ dñs. Et more p̄ncipis oībz dicitis
 subscriptioz p̄ cōfirmatione subnat. ibi. fiat fiat.

Quam bonus israel. Titulus defecerunt hymni da-
uid filij iesse psalmus asaph. In titulis sepe nome
dauid reperitur. s; pter solutu hic additu est filij iesse
~~id est iudaia~~ qd ideo factu est qz hic agit: de hoc qz fecerunt
laudes vel hymni dauid no xpi filij dei s; filij iesse
id est iudaia populi qui p illu regem significatur. Cui
laus deficere dicit: qz illo tpe quo latebant spualia: p
regno illo ~~ut~~ regnabat homo filius iesse et pro humusmo
di carnalibz carnalis populus laudabat deu. s; regno
et ceteris tpalibz deficientibz deficiat laus no dauid si
li dei. s; dauid filij iesse r carnalis populi. Et attri-
buit: hic psalmus asaph r sinagoge fidei no ia car-
naliter s; spualiter. nec pro temporalibz s; p eternis
deo seruiens. Plonens etiā ut non pro tpalibz s; p
eternis deū laudem. Et primo asaph describens
nequitia maloru dicit se zelasse prospera eoru in
inde ~~corru~~ correctu et correctus alios corrigi. Hecū
do exponens suū et alioru errorem dicit se in ~~erro~~
reuerfam ad melius consiliū ibi. Ideo conuertet.
Tercio aperit quid didit in sanctuario dei. Verūm
Quarto coparat pmiū celeste voluntati sue et se
arguit. Quid enim nichil.

Uel quid deus. Titulus Intellectus asaph. Asaph
hebraice. grece sinagoga. qz hic loquitur. vñ
hic aperitur intellectus sinagoge. no carnalis s; ia
fidelis que intelligit qz veritas venit figuris ablatis
et qz eterna no tpaia querenda sunt. Plonens
relictis figuris transire veritate. Et qz ppheta pui-
debat vastationibz iherlm ppter repugnantiā quam
factura erat veritati occidendo xpm. Ideo hanc

vastationē iherusalem lamentat. et deplorat. Et pmo
describens euerisionē iherusalem: querit causam que
fuerit quasi ammirans et conquerens et pnt. p repulso
populo et ultionē in destructores. Secundo ostendit
salutem ubiqz factā in aduentu xpi ibi. Deus aut
tertio qz vbiqz fit pcat. fieri iudeis. Memor esto.

Qonfitebimur tibi. In fine ne corrupas vel dissipos
psalmus cantu asaph. psalmus iste qz monet ad
bñ operandū est cantu. qz de remuneratione eterna
Et est asaph id est fidelis sinagoge dirigens in fine
id est in beatitudine. ne corrupas vel dissipos r ne vi
oles spem qz habetur in promissione dei. s. fit tibi cer
ta eis promissio. vt prospera et aduersa desincias
et in dei promissione gaudeas. Monet qz psalmus
iste ne quis supbus de se preumat. nec humilis de
se deo desperet. qz licet affligat. certa tñ promissione
consolatur. Et pmo pponit. humilis qz et alios imitat.
Secundo terretur supbus iudicio. qd effugi nō pot
ibi. Cū accipere tempus.

Notus in iudea deus. Titulus in fine. In car
minibus cantu ad assirios psalmus asaph. Assi
rii interpretantur dirigentes quasi erigentes. et signi
ficant iudeos. qz erigūt se contra cristū ym psequē
do et eius eclesiam sicut olim assiri psequēbantur
iudeos et eorū sinagogā. Contra quos hic loquitur
asaph id est sinagoga fidelis confutās et dirigens in
fine r in xpm et hoc in carminibus. id est in laudibus
ad quas monet eos. et est canticū qz agit de bonis
xpi. vt qd illuminat. et qz saluat. Et pmo frāgit glo
riā iudeorū. Secundo dicit qz xps illuminat qz saluat

Et primo frangit gloriā uideorū. Secundo dicit qd xps il-
luminat qd saluat. et iudicat ibi. Illuminās. Tercio amo-
net deuotos ei reddere vota. ibi. Quonia cogitatio.

U Ore mea ad dñm. In fine pro iditu psalmi da-
saph. Psalmus iste attribuit asaph i congrega-
tionem fideli que hic loquitur et agit pro iditu. id est pro
sepia transiente in fine id est in xpm q est sup oia
docens nil sibi preponere. s; pro eo desiderabilia et
illectabiles mundi calcare. Et primo dicit quō trāsten-
dens oia deū querit et inuenit. Secundo inuenit
deo deliberat an sit eū redempturus. ibi. Anticipauerunt.

Tercio dicit quid deliberando inuenit ibi. Et dixi.
Quarto exponit q̄i mūdo xps opat. ibi. Viderunt te.

H Audite popule meus. Titulus intellectus asaph
Hic est intellectus asaph id est fidelis congrega-
tionis. q; hic historialiter narrata. in nobis spūa-
liter intelligenda sunt. Que em̄ figuratiter illis con-
tingerūt. eadē modo nobis in re fuit. vñ pacta i vete-
ri populo uideorū. intendit monei e nouū xpiano-
rū populū ne sint ingrati beneficiis dei. et eius irā
in se prouocet. Et primo auditores attentos facit. q; a videt
aperta. parabole sunt et enigmata et vt maior detur
verbis suis reuerentia. dñm loquentem iduat. Secundo
summatim dicit que deus uideis licet ingratis fecerit
ibi. Quanta. Tercio dicit que ab exitu de egipto fe-
cit. eis nec tūc resipuerūt. ibi. Corā patrib; Quar-
to dicit qd dilata vindicta deus dedit eis primum que
petebant ut pateret eius potentia. ibi. Audimur.
Quinto agit de vindictis dei. et qno obstante si-
mulata eorū conuersione timore pene sententia

diuina temptata est ibi. Adhuc esse eorum. Sexto dicitur
 plagas egypti propter eos factas. comparanda mala eorum be-
 neficijs dei. dicit eos oblitos et tentasse deum ibi. Quo-
 tiens exacerbauert. Septimo dicit quod deos de egypto
 eductos in terram promissionis induxit. et tunc iterum
 offenderunt ibi. Et abstulit. Octauo agit de ultio
 facta in terra promissionis que etiam retorta est in ip-
 sos pro quos puniunt ibi. Audiuit deus. Nono dicit
 quod repulsi sunt inimici et percussis. aliquos sibi electos et
 dilectos edificauerit. ibi. Et repulit. Et ibi agit de
 regno dauid et loco regni. in quo regnum christi intel-
 ligit. quod in dauid figurabat. et in regno christi eterna.

Deus uenerunt gentes. Titulus psalmi asaph.
 Psalms iste attribuitur asaph i. fidei synagoge
 que hic loquitur de percussione sibi facienda pro gentilibus
 seu infidelibus. monens in bonis christianorum letari. et
 in eorum calamitatibus affligi. Et primo conqueritur. nat-
 rans quanta perdidit iherosolimam scilicet quibus antequam hic
 destructa non fuerit. pro qua significatur eterna persecutio in
 qua ipsa non desinat sed proficiat. Secundo ponit deprecationem
 pro parte sua contra inimicos. ibi. Usque ad dominum. Tertio exul-
 tatiua conclusio victorum. ibi. Nos autem. Ubi post per-
 ceptionis lamenta suauiter exultat eterna.

Qui regis israel intende. Titulus. In fine pro his
 qui commutabunt. Psalms pro assiris testimonium
 asaph. Asaph prius in superioribus psalmis pro patris tre-
 pidus orabat. Jam uero illuminatus et confortatus. agit de
 primo aduentu iherosolimitani et de uinea eius. et hoc est testi-
 monium suum. scilicet de christo capite et eius corpore. de rege et
 plebe. de pastore et grege. Per hoc quod testimonium

Asaph dirigens nos in fine. scilicet in christum venturum agit pro
his qui commutabuntur: scilicet de malo in bonum. vel de bono in melius.
Et pro assirns id est iudeis contra christum se superbe et contuma-
citer erigentibus ut commutandis id est convertendis fit testi-
monium recte fidei. Et assirns id est pervertendis fit testimo-
nium perfidie. Non est ergo psalmus iste in melius commutari
et ad christum dirigere. Et primo ponitur deprecatio primi adve-
tus pro qua fit reparativa commutatio generis humani.
Secundo agit de vinea iherosolimitana offendendo quod irrepta sit
et perfecta. In vinea de egipto.

Exultate deo. Titulus in fine pro torcularibus. Psalmus
ipsi asaph quinta sabbati. Psalmus iste dirigens nos
in fine id est in christum. Cantatur ipsi asaph. quod secundum litteram
ipse loquitur iudeis. sed spiritualiter christum agens pro torcula-
ribus id est de ecclesiis. que propter causam preteractam pro torcula-
ria designantur. quod in eis est pressura tribulationum pro
qua boni a malis discernuntur. Habitus quinta sabbati scilicet
ut significaret. quod hic agit de baptizatis aqua baptismi
sacramentalis. Quia quinta die creavit deus ex aquis
natantia et volantia id est pisces et aves. in quo figu-
ratur est baptismi sacramentum pro quod renati et alii sunt
tamquam pisces in fluctibus huius seculi remanentes. alii tamquam
aves ad celestia tendentes. Non est ergo psalmus iste ut
post baptismum speretis terrenis mente ad celestia conscen-
damus. Et primo quasi proposita sibi imagine cuiusdam so-
lemnitatis electos ad celebritate incitat offendens quid
eis inter seculi pressuras agendum sit. Secundo repro-
bos redarguit ibi. Audi populus.

Deus stetit in sinagoga. Titulus psalmus asaph
psalmus iste fit asaph id est sinagoge que hinc

xpo vel a propheta redarguit. quia deum corporaliter vidit tamen eum non agnoscit. monens ut saltem nunc credat christum quem tunc in medio sui vidit verum deum fuisse et hominem. Et primo nuntiatur deum secundum humanitatem in synagoga stetit. et sibi contrarios redarguit. Secundo monet intelligere christum esse deum licet pauper et egenus fuerit. quod tamen eos non fecisse asserit. ibi Judicate. Tertio dicit quod petierunt et a celesti gloria ceciderunt. quod gratia adoptionis filiorum dei neglexerunt. quam eis christus exhibuit. ibi Ego dixi deus estis.

Dubius quibus similibus tibi. Titulus canticum psalmi a saph. Hic loquitur a saph. id est fidelis synagoga prouidens christum in maiestate iudicaturum. qui in humilitate iudicatus est pro quod deterreret iniquos a persecutione bonorum. quos multis modis affligit in presenti maxime tempore antichristi et bonos monet ad patientiam.

Et primo proposito terrore futuri iudicii describit malitiam inimicorum vel iniquorum. Secundo agit de vniuersa coram. ibi fac illis. Vbi non est optatum pro se prophetiam pronuntiationis.

Quam dilecta. Titulus in finem pro torcularibus filius chore psalmus. Psalmus iste dirigens nos in finem id est in christum prouocat filius chore. id est christi in caluarie crucifixi. Habitus pro torcularibus. id est agens de ecclesiis in quibus sunt pressurae tribulationum. Que bene dicitur torcularia. quod sicut fructus vite vel oliue in torculari emanant sic in pressuris ecclesiarum merita sanctorum patent. que in pace latebant. quos monet psalmus ad amorem eternorum. Et primo agit de inestimabili desiderio eterne domus. ad quam cum admiratione suspirat. Secundo dicit quo auxilio ad domum dei veniat.

ibi **Beatus** **Ter**cio orat et humiliat se p̄ peccatōe. ibi **Quē** dē
Benedixit dñe Titul^{us} in fine filius chore psalm^{us}
Hic agit de noua b̄ndictione data filio chore.
id est nobis xp̄ianis p̄ p̄mū xp̄i aduentū. Et p̄mō ma-
ledictioni ad eū opponens b̄ndictionē xp̄i. agit quō p̄
eā fit auersio seu remissio iniquitatis nr̄e. **Secūdo** agit
de auersione ire sue. ibi **Contigisti** **Ter**tio dicit om̄ib^{us}
sciat et p̄ quē fiat et q̄ illi bona sequit^{ur}. ibi **Audiat**

Item dñe Titul^{us} orō dauid. Hic est orō dauid
id est xp̄i in forma serui. qui orant a nobis ut
deus noster. Eius aut oratio est fidelis instructio
vñ hic nos monet ad orōem et hic loq̄t^{ur} xp̄s nobis et
nob in xp̄o. ut vox ista capiti conueniat et corp^{ori} **con**
et mēbris. **Primo** g^o orat deū patre et seipm̄ i forma
dei pro seipō i forma serui. deinde cōcludit om̄es ge-
tes adoraturas. **Secūdo** orat p̄ om̄ib^{us} adorantib^{us} ibi **Deum**
Tertio pro se. specialiter mētionē faciens sue pas-
sionis et resurrectionis. ibi **Deus** iniqui

Fundamenta eius Titul^{us} chore filius psalm^{us} cā-
ntia. Hic agit de celesti iherusalē. et ecclā cui xp̄o
militat i terris. p̄ triumphat in celis. ideo dicit. psalm^{us}
cantia. **Psalm^{us}** q̄ agit de ecclā scdm̄ p̄sentē statū ubi
agit opa cantia. q̄ agit de ecclā scdm̄ statū futurū
ubi exultabit. et p̄ponitur filius chore. et xp̄i. ut ip̄i ha-
bitent in sion. hic p̄ spem. et in futuro p̄ spem.
Cononet g^o psalm^{us} ad amorē celestis iherusalē.
Et p̄mo p̄dicat illam filius chore. quā cōmendat
p̄ fundamenta. p̄ portas. p̄ sumā ut eis augeat. af-
fect^{us}. **Secūdo** ip̄e dñs agit de eadē iherusalē ibi **Re**-
mor ero **Ter**tio agit de futūa beatitudine ibi **Hic** letitiam

A i forma dei **Orat** em̄ pro nobis ut sacerdos nr̄ **Orat** in nobis ut caput
nostri orat^{ur} a nobis ut dñs nr̄

Domine deus salutis ^{mes} Titulus Canticum psalmi si
 hys chore. In fine pro melech. ad respondendū
 intellectus eman israelite vel esraute Titulus ex su
 pradietis patet. nisi in eo qd ibi dicitur pro melech
 qui interpretatur chorus Ut sit sensus qd pro choro
 letancū est illud canticū. Et ideo canticū dicitur
 qd licet hic de passione xpi agat. tamen letus finis
 passionis ostendit. Et dicitur canticū psalmi qd mo
 net ad bonā operationē. s; ad mutacionē passionis xpi
 et ideo dirigit in fine id est in xpm vel in fine celesti
 ū p̄miorū **C**ant. aut pro melech id est pro choro
 hoc est in concordia caritatis. ad respondendū id est
 ut xpo canenti p̄ chorū respondeam; xpm imitādo
 et gratis referendo. Et hic est intellectus eman isra
 elite. id est spūaliter deū videntis. Vel eman israute
 qui interpretatur aduena i illius hoīs qd dicitur fuisse
 orientalis. qui in choro respondens canētib; hoc misse
 riuū intellexit **M**onet g^o psalmus xpi passionē imi
 tari **E**x primo p̄p̄s in forma serui pretat. auxiliū
 referens se ab iniuriis contemptū **D**edō dicit quid
 amia eius in passione fecerūt. ibi Longe seasti **T**er
 tio dicit ondit quibus nō profuit opa sua ibi p̄ūqd
Quarta dicit q̄ in suis mēbris sustinet ibi Et ego.

Misericordias dñi Titulus intellectus ethan israc
 lite. **E**than cū plurib; alijs p̄fect; fuit cātorib;
 in tabernaculo Interpretatur autē robustus qd nullus
 est nisi in spe promissionis dei. de q̄ hic agit. **H**ic
 est g^o intellectus ethan israhelite. i robusti fidelis
 in fide videntis deū et in eu sperantis nō in se aut
 virib; suis **P**rimo g^o p̄pheta de misericordia et ve

ritate dei se cantaturū promittit. Secundo diuersis modis lau-
des et potentia dei describit. ibi Confitebitur. Tertio promissio-
nes patris de xpo exponit. ibi Tunc locutus es. Quarto
illis promissionibus aduersa dicit. ibi Tu vero repulisti.
Quinto in quibus implete sunt promissiones subiungit. ibi Vbi
Dextro quod etiam in membris christi promissiones implebitur non equaliter
sed specialiter ostendit. ibi Vbi sunt misericordie tue. Et
ibi I loquitur in persona ecclesie regnantis. ut promissiones
facte dauid contra inimicos fidei impleantur. Et in fine
more principis ad confirmationem dicitur. subseribit. ibi fiat fiat

Domine refugium Titulus oratio moysi hominis dei. psal-
mus iste dicitur oratio moysi non quod moyses ipsum com-
scripserit. sed quod in hoc psalmo tractatur. quod in veteri testamento
per moysen dato continentur ostendendo ea que lex veteris sub ve-
lamine continebat. Vel dicitur oratio moysi quod eadem orat
dauid que orauit moyses. Nonnetus igitur psalmus iste ad con-
ceptum veteris et ad amorem noue vite. Et primo in persona et
desse loquens et a spe lapides proponit eternum refugium homi-
nibus equaliter. Secundo exponit infirmitatem hominis ei petens sub-
ueniri. Ibi Ne auertas. Tertio orat et affirmat eius
liberationem. ibi Dextera.

Qui habitat Titulus. laus cantici dauid ad est christi
Est autem laus cantici quia laus diuina non humana
Hic enim agit de victoria christi et suorum contra diabolum et
eius temptationes non humano auxilio sed diuino. Dicitur primo
propheta describit fidenter in solo deo omnino protectione dei
vallatum. Secundo dicit victorem christum in celo leuatum a nullo
posse contingi et ab omni malo liberari. ibi Cadent a la-
tere tuo mille. Tertio inducit verba dei ecclesiam consolati-
tis. ibi Quoniam in me sperauit. Hic enim defensione

et in futuro p̄mia ei p̄mittit. Ideo hūc psalmū quoti-
die canit ecclesia. ad resistendū contra diaboli tēpta-
mentū.

Bonū est cōfiteri Titulus psalmus cānti in die
sabbati. Triplex est sabbatū. scz tempis. pectoris. &
eternitatis. Sabbatū quibz est septima dies septima-
ne qua deus requieuit ab opere. Sabbatū pectoris
est trāquillitas mentis et cōsuetudine. Sabbatū eterni-
tatis est requies vite eterne. De duobz vtmus hūc
git. Vnde monet hūc p̄pheta vt hūc agentes sabbatū
mentis libenter laboremus pro sabbato eternitatis.
Et primo dicit quō bonus inuertur batus agit sabbatū
mentis. sciens oīa agi a deo. quod nō nouit stultus.
Secundo asserit malos peritur os vt metus sit ceteris
ibi. Cū exorti. Tercio dicit iustos florere. vt hac p̄
missione deuoti gaudeant. ibi. Iustus vt palma.

Dominus regnauit decorē induit est Titulus laus
cānti dauid i die an sabbatū qū fundata est ter-
ra. In sexto die ad hūc nō legit. terra fundata. s; hoc
iustice dicit. q; sicut sexto die fecit deus hōiem ita sexta
etate seculi quā sextus dies significat deus venit hōiez
reformare et tūc spūaliter fundata est terra. cū homo
de terra factus i fidei virtute fundat. Est. et de hoc est
laus cāntia hūc ipi dauid id est xpo. qui sexto die q
est an sabbatū. id est sexta etate seculi hōiez reformor-
mando stabiliter fundauit. Monet q; psalm. iste ad lau-
dē dei. et hoc multiplici ratione. Primo laudat. a
iudicialitate. Secūdo a fortitudine ibi. Induit est. Tercio
ab omibz. ibi. Cū. Quarto a potestate ibi. Parata.
Quinto a laudibz vniuersitatis. ibi. Eleuauerūt. Sexto

a veritate dictorum ibi Testimonia Sextimo a laude do-
mus. ibi Domus tua Verito 9. psalmus iste laude
plen. primus cantat. i. matutinis laudibus.

Deus ultionum Titulus psalmus dauid quarta
sabbati Psalmus iste dauid prophete habitus quar-
ta sabbati id est agens de patientia sanctorum q̄ signifi-
cant. p̄ luminaria celi illo die facta. monet nos ad
patientiam ne murmurem contra deum. q̄ ab eo sepe
dant bona malis et mala bonis Et primo assumens
querimoniam infirmorum contra deum murmuratum
peccatores gloriantur premitit vñ sanent. Secundo con-
tra blasphemos iuehens deum ostendens scire hec et
curare. ibi Intelligite Tercio dicit q̄ mala mundi per
u quos sunt iustis ut copuncti damnet ad deum ibi Deus consurgit

Ventus exultemus. Titulus laus contra dauid.
Laus ista cantica id est deuotionis et hilaritatis
fit ipsi dauid. i. xpo p̄ cuius gratiam iramur ad requiem
Vñ psalmus iste monet deum deuote et hilariter lau-
dare Et primo propheta laudes xpi describens iudeos in-
uitat quos preuidebat posse resistere xpo Secundo ipse
xps monet eos de ne obduret. ibi Nolite obdurare corda uestra

Quante dno Titulus psalmus dauid qm̄ domus edi-
ficabat. post captiuitate. p̄ illam reedificationem
post babilonicam destructionem. intelligit. sp̄ualis reedifi-
cacio templi a diabolo p̄ patrem subuersi. id est hois a
xpo reparati De qua reedificatione et no de illa ma-
teriali tractat hic psalmus agens de utroq̄ xpi aduentu
et monens ad eius laudem Et primo loquitur ad
prelatos vt ipsi content et annuntiant omnibus Secundo
loquitur ad subditos ibi Afferte dno.

Dominus regnavit exultet terra Titulus psalmus
 dauid in quo terra eius restituta est ei. Hic tangit
 quo mortuo ~~absalon~~ absalon qui vivens patrem suum perse-
 quebat. Dauid in pace regnavit et ei restituta est ter-
 ra sua. De quo tamen hic non agit. Sed de significato Dauid
 enim significat christum quem absalon id est populus iudaeus
 persecutus est. Sed restituta est ei terra sua quoniam caro eius
 resurrexit post quam resurrectione omnia quae hic cadunt
 facta sunt. Et est iste psalmus de primo adventu christi
 quo mundus liberatus est de quo monet ad exultationem.
 Unum primo describit virtutes domini ostendens omnia ei resti-
 tuta et inde arguit idolatras. Secundo omnimoda exulta-
 tio ostendit. quoniam nec persecutio interrumpat ibi. Audiamus.

Quanta domino Titulus psalmus dauid. Psalmus iste de
 utroque adventu agit. inde monens ad laudem et ex-
 ultationem. Et primo agit de ostensione salutaris dex-
 tere. Secundo dicit omnibus modis laudandum esse et an-
 nunciandum ibi. Jubilate deo.

Dominus regnavit irascantur populi Titulus psal-
 mus dauid. Hic agit per de potentia et regno
 christi monens ut christum tanquam deum adoremus et velut
 regem exaltemus. Et primo ostendit eum regnantem. et
 quicumque repugnet alium super omnes. unde ei cedere monet.
 Secundo monet eum adorari. quoniam patres antiqui fuerunt
 eius id est servierunt ei. ibi. Exultate dominum.

Jubilate deo Titulus psalmus in confessione. Duplex
 est confessio. una laudis. alia criminis. Prima
 est perfectorum. Secunda est peccatorum et utraque hic agitur. Et
 primo perfectis primum genus confessionis id est laudem indi-
 cat. Secundo dicit quod etiam per mare secuti deum traduntur.

Hecō mīraturū. id est incipientibz indiat scādu gen) cō-
fessionis peccatorū ibi Introite portas.

Meritoria et iudiciū Titulus psalmus ipi dauid psal-
mus iste attribuit. ipi dauid id est xpo agens de mise-
ricordia et iudicio. monēs bona appetere et mala remue-
re Et pmo de mīa et iudicio proponit **H**ecō exponit q̄
sit via imaculata. ibi. Pambulabā **T**ercio dicit q̄ sit fi-
nis malorū. ibi In matituno

Domine exaudi orationē meā Titulus Oratio pau-
peris cū anxietate et in cōspectu dñi effuderit p̄cē
sua Paup iste xpo est. q̄ p̄t nos paup factus est in forma
serui. cū omēs essz apud deū. Cui etiā paup est i mēbris.
quos in se transfigurans in eorū p̄sona hīc orat. p̄sonā
penitentis p̄pter pristinū statū aq̄rati et restitū peten-
tis assumens. **R**onnet ḡ psalmus onēs suā aduertē mi-
seriā et dei petere misericordiā **E**t primo pomt. capti-
tio deprecaturā **H**ecō flebilis narratio ibi Quia defecerūt
Tercio subdit. certitudo iperandi veniā ibi Tu aut. Quar-
to post certitudinē veniē dicit q̄ de sua breuitate ad eter-
nitatē transeat ibi **E**t respondit ei.

Benedic aū mea dño Titul⁹ psalm⁹ ipi dauid. id est
xpo Post preces pauperis sequūt. p̄sona gaudētis
Et primo p̄pheta p̄ sua beneficia a deo collata hortat. be-
nedicere deū **D**ecundo p̄ ea que antiquis cōtulit et posse-
ris collatur⁹ est. ibi faciens miām domin⁹ et iudiciū onibz
Tercio per celestes et onēs alias creaturas monet b̄ndice-
re deū ibi b̄ndicite deomino. **E**t loqt. p̄pheta ḡnāliter in p̄so-
na cuiusq̄ iusti aīaz suā scdm vim superiorē ad b̄ndicēdū exhortat

Benedic aū mea dño Titul⁹ psalm⁹ dauid. **P**salm⁹
iste sicut precedens monet ad dei laudē. et docet

benedicere deū per celū et terrā et om̄e ornatū eorū. **H** per
 hec visibilia mūdi itellige' et cōtemplari possum' inuisi-
 bilia dei. **Primo** q' monet deū bndicere p' creaturā
 suas. **Secūdo** dicit quō etiā p' mare seculi deus tradunt
 portū vite. ibi. **Hoc mare** **Tercio** promittit se semper
 cantaturū dño. ibi. **Cantabo dño.**

Confitemini dño **Titul** Alleluia **Iste** est primus
 viginti psalmozū i quibz magnalia dei et eius
 bñficia narrant. **Quibz** ~~igitur~~ ideo premitit' titulus
 alleluia. qd̄ interpretatur laudate deū. **Hic** q' psalmus
 monet ad laudē dei. **Et** primo amonet semen abrae
 id est filios promissionis p̄tinētes ad hereditatē testa-
 menti eterni. ut ip̄m deū tanq̄ hereditatē eligāt et
 gratis et nō pro aliquo extra eū colant et hoc faciāt
 laudātes innocētes. et annūciantes. nec i **Isra** sed in ei'
 gloria p' fidem bñpperantes s; gaudentes. charitate
 feruētes. **Hūc** enī interiorē intellectū exteriora p̄me par-
 tis huius psalmi verba resonāt. **Secundo** ad paruuloz
 corda nutrienda et in fide ~~nurturanda~~ roboranda pro-
 ponit de fide patriarcharū et de promissione dei ut nos
 simus semen illozū. nō solū ex iudeis. s; etiā ex gentibz
 ibi. **Memento** **Tercio** doz que subsidia temporalis
 vite p̄stāt deus patribz et filijs eorū nō solū carnali-
 bus sed spiritualibz. ut nō hñs herēat s; ad bonū eternū
 referāt qd̄ faciūt. si hñs allecti iustificationes et legē
 dei requirūt ibi. **Cū** essent numero breui. **Quarto** nar-
 rat quō factū est ut trāsrēt de regno ad regnū ibi.
Et vocauit. **Quinto** narratis breuiter hñs q̄ in egypto
 gesta sunt dicit quō firmauit populū suū sup̄ imi-
 cos suos. ibi. **Et** anxit. **Sexto** narratis malis q̄ deus

intulit inimicis. et bonis spualibz israelitas fouit. subdit
vt hys adiuti legem dei querat ibi Et eduxit.

Confitemini dno. Titulus alleluia alleluia. scdm
hieronimu vbiqz duo alleluia prescribit: psal
mo. vnu ad fine prioris psalmi. et alteru ad sequentem
ptinet cui concordat cassiodorus. Sed scdm augustinu
vbi bis ponit: alleluia ad eundem ptinet psalmu et ad ma
iore fit laudis expressione sicut cu dominu dicit i eua
gelio. Ame amen. hoc fit ad exprimendu maiore rei
certitudinem. Monet aut iste psalmus ad gemina co
fessionem sz laudis et peccatoru. Et primo hebreus i au
piona loquit: ppheta. reluta patru perfidia ad mise
ricordia dei conuersus. suadet alijs ad eandem miara
conueri. orans vt populo bnplacato fient: q erat i
aduentu xpi congregandus. Hedo patru patru qui in
egypto peccauerut comemorat. quos tunc dñs libera
uit ibi Peccauim. Tertio dicit patru q post exitu fece
runt ibi. Quarto alia peccata enumerat.
de quibz per phinee dicit placitu deu ibi. Pro nichilo ha
buerunt. Quinto agit de aqua conaditionis et de emu
latione filiozu. vnde vehementi iratus est deus. et tñ
postea misert. ibi. Et iritauerunt. Sexto precat: qd
futuru videt. sz vt ecclesia de omibz gentibz cogreget et
laudes eternas catet ibi. **Saluos fac dne.**

Confitemini dno. Titulus alleluia alleluia. Hic psal
mus comendat dei misericordia docens qd sumus
per nos sz ifirmi et mali. et quid p misericordia dei.
sz boni et filij dei vbi coterit: hois supbia et glorificat
dei gra qd de quatuor temptatoibz liberat q iferius describit
de qbz p nos liberari no valem. Et pmo monz redemptos ad

confessione et laude Secundo ponit primam temptationem que est error. ubi est et fames id est desiderium curiosum ibi Errauerunt Tertio ponit secundam temptationem. que est difficultas vincendarum concupiscentiarum ibi Sedentes in tenebris. Quarto ponit tertiam temptationem. que est tedium benefaciendi. ibi. Omne esca etc. Quinto ponit quartam temptationem. que est tempestas seculi quatiens eternum turbans rectorem. ibi Qui descendit Sexto commendat eternam que inter ista per gratiam salua facta est ibi Posuerunt flumina Septimo agit de hereticis. quibus destructis erigitur ecclesia ibi Et pauca facti sunt.

Dilatatum cor meum Titulus. cantium psalmi ipsi dauid. id est christo Hic agitur de christi humilitate secundum hominem. et de eius altitudine secundum diuinitatem. Unde mouemur ut christum deum et hominem credamus. Et primo christus deo patri gratias agit. quod suscipiens passionem resurrexit in gloria Secundo dicit que salus sit facta omni terre super quam est gloria domini. ibi Ut liberentur.

Deus laudem meam Titulus In fine psalmi dauid Hic esse ostendit. prophetia de christo et eius passione. per hoc quod in actibus apostolorum petrus dicit de iuda quod hic legitur. episcopatum accipiet alter. Monet ergo psalmus uide malitiam declinare et christi humilitatem imitari. Et introducit christum secundum quod homo ad patrem orans in epistola iudeos qui reddunt mala pro bonis Secundo prophetat que mali pro sua impietate recipiet ibi ibi Constitue Tertio precatur ut resurrectione consequatur et inimici dedecus ibi Et tu domine.

Dixit dominus Titulus psalmi dauid patz ut supra Psalmus iste agit de duabus naturis in christo scilicet de incarnatione et omnipotenti diuinitate christi. Et primo refert propheta uerba

patris de filio in qbz natura diuinitatis et humanitatis
xpi simul exponit. Secūdo patet aliquatenus indicat na-
turā diuinitatis ibi Tercū principiu Tercio ppheta agit
de humilitate xpi ibi Iurauit dñs.

Confitebor tibi dñe Titul⁹ alleluia psalm⁹ iste
monet ad cōfessionē laudis Et pmo populus fi-
delis se dicit confiteri i congregatiōe iustozū vbi eter-
na laus Secūdo dicit fideles spirituali munere satiātos
promittens aduentū xpi ibi Memoria Tercio eosdem ^{redemptio}
asserit et nouū testamētū mansurū ibi Redēptionē.

Beatus vir Titul⁹ alleluia reuersionis aggei et
zacharie. In duo pphete longe post dauid fuerūt
qui de renouatione templi pphetauerūt. de qua tñ
reediātionē materiali hic nō agit. s; de spirituali
quā ipi i illa figurari intellerūt. et pro isto spiri-
tuali magna hilaritate deū laudauerūt Ideo iste ti-
tulus nota eozū cōmet. nō q; hūc psalmū cōscripserūt.
s; q; hūc spirituale templi reparationē de qua hic
agit cū exultatiōe p̄uiderūt. s; reuersionē populi
xpiani. que i reuersione populi iudaa figurabat. Et
primo monet ppheta quid faciat beatus vir. et quāta bo-
na grāa dei mereat. Secūdo agit de aduentu ~~xpi~~
dñi. p quē hoies beati sunt. ibi Exortū ē Tercio dō ip̄s
aduersa puenire asserit ibi Peccator videbit.

Laudate pueri Titul⁹ alleluia psalm⁹ iste sicut
superior monet ad laudē Et pmo ppheta monet
deuotos vt laudēt iugiter et vbiq; p̄dicēt Sedo ip̄e facit qd
alios monet ibi Quis sicut dñs

In exitu israel Titul⁹ alleluia Hic laudat⁹ de
miraculis antiquis que erāt figure futurorū

in populo xpiano Et primo dicit ppheta que mira dedit
deus hebreis i figura et xpianis in spū Secūdo iterro-
gat quare hec facta sunt ibi Quid est tibi Tercio iania
simulachra gentiū reprobata et religionē dei cōmendat
ibi Simulachra gentiū.

Dilexi quoniā. Titul' alleluia id est laudate deū psal-
m' iste est fidelū cōsolacio contra dolores seculi. i
quo loquit' ppheta tanq' omis que errauerit. humeris
p' pastoris ad gregē reposita Et pmo q'si de fonea pec-
catorū liberat' et in petra cōsistit' grās agit q' exaudi-
tus est et contra omnia pericula uocasse se dicit P' dō
iterū clamat. ut liberat' ad regem ueniat ibi O dñe

Quod didi p' qd locut' sum Titul' alleluia. Dicit
laudis congrue pretiatur iste psalmus q' i p'sona
martiriū. qui confessione uiguerūt monet ad cōfiden-
dā xpī laudē Et primo cōmemorat beneficia dei q'rum
primū ponit xpī fidē scdm fidei cōfessionē. q'z adiūgit
passionis calicē P' dō cōcludit martiriū passionē susti-
neri p' fidei xpī et ecclē ueritatē. quia s'z est seru' xpī
et fili' anille sue idē ecclē xpiane ibi O dñe q' ego.

Laudate dñm Titulus alleluia id est laudate deū psal-
mus iste pro sua breuitate partes nō recepit. ideo ē
omī prim' athomus id est sine diuisione. s'z tñ omes cō-
pendio sue locutionis superat Et est mira variatio cō-
tra te dñm. salutaria dicere modo pauca modo late Mo-
net aut nō solū iudeos s'z omes gentes ad laudē loquē-
m i persona martiriū.

Confitemini dño. Titulus alleluia psalm' iste ē
de primo aduentu monēs ad laudē Et pmo fide-
lis populus patris solus monet omes dño cōfiteri Et q'

¶ Dei mām auditus est ī tribulacōe hoīez dicit nō esse
timendū **S**ecundo ī solo deo dicit esse fidendū ibi bonū
est confidere **T**ercio portus iherusalē sibi cupit aperi
ri ibi aperite **Q**uarto frequentari atria dñi suadet
de aduentu xpi gaudens ibi **B**enedict⁹ q̄ venit.

Genti immaculati **T**it⁹ alleluia aleph **S**icut dicit
augustin⁹ om̄s moralis doctrina est suavis **I**n
qua hic psalm⁹ eminet. et q̄si sol pleni luminis meridi
ano calore feruens. tot⁹ morali dulcedine resplendet
Et vt abrosius ait p̄ litteras hebrei alphabeti digestus
est. vt sicut pueri ī primis litteris usum discendi sumūt
ita et nos huiusmodi elementis usum viuendi vsq̄ ad ma
turitatē discam⁹. **S**ingulis autē litteris versus octoni
subiūnt⁹: ita vt ab vna littera octo versus incipiāt. **I**n hoc
autē psalmo tot sunt octonarij quot elementa apud
hebreos. s. xxij. et singuli octonarij p̄ones versus suos
a singulis incipiūt elementis qd̄ in translatione seruari
nō potuit **¶** Quod inuit q̄ sunt hic elementa sole xpi et
dñimoda doctrina et p̄fecta ad beatitudinē **C**ui⁹ doctrine
partes cōgruis īterpretacionibz nominū elementorū s̄de
signant⁹: vt augustin⁹ asserit. **E**t teste cassiodoro ip̄e octo
nari⁹ ī singulis distinctionibz inuit q̄ vnaq̄q; ps̄ perfec
ta est et suffiat. vt si q̄s eā seruet ī vita septem dierū p̄
ueniat ad octauā resurrectionis. vel arcuacionē cordis ha
beat. quā octonarius significat. **H**ui⁹ ḡ totius psalmi
titulus est Alleluia id est laus dei. q̄ in eo vere deus lau
dat⁹: **D**es p̄mi octonarij specialis titulus est aleph. q̄ est p̄ma
littera. et interpretat⁹: doctrina. ī quo significat⁹ sequētes
versus plenos esse doctrine **E**t q̄ iste octonari⁹ est q̄si pro
logus totius psalmi breuit⁹ tangēs q̄ in sequentibz octo

naris continent: ideo ei congrue prescribitur aleph id est doctrina. quod est continue toti psalmo doctrina redolenti. Huiusmodi psalmi tot sunt partes quae sunt littere. et in hac prima parte loquitur chorus factorum totus a primo iusto usque ad ultimum doctores qui cum diuersi diuersa gratias habent sunt beati hic vera via ostenditur quae ad beatitudinem peruenit.

In quo corrigit beth. In prima littera viam beatitudinis exposuit. in qua precatur se custodiri. In hac tempore conversionis aperit. in quo potissime a confusione fluxu etatis ad deum quod conuertere debet. Unde congrue huic octonario premitur littera beth. quae interpretatur confusio. quia hic ostendit hominem a confusione. et a lapsu peccatorum liberari per obseruanciam preceptorum. Ipse enim quasi confusus de errore et lasciuia fluxu etatis. iam iuuenis sobria mente desiderat quomodo viam corrigat. quomodo erubescenda deponat et plenam libertatis viam assumat dicens. In quo corrigit adolescentior viam suam. et pravam peccati consuetudinem.

Recurre seruo tuo. Dimel. In hac tercia littera humana indigentiam ostendit. et gratiam dei contra eam poscat. Dimel enim interpretatur retributio. Hic autem contra multiplicem indigentiam multiplicat gratiam tribui petit. Dixerat superius in quo corrigit et deinde subiunxit. In custodiendo sermone tuos. Nunc ut id faciat petit auxilium.

Adhesit Delech. In hac quarta littera dicit se corporali necessitate constrictum. Delech enim interpretatur timor. et etiam natiuitas. Timet ergo ex corruptibili corpore quod a natiuitate et a radice primi parentis aggrauat auique relabi ad priorem peccati vitam. Hic vero ostendit quod lex fidei timentem relabi confortat et ad omnem ei sufficit. Ipse ergo timens ait. Adhesit scilicet per consensum. anima mea panimento id est

corpore vel terrenis que sunt calcanda velut panem et melleum. sed
tu domine iustificam me ut in celo sit mens mea et non adherent terre.

Legem pone he. In hac quinta littera precat: christus veniens
sibi qui veterem tenuit nonam legem constitui. Et quod
peccata vera esse et vere vivere habet. Ideo huic octonario
congrue premitit: littera he que interpretatur: esse vel vivere quod
vere non habet: nisi in christo et in eius lege.

A veniat van. In hac sexta littera precat: ut saluator
veniat. qui est misericordia peccatorum et vita fidelium. ut inimicos
confundat et in lege proficiat id est suos proficere faciat. et
quod digne petentibus seipsum presens inest christus. ideo hic premitit: litte
ra van. qui interpretatur: ipse vel ille id est saluator christus qui
adhuc loquentibus nobis dicit ego assum.

Memor esto zay. In hac septima littera agit de spe
promissionum dei que facit omnia pacifice tolerari. Et
quod spes est non de presentibus sed de futuris. ideo congrue hic pre
tulatur: littera zay qui interpretatur: huc. vel duc te. quod hic agit
de spe que ad futura tendit. quasi dicat huc tende huc diri
ge iter tuum. quo vocat te verbum dei sed ad celestem et eternam
gloriam. Festinas ergo illuc ingredi dicit. Memor esto
verbi tui. ratio da quod promissisti in quo michi spem dedisti.

Prao mea heth. In hac octava littera facit omnium
videre optat. ideo premitit: littera heth qui interpre
tat: pauor. et intelligit: non pauor recipiendi. sed solli
tudo accipendi illud bonum quod sperant.

Bonitate feasi. Theth. in hac nona littera gratias
agit deo de humiliacone et patientia sua. Et quod
humilem patientiam habere tollit tristitiam et prestat in
tribulationibus iocunditatem. ideo hic bene prestat: littera
theth. que interpretatur: bonum vel exclusio. quod hic de patientia

agit q̄ excludit tristitiā et facit **bonū** et letitiā in adū-
sis de qua dicit bonitate fecisti id est iocundā suavitā-
tē. Cū seruo tuo q̄ pius seruebat timore pene nūc amore

Modus tue Joth. In hac decima littera **Iusticie**
petit sibi dari intellectū dei. mādatorū ut vera
vita firuat: quā quia nemo habere valet nisi p̄cā cōfi-
teat: qđ maxime fit in aduersis. ideo p̄scribit: littera
ioth. q̄ interpretat: cōfessio vel desolatio. Cū enī cōfitent:
q̄ in aduersis desolant: q̄ i p̄p̄etis animū fit elatior

Defecit Caph. In hac undecima l̄ba peregrinus
hūmū mundi aduentū dñi nimis desiderat. Et q̄
in hac expectatione lassatus est ex desiderio dilatione
ideo p̄mittit: littera caph. q̄ interpretat: incuruat: q̄
fessus longa militia cupit dissolui. Vñ dicit aīam suā
defecasse id ē lassatū fuisse expectando et tendendo in
salutare suum.

Il eternū dñe lamech. In hac duodecima littera
virtutē dei et factū describit. dicens t̄palia fini-
ri. s; nō mandata dei. Et q̄ hec mandata diligēt in-
telligenda et indaganda sunt ideo hic bñ p̄mittit:
littera lamech q̄ interpretat: cor vel seruo. vel cor ser-
uitutis. q̄ hec mandata corde fideli et humili et solia-
te seruente obseruanda sunt.

Quomodo dilexi. Ven in hac xij littera loq̄t: vir-
tutibus qui in meditatione legis et euangelij p̄fe-
cit. dicens se sup̄ seniores intellexisse. et id scripturas eē
sibi dulces sup̄ mel. Et q̄ hoc est ei p̄ caritatē. ideo hic bene
p̄mittit: littera men. q̄ interpretat: viscera vel ex ip̄is
q̄ hic agit de caritate q̄ ex ip̄is visceribz vel medullis
sp̄nalibz. p̄ qđ intelligit: multiplex dilectio dei s; et p̄mi

quā lex dei precipit. et in qua consistit plena observātia
diuinoꝝ mandatorū.

Lucerna pedibꝫ Num. In hac decimaquarta lra. qui
supra mandata intellexisse et seruasse dixit lumen
verbi id est xpi. pedibꝫ suis. i. affectionibꝫ mentis irradiare
gaudet. ex gr. desiderio retributioem petens. et aiām de
hūilitate cōmendans. Hic enī agit. de hūilitate. q̄ inuā
boni et p̄fectionē xpo attribuit. Ideo hic p̄mittit littera
num q̄ interpretat. vnus vel pascha eorū id est xps q̄ est
singularis adiutor et pascha aiāꝝ. de q̄ tanq̄ de vnige
nito dei vbo et eterni luminis claritate hic agit. Ipse e
nī est lucerna lumen et verbum.

In quob odio habui Samedy. In hac xv littera agit
de odio iūqꝝꝝ qui legi dei aduet fiant. Et q̄ dili
gens cautela habenda est in odio iūqꝝꝝ et amore dili
gendorū. ideo hic p̄mittit. lra samedy. q̄ interpretat. audi
vel firmamentū. q̄ nemo habz firmamentū dilectiois
qui nō audit intus spiritualiter aut ibꝫ mentis quid et
quomodo diligere debeat. Ideo misteriu notat esse qd̄
dicitur. est. qui leuōe ad auditū vocat. Quasi dicit.
Attente audiendū est. In q̄ odio habui. Ut intelligat
odiendi. nō q̄ hoies sꝫ q̄ iniqui. qd̄ indicat. cū subdit
et legē tuā dilexi. Ac si diceret. Non naturā odium in
hoibꝫ iūqꝝꝝ sꝫ maliciā q̄ gtrarij sūt legi tue quā dilexi.

Fas se odio habere iūqꝝꝝ. In hac xvi littera qui supra dixit
q̄ tempus est supbos destru. Et q̄ tūc vigilandū est
et sagaxiter agendū cōtra fidei xpiane aduet sarios
ideo hic p̄mittit. lra ain q̄ interpretat. oculꝫ vel fons
q̄ oculus scdm qd̄ bñ vel male p̄iudet. et fons et origo

bone vel male actionis vite vel mortis.

Mirabilia p^he In hac xvij littera dicit se ob aperius se et attraxisse spm ut ei audiat: oro. et plorasse qz no est a iudeis lex custodita. On hic bn p^mittit lra p^he. qⁱnterptat: erravit. qz hic condolet hys qⁱ a via veritatis errando calumant: lege qbz p^monit quo scru tat: legis testimonia et quale intellectu habz i ea. Di cut aut in trenis iheremias sub hac lra lacrimabili9 exadiu sine gentis plorabat. sic dolet hic dauid ex coze populi. s; no desperans qz expectat aduentu xpi. cui9 pⁿtiam optat dicens **f**uac tua illuina.

Iustus es dne Bade In hac xvij lra iudicia dei lau dat et eloquia ignita venerat: petens intellectu va uiuat se qz consolet: ideo bn p^mittitur lra fade. que interpretatur consolatio. qⁱeni sup^r tristis de errore lacri mas effundebat. h; se cofolat p^r iustia dei qua hic comendat.

Quamam Coph In hac xix littera iustificationes dei se promittit exquirere. Et qz qⁿto qb magis vult bonis isistere tanto plus eu diabol9 conat: seducere qz qd opus est ad deu damare. Ideo post errore accepta su perio cofolatioe. iste condusus asperit hic damat stu diosius. On bn p^mittit: **c**oph. qⁱnterptat: condusio vel aspue. quod ide est in sensu qz condusus debz se araspice et causa p^riculi vel angustie sue no dissimulare io orois quereda e mediana et ad eu damadoe qⁱpt sanare.

Ude huilitate Res In hac xx littera petit iustifi cari. Et qz nemo iustificat: nisi p huilitate. ideo hic p^mittit: littera res qⁱnterptat: caput vel p^mat9 per quod significat: huilitas qⁱest velut caput et tenes p^rimat9 virtutu. de qua hic agitur.

Dominus In hac xxi lra. q supra hūilitatē deo
optulit hic gratias sibi dicit psecutiones. qbz tāq
emplastris vulnera pccōr curant. ideo hic bñ pmittit. lra
sin. que interpretat. sup vulnus qñi emplastrū. vuln⁹ g^o
est pain. sup vuln⁹ tribulatio.

Apropinquet Tau In hac vltima lra xpo appoxi-
mare desiderat. precans ut veniat et onē pditā
renoret. Et qz xps veniēs ab errore ad patriā reduxit
et sūmationē eterne beatitudinis contulit. ideo huic
octonario pmittit. lra tau q interpretat. erravit vel cō-
sūmavit. qz hic olim se errasse dicit. s. modo a pro pasto-
re ad patriā reductū et cōsūmata beatitudis grā cōfirmatū.

Ad dñm cū tribulaver. Titul⁹ canticū graduū.
Quindecim g^ous erāt qbz ascendabat. in templū
salomonis. qd fuit figura celestis tēpli. ad quod etiam
quindecim g^oibz spūalibz ascendit. Est enī hic ascensus
spūalis q fit nō pedū passibz s. promotōe affectū. ut
de virtute in vītutē ascendat. ubi caritas mouet pedē
idē affectionē. Ideoqz qñ plus qd diligit. tanto magis
ascendit. qd congrue pponit. titul⁹ Canticū g^ouū
id est mentis exultatio de ascensu spūali ad eterna.
Ascendens g^o hic loqz. s. videndū est qd ascendat et ubi et
vnde. et in qd ascendat et p quē. Quis. Vir iust⁹. ubi fit
ascensus. In corde Vñ alibi Ascensiones in corde suo
disposuit Vñ ascendit. a cōnalle ploratiōis. In qd In
illud qd ocul⁹ nō vidit. nec in cor hoīs ascendit. p quem
ascendit p verbū incarnatū qd descendit ut p ipm ascē-
derem⁹. Hic enī descendit ad te ut manere in se Descen-
dit ad te ut fieret tibi cōnallis ploratiōis māsit i se ut
ess⁹ tibi mons ad quē ascenderes. Ab exēplo g^o hūilia tōis

ens ascendat ad altitudinē diuinitatis ipsi. **Primo** g^o ad
 hui⁹ ascensionē ē. a malis seculi exire et vniuersē vani-
 tati renūciare a quo hic incipit et inde quibusdā gradibz
 meritorū ad pfectū caritate puenit. q̄ in sūmo gradu
 locata est. **Primo** f. g^o in s^o ascendere incipit et exi-
 re volens de malis seculi quibz p̄mit. q̄ multos iuenit
 obsistentes clamat ad dnm̄ et a linguis eorū petit libe-
 rari. **Secūdo** de p̄mixtiōe et cohabitatiōe malorū conque-
 ritur. **Ibi** Heu michi.

I **Quam** Titulus Cantici gradū huc et in inferio-
 ribz psalmis sicut idem est titulus sic eadē intentio
 s̄z monere ad ascensū et exultare de ascensu id est pro-
 fectu spiritali. Ascendere enī est in deū p̄ caritatē p̄fi-
 cere. **Secūdo** itaqz grad⁹ est petere diuinā defensionē
 cui nil posse obuiare monstrat. qui bñ p̄missum
 gradū sequit. Cui enī de mundo exanti pericula oc-
 currūt. exposcere debz diuinū auxiliū. Talis est iste q̄
 oculos leuat i montes. r̄ ad itercessores sanctos. vt eorū
 iteruentu a deo auxiliū ei veniat. **Primo** g^o oculos
 leuat et orat. **Secūdo** qd̄ orauit affirmat ostendens vir-
 tutē auxiliij impetrati. **Ibi** Dñs custodit te

I **Etatis** sum Titulus Cantici gradū patz vt sup̄. **Ter-**
cio grad⁹ est magnū gaudium qd̄ hz vir s̄cū eo q̄ se
 et alios videt in eadē pura mente conuersari. atz deo
 digne in hac p̄ginatione militare et ad celestē iherl̄m
 suspirare. vbi sunt cōcūes nr̄i angeli et alij sancti. **Vñ**
 q̄ ille de illa celesti ciuitate iā a multis multa audi-
 erat. ip̄m ad eā ire montantibz. ideo p̄mo gaudz se āmo-
 niti ire ad eā. vbi s̄cū seculi sūt et cū dño iudicabit. **Secū-**
do ascensur⁹ optat abundantā pacis. **Ibi** Rogate.

Ad te leuam Titul⁹ ut sup⁹ Quartus gradus est inter
quaslibz angustias constanter de dño psumere do-
nec misert⁹ exaudiat Et pmo vox est tribulatozā ad
deū respiciendā. nō ad alia patroōnia Beādo pcat mise-
ricordiā cōtra isultantes ibi miserere nrī Et hic attē-
de progressū ascendētis Cum enī p̄m̄ ad montes id
est ad sanctos dei nr̄ ad ip̄m deū. qđ mag⁹ est oculos
leuat. s; fidei et charitatis Hic etiā attende qđ cū multi
hoc dicūt nō tñ pluraliter s; singulariter q̄si vn⁹ homo
loquit⁹ dices Ad te leuam. et hoc ppter fidei et caritat⁹
vntatē. qua xp̄o vnumur ut cū ip̄o quasi vn⁹ xp̄s
sim⁹. Omnes g^o in xp̄o sum⁹ vn⁹ homo.

Nisi qđ dñs. Titul⁹ ut patz sup⁹ Quint⁹ gradus est
ut liberati a periculis nō sibi s; dño tribuat⁹ Et attē-
de qđ aliqui vnū. aliqui inducūt plures qđ vna tñ est etiā
que in dñibz mēbris est vntas. p qua multi quasi vn⁹
homo sunt Content⁹ g^o hoc fideles exultantes qđ evase-
rūt. dñm tamē simul est vn⁹ cant⁹ Et primo sancti mar-
tires seu alij fideles memores quanta euaserūt. soli m̄te
ascribūt Hāc qđ sūt liberati grās agit dñi Benedict⁹

Qui confidunt Titul⁹ ut sup⁹ Sextus gradus est cōfi-
dentia fidelissimi xp̄iani solidissimis ~~ruinis~~ mōtibz
cōparata quā habz in dño. ne zelet felices ī hoc seculo ut
eos imitet⁹ Hic nāq; psalm⁹ docet nō intendere in prospe-
rantes in hoc seculo. de qua p̄sp̄eritate supbia euenit. s;
monet q̄fidere in dño. qui hūiles sperantes ī se stabiles fa-
cit Et primo asserit non posse moueri eū qui confi-
dentiam in dei virtute ponit Beādo p̄cat⁹ ut bo-
nis prosperitas et malis vniuersa eueniat. ibi. bene-
fac domine.

In conuertendo dñs captiuitatē Titul⁹ vt sup̄ Depti-
 m⁹ iste grad⁹ p̄ xp̄m venturū reuerfione fidelitū
 de captiuitate viciorū q̄si de babilonia p̄phetat Et loq̄t̄
 p̄phetici certitudine de illa reuerfione velut preterita
 cū tñ adhuc eſſt futura. pro qua reuerfione a captiuitate
 ſp̄uali iā conſolatio eſt et ſeminatio in opib⁹ bonis vt plus
 metat. In p̄ſona ḡ: eorū qui redempti ſunt ſanguine
 xp̄i quaſi redemptū de ~~babylonia~~ babilonia cantat p̄phe-
 ta. et monet ad gaudū p̄ ſp̄uali liberatione. Et primo
 oſtendit magnitudinē facti cū magnitudine gaudij De-
 cundo precat⁹: reuerfione a captiuitate adhuc futurū
 ibi Conuertere domine.

Noſti dñs Titulus cantici graduū ſalomonis. Iſte eſt
 octau⁹ grad⁹ ubi agit⁹ de edificatione domus dei
 id eſt ecclē p̄ verū ſalomonē facta id eſt p̄ xp̄m q̄ eſt ve-
 r⁹ paſſific⁹. cui⁹ rei figura fuit ſalomon qui templū
 edificauit vñ vltra cōmunē titulū horū p̄ſalmoz q̄ eſt
 cantici graduū. hic p̄ter ſolitū addit⁹: ſalomonis. q̄ ip̄e
 edificauit templū in figura xp̄i veri paſſifici q̄ edifica-
 uit eccliam. et ne hic acciperes illū ſalomonē ideo ait
 p̄ſalmy Nisi dñs edificauerit domū Quasi dicit q̄ non
 in illo ſicut nec ī quouis alio hoīe ſpes ponenda eſt ſed
 in deo quia ille ſalomon cecidit q̄ templū edificauit.
 et vſq̄ adeo amore mulierū illaqueat⁹ fuit vt ydolis
 a mulierib⁹ ſacrificare cogeret⁹. Eſt ḡ huc cantici
 gōmū ſalomonis id eſt leticia de aſcenſu ⁊ edificatione et
 p̄ueatu templi ſalomonis. nō illi⁹ materialis ſ; ſpiritu-
 alis id eſt ecclē quā xp̄s ver⁹ ſalomon edificauit Et
 primo doc⁹ quō aſcendentes ſe habere debeant ſ; vt
 diſcant q̄ ſp̄ualis edificatio et eius custodia nō niſi ī deo

est et exaltatio est in futuro nō est nisi post humiliatiōē
Hec dicit que sit hereditas et quō collecta ibi *Ecce hereditas.*

Batit dicit. Nonus gradus est ut caste timeat. ille pa-
tificus qui solus edificat custodit et exaltat. Et pmo
bona timētis enumerat. Deūdo eide bona optat et be-
nedictionē postulat. ibi. *Benedicat tibi.*

Sepe expugnauerūt Deam. gradus est ut q caste
deū timet p eo oīa patienter ferat. qd nūc expe-
dit calesie inter malos qd ipa ab abel tolerauit. ideo
hic monet ad patientiā. Et pmo oñdens quid a malis
tulerit. cōsolat. infirmos. Hecō agit de reprobatiōē
psequentū ibi. *Dñs iustus*

Deprofundis Undeam. gradus est penitentialis
supplicatio. Qui bene post p̄dictos gradus ponit.
q nec timens deū nec oīa patienter ferens dignū se pe-
nitē sentit xp̄o. q in corpore nulli sine p̄cō est. ideo
monet ad p̄nitē. Et pmo penitens beniuolētiā captat
a sua p̄sona misera et a iudicis misericordia. unde
sp̄rat magna. Hecō ponit. leta condusio cum certitu-
dine uenit ibi. *Sp̄ret israel.*

Domine nō est exaltatū Duodeam. gradus est hu-
militas est humilitas p̄fecta quā hic int. et ext.
se habere ostendit. Et pmo ostendēs p̄ponēs se humi-
lē penā iudicis nō humili. Deūdo suo exēplo ad sp̄e
monet ibi. *Sp̄ret israel.*

Memento dñe dauid In hoc t̄decimo gradu
iā humilib et mansuet. satagit de edificatiōē
sp̄ualis dom. dei. sicut et dauid fecit q domū deo ed-
ficare uoluit. Et pmo oñdens votū edificandi domū
p̄cat. ut impleat. Deūdo ostendit domū edificatā.

et ubi et precat. ut exaltet. ibi **Certe** audiuimus **Tercio** dicit promissiones dei factas edificare syon ibi **Iuravit** dñs **Et loquitur** dauid in sua vel i totius xpi persona de edificatioe

Et q̄ bonū **Gradus** decimus quartus **Sion** **et ecclie**
Est caritas proximi que facit fratres habitare in
 unū. et est hic psalmus atomus. id est sine diuisione. ubi
 caritas comendat. que mentium diuisione nō admittit
 Hic q̄ iustus de caritatiua fratrum cohabitatioe exultat.

Certe nūc **Gradus** quindecimus est caritas dei de
 qua hic agit sicut supra de caritate proximi **Et**
 primo monet fideles bñdicere deū. **Secundo** optat eos
 benedici a deo. ibi **Benedicat** **Et nota** q̄ supra hostat.
 plures benedicere unū. hic vero unū precatut benedici
 dicens singulariter **Bñdicat** te q̄ et si plures sunt tñ i unū
 sunt et sic unitati quērit bñdictio que est iusti ascenden
 tis superna remuneratio.

Laudate non omē dñi **Titulus** Alleluia **Post** gōus
 qui ducūt ad eternitatē congrue ponit. alleluia
 ut ecclia deū laudet propt̄ eius potentia enūmerās eius
 magnalia. **Secundo** idolorū cultores redarguit. ibi.
Amuladyra **Tercio** omnes ordines monet ad laudē
 deo celebrandā ibi **Domus**.

Confitemini dño **Titulus** alleluia **Psalmus** iste dei
 laudem continet. maxime tñ eius misericordia
 comendat. **Et primo** magnificentiā et totius orbis cō
 diaconē exponit **Secundo** dicit que in egypto et gente in
 deorū deus i figura futuroz fecerit ibi **Qui** passit. **Tercio**
 agit de xpianis exponēs bñficia eis data ibi. **Et dedit** terrā.

Super flumina. **Psalmus** est dauid prophete habitus
 propter iheremiā id est lamētationē hie renue q̄ agit

A cui tale munus paratū ē **Et primo** monz propheta deū laudare

Alc em̄ in ista babilonia. r̄ in confusioe hui⁹ seculi nō vt oues habitam⁹ s̄
captiuū tenemur

de captiuitate iudeorū quā defleuit hieremias ī figura n̄rī
qui sp̄ritū l̄ter captiuū tenemur. **Q**uodet ḡ psalm⁹ iste
nō conformari huic babilonie. s̄ in signā iherusalē su-
sp̄rare. **P**rimo ḡ p̄pheta ī p̄sona captiuū desiderio patre
lamentantis. captiuos sua mala flere nec inter mala
obliuisci iherusalē induat. **P**edo ḡtra hostes ad deū se
cōuertit et conuertendū eē oñdit ibi. **M**emor esto. vbi
orat pro eorū punitōe q̄ edificatiōni iherusalē adūsant⁹.

Confitebor tibi Titul⁹ psalm⁹ qm̄ dauid id ē xp̄o Cap-
tin⁹ qui sup̄ fleuerat sedens sup̄ flumina babilo-
nis. iā quasi reedificata iherusalē et quasi fact⁹ cōtinū
ipsius exultans xp̄m̄ laudat. Et primo b̄nficia sibi data
cōmendat. **P**edo quō hec ad oīa dilatēt. optūdo idiat ibi. **C**onfitebor

Domine p̄basti Titul⁹ ī finē p̄b dauid. **I**ste psalm⁹
p̄funditate misteriorū plenus est. vñ et obscurissi-
m⁹ est. loquit̄ autē hic tot⁹ p̄ps tanq̄ vñū corp⁹ ex ip̄o et
eātā. q̄q̄o ḡ h̄ loquit̄. ex p̄sona suscepte carnis. **R**et ad
caput p̄tin⁹. qd̄ iā ascendit in celū et ad mēbra q̄ adhuc
peregrinant⁹ in terra. **Q**uātū vero ad mēbra loq̄t̄ in
p̄sona superioris captiuū qui iā spe ī iherusalē restituti⁹
memor discessiōis sue in qua deū latere nō potuit. de
liberat ab eo nō esse fugiendū s̄ ad eū p̄ eū ab irato ad pla-
catū confugiendū. et hoc dicit ex p̄sona tot⁹ huāne na-
ture reuertentis ad deū. tanq̄ ex voce prodigi filij de
longinqua regione redeuntis ad patrē. **P**rimo ḡ agit
de notia dei. q̄ cōprehendit oīa opa reuertētis. q̄ q̄si
cogit eū q̄ latere nō potest reuerti ad deū. **P**edo dicit nō
eē a deo fugiendū s̄ ad ip̄m̄ ibi. **Q**uo iho **T**ertio dicit
quanta sit exultatio reuertenti ad eū ibi. **C**onfitebor.
Quarto aperit quō ei mali nō noceāt ibi. **I**n ostendit̄ p̄toreb-

Aripe me dñe. Titulus in finē psalmi dauid ad goliath
 psalmus iste dirigens nos i finē id ē in xpm̄. est
 dauid qui loq̄t̄: in p̄sona ecclesie inter malos laborat̄
 et contra mala seculi ad deū clamantis. Et p̄mo p̄ponit
 q̄ hostes que mala mouent. apponens eis preces. P̄do
 dicit qd̄ auxiliū habeat contra mala ibi Dixi dño.
 Terno aperit que sint mala inimicor̄. ibi Caput x̄.

Omnino clamaui Titulus psalmi dauid Crisostomus per
 totū hūc psalmū loq̄t̄: siue in sua siue i p̄sona
 mēbrozū. Et p̄mo in p̄sona hoīs peccatis circumuenti
 et implicati orat ut audiat̄: subdens a q̄bz maxime
 vult liberari. Secūdo dicit q̄ a iusto torret̄ spernet
 falsos laudatores ibi Corripiet me.

Voce mea Titulus intellectus dauid cū esset i spelunca
 oratio. Videtur cū esset dauid i spelunca ad litterā
 manifestū est. Ip̄e enī facile fugies i spelunca latuit
 de quozū nō hūc agit̄: s̄ de significato. Dauid enī sig
 nificat xpm̄. spelunca vero carnē. vel seculū vel sepul
 crū. Dauid i spelunca xps̄ cū mēbris est i seculo. vel i car
 ne vel in sepulchro. Ideo hūc est intellectus dauid id est tor
 xpi que tūc habuit et hūc eius oratio. Et p̄mo ponit dō
 cōtra mala. Secūdo agit de fine maloz̄. ibi Clamaui.

Omnino exaudi Titulus psalmi dauid qm̄ p̄sequēba
 tur eū filiū suus absalon. Historia que hūc tan
 git̄: nota est de qua tū hūc nō agit̄: s̄ de signato dauid
 s̄ xpm̄ significat et corpus eius. Absalon vero iudam
 vel p̄secutores vel prauos motus. Dicit̄ ḡ absalon da
 uid. sic iudas p̄secut̄ est xpm̄. et falsi fratres p̄sequū
 tur corpus eius s̄z ecclesia. vel ip̄i illius motus aut
 carnis desideria vniūquēq̄ fidelē. Et ad p̄test applicari

psalmus cuius intentio est monere ad penitentiam. Et primo
ad penitentiam per exordium capiat dei beniuolentiam
Secundo narrat mala sua. et quid contra egerit ibi **Et**
proferunt. Tertio ponit de peccato causis confirmata ibi **De-**
lonter exaudi. Quarto ponit leta conclusio ibi **Spes tua**
Domine in hoc psalmo sicut et in alijs psalmis penitenti-
libus talis est forma. quod a lacrimis incipit. et in gau-
gandio finis est. ne de venia quis desperet.

Credidit Dominus Titulus psalmus dauid ad goliath. psal-
mus iste est dauid prophete qui hic loquitur in sua vi-
uam totius christi persona. habuit ad goliath id est contra goliath
figurale et spirituale scilicet contra diabolum quod hic agit dauid
de sua figurali et mystica christi victoria. per ea gratias agens
Et primo agit de victoria. scilicet quod dauid vicit goliath. spiritu-
aliter ipse cum alijs sanctis diabolum. que victoria tota
inde esse dicitur quod christus de eius femine venit vincere su-
perbia mundi et diaboli. vni aduentu eius pericitur. Hec se
promittit christo victori cantare. et per eum precatur libera-
ri ab hominibus malis quod brutitudine putant in terrenis. **De cantu**

Altabo te Titulus laudatio ipsius dauid. Hic psal-
mus breuiter continet que in diuinis scripturis ad
laudem dei late diffunduntur. in quo nouem modi laudis
distinguntur ex quibus omnibus laus dei sumit. ut infra dicitur.
Ad huius autem psalmi preconiata sequentes psalmi perti-
nent. qui cum isto septem sunt. ut enim septem psalmi penite-
tie. unum et septem psalmi sunt laudis. In quibus sufficit et
deus docuit quomodo velit laudari ne quis in eius laude
errare possit. Est igitur sensus tituli hec laudatio sit ipsi
dauid id est christo. quod de femine dauid natus est. Et primo per-
mittit propheta generaliter laudem. Secundo omnem laudem dei

nouē modis p̄ficiendā eē ostendit ibi gn̄atio Terno eadē
 explicat lati⁹ ibi Misereat. Nouē em̄ sūt modi lau-
 dis s̄z opatio. potentia. magnificētia. sanctitas. mira-
 bila. virt⁹ terribiliū. magnitudo. memoria iusticia
 que hic explicant⁹. p̄ms breuit⁹ postea lati⁹ et ex hys
 quasi ex seminibz d̄nis laus trahit⁹.

Lauda aīa mea Titul⁹ alleluia Vox ista est q̄si
 musica salutaris. armonia celestis landē dei ex-
 primēs et ad eā t̄monens Et p̄mo p̄pheta sibi q̄si d̄nibz
 loquēs cōsulit laudare. ne ī vanis oacet⁹. et q̄si acq̄es-
 cens cōsilio asserit se laudare ibi vbi poterit plene.
 Deuando alios monet nō sperare in hōie ibi Nolite
 confidere Tercio docet d̄nem spem in d̄nipotenti deo
 ponendā eē ibi Beatus cui⁹

Laudate dominū qm̄ bon⁹ Titulus alleluia Hic
 agit p̄pheta de laude dei monēs laudare colligē-
 tē israel id est congregatē eadē. Et p̄mo osten-
 dit quos colligat et quō. Dico post p̄dicta quasi adhuc
 herētes. et dubios t̄repat. ostendens vnde possunt
 laudare deū ibi Precipite. Vbi docet q̄ ex hūilitate
 confessionis debz procedē vox laudis.

Lauda hierusalē d̄nm Titul⁹ aggei et zacharie al-
 leluia id est laus dei. laus s̄z aggei et zacharie
 id est de reparatione hierusalē celestis. quā illi p̄phe-
 tice p̄dixerūt. et pro ea deū laudauerūt sub figura
 Et sicut psalm⁹ iste in nobis amorē future iherusalē.
 quā multiplicat⁹ cōmendat Et p̄mo dicit bona future
 hierusalē. et pro eodē capit hierusalē et sion p̄pter
 interpretatiōnē cōuenientē Hierusalē em̄ interpretat⁹.
 panis visio Byon vero contemplatio Deuando dicit

que bona hic dant^r s^{ab}. ibi Qui emittit
Laudate dñm de celis. **T**itulus alleluia aggei et za-
charie. **H**uius tituli sensus patet ut sup^r. Hic aut^m
psalm⁹ p^r paucorū cōmemorationē vniuersam creatā
rā monet laudare deū. Et primo ad laudes hortat^r
celestia. Veniēdo terrena ibi Laudate dñm de terra.
ōniā enī laudāt deū. vel ī se vel in alijs. **P**ut^r quedā
que habent spm̄ laudandi deū et laudāt ī illo affec-
tu quo illis placet deus. **Q**uedā vero nō habēt ītellec-
tū. s^z q^z q^zā bona sunt. p^r se quidē nō laudāt. s^z ab ipis
p^r attendentes ea laudat^r deus et ita quodāmodo lau-
dant. q^z de illis nascit^r in nobis laus dei.

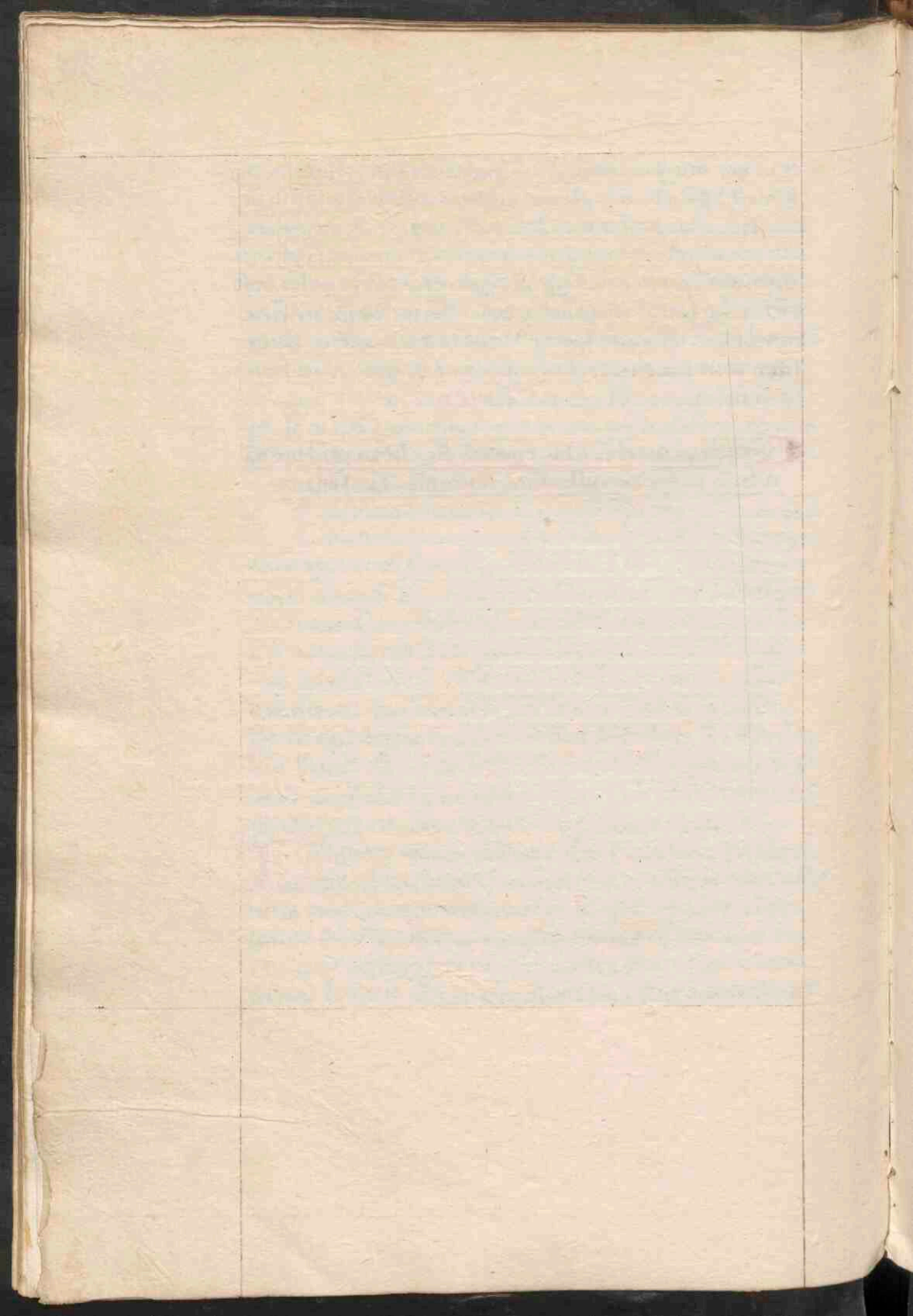
Quante dño canticū nouū. **T**itulus alleluia post
ōnes creaturas quas prius monuit laudare deū
eo q^z opa eius sunt. **H**ic specialius israel inuitat ad
nouū canticū pro nouitate sibi facta. q^z est mirabilior
dei opatio. **H**ec est sanctificatio israel id est ecclesie catho-
lice noua s^z redēptio et noua pmissio etermitatis. pro
qua debeat^r nouū canticū laudis. **P**rimo g^o multis mo-
dis monet laudare deū qui beniuol⁹ est et beneficus.
Prodo agit de gaudijs sanctorū et potestate ibi Exulta-
bit sancti. **E**t ne putet^r hāc potestate s^z iudicandi so-
lus ēē apostolis ī fine addit. **G**loria hec est oib^z s^{ab} eius
s^z oib^z pfectis q^z pro xpō terrena oīa reliquerūt.

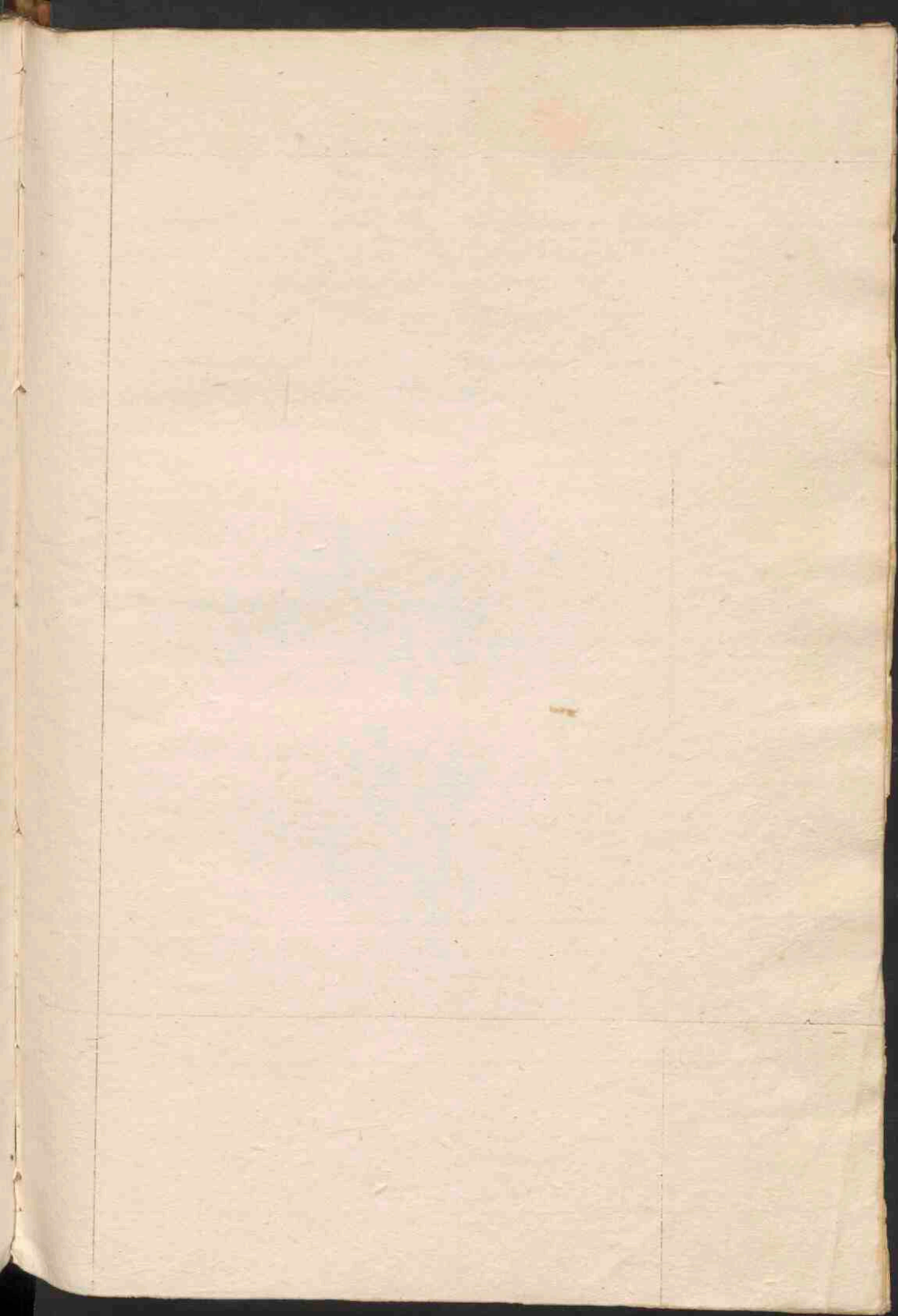
Laudate dñm in s^{ab} eius. **T**itulus alleluia. **P**salm⁹
Iste est terrarū eorū qui est sine diuisione. ideo atho-
mus dicit^r in quo intendit^r vt laudet^r deus. q^z cōgre-
gauit ~~deus~~ sanctos et deposita mortali fragilitate sue
imagini restituit et tā conformes glorie sue. ī beati-
tudine locauit. **Q**ui glorificati sine fine laudabunt

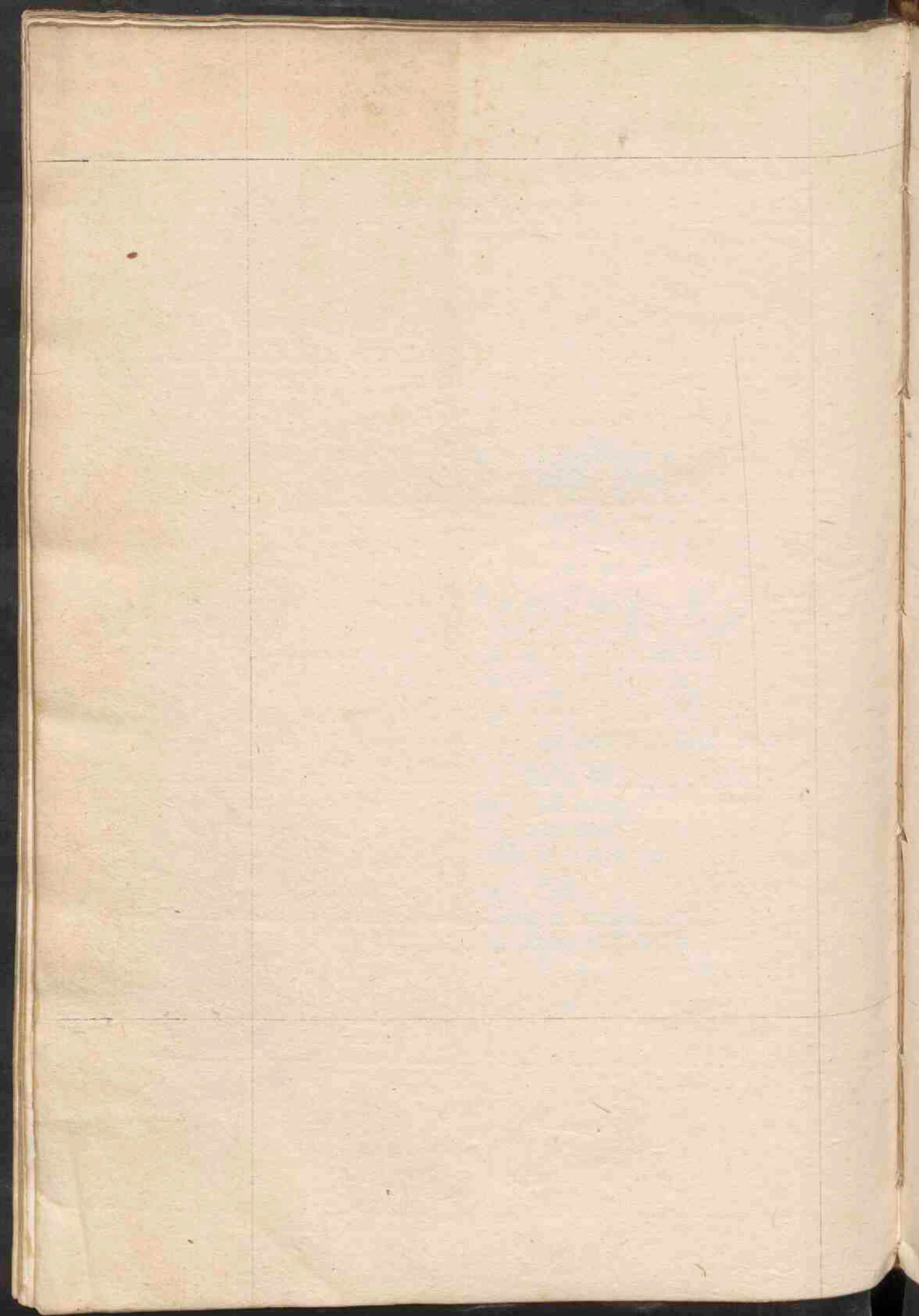
et in hoc tanq̄ in culmine diuine laudis om̄s psalmodia
 p̄ducit. Quō aut̄ plene laudare debeāt p̄ similitu-
 dines mysticas ostendit. Hec enī instrumēta musica
 q̄ hic numerat̄ ad h̄mos nuptiales p̄tinēt. s̄ p̄ simi-
 litudines spirituales nō per proprietates corpales refe-
 rūtur ad laudē in sanctis dei. Unde bene in fine
 concludit. Omnis spiritus laudet dominū q̄ sp̄ua-
 liter deus laudandus est. Cui sit laus et gloria in secu-
 la seculorum. Amen. Amen. . . .

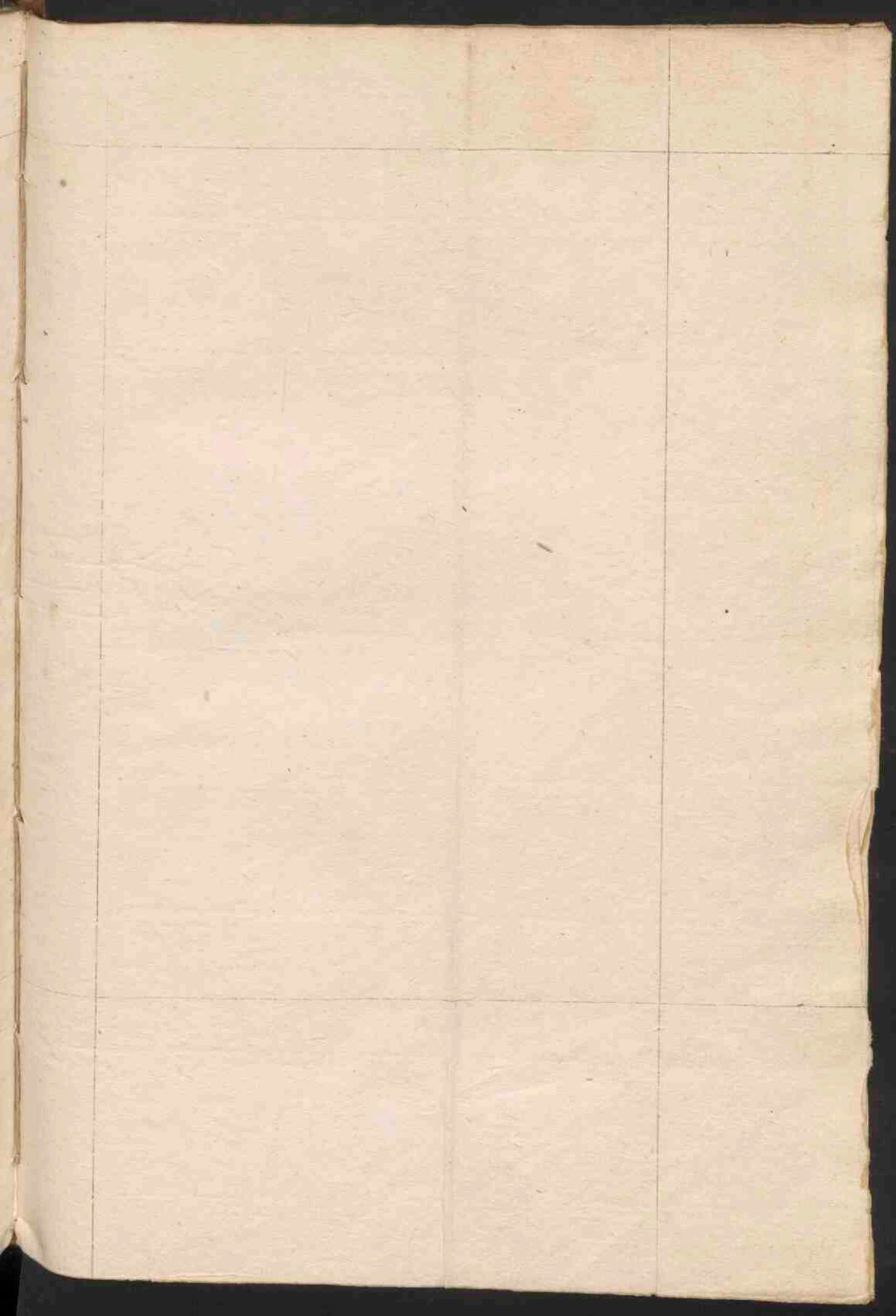
Explicit verbū abbreviatū sup̄ libro psalmozū
 a dno petro de aillya cameracen. episcopo.

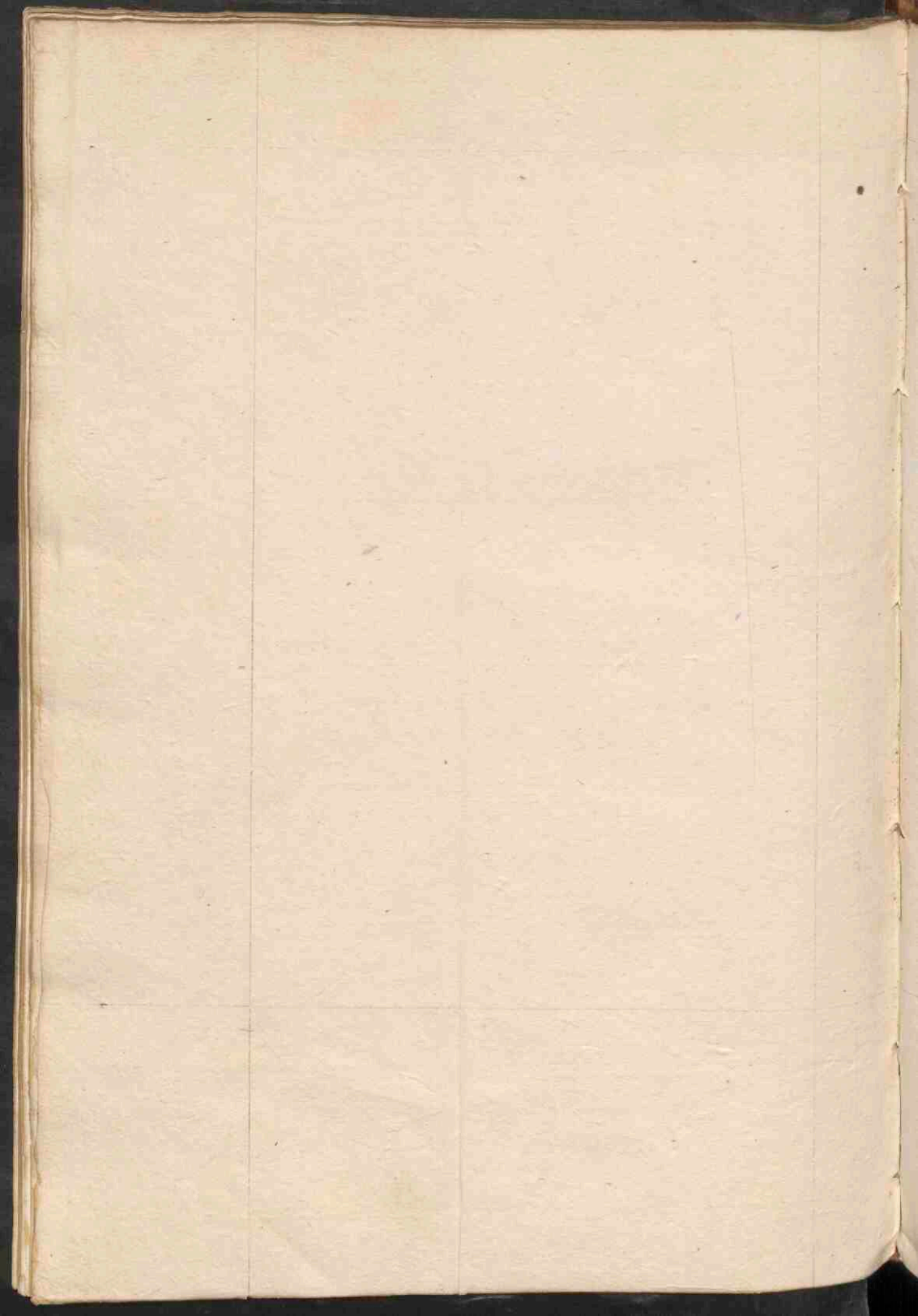

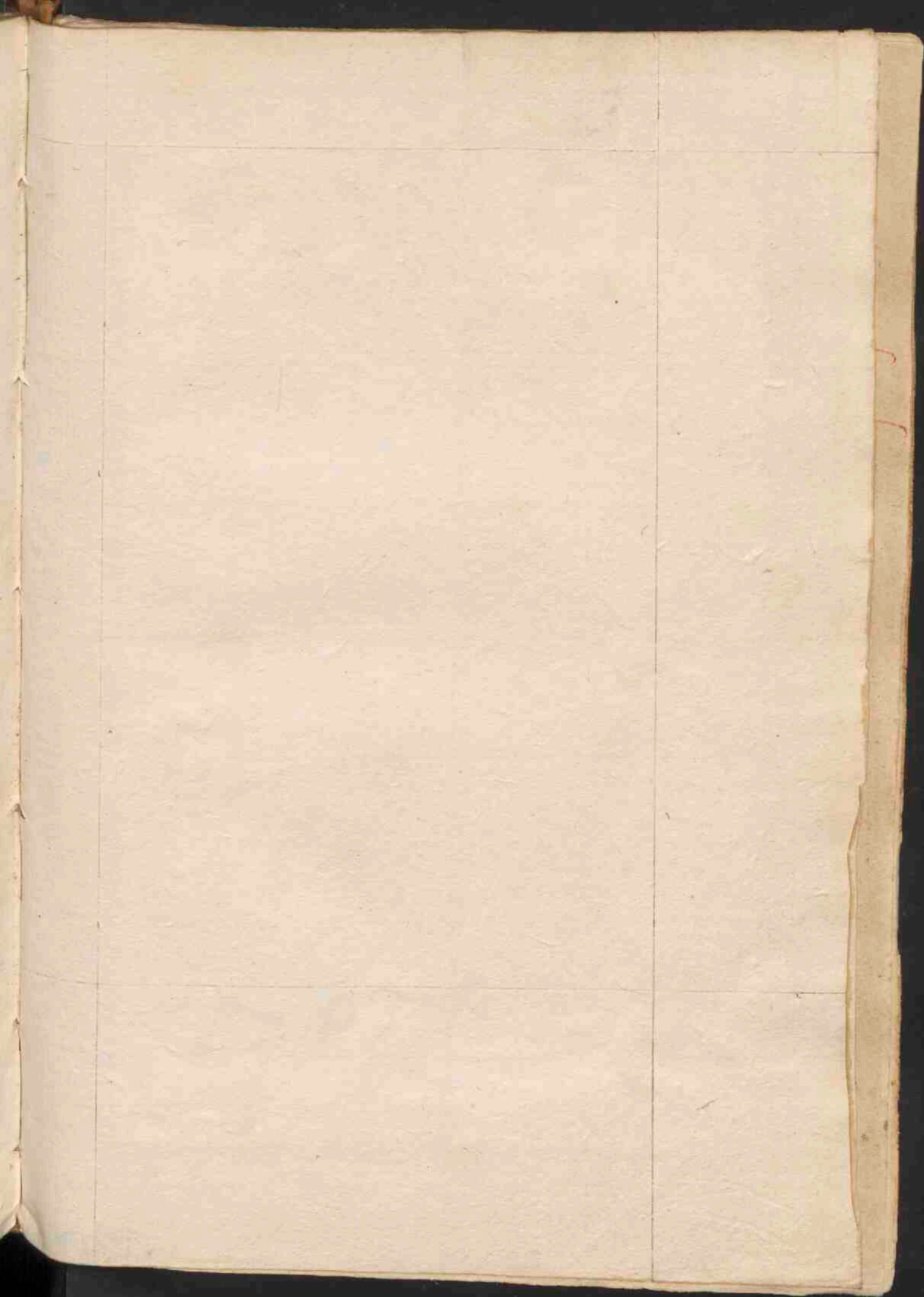

Joannis Carthusiensis Opera cum titulis:
Nolce te. - Herdelbergo - (Hennius Knollhoft.
[4] 1489. in 4o

Hann * 309

Procedunt Manucripta duo

Petri & Aillias Fratris de anima

Ejusdem Verbum abbreviatum super libro Phil.
Enorum.

See, XV° i charta Scripta